

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 09091

A MENTSH IZ NOR A MENTSH

Yehudah Elberg



THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION



NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG



MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center



The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

יהודה עלבערג

אַ מענטש איז נאָר אַ מענטש

ראמא



די געשעענישן און די העלדן אין דעם ראָמאַן זענען געבוירן געוואָרן
אין דער פּאַנטאַזיע פון מחבר און האָבן נישט קיין שייכות מיט
מענטשן וואָס האָבן באמת עקסיסטירט.



וועלט
ראַט
פאַר יודן
און ייִדישער
קולטור

פּאַרלאָג
י.ל. פּרץ
ישראל

יהודה עלבערג

אַ מענטש
איז נאָר אַ מענטש

ראַמאַן

אַרויסגעגעבן דורכן
וועלטראַט פאַר יידיש און יידישער קולטור
תל-אביב, תשמ"ג — 1983

Yehuda Elberg

A MENTSH IS NOR A MENTSH
A NOVEL



Copyright © 1983 by
Yehuda Elberg
1745 Cedar Ave
Montreal, Que., Canada

1. L. Peretz Publishing House
14, Brener Str., Tel-Aviv, ISRAEL
פארלאג י.ל. פרץ, תל-אביב, רח' ברנר 14

נדפס בישראל, תשמ"ב
Printed in Israel 1983

נסדר בלינוי-טור, רח' יסוד המעלה 39, ת"א
נדפס בדפוס מ. ערבה, רחוב לבונה 36, ת"א

בוך איינס

I

„העי, דו, וואָס טוט זיך מיט דיר? לעש אויס דאָס ליכט!“

„כ'האַב דיך אויפגעוועקט?“

„כ'האַב דיך אויפגעוועקט“, האָט דער שכן אין דער צעל אים נאַכגע־

קרימט, „ער פּרעגט נאָך צי ער האָט מיך אויפגעוועקט. לעש אויס!“

„אַז דו ביסט שוין אויף — — — מאַרגן וועל איך שוין זײַן אין אַ ריכ־

טיקער תּפּיסה־צעל. מאַרגן און איבער מאַרגן, און — — —“

„לעש אויס דאָס ליכט.“

„די לעצטע נאַכט אין ניו־יאָרק — — — אַז ס'איז אונדז באַשערט צו

זײַן צוזאַמען — — —“

„אַ גליק האָט מיך געטראָפּן! כ'האַף, אַז מיר'ן נישט זײַן צוזאַמען אין

סינג־סינג.“

„דו ביסט שוין געשלאָפּן, האָ? הלוואי איך וואָלט געקאַנט שלאָפּן. הלוואי

איך וואָלט שוין געקאַנט איינשלאָפּן אויף גוט. זײ מוחל וואָס כ'האַב דיך

אויפגעוועקט, די פינצטערניש האָט פּלוצלינג גענומען שווערן אויף מיר

ווי אַ מוראדיקע משא, ווי די וועלט וואָלט צעזעצט געוואָרן און דאָס גאַנצע

בראַכוואַרג איז געפאַלן אויף מיר און שטיקט מיך...“

„כ'האַב מורא, אַז זיי האָבן געמאַכט אַ טעות מיט דיר...“

„פון וואָנען ווייסטו?“

„מע האָט דיך געדאַרפּט שיקן אין אַ שפּיטאַל, נישט אין תּפּיסה. מע

האָט דיך דאָ אַרײַנגעברענגט נאָך פאַר מיטאַג, דו ביסט געווען שטום ווי

אַ פּיש. איך בין געלעגן אין מײַנע געהאַקטע צרות, און דו — אין דײַנע.

איצטער, אין מיטן נאַכט האָט זיך דיר די צונג צעבינדן.“

„די צונג איז מײַן גרעסטער שונא. ווען כ'האַב באַדאַרפּט שווייגן, האָט

די צונג זיך צעבונדן, ווי דו זאָגסט. ווען כ'האַב באַדאַרפט אַרויסקומען מיטן

אמת, האָב איך געשוויגן?

„דו ווילסט זינגען?“

„זינגען? וואָס עפעס זינגען? כ'וויל גיכער וויינען.“

„אוי, דו ביסט, זע איך, גאַר אַ יאַלד. כ'פרעג, צי דו ווילסט עמעצן

איַנרעמען?“

„וואָס הייסט — — —?“

„צי דו ווילסט אַרויפלייגן דעם בייגל אויף עמעצן אַנדערש, ווערן אַ

גרעפצער — — — כ'מיין, צי דו ווילסט סליחהנען?“

„דו מיינסט אינקרימינירן? וואָס דען זאַל איך טאָן, פּוילן אין סינגיסינג

פאַר יענעמס זינד?“

„און אַז וועסט שוין אַרײַנשלעפּן דיַנע שותפים, וועט עס דיר דען

העלפן?“

„וואָס פאַר אַ שותפים? כ'על דיר אויסזאָגן אַ סוד: כ'בין אומשולדיק

ווי אַ לאַם.“

„ברודערקע, אַלע זאָגן דאָס. איך האָב אויך אַזוי געזאָגט ווען כ'האַב זיך

אויסגעגליטשט צום ערשטן מאָל, כאַטש כ'בין שוין געווען אַ גנב אין דער

מאַמעס בויד. וואָס מיינסטו, די ריכטערס זענען פּריַנערס און וועלן דיר

גלייבן אויפן וואָרט? זיי זענען געביפטע תּברהַליַט און וועסט זיי נישט

פאַרטשאַקען מיט אויסריידן און מיט גנבישע טרערן. דו הער אויף זיך איַיַנ-

רעדן, אַז דיַיַן צונג איז אַ שרויפן-ציער און קאָן דיר אַרויסשלעפּן פּון דאַנען.

דו קאָנסט שפּילן אַ לעמעלע און האַפּן אויף פאַראַל, אַבער אויב דו וועסט

פּראַבירן לייגן דעם בייגל אויף אַנדערע — — —“

„אַבער איך בין אומשולדיק, דאָס איז דער ריינער אמת.“

„אַ שקר-בילבול, האָ? מע האָט דיר, איַיַנגערעמט, דיר אונטערגע-

שטעלט אַ פּיסל. האָ? אַלע זאָגן דאָס. דו מוזסט אויסטראַכטן עפעס ניס.

אויפוונגען אַ לידל וואָס זיי האַבן נאָך נישט געהערט.“

„איך אַליין האָב זיך אונטערגעשטעלט אַ פּיסל...“

„דאָס איז אַ נײַ לידל. און דער ריכטער האָט דיר נישט געגלייבט?“

„איך האָב עס נישט געזאָגט דעם ריכטער, דאָס מוז בלייבן אַ סוד.“

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

„עס מוז בלייבן אַ סוד, האָ? טאָ פאָר וואָס זאָגסטו עס מיר?“
„כ׳ווייס נישט פאָר וואָס איך זאָג עס דיר. צו עמעצן מוז איך עס זאָגן.“
„האַסט עס געזאָגט צו דיַינע אייגענע?“
„מײַנע אייגענע? מאַשאַ האָט זיך אויסגעדרײט צו מיר מיטן רוקן
און אַפילו נישט געקומען אין געריכט צום פראַצעס.“
„דיַיַן ווייב?“

„מײַן ווייב? כ׳האַב נישט קײן ווייב. דאָס האָט מײַן ברודערס טאכטער
זיך אזוי אָנגעברוגט, וואָס איך האָב געבראַכט חרפות אויף איר און אויף איר
טאַטן. איך בין גאָר אים שולדיק די באַכעס ירושה... ס׳איז צו לאַכן ס׳גרעס-
טע געלעכטער!“

„דיַיַן ברודער האָט דיר אונטערגעשטעלט אַ פיסל?“
„דער אמת איז, אַז איך בין אַליין געקראַכן מיט מײַן געזונטן קאַפּ אין
אַ קראַנק בעט אַרײַן. מיט אַ געזונטן קאַפּ, האָב איך געזאָגט? מיט אַ
קראַנקן קאַפּ!“

„הער מיך אויס, ברודערקע, כ׳ווייס נישט וואָס עס איז דיַיַן שאַכער-
מאַכער, אָבער לויט ווי דו דרייסט מיט דער צונג אַהין און אַהער, מוזסטו
זײַן איינער פון די געטאַקטע אינטעליגענטלעך וואָס טוען אַלץ אָפּ מיט
איידעלע הענטעלעך און מאַניקירטע נעגעלעך. ווי דו קוקסט מיך אָן, בין איך
אַ פראַסטער נפש. צו מיר דאַרף מען רעדן אָפּן, קלאַר און פראַסט, און —
שווייג, זאָג גאַרנישט. כ׳וויל נישט דו זאָלסט רעדן. כ׳וויל דו זאָלסט
אויסלעשן דאָס ליכט און אַייַנגעמען שטומוואַסער.“
„פאָר וואָס ביסטו — — —“

„דו ווילסט רעדן? מאַך עס פשוט, קורץ און בינדיק, איך חלש שלאַפּן.“
„פשוט, קורץ און בינדיק: קוק אויף מיר איידער איך לעש אויס דאָס
ליכט, דו זעסט פאָר זיך אַ משוגענעם, אָן אידיאָט!“
„דאָס זענען די ערשטע ווערטער דיַיַנע, וואָס ווײַזן אויס צו זײַן קלאַר
און אמתדיק. לעש אויס דאָס ליכט.“

„לעאַן האָט אויסגעלאַשן דאָס ליכט און זײַן שכן האָט באַלד גענומען
כראַפען. יענער גלייבט אים נישט, אַז ער איז נישט שולדיק, גלייבט אַפילו
נישט, אַז ער איז אַ קראַנקער מענטש. דער דאַקטער האָט געזאָגט אַז ער

האָט נאָך צוויי יאָר; הלוואַי ער זאָל דאָס אויך נישט האָבן. הלוואַי ער זאָל קריגן אַן אַפּאַפּלעקציע שוין דאָ אויפן אָרט. זאָל דער ריכטער, דער פּראָ-קוראָר — זאָלן זיי אַלע זען וואָס זיי האָבן אָפּגעטאָן.

II

„איר זיצט צו פיל צווישן פיר ווענט. אפילו אייערע וואקאציעס פאָר-ברענגט איר אין דער היים מיט אייערע פאסטמארקעס. פאָרט אַרויס צום ים, אין די בערג. איר זיצט אין שטוב ווי אין אַ תפיסה.“ אַזוי האָט אים געעצהט דער דאָקטער ווען ער האָט זיך באַקלאַגט אויף קאָפּווייטיק. איצט וועט ער מער נישט זיצן ווי אין אַ תפיסה, ער וועט זיצן צווישן די פיר ווענט פון סינג-סינג.

„סינג-סינג.“ ער האָט עס טויזנטער מאָל געהערט דורך ראַדיאָ, געליי-ענט וועגן דעם אין די צייטונגען, אָבער ס'איז אים קיין מאָל נישט אייני-געפאָלן — ס'האָט אים נישט געקאָנט איינפאָלן, אַז מע וועט אים דאָרט פאָרטשוואַקעווען אויף דער רעשט פון זיין לעבן. „זיי וועלן נישט פאָרמישפטן אַ קראַנקן מענטש“, האָט ער זיך איינגערעדט. זיי האָבן פאָרמישפט, און דער אורטל, וואָס דער ריכטער האָט נעכטן אַרויסגעטראָגן, איז ערגער, טויזנט מאָל ערגער ווי דער אורטל וואָס דער דאָקטער אין דעם מעמאָריאַל-שפיטאַל האָט אַרויסגעטראָגן מיט אַ האַלב יאָר צוריק. ס'איז ערגער ווייל ס'הייבט זיך אָן שוין איצט, ס'איז ערגער ווייל — יענער אורטל, דעם דאָק-טערס, טראָגט נישט מיט זיך קיין חרפה.

„כ'האָב מורא איד האָב פאָר אייך נישט קיין גוטע נייעס“, האָט דער דאָקטער געזאָגט, און ער האָט זיך גאָר נישט דערשראָקן. מידיקייט, געהע-כערטע טעמפעראַטור — זיכער טובערקולאָז, האָט ער שוין לאַנג אַליין געהאַט געשטעלט זיין דיאַגנאָז. היינט איז טובערקולאָז מער נישט געפער-לעך, ער וועט אַוועקפאָרן קיין אַריזאָנאַ און — עס איז סיי זיי גוט ער זאָל אויף עטלעכע חדשים אַוועק פון זיין ברודער און דעם ברודערס טעכטערל. „ס'איז מער נישט פאָראַן קיין שום ספק, איר האָט עס“, האָט דער דאָקטער געזאָגט און אַראָפּגעלאָזט די אויגן.

דער דאָקטער גיט עס אים מיט איינצלנע טראָפּנס און ער נעמט עס זיך גאָר נישט צום האַרצן. נישט צו פאַרשעמען דעם דאָקטער וואָס מאַכט אַזאַ טראַגישע מינע, האָט ער אַ פּרעג געטאָן: „וואָס?“

„לוקעמיע.“

„לוקעמיע? וואָס עפעס פּלוצלינג לוקעמיע?“

„איך האָב שוין לאַנג חושד געווען. איצט, אַלע אַנאַליזעס באַשטעטיקן עס.“

„לוקעמיע איז דאָך קענסער, אַ קענסער פון בלוט.“

„ריכטיק.“

„היילעוודיק?“

„מען מאַכט פּסדרדיקן פּראַגרעס. געוויסע מינים — —“

„מיין מין?“

„ווי כּ׳האַב געזאָגט, די מעדיצין שטייט נישט אויף אַן אַרט. מע

האַפט — —“

„דערוויל?“

„מע דאַרף האַפּן.“

ער איז אַרויס אַ צעחושטער און איז אַריין אין אַ ווינדע וואָס איז

געגאַנגען אין דער פאַרקערטער ריכטונג; אַנשטאַט איין גאַרן אַראָפּ, האָט

עס אים גענומען צוואַנציק גאַרנס אַרויף. עפעס איז געווען קאַליע, אַדער

אַן אידיאַטיש יינגל האָט אַריינגעקוועטשט אַלע קנעפּ אין דער אויטאָמאָ-

טישער ווינדע אויפן וועג אַראָפּ און זי האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף יעדן

גאַרן. אויף יעדן, חוץ אויף דער מעזאַנין, וווּ דער דאָקטער האָט זיין ביוּראַ.

ער איז אַרויפגעלאָפּן די טרעפּ און אַריינגעפאַלן אין דעם דאָקטערס אויפנעם-

שטיבל. אַ פּרוי האָט אַרויסגעלאָזט אַ קוויטש, זי האָט זיך געהאַלטן אין

אויסטאָן. דער דאָקטער איז דאָרט נישט געווען. ער איז געלאָפּן איבער

די צימערן, די סעקרעטאַרין האָט אים פּראַבירט צוריקהאַלטן. ער איז סוף-פּל-

סוף אַרויפגעלאָפּן אויפן דאָקטער און אים אַנגעכאַפט ביי די לאַצן.

„מיסטער טאַרנאָוסקי, וואָס איז געשען?“

„דאָקטער, איך האָב פּיינט אַז מע שפּילט זיך מיט מיר ווי אַ קאַץ

מיט אַ מוּז. וויפּל איז מיר געבליבן?“

„אַרום דריי יאָר.“ האָט דער דאָקטער געענטפּערט נאָך אַן איבערטראַכטן.

„וואס מיינט אַרום' דריי יאָר? מער ווי דריי? ווייניקער?“
 „מע קאָן נישט וויסן גענוי, איר האָט נאָך גוטע צוויי־דריי יאָר.“
 „צוויי, אָדער דריי?“
 „אפשר צוויי און אפשר דריי.“
 „און אפשר מער?“
 „אפשר. ביי גאָט איז אַלץ מעגלעך.“

אויב איך וואָלט וועלן פרעגן וועגן גאָט, וואָלט איך געגאָנגען צו אַ ראַביי. איך וויל אַ קלאַרע, פרעציזע, מעדיצינישע דיאַגנאָזע. לעאָן איז אַנטשוויגן געוואָרן אויף אַ רגע און ווייטער געפרעגט, איצט שוין מיט אַ שטיל קול און מיט געבעט: „קאָן עס מעגלעך זיין, אָז איך האָב מער ווי דריי יאָר? אפשר פינף? אפשר גאָר צען?“

„אַ דאָקטער איז אַ דאָקטער און נישט אַ נביא. ער באַמיט זיך פּעסט־צושטעלן וויפל עס איז מעגלעך פּעסטצושטעלן אין לאַבאָראַטאָריעס; ער נעמט אין אַכט סימפּטאָמען, פּראַקטיק מיט אַנדערע קראַנקע, און שאַצט דאָס אַלץ אָפּ. עס טרעפט אָפּט, אָז דער גוף באַזיצט מער ווידערשטאַנד־פּעיקייט וויפל דער דאָקטער מיינט. נאָר טויט קאָן מען פּעסטשטעלן גענוי און פרעציוז. איך האָב אײַך געזאָגט ווי איך זע אײַער מצב און דאָס איז אַלץ וואָס איך קאָן אײַך זאָגן.“

ווי האָט ער זיך געקאָנט האַלטן יאָרן בײַ דעם פּאַרשוין? דאָס איז נישט אַ דאָקטער, נאָר אַ קצב. „נאָר טויט קען מען פּעסטשטעלן גענוי און פרעציוז“, יענער האָט שוין מורא טאַמער וועט ער, חלילה, געזונט ווערן און באַווייזן ווי פּאַלש עס איז געווען די דיאַגנאָזע. זײַן אייגענער דאָקטער ווינטשט אים דעם טויט. צו וועמען זיך ווענדן? וווּ זאָל ער זוכן הילף? ער האָט פּײַנט דעם דאָקטערס אָנגעפּרעסענעם, צופּרידענעם פּרצוף, פּײַנט ווי אַ שפּין!

דער דאָקטער האָט געזאָגט, ער האָט נאָך גוטע צוויי יאָר. ווי ער האָט זיך אָנגעכאַפט אין דעם וואָרט „גוט ע“. ער וועט טאָן אַלץ איך דער וועלט, די צוויי יאָר זאָלן זײַן גוטע יאָרן. פּאַרתכלעוועט קנאַפע פּופּציק יאָר, מער ווי אַ העלפט פּון זיי אין דעם רײַכן, שײַנעם אַמעריקע און — ער האָט דאָך אַפּילו נישט געזען די שײַנע ווינקלען פּון אַמעריקע. ער וועט פּאַרן

צום גראַנד־קעניאַן, צו די ראַקי־בערג, ער וועט פאַרברענגען ביים ניאַגאַראַ־פאַל און אין יעלאַסטאָן־נעשאַנאַל־פאַרק. ער ווערט איצט שנעל מיד ווען ער זיצט ביי זײַנע פּאַסטמאַרקעס. וועט ער נעמען דעם אַלבוּם פּייסאַזשן, די מאַרקעס מיט בילדער פון אַמעריקעס שענסטע פּלעצער און וועט אַרומ־פאַרן זיי פאַרגלייכן מיט דער נאַטור. אַנשטאַט מאַרקעס, שטיקלעך פּאַפּיר, וועט ער זאַמלען איינדרוקן, פאַרגעניגן.

זײַנט בערנאַרד און מאַשאַ זענען געקומען פון רוסלאַנד, קאַן ער מער נישט הנאה האָבן פון זײַן פּילאַטעליסטיק. ערשט דאָ נישט לאַנג האָט ער איבערגעלאָזט נאַסע מאַרקעס אויסגעשפּרייט צו טריקענען, האָט ער שפּע־טער דערויף געפונען מאַשאַס זאַקן. נאָך דעם ווי ער וועט מער נישט זײַן, וועלן אַפילו אירע אונטערהייזלעך זײַן באַקלעפט מיט זײַנע מאַרקעס. אָבער צו וואָס טראַכטן וועגן סוף? אַלע זײַנע יאָרן האָט ער אָפּגעלעבט אָן פּרייד, ער וועט זיך מוזן אויסלערנען אויסצולעבן יעדע מינוט, יעדע רגע וואָס איז אים געבליבן.

III

די גאַנצע נאַכט נאָך דעם איז ער געלעגן אין בעט מיט ברענענדיקע, אָפּנע אויגן, אַ היץ אין קאַפּ, און אַן ענגקייט אין דער ברוסט. ער איז איינגעשלאָפּן נאָר אויף אַ דרייַ שעה און אויפגעשטאַנען מיט אַ באַנײַטער ענערגיע. ווען נישט די לוקעמיע וואַלט ער אפשר געפּטרט זײַן גאַנץ לעבן אָן הנאה צו האָבן פון איין טאַג, הויך דער נסיעה קיין מיאַמי, ווען די אַסטמע האָט אים געטריבן, האָט ער אַלע מאל געפונען אַ תּירוץ נישט צו נעמען קיין וואַקאַציע. צו ערשט זיך נישט גערירט פון אַרט, טאַמער וועט מען רופן פון רוסישן קאָנסולאַט וועגן זײַן אַפּליקאַציע אַריבערצוברענגען בערנאַרדן און זײַן משפּחה. געקומען אַ ברודער נאָך פיר און צוואַנציק יאָר נישט זען זיך, נאָכן אַדורכמאַכן אַלע פּורעניות, אונטער היטלערן — ווי האָט ער געקאַנט זיך אויפהייבן, אַוועקפאַרן און זיי איבערלאָזן? איצט איז ער מיט אַ מאל קליגער געוואָרן, און צוויי יאָר איז בעסער ווי גאַרנישט. ער וועט אַ גאַנץ לעבן אַרײַנפאַקן אין די צוויי יאָר.

ער איז אַרויס אין גאַס און צוריקגעקומען מיט גאַנצע פּעק פּאַמפלעטן

פון פארשידענע פאר-אגענטורן. ווען ער האט שוין באדארפט איינצאלן פאר א בילעט, האט ער פלוצלינג באשלאסן צו ארבעטן נאך עטלעכע חדשים, ער זאל האבן א גאנצן חודש באצאלטע וואקאציע און א העכערן סעווערענס-געהאלט. אפגעארבעט נאך עטלעכע חדשים און נאך געוואלט סארטירן און אריינקלעפן זיינע לעצטע מארקע-זאמלונגען. ער איז שוין געווען גרייט. דאס מאל איז ער באמת שוין געווען גרייט און פלוצלינג — ווי אזוי איז דאס געשען צו אים?

אנגעהויבן האט עס זיך מיט די ווענעציאנער בלינדערס, ווען בערנארד איז אלע מאל צוגעלאפן צום פענצטער, מיט די פינגער צעשפרייט און געמאכט א שפארע צווישן צוויי בלינדערס און ארויסגעקוקט. פלוצלינג — ניין, אנגעהויבן האט עס זיך מיט פינף יאר פריער. אנגעהויבן האט עס זיך אין מיאמי.

זיין הייפבער איז דאס יאר געווען ערגער ווי אלע מאל. אין די פריער-דיקע יארן האט דער דאקטער אים געגעבן קארטיזאן און עס האט געהאלפן. דאס מאל זענען די אויגן אים פארוונקען אין א בארג געשווילעכץ און דער דאקטער האט אפגעשטעלט דעם קארטיזאן. די אויגן האבן געביסן און געטרערט, די נאז רויט און פארשטאפט, די אסטמע איז אים באפאלן און געמוטשעט מיט ביטערער רציחה, ווי זי וואלט געוואסט אז ער האט נישט מיט וואס זיך אפצווערן. ער האט געחלשט שלאפן און נישט געקאנט צוטאן קיין אויג, געראנגלט זיך אריינצוציען א ביסל אטעם. „דאקטער, טוט עפעס, כקאן עס מער נישט אויסהאלטן“, האט ער זיך געבעטן.

אויף דער עצה פון דאקטער איז ער אוועקגעפארן קיין מיאמי. ער איז אנגעקומען אין האטעל אריין אין מיטן נאכט. ער האט אוועקגעשטעלט אויפן נאכטטיש אלע זיינע פילן, די צווייערליי פליסיקייטן אריינצושפריצן אין דער נאז, און זיך אריינגעלייגט אין בעט.

אין דער פרי, נאך איידער ער האט געעפנט די אויגן, האט ער אויס-געשטרעקט די האנט צום נאכטיש, שוין געוואלט אריינשפריצן אין דער נאז, און זיך געכאפט, אז ער אטעמט פריי. דער הייפבער איז נעלם געווארן. ער האט אויסגעראנגלט די גלידער און ארויס צום ים. געשוואמען א צען מינוט און מיד געווארן. ער און דער ים און מער

קיינער נישט. סעפטעמבער איז צווישן סעזאָנען. אַ ליידיקער ים. אַ פוסטער ברעג. אויך דער האַטעל איז געווען ליידיק. אַפילו הינטערן רעגיסטריר־טיש איז קיינער נישט געווען. נאָר אַ גלעקל איז דאָרט געשטאַנען, אַ גלעקל אַנשטאַט אַ מענטש. ער האָט נישט געקלונגען מיטן גלעקל. עמעץ וועט אַרויסקומען פרעגן וואָס ער וויל, און ער ווייסט אַפילו נישט וואָס ער וויל. ער איז אַרומגעלאָפֿן איבער די גאַסן פֿון מיאַמי־ביטש. די מיינסטע רעסטאָראַנען געשלאָסן. אין אַן אַפענער קאַפעטעריע זענען יאָ געזעסן צוויי פרויען. אַן אַלטער מאַן איז נאָך צו פֿאַרטראָגן, אַבער אַ פֿרוי מיט אַ טרוקע־נער, צעקאַרבטער, לעדערנער הויט, מיט אַ שלאַבעריק לייב וואָס יוירט אַריבער דעם דעקאַלט פֿון צו פיל אויסגעשניטענעם קלייד... אפשר קאָן ער פֿאַרטראָגן אַלטע מענער וויל ער איז גלייכגילטיק צו זיי. ער האָט געחלשט זען אַ יונגן מענטש מיט אַ פֿרישער הויט און האַפֿטיקע גלידער. פֿאַר וואָס טאַקע נישט אַ פֿרוי? זינט דער הייפֿיבער איז אים באַפֿאַלן — — — ער וועט גאָר זוכן אַ פֿרוי.

די מיינסטע באַרס זענען געווען געשלאָסן, די אַפענע זענען געווען ליידיק. עס איז שוין געווען שפעט, נאָך האַלבער נאַכט, ווען ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אין אַ צווייטראַנגיקן באַר אויף אַ ווייטער גאַס נעבן דער בוכטע. עטלעכע פֿאַרווייאַנעטע מענער האָבן געזופֿט ביר און זיך צוגעקוקט צו אַ געפעכט אויף טעלעוויזיע. ער האָט שוין בדעה געהאַט אַרויסצוגיין ווען אַ פֿרוי איז אַרייַגעקומען. אַ פֿרוי וואָס קומט אַליין אין אַ באַר אַזוי שפעט ביי נאַכט איז צום האַבן, אַבער ער וועט וואַרטן אויף אַ ייַנגערער און אַ שענערער. צו דער פֿרוי האָט זיך צוגעזעצט עפעס אַן אַלטער שיפור און באַשטעלט פֿאַר איר אַ טרונק. ער האָט געוואַרט און געוואַרט. קיינער איז מער נישט אַרייַנגעקומען און דער שיפור האָט נישט אַפֿגעטראָטן פֿון דער פֿרוי. זי איז אַרויס מיט אים. וואָס דאַרף זי אַזאָ שיפור? זי האָט אים געמוזט אונטערהאַלטן, ער זאָל קאַנען גיין.

עס האָט שוין געטאַגט. מער קיין פֿרויען זענען נישט געקומען און די ערשטע איז אויך נישט צוריקגעקומען. ייַנגער פֿון יענע צוויי ווייבער אין דער קאַפעטעריע איז זי דאָך געווען. אַנהייבן אַ שמועס מיט די שיפורים? זיי וועלן אַפֿלאַכן פֿון זײַן שווערן רוסישן אַקצענט, זיי וועלן — — נעכטן

האט ער געהאט פילן קעגן קאפווייטיק, פליסיקייטן אריינצושפריצן אין דער נאז היינט האט ער גארנישט. די נאז רינט נישט, די אויגן טרערן נישט, און דארט ווארט אויף אים א ליידיק צימער אין א פוסטן האטעל אויף א פארלאזטן ים־ברעג. נעכטן איז אים בעסער געווען ווי היינט...

IV

ער איז א באזאכטער, נישט איבערגעאיינליטער און בארעכנטער מענטש. ווען מע האט אים פארגעלייגט א שענערע דירה, ווען ער האט געהאט א געלעגנהייט צו באקומען א בעסער באצאלטע פאזיציע אין אן אנדערער פירמע, ווען נאר ער האט באדארפט באשליסן עפעס וואס איז געווען קלאר און שכלדיק, האט ער עס ארומגעטראכט און איבערגעטראכט, איבערגעלייגט זיך, און אפגעלייגט ביז עס איז געווארן צו שפעט. ער וויל זיך גאר נישט דערמאנען וואס ער האט אלץ אנגעוויירן אין זיין לעבן פון צו פיל איבער־לייגן זיך און פון נישט קאנען אננעמען א באשלוס און מאכן דעם געהעריקן שריט. אבער ווען עס פאלט אים איין עפעס א משוגעת, לויפט ער מיטן ערשטן אימפולס און שפרינגט אריין דערין מיט הענט און פיס, לייב און לעבן.

דאס בעסטע וואס איז ארויסגעקומען פון זיין אוועקפארן קיין ניו־יארק איז געווען דאס, וואס ער איז פטור געווארן פון זיין ברודערל מיט זיין זאשא. יא? אין א מינוט פון משוגענער אליינקייט אין מיאמי־ביש, האט ער אוועק־געשיקט א בריוו קיין לעמבעריק, באַלעק (אין דער היים האט בערנארד זיך גערופן „באַלעק“) און זאשא זאלן מיט זייערע צוויי טעכטער קומען צו אים קיין ניו־יארק. ווי נאר ער איז צוריקגעקומען פון מיאמי האט ער גענומען לויפן פון אמט צו אמט, פון אדוואקאט צו אדוואקאט צוצוואַיילן דאס קומען. דרייצן יאר איז ער געווען אין ניו־יארק אליין און איז צופרידן געווען צו זיין אליין. און פלוצלינג איז אים יעדער טאג ווארטן, יעדע שעה אליין געווען צו שווער אויסצוהאַלטן.

אפשר איז ער אזוי געלאפן און געיאגט און צוגעאיינליט זייער קומען ווייל ער האט זיך אליין נישט געטרויט? עס איז שוין געשען אין זיין לעבן אז

ער איז געווען ענטוויאסטיש וועגן עפעס, ממש נישט געקאנט זיך דערווארטן
עס זאל קומען די שעה, און ווען די שעה איז געקומען האט ער געקראגן
קאלטע פיס, צוריקגעהאלטן זיך פון דעם לעצטן שריט, און...

ער וויל נישט טראכטן וועגן יענער געשעעניש און ווידער צוריקברענגן
גען גריזשעניש און בעכט אן שלאגן. אויב אין אנדערע פאלן איז זיין חרטה
געווען קעגן יעדער לאגיק, איז עס דא פונקט פארקערט. דאס אראפברענגען
זיין ברודער איז געווען קעגן יעדער לאגיק און א חרטה וואלט באוויזן, אז
ער האט נאך נישט אין גאנצן פארלוירן דעם שכל. די מעשה זאשא איז נישט
דאס איינציקע וואס ער האט געהאט קעגן זיין ברודער. צוויי פארשוניגען
האבן אים טעראריזירט אין זיינע קינדער־יארן. באַלעק, מיט זיין שיין פנימל
און אנשטעל פון א נעבעכל, האט אים טעראריזירט מיט זיינע טרערן —
אין דער היים; וואַדעק, וואס האט שוין ווי א קינד נישט געהאט קיין שום
סקרופלעך, האט אים טעראריזירט אין שול און אין גאס.

וואַדעק באַנדורא האט אייגנטלעך זיך אַנגענומען פאַר אים ווען די
אַנדערע יונגען אין קלאַס האָבן אים גערופן „זשיד“ און אים אַנגעטאַן אַלערליי
שיקאַנעס. וואַדעק האָט שוין אַוודאי געהאַט געזען וואָס פאַר אַ געשמאַקע
שניטקע ער עסט בײַ דער מיטאַג־פּויזע. אַנגעהויבן האָט עס זיך מיט געבן
וואַדעק אַ שטיקל פון זײַן שניטקע; עס האָט נישט לאַנג געדויערט און
וואַדעק האָט אַלץ צוגענומען.

עס איז געווען באַלד נאָך דער מלחמה, אָבער בײַ זיי אין שטוב איז
געווען פון שענסטן און פון בעסטן. די מאַמע האָט געהאַט פאַציענטן וואָס
זענען געקומען פון די דערפער און באַצאַלט מיט פוטער, אייער און הינער.
ער האָט געלערנט אין שול ביז פיר נאָך מיטאַג, האָט ער געדאַרפט עפעס
עסן בעת דער צווייטער פּויזע. די מאַמע האָט אים מיטגעגעבן ווייַס ברויט
מיט פוטער און קעז. אָדער מיט עטלעכע פליטשן איי. וואַדעק האָט צו
ערשט פאַרגעלייגט אַ בײַט, אַ העלפט פון זײַן ברויט פאַר אַ העלפט פון
דער שניטקע. אין גיכן האָט ער אַוועקגעגעבן וואַדעק אַלץ, אפילו דעם עפל
אָדער די באַרנע וואָס די מאַמע האָט אַרײַנגעלייגט אין זײַן טעקע. וואַדעק
האַט אים צוריקגעגעבן נאָר פּראַטעקציע קעגן די שלעגערס פון דער שול.
ער האָט גענוג סיבות חושד צו זײַן, אַז וואַדעק אַליין האָט אויפגעהעצט

די יונגען און זיי אָנגערייצט צו טשעפען זיך צו דעם ייִדליקל. וולאָדעקס
 באַלעם האָט צו אָפט, מפּלומרשט נישט וועלנדיק, געטראָפּן אין זײַן קאַפּ
 און איין מאָל שיער נישט צים אויסגעהאַקט אָן אויג.

V

ווען די מאַמע האָט אים פאַרשריבן אין קינדער-גאַרטן, האָט ער געוויינט
 און געקלאָגט און זיך נישט געלאָזט פירן אין שול אַרײַן. די מאַמע האָט עס
 אים פאַרגעוואָרפּן אַפילו ווען ער איז שוין געווען אַ גרויסער. זי האָט
 געזאָגט, אַז דאָס האָט ער דעמאָלט נישט פאַרגינען באַלעקן צו בלייבן אין
 דער היים און האָבן די מאַמע אין גאַנצן פאַר זיך אַליין. אַזוי האָט איר
 דעמאָלט געזאָגט אַ פּסיכאָלאָג און אַלע האָבן מסכים געווען, אַז דאָס איז עס.
 וואָס וואָלט געווען דעם פּסיכאָלאָגס דיאַגנאָז ווען ער הערט, נישט וועגן די
 צרות וואָס ער טוט אָן באַלעקן, נאָר וואָס דאָס צדיקל באַלעק טוט אָן אים?
 פּוּך וואָנען האָט עמעץ געזאָלט וויסן וואָס ער האָט זיך אָנגעליטן אין שול?
 די מאַמע האָט געפירט מיט אים גאַנצע מלחמות ווען ער האָט נישט געלאָזט
 אויסלעשן דאָס ליכט ווען ער איז געגאַנגען שלאָפּן. ער האָט איר געזאָגט,
 אַז ער האָט שלעכטע חלומות, אָבער זי איז געווען אַזוי איבערגעצייגט
 אַז ער איז אַ ליגנער, אַז זי האָט אים נישט געגלייבט. דער אמת איז, אַז
 ער האָט מורא געהאַט אײַנצושלאָפּן ווייל דער טעראָר פּוּך דער שול איז
 צוריקגעקומען צו אים אין בייזע חלומות. אפשר האָט דאָס גורם געווען,
 ער זאָל זײַן גאַנץ לעבן לײַדן פּוּך אינסאַמניע, ער האָט נאָך אין די קינדער-
 יאָרן זיך צוגעוויינט צו ליגן וואָך אין די נעכט.

נישט געגעסן גענוג, נישט געשלאָפּן גענוג, איז ער געוואָרן בלאָס און
 אָפּגעמאַגערט. די מאַמע האָט אים מיטגעגעבן אין שול אַרײַן צוויי שניטקעס
 און וולאָדעק האָט צוגענומען ביידע. וואָס האָט ער געקאַנט טאָן? באַקלאָגן
 זיך פאַרן לערער? איין מאָל האָט ער דאָס פּראָבירט. דער לערער פּוּך גימ-
 נאַסטיק האָט אים איין מאָל באַפּרײַט פּוּך אַרויסגיין אויפן ספּאַרטפּלאַץ
 ווען ער האָט געהאַט אַ קאַפּווייטיק. דאָס שפּילן באַלעם מיט דער חברה איז
 געווען דער ריכטיקער קאַפּווייטיק. די יונגען האָבן זיך באַוווּן אײַנער פאַר

דעם אַנדערן וועמען עס וועט געלונגען מער מאַל אים אונטערזושטעלן אַ פּוס ער זאָל פּאַלן, אָדער אַזוי וואָרפּן דעם באַלעם, עס זאָל אים טרעפּן אין אַ סענסיטיוו אַרט, און די מיידן האָבן געלאַכט. ער האָט די מיידן פּינט געהאַט מער ווי די יונגען, ווייל זיי האָבן געלאַכט.

ער האָט פּראָבירט נאָך אַ מאַל זיך צו באַפּרייען מיטן אויסרייד און ער האָט אַ קאָפּווייטיק. „ווי קומט עס וואָס דו האָסט אַ קאָפּווייטיק יעדעס מאַל ווען דו דאַרפסט זיך באַטייליקן אין ספּאַרט?“ האָט דער לערער געפּרעגט. דער לערער האָט נישט געקאָנט זיין קיין אַנטיסעמיט, ווייל ער איז אַליין געווען אַ ייד. דער לערער האָט אים געשטעלט די פּראָגע אין אַ פּריינטלעכן טאָן און ער האָט נאָך דעמאַלט נישט געוואוסט, און מע טאָר זיך נישט פּאַרטרויען פאַר קיינעם. האָט ער דערציילט דעם לערער דעם אמת. ער האָט זיך געריכט דער לערער זאָל אים כאַטש אַ גלעט טאָן מיט מיטגעפּיל. אָבער יענער האָט אים נאָר געגעבן אַ גוטע עצה: „און דו וועסט האַרטעווען דינע מוסקלען אין ספּאַרט, וועסטו קאָנען צוריקשלאָגן“.

„זיי אידיעקעווען זיך איבער מיר“, האָט ער זיך באַקלאַגט.

„דאָס בעסטע וואָס מע קאָן טאָן פאַר אַ געשלאָגענעם איז צווינגען אים אַליין צו ווערן אַ שלעגער“, האָט אים געזאָגט דער לערער, אַ פּאַנאַטישער ספּאַרטלער, „כּהאַב דאָס געלערנט אויף מיין אייגענער הויט“.

דער לערער האָט אפשר אויסגעלערנט זיך צוריקשלאָגן, אָבער ער וואָלט זיך אויך געמעגט לערנען אַ ביסל שכל. דער וואָזשנער פּעדאַגאָג האָט אויס-געזאָגט זיין סוד צו דעם גאַנצן קלאַס. פּרעגן אים צי ער האָט אַ קאָפּווייטיק איז געוואָרן אַ פּאַפּולערע חכמה אין זיין שול.

VI

ערשט ווען ער איז אַרויס פּון פּאַלקסשול, איז ער פּטור געוואָרן פּון זיין „באַשיצער“ וולאַדעק; יענער איז געווען שטאַרקער מיט די פּויסטן ווי מיטן קאַפּ און געמוזט בלייבן נאָך אַ יאָר אין קלאַס, וולאַדעק איז שוין געהאַט פאַרשוונדן אַפּילו פּון די קאַשמאַרן ביי נאַכט, ווען ער האָט זיך פּלוצלינג באַוויזן אויפן אַוניווערסיטעט. די אַנטיסעמיטישע נאַראַ-לייט האָבן געבּו-שעוועט און וולאַדעק איז באלד געוואָרן ביי זיי אַ גאַנצער מאַכער.

אז מע הייסט טאָרנאָוסקי — אַ פּוילישער נאַמען — מע האָט גרויע אויגן, העלע האָר און אַ קורצע נאַז, קאָן מען אויסמיידן אַ סך צרות. ביז וואָדעקס קומען האָבן די אַנטיסעמיטן אים נישט געטשעפעט. וואָדעק האָט אים אייגנטלעך אויך נישט געטשעפעט, ער האָט נאָר געבעטן הלוואות... ער האָט אַוועקגעגעבן וואָדעקן יעדן גראַשן וואָס ער האָט באַקומען פון דער מאַמען, אָבער וואָדעק האָט געפּאָדערט מער און מער. „ווי זאָל איך נעמען?“ האָט ער זיך געבעטן ביי וואָדעקן. האָט יענער גענומען סטראַשען. וואָדעקס הבטחות זענען נישט ווערט געווען קיין אויסגעבלאָזן איי, אָבער זיינע סטראַשונקעס... אין די זאַכן האָט ער אַלע מאָל געהאַלטן וואָרט...

ער האָט זיך געבעטן ביי דער מאַמען, אַז ער וויל אַוועקפאַרן אין אַן אַנדערער שטאָט; ער האָט געחלומט וועגן פאַרמסרן דעם שאַנטאַזשיסט פאַר דעם רעקטאָר; ער האָט אַפילו געטראַכט וועגן נעמען זיך דאָס לעבן. עס נעמט צייט צו קומען צו אַ באַשלוס, עס נעמט צייט אַנצוגורטן זיך מיט מוט עפעס צו טאָן. אָבער וואָדעק האָט געפּאָדערט און געפּאָדערט, ביז — ביז באַלעק האָט גענומען זיך באַקלאַגן, אַז עמעץ ליידיקט אויס זיינע קעשענעס ביי נאַכט.

דאָס מאָל האָט באַלעק געזאָגט דעם אמת. ווי האָט ער, לעאַן, זיך געקאַנט העלפן, אַז — באַלעק וואָלט סיי ווי פאַרלוירן זיין געלט. וואָס פאַרלירט ער נישט, דער שלומיאַל?

אָוודאי האָט ער געלייקנט שטיין און ביין, אויב ער וואָלט זיך דאָס מאָל מודה געווען, וואָלט די מאַמע שוין זיכער געווען, אַז אַלץ וואָס באַלעק האָט אויסגעטראַכט אויף אים איז אַלע מאָל געווען אמת, האָט ער געלייקנט שטיין און ביין. אין זיין שטאַמלען און דרייען מיט דער צונג, האָט מען געקאַנט זען, אַז ער ליגנערט. די מאַמע האָט געבראַכן די הענט: „אויב ער האָט עס געטאָן נאָר פון שינאה צו זיין ברודער איז דאָך שלעכט, אָבער אויב ער האָט עס געטאָן ווייל ער איז סתם אַ גנב, איז נאָך ערגער.“

זיין באַשלוס אַריבערצוברענגען באַלעקן קיין אַמעריקע, איז דאָס געווען צו באַווייזן זיך אַליין, אַז די מאַמע האָט געהאַט אַ טעות? אַז ער האָט זיין ברודער קיין מאָל נישט פּיינט געהאַט?

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

דער וולאָדעק באַנדוראָ האָט צוזאַמען מיט דער אַנדערס־אַרמיי פאַרלאָזן רוסלאַנד און נאָך דער מלחמה זיך באַוויון אין ניר־יאָרק. ס'איז געווען אַ זונטיק נאָך מיטאַג, אַ זוניקער טאָג און אַ געדראַנג פון שפּאַצירערס אויף טייַמס־סקווער. פּלוצלינג כאַפט אים עמעץ אָן ביים אַרעם: „טשעשטש לעאַן.“ ס'איז געווען וולאָדעק.

ער איז געוואָרן אזוי פּריטשמיעלעט, אַז ער האָט נישט געקאָנט אַרויס־ברענגען אַ וואָרט.

„דערקענסט נישט דיין בעסטן פּושיאַטשעל?“ האָט יענער זיך געוואַנדערט. ער האָט אַרויסגעריסן זײַן אַרעם פון דעם „בעסטן פּריַנדס“ לאַפע און שנעל זיך אַוועקגעדרייט און אויסגעמישט זיך מיט די פאַרבייגייערס. ער איז געלאָפּן אַראָפּ די טרעפּ צו אַ סאַבוויי. ווען ער איז אַנגעקומען אַהיים האָט ער זיך נישט געקאָנט דערוואָרטן אויפן ליפט און אַרויפגעלאָפּן די פיר גאַרנס צו זײַן דירה.

אויב ער האָט געהאַט גענוג שכל צו אַנטלויפן פון וולאָדעקן, פאַר וואָס איז ער געלאָפּן ווי משוגע אַריבערצוברענגען באַלעקן, דעם הויפט־העלד פון אַלע זײַנע ביזע חלומות?

די מאַמע האָט זיך באַקלאַגט פאַר מענטשן, אַז ער רײסט באַלעקן אַרויס דעם ביסן פון מויל. דאָס איז געווען אַ ליגן, אָבער די מאַמע וואַלט נישט אויסגעטראַכט אַזאַ זאַך; מן־הסתם האָט באַלעקן איר דאָס געזאַגט.

ער געדענקט אַ סך קריגערייען מיט באַלעקן און אַפילו געשלעגן מיט די פּויסטן, אָבער קיין מאַל נישט וועגן עסן. אין יענע צײַטן ווען וולאָדעק האָט בײַ אים צוגענומען זײַן מיטאַג, האָט געקאָנט פאַסירן ער זאָל בײַ דער מאַלצײַט אין אָונט עסן מער ווי באַלעק. זיי האָבן אַלע מאַל געגעסן אַליין, די מאַמע האָט אויפגענומען פאַציענטן אין די אָונט־שעהען, ווען מענטשן האָבן צײַט צו גיין צום דענטיסט. לאַמיר זאָגן, אַז אויפן טיש זענען געלעגן פיר זעמל און ער האָט געגעסן דרײַ, איז וואָס? עס האָט קיין מאַל נישט געפּעלט קיין שפּײַז בײַ זיי אין הויז, אויב עס איז געבליבן צו ווייניק פאַר באַלעקן האָט ער געקאָנט באַקומען מער, אויב ער וואַלט נאָר געבעטן, מן־הסתם האָט ער טאַקע געבעטן מער און דערבײַ זיך באַקלאַגט, אַז לעאַן פּרעסט אַלץ אויף.

וואס דאס באווייזט? דאס באווייזט, אז זיין טייער ברודערל האט געהעצט קעגן אים נישט נאר ווען עס האט אים געהאלפן לייגן זיין הענטל אויף דעם עלטערן ברודערס א זאך; ער האט געהעצט ווען נאר עס האט זיך געלאזט. אפשר איז עס געווען פונקט דער היפוך פון דעם וואס די מאמע האט געמיינט: נישט דער עלטערער ברודער איז געווען דער בייזער בעל-קינאה, נאר דער יינגערער. באַלעק האט אים נישט פאַרגונען וואָס זײַנע מלבושים זענען געבליבן רייך, זײַנע שפּילעכלעך גאַנץ, און ער האָט קײן מאַל גאַרנישט פאַרלוירן.

דעם אמת מוז מען מודה זיין. די מאמע איז געווען אפגעדייט צו קויפן פאר ביידע קינדער די זעלביקע זאכן, אין מלבושים און אין שפילעכלעך: מיט די מלבושים איז נישט געווען קיין פראבלעם: ער איז געווען עלטער און גרעסער פון באַלעקן, זײַנע מלבושים האָבן נישט געפאַסט אויף באַלעקן און באַלעקס נישט אויף אים. אָבער מיט די שפּילעכלעך זענען געווען צרות. באַלעק איז געווען אַ שליאַך, דעסטרוקטיוו און געהאַט צוויי לינקע הענט. ער איז דאָך נאַר מיט קנאַפע צוויי יאָר עלטער פון באַלעקן; ווען באַלעק האָט איבערגענומען זײַנס אַ פאַר הייזלעך, זענען זיי געווען ווי נײַ. געטראָגן זיי עטלעכע מאָל, האָבן זיי שוין געהאַט פלעקן און געוואַלדריסן און מען האָט זיי שוין געדאַרפט אַרויסוואַרפן. דאָס זעלביקע איז געווען מיט די שפּילעכלעך. די מעשה מיט דעם באַלעם איז דאָך געשען דעם זעלביקן טאַג וואָס די מאַמע האָט זיי געבראַכט צוויי גרינע באַלעמס, איינעם פאַר אים און איינעם פאַר באַלעקן. ער האָט אַרײַנגעלייגט זײַן באַלעם אין זײַן קעסטל שפּילעכלעך און געגאַנגען אין קינדער-גאַרטן. ער האָט זיך דערמאַנט אין דעם באַלעם ערשט אין אָונט, ער איז צוגעגאַנגען צו זײַן קעסטל און דערזען, אז זײַן באַלעם האָט אַ לאַך. ער האָט באַלד פאַרשטאַנען וואָס עס איז געשען: דאָס באַלעקל האָט געמאַכט אַ לאַך אין זײַן באַלעם, האָט ער אויסגעביטן די באַלעמס און זיך גענומען דעם גאַנצן. באַלעק איז שוין געווען אין בעט און געהאַט דעם גאַנצן באַלעם מיט זיך אין בעט. ס'איז געוואָרן אַ גערייסעריי. ס'קליינע באַלעקל האָט אים צעגראַטשעט ס'פנים און געביסן די הענט. דאָס גאַנצע הויז איז זיך צוזאַמענגעלאָפן פון די געוואַלדן און אַלע האָבן געגלייבט דעם „קינד“, באַלעקן.

איין מאל האָט די מאַמע זיי געקויפט אַזעלכע הילצערנע טשערעפּאַכעס. דאָס קעפל און דאָס עקל זענען אַזוי געהאַנגען, אַז זיי האָבן זיך פּסדר געוויגט אַרויף און אַראָפּ. באַלעק האָט גענומען מיטטרעווען מיט זיין שפּיי- לעכל און אַ פּיסל האָט זיך אָפּגעבראַכן. לעאַן האָט פאַרויסגעזען וואָס דאָ וועט געשען: באַלעק וועט זיך צעכליפען. לעאַן, ווען ער איז אין פּעס, גליען אים די אויגן „ווי ביי אַ רוצח“, זאָגט די מאַמע. אָבער די אויגן בלייבן טרוקן, און אַז די מאַמע וועט דערזען זיין „רציחהדיק“ פנים און באַלעקס טרערן, וועט זי צונעמען ביי אים די גאַנצע טשערעפּאַכע און עס געבן באַלעקן. ער האָט דעמאָלט שנעל אָפּגעבראַכן אַ פּיסל פון זיין אויגן שפּילעכל, מיר נישט און דיר נישט!

VII

טרערן זענען געווען באַלעקס בעסטע געווער. אַז ער האָט געוואָלט אַנטאָן זיין ברודער צרות האָט ער זיך צעוויינט, דאָס איבעריקע האָט שוין די מאַמע געטאָן.

נאָר מאַרישע, די דינסט, איז געווען אויף זיין זייט. אַנשטאָט ברענגען אַהער באַלעקן, האָט ער בעסער געדאַרפט אויסאַרבעטן פּאַפּירן פאַר דער אַלטער מאַרישאַן. ווען נישט מאַרישאַ, אויב ער וואָלט דעמאָלט נישט געהאַט כאָטש איין מענטש וואָס האָט אים געגלייבט, וואָלט ער זיך אַוודאי אַ מעשה אַנגעטאָן.

די געטרייע מאַרישאַ האָט אויך אַרײַנגענומען צו זיך די מאַמע נאָך דעם ווי די דײַטשן האָבן אויסגעקוילעט די לעמבעריקער יידן. דאָס האָבן די דײַטשן געטאָן מיט דער אַקטיווער מיטהילף פון די אוקראַינער. די מאַמע האָט געהאַט אַ שנור אַן אוקראַינערקע, זאַשאַ, וואָס זי האָט טאַקע פאַרשאַפט דער מאַמען אַרישע פּאַפּירן, אָבער אַרײַנגעמען צו זיך אין הויז — דאָס נישט.

אַ מאַמע איז אַ מאַמע, דיין בלוט און פלייש. זי איז דעמאָלט געווען נאָר אַכט יאָר עלטער ווי ער איז הײַנט. זי האָט נאָך געהאַט אַ סך יאָרן, זי האָט נאָך געקאָנט לעבן און דערלעבן צו זען ווי דער „שלעכטער“ לעאַן איז זיך מקריב

פאר זיין ברודער, און ווי דאס געבעכל באַלעק נעמט דעם קרבן מיט אַ לינדנדיקן פנים פון אַ הייליקן.

ער וואַלט געברענגט די מאַמע קיין אַמעריקע און זי וואַלט דאָ בײַ אים געווען אַ קייסערינע. אָבער דעמאָלט אין פּזשעמישל איז ער געווען אַזוי אין פּעס אויף איר. ער האָט נישט געווינט, נישט געקלאָגט, נאָר אין אים האָט עס אויסגעשלאָגן ווי אַן עכאַ פון זײַן האַרצקלאָפּ: „הלוואַי זי זאָל שטאַרבן, הלוואַי זי זאָל שטאַרבן“.

די מאַמע האָט אים און באַלעקן גענומען אויף אַ וויזיט צום פּעטער סטאַניסלאָוו אין פּזשעמישל. ער האָט געהאַט נאָך אַ פּעטער, זיגמונד, אָבער דער פּעטער זיגמונד איז געווען דער מאַמעס ברודער; וואָס האָט ער זיך שוין געקאָנט ריכטן פון דער מאַמעס אַ ברודער? אין זײַנע צרות אין דער היים האָט ער זיך פּראַבירט טרייסטן, אַז דער טאַטע, אויב ער וואַלט געלעבט, וואַלט ער געווען אויף זײַן זײַט. נו, דער פּעטער סטאַניסלאָוו איז דאָך דעם טאַטנס ברודער, איז ער געפאַרן קיין פּזשעמישל מיט אַ סך האַפּענונגען. בײַם פּעטער איז ער געשלאָפּן מיט באַלעקן אין איין בעט און באַלד אין דער ערשטער נאַכט האָט באַלעק נאָס געמאַכט דאָס געלעגער. לעאַן איז דעמאָלט געווען נישט מער ווי פינף יאָר אַלט, אָבער האָט שוין געהאַט כאַראַקטער. ער האָט זיך נישט באַקלאָגט און נישט געלאָפּן מסרן. דאָס קליינע ממזרל האָט אָבער געהאַט מער שכל; ווי נאָר די מאַמע איז אַרײַנגע-קומען זיי זאָגן „גוט-מאַרגן“, האָט דאָס כיטרע באַלעקל אַ וויזי געטאָן אויף אים: „מאַמוש, ער האָט מיך אונטערגעפּישט, כ'האַב נישט געקאָנט שלאָפּן אַ...“

דער לינגער האָט נישט באַוווּן צו ענדיקן... ווען די מאַמע האָט אים אַזעקערסן, איז באַלעק געבליבן מיט אַ צעגראַטשעטן צעבלוטיקטן פּרצוף. פאַרשטייט זיך, אַז דער שלעגער איז געוואָרן באַשטראַפּט. אַלע — דער פּעטער סטאַניסלאָוו אַרײַנגערעכנט — האָבן אַנטייל גענומען אין דער פּייער-לעכער עקועקוציע פון אַפּשניידן די נעגל בײַ דער „ווילדער קאַץ“, אַפּגע-שניטן אַזוי קורץ עס זאָל וויי טאָן. די חרפה האָט וויי געטאָן מער ווי די פאַרשניטענע פינגער און די מאַמע האָט נאָך געהאַלטן פאַר נייטיק צוצוגעבן: „כ'באַשטראַף דיך נישט פאַר דעם וואָס איז געשען בײַ נאַכט, דאָס איז געווען

אן אקצידענט. אבער אזא גרויסער יונג ווי דו האָט געמעגט האָבן שכל זיך גוט אויסצופישן פֿאַרן גיין שלאָפן אין אַ פּרעמד הויז:

„ער, דער וויסטער ליגנער, ער האָט עס געטאָן!“

„טאָ פֿאַר וואָס האָסטו זיך נישט באַקלאַגט?“

„כ׳האָב נישט געוואַלט מסרן.“

„פון ווען אָן האָסטו אזוי ליב באַלעקן, אָ דו ווילסט אויף אים נישט

מסרן?“

אָ דו די מאַמע האָט געהאַלטן מיט באַלעקן, האָט דער פּעטער און די מומע

און אַלע וואָס זענען זיך צוזאַמענגעלאָפן פון די געשרייען, אַלע האָבן

געגלייבט באַלעקן. „פֿאַר וואָס נעמט מען נאָר טאַטעס אין מלחמה אַרײַן?“

האָט ער געטראַכט. אים וואַלט בעסער געווען אויב די מאַמע וואַלט אויך

אָוועק אין מלחמה און מער נישט צוריקגעקומען. ער ווייסט שוין וואָס ער

וועט טאָן. ער וועט געפינען דעם סם וואָס מע לייגט אונטער פֿאַר די מײַד

און עס אין גאַנצן אויפּעסן. אָ ער וועט שוין זײַן אַ טויטער, וועט ער צוריק־

קומען בײַ נאַכט ווערן באַלעקן. וואָס וועט די מאַמע אים קאַנען טאָן, אָ

ער וועט שוין זײַן אַ טויטער ?

אָהיימגעקומען, האָט ער טאַקע געזוכט דעם סם און עס געפונען. ווײַזט

אויס, אָ ער איז נישט געווען אזוי זיכער וועגן זײַן פּלאַן, ווײַל ער איז אַרײַן

אין קיך צו מאַרישאָן, געוווּזן איר דאָס פּעקעלע און זי געפרעגט: „וואָס

איז עס?“

„דאָס איז סם, פֿאַר די מײַד“, האָט זי געענטפּערט און דערזען, אָ זײַנע

אויגן זענען פול מיט טרערן. זי האָט נישט אָפּגעלאָזט ביז ער האָט איר אַלץ

דערציילט. מאַרישאָן האָט אים געגלייבט און דאָס איז געווען ווי באַלזאַם אויף

זײַן צעוונדיקט האַרץ. די מאַמע איז געווען צו פּיל פֿאַרנומען מיט איר

פּראַפעסיע, מיט אַלערליי אַקטיוויטעטן, זי איז ווייניק געווען מיט די קינדער,

האָט באַלעק זי געקאַנט אָפּנאַרן. מאַרישאָן איז געווען מיט זיי טאָג און נאַכט,

האָט זי געקאַנט זײַן אַ בעסערע מבינה אויף באַלעקס שטיק. ער האָט טאַקע

מער ווי איין מאָל אויסגענוצט זײַן כּיטרעקייט אויך קעגן מאַרישאָן, אָבער

זי האָט זיך קיין מאָל נישט באַקלאַגט.

VIII

ער האָט אַלע מאָל אַליץ מקריב געווען פאַר באַלעקן, באַלעק איז געווען זײַן אומגליק. ער, לעאַן, איז געווען דער עלטסטער, צוויי יאָר נאָך אים איז געקומען אַ נײַ ברודערל. „דאָס קינד“, באַלעק, האָט באַקומען דאָס בעסטע פֿון אַליץ. באַלעק האָט אַזוי לאַנג אַליץ צוגענומען ווי „סיקינד“, ביז ער האָט, גאָר נישט מעשה קינד, צוגענומען בײַ אים זאָשאַן.

צוגענומען בײַ אים? אמת, זאָשאַ איז אין זײַן עלטער, נישט באַלעקס. ס׳איז אויך אַ פּאַקט, אַז זאָשאַ איז געווען זײַן מיידל און ער האָט זי באַקענט מיט באַלעקן, אָבער ער קאָן נישט לייקענען, אַז אים האָט זאָשאַ קיין מאָל קיין גוט וואָרט נישט געזאָגט, אַכײַבע עס האָט געהאַט אַ בײַסיקן אונטער־שלאַג: „דו ביסט אַזוי גוט, לעאַן, דו וואַלטסט געקאָנט זײַן אַ גוטע מאַמע...“ זאָשאַ האָט געלאַכט ווען זי האָט עס געזאָגט, און באַלעק האָט אויך געלאַכט. עטלעכע און צוואַנציק יאָר האָט ער פֿינט געהאַט זײַן ברודער, נישט ווייל ער האָט חתונה געהאַט מיט זאָשאַן. ער, לעאַן, וואַלט סײַ ווי נישט חתונה געהאַט מיט איר און מיט קיינעם נישט, ווייל ער איז „אַזוי גוט אַז ער וואַלט געקאָנט זײַן אַ גוטע מאַמע“. אַ מאָן טאָר נישט זײַן אַזוי גוט, אַ מאָן דאַרף זײַן ווי באַלעק. ער האָט געבעטן דעם טויט אויף זײַן אייגענעם ברודער, ווייל יענער האָט געלאַכט. נעמען? יא. נעם מיין גאַרגל און שנייד אים איבער אויב איך בין אַ „מאַמע“ און גיב, און גיב. אָבער נעם עס מיט אַן ערנסט פנים, ווי עס וואַלט דיר געקומען. לאַכן — דאָס נישט! נעם, ווי יענעם אָונט ווען כ׳האַב דיר געגעבן דעם גאַרגל...

האַ? האָט ער זיך נאָר אײַנגערעדט, האָט עס זיך אים נאָר געחלומט אַז בערנאַרד האָט געוויינט?

יא, ער האָט געוויינט, און אַודאי געטראַכט דאָבײַ: אַ, לעאַן, מאַמע לעאַן... און זאָשאַ דאַרט אין לעמבעריק לאַכט דאָס גרעסטע געלעכטער. איצט ערשט זעט ער אין דעם ריכטיקן ליכט יענעם אָונט ווען מאַשאַ האָט אויסגעהאַלטן די היי־סקול־עקזאַמענס. זי האָט זיך געטוילעט צו אים, אים געקושט און געזאָגט: „אַנקל, דו ביסט מיר דאָס טײַערסטע אין דער וועלט, דער נאַענטסטער אויף דעם גאַנצן ערדקוגל“. בערנאַרד איז געווען דאָבײַ. אים האָט וויי געטאָן פאַר בערנאַרדן און ער האָט איר געזאָגט: „דער

נאַענטסטער אין דער וועלט איז דיר דיין טאַטע". מאַשאַ האָט געענטפערט:
"ביסט דו מיין מאַמע".

"ביסט דו מיין מאַמע", איצט ערשט פאַרשטייט ער וואָס מאַשאַ האָט
געמיינט. ער איז איר אַ מאַמע, ער קאָן זיין נאָר אַ מאַמע. בערנאַרד לאַכט,
און מאַשאַ לאַכט אויך. אַ מענטש גיט אַוועק זיין לעבן, ווייל ער אַליין ווייסט
נישט וואָס צו טאָן דערמיט. אין לעבן דאַרף מען קאַנען נעמען, און ער קאָן
נאָר געבן. נישט קאַנען נעמען איז אַ מום. ס'איז ערגער ווי זיין לאַם, אָדער
בלינד, אָדער שטום. אַז מע קאָן נישט נעמען, ענדיקט מען אין תּפּיסה מיט
אַן אורטל פון צען יאָר, ווען ער איז גאָר נישט אַזוי רייך צו צאָלן דעם
חשבון. ער האָט מער נישט קיין צען יאָר אַפּצווייזן דעם אורטל.

ער האָט זיך פּלוצלינג צעלאַכט. אַזוי הילכיק געלאַכט, אַז דער שכן
אין דער צעל האָט זיך ווידער איבערגעוועקט. יענער האָט אונטערגעהויבן
דעם קאַפּ, אויסגעדרייט זיך צו דער וואַנט און באַלד ווידער געשנאַכט.
ער האָט זיך צעלאַכט, ווייל ס'איז אומגלייבלעך — נאַריש און לעכערלעך.
פּיזיש איז ער נישט קיין "מאַמע". די נעכט אַליין אין זיין הויז זענען געווען
שווער אַריבערצוטראַגן. אין מיטן לייענען אַ בוך, אָדער גאָר איבערגעוועקט
זיך אין מיטן נאַכט, און דער אומרו האָט אים געיאָגט אַרויס פון שטוב.
ער איז נאָכגעגאַנגען אַ פּרוי און נישט געקאַנט צוזאַמעננעמען גענוג קוראזש
זי צו פאַרטשעפען. געשלעפט זיך פון באַר צו באַר, אַזוי לאַנג געזעסן נעבן
אַ מיידל ביז עמעץ אַנדערש איז אַוועק מיט איר. ער איז סוף-כל-סוף
געגאַנגען אין בעט אַריין מיט איינער וואָס איז שוין געווען אויפן וועג
אַהיים, מיד פון אַ גאַנצער נאַכט אַרבעט. ס'איז צו לאַכן ס'גרעסטע געלעכ-
טער ווי איידל ער האָט זיך באַצויגן צו איר, זי זאָל זיך חלילה נישט פילן
דערנידעריקט. ער דאַרף דערציילן בערנאַרדן וועגן יענער געפאַרבטער
גאַסמויד. ער האָט זי געקושט און געהאַלדזט ווי זי וואַלט געווען זיין
ערשטע, גערעדט צו איר אַזוי דעליקאַט ווי ער וואַלט געווען איר ערשטער.
זי האָט געשמייכלט און געלאַכט, אַנגעזאַגט ער זאָל נישט פאַרגעסן איר
טעלעפּאָן-נומער, און אים צוריקגעגעבן דאָס געלט וואָס ער האָט איר געהאַט
באַצאָלט פאַרויס. אַבער אין דער פּרי, ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט פון
שלאַף, איז ער געווען אַליין אין בעט. זי איז פאַרשווונדן, זיין בייטעלע

און זייגערל זענען פארשוונדן מיט איר. דער טעלעפאן-נומער וואס זי האט אים געגעבן איז געווען א פאלשער, אבער איר געלעכטער ביי נאכט איז נישט געווען פאלש. ער אליין לאכט איצט פון זיך ס'גרעסטע געלעכטער. וואס ער האט זיך פלוצלינג צעוויינט? זאלן זיי לאכן, אבער זאלן זיי עפענען די אייזערנע טיר ער זאל קאנען ארויס און שלעפן זיך נאך א פרוי פון גאס צו גאס, איינשלאפן מיט דער האנט אויף א פרויענברוסט. ניין, ניין, ער וויל נישט טראכטן וויפל הענט עס זענען שוין געלעגן אויף דער ברוסט אין דער נאכט. ער וועט פארמאכן די אויגן, ער זאל זי קאנען זען די שענסטע אין דער וועלט. ער וועט פארשטאפן די אויערן נישט צו הערן ווי זי לאכט פון אים, און אין דער פרי וועט ער — זאל זיין און זיין בייטעלע און אן זיין זייגערל — זיין פריי אנטווייבן א נייעם טאג.

פאר וואס ער איז געווען אזוי צערטלעך צו יענער בלאנדער גאסנפרוי? ווייל ער האט געוואלט זיך אפנארן אז זי איז א פייע, א צארטע, אן איי דעלע... ער וויל זיין פריי כדי ער זאל ווייטער זיך קאנען אפנארן. אפשר איז דאס דער סוד פון גליק? גליק מיינט: קאנען זיך איינרעדן און זיך אפנארן. טייטשט עס אזוי וועבסטערס ווערטערבוך? אויב נישט, איז דער ווערטערבוך א ליגנער.

אנגעהויבן האט עס זיך ווען ער איז געבוירן געווארן, ער איז געבוירן געווארן א שלומיאל.

IX

זאשא האט נישט געוואלט פארלאזן איר אוקראינע און דארט געבליבן מיט דער יינגערער טאכטער בעלא. אן זאשאן איז נישט געווען קיין פראבלעם וווּ צו וווינען, זיי זענען געקומען צו אים; בערנארד איז זיין בלוט און פלייש און מאשינקא האט זיך געטוליעט צו אים מער ווי צו איר אייגענעם טאטן. אבער ווען די עף-ביי-לייט האבן אים ארויסגעפירט פון שטוב, האט זי געשריגן צו אים: „אנקל, וואס האסטו אפגעטאן?“

ער האט געהאט געקערט וועלטן, בערנארד זאל באקומען ארבעט אין דער לאבאראטאריע וווּ ער אליין האט געארבעט. ער האט צוגעגרייט מאשא

צו אן עקזאמען און זי איז אַנגענומען געוואָרן אין האַנטער-קאַלעדזש. ער האָט געטאָן מער ווי אַ ברודער איז מחויב צו טאָן, און ווען זיי האָבן אים אַנגעטאָן צרות, האָט ער געליטן און געשוויגן. ווען ער האָט געהאַט אייגענע צרות, האָט ער געליטן אַליין, געהיטן זיך זיי נישט אַנצוטאָן קיין עגמת-נפש. נאָך דעם ווי ער האָט זיך דערוויסט אַז ער איז קראַנק, האָט ער זיך אויפגעפירט ווי אַ נאַר. ער איז אַרײַן אין אַ לאַנטשאַנעט עפעס עסן. ער האָט באַשטעלט אַ שניטקע מיט גערייכערט פלייש. דאָס פלייש איז געווען פעט, אָדער ער האָט אויסגעטראַכט אַז עס איז צו פעט, ער האָט צוריקגעשיקט די שניטקע און זיך פאַרענטפערט פאַר דער קעלנערקע: „כ׳בין אַ קראַנקער מענטש, כ׳מוז זיך אַפהיטן“. די קעלנערקע איז געווען אומגעדולדיק: „פיעש-טשעט זיך נישט פאַר מיר, כ׳האַב קאַסטימערס צו באַדיגען. גייט אַהיים און פיעשטשעט זיך פאַר אייער ווייב“.

זי איז גערעכט געווען, די פאַרנומענע קעלנערקע. ער האָט טאַקע נישט ליב קיין פעט פלייש, אָבער דאָס האָט גאַר קיין שייכות נישט מיט זײַן קרענק. ווען אַ מענטש דערוויסט זיך פּלוצלינג, אַז ער איז מסוכן קראַנק, דאַרף ער זיך אַראַפּרעדן פון האַרץ, טיילן זיך מיט אַ נאַענטן מענטש, טאַקע פיעשטשען זיך פאַר עמעצן. „גייט אַהיים און פיעשטשעט זיך פאַר אייער ווייב“, האָט די קעלנערקע זיך אַפּגעבייזערט. קיין ווייב האָט ער נישט, אָבער אין זײַן היים זענען געווען זײַנע נאַענטסטע, זײַן לײַבלעכער ברודער און פלימעניצע. איז ער געלאָפן זיך פיעשטשען פאַר זיי? ווען מאַשאַ האָט געזען ער נעמט איינשפּריצונגען, האָט ער איר איינגערעדט, אַז ער האָט אַ שטיקל טענדענץ צו דיאַבעט.

X

וואָס איז בעסער, אַ קעצל אָדער אַ פלימעניצע? די הויזוואַכטערין האָט געהאַט דרײַ טעכטער און דערצו אַ קאַץ. די קאַץ האָט זיך געקעצלט מיט פיר, איז שוין געווען אַכט. האָט די הויזוואַכטערין שוין געקאַנט אַפּ-שפּאַרן איינס (אַ קעצל, נישט אַ טאַכטער) פאַר אַ שכן וואָס איז עלנט, אַליין. אין אַנהייב האָט ער הנאה געהאַט עס צו גלעטן אין שפּײַזן, אָבער דאָס קעצל

האט אנגעהויבן ארומלויפן און אַנשאַווערן אין אַלע שטובן. עס האָט צע-
שלעפט זײַנע זאַכן און צעוואָרפן זײַנע מאַרקעס. עס האָט אים צעגראַטשט
אויך. דאָס קעצל האָט ער צוריקגעגעבן דער הויזוואַכטערין, וועמען גיט מען
צוריק אַ פּלימעניצע? די צעטראַגענע מויד וואָלט אוועק אין קאַלעדוזש אָן
אַ ביסן אויב ער וואָלט איר נישט צוגעגרייט אַנבײַסן. זי וואָלט נישט אויס-
געהאַלטן קיין איין עקזאַמען אויב ער וואָלט נישט פּסדר צונויפגעקליבן
אירע ביכער און געהאַלפן אַרגאַניזירן אירע נאַטיצן. סײַ זי, סײַ איר טאַטע
האַבן געהאַלטן אין איין באַקלאַגן זיך אויף אַמעריקע, ווי זיי וואָלטן דאָ
דערלייגט דער באַבעס ירושה. מאַשאַ איז דאָך אַ האַלבע אוקראַינערין.
אפשר בענקט זי נאָך איר מאַמע און נאָך איר מאַמעס אוקראַינע?

„וואָס דאַרף איך אַ באַיפרענד, אַנקל איז מײַן באַיפרענד“, האָט זי
געענטפערט ווען בערנאַרד האָט זי געפרעגט פאַר וואָס זי פאַרבעט נישט
אַ מאַל אַ חבר פון קאַלעדוזש. ער האָט זי דען געהאַלטן בײַם וואָרט? ער
וואָלט צופרידן געווען אויב זי וואָלט נישט אַראַפּגעוואָרפן אירע שיד אויפן
וועג פון דער טיר צו איר צימער. ער וואָלט זיך באַנוגנט אויב זי וואָלט
צוזאַמענגעקליבן אירע זאַקן און נישט איבערגעלאָזט איר אונטערוועש אין
באַדצימער. אויב זי וואָלט נישט אַרומגעלאָפן איבערן הויז אָן אַ סטענדל,
איר בוזעם זאָל זיך נישט וואָרפן הינטער איר מאַרגנאַק. זי לויפט אַרום
אַפילו אָן דעם ראַק און די ברוסטוואַרצלען שטייפן זיך און ברוינען זיך
דורך דעם דינעם נאַכטהעמד, טאַקע ווי ער וואָלט געווען — — —
אַ יונגער-מאַן האָט זיך פּלוצלינג באַוויזן. מפּלומרשט איז דער יונגער-
מאַן געקומען זי נעמען אין אַ קינאַ, אין טעאַטער. מע קען זיי, די אַמערי-
קאַנער באַיעס. ער, לעאַן, איז גענוג לאַנג אין אַמעריקע ער זאָל וויסן. ער
האַט אַנגעזאָגט מאַשאַן זי זאָל זיך היטן, דער בחור איז אויסן נאָר זי אויס-
צונוצן.

XI

עס איז געשען דעם אָונט ווען מאַשאַ איז אַהיימגעקומען מיט דער
בשורה אַן טעד, אַזוי הייסט איר בחור, וויל מיט איר חתונה האַבן.

„וואָס איז אינגערטאָן אַזאַ טויטע שטילקייט?“ האָט מאַשאַ זיך גע-
וונדערט. „וואָס האָט איר קעגן טעדן?“

ער האָט זיך געשעמט וואָס ער האָט זיך צו נאַר געמאַכט מיט זײַן
פאַראַרטל קעגן אַמעריקאַנער בחורים, ער האָט זיך צעקושט מיט מאַשאַן
און האָט איר געוונטשן גליק. בערנאַרד האָט מיט צוויי פינגער געעפנט
אַ שפּאַרע צווישן צוויי ליניסטלעך אין די ווענעציאַנער רולעטן איבערן
פענצטער און אַרויסגעקוקט.

„פּאַפּאַ, וואָס זעסטו דרויסן, אַ בעסערן שידוך?“ האָט מאַשאַ ביז
געפרעגט.

בערנאַרד האָט אָפּגעלאָזט די רולעטן. „זאַל זײַן מיט גליק, מאַשינאַ-
הלוואַי עס זאַל זײַן מיט גליק. פאַרגיב מיר, מאַשאַ, כ׳דאַרף עפעס רעדן
מיטן אַנקל“.

„זעץ זיך, ליאַוואַ, און שטאַרק זיך. כ׳ווייס נישט וואָס מאַשאַ וועט זאָגן,
וואָס טעד וועט זאָגן, ווען ער וועט זיך דערוויסן. מע שפירט מיר נאָך. שוין
עטלעכע טעג ווי כ׳האַב אַ שאַטן. כ׳האַב מורא, ס׳איז די עף-בי-איי“.

„בערנאַרד, דאָ איז נישט רוסלאַנד. אַז מ׳האַט אַ ריין געוויסן — — —“

„כ׳האַב נישט קיין ריין געוויסן“.

„ביסט פון זינען אַראָפּ?“

„זאָשאַ האָט זיך מיישב געווען און וויל יאָ קומען קיין אַמעריקע, און
בעלאַ האָט אויך געוואָלט קומען, אָבער די רוסן האָבן גאָר געסטראַשעט,
אַז זיי וועלן אַרעסטירן זאָשאַן און בעלאַן אויב — — — זיי האָבן פאַרלאַנגט
נאָר אַ קלייניקייט, די רעצעפט פון אַ שמירעכץ קעגן מיקן“.

„דעם, מאַקסיטאַ-רעפּעלענט“ וואָס מיר מאַכן פאַר דעם פענטאַגאָן?
מע קען עס דאָך קויפן אין יעדער אַפטייק. יעדע לאַבאָראַטאָריע קאָן פעסט-
שטעלן פון וואָס עס איז צוזאַמענגעשטעלט“.

„אַזוי האָב איך טאַקע געטראַכט“, האָט בערנאַרד מודה געווען, „זיי
האַבן פאַרלאַנגט איך זאַל עס איבערגעבן צו איינעם אין אַלבאַני. יענער
האַט זיך אָנגעטשעפעט, אַז ער מוז מיר צוריקצאלן די הוצאות. ער האָט מיר
באַצאלט פאַר דעם באַנבילעט און מיר אונטערגערוקט אַ קוויטאַציע; איך
האַב אונטערגעשריבן“.

„און מיט דעם ווילן זיי דורך שאַנטאָזשירן?“

„מיט דעם שאַנטאָזשירן זיי מיך.“

„גיי דו צו דער עף-בי-איני.“

„ס'איז צו שפעט, סאיז שוין באלד פינגף יאָר.“

„די גאַנצע צייט וואָס ביסט אין אַמעריקע אַרבעטסטו פאַר זיי? האָסט
מיך אומגליקלעך געמאַכט, האָסט מיך — — — וואָס וועט העלפן מיין שרייען
און וואָס קאָן העלפן דיין קרעכצן! מע דאַרף אַפּרוימען יעדן צייכן, פאַר-
ברענען אַלע פּאַפּירן.“

„כ'האָב נישט קיין שום פּאַפּירן. כ'האָב אין מיין בריווטאַש דעם פּאַטאַ-
גראַפישן אַפּאַראַט וואָס זיי האָבן מיר געגעבן.“

„פאַרברען עס.“

„וואו? אויף דער פאַרע פון דער צענטראַל-באַהייצונג? אויף דער עלעק-
טרישער קיך?“

„זויך נישט ווי אַן עופּעלע אויף דער באַמאַכטער ווינדל. טו עפעס.
צענעם עס אויף שטיקלעך, שווענק עס אַראָפּ אין אַפּטריט, וואָרף עס אַריין
אין דעם מיסטאוויון, טו עפעס!“

„אין אינסנינערייטאַר? דאָס איז מיר נישט איינגעפאַלן.“

„ברענג עס אַריין דאָ, מאַשאַ זאָל נישט זען. איך וועל עס אַרויסטראָגן.
מיר שפּירט מען נישט נאָך.“

בערנאַרד האָט צענומען דעם אַפּאַראַט אויף באַזונדערע טיילן, ער האָט
עס אַריינגעלייגט אין אַ בייטל מיט מיסט. מאַשאַ האָט געהאַט געעפּנט
אַ בלעכל מיט קאַנצענטרירטער שוואַמענופּ, האָט ער עס אַריינגעגאַסן אין
בייטל, אַלץ זאָל זיין פאַרשמירט און קלעפיק, עס זאָל עקלען עס אַנצורירן.
בערנאַרד האָט צוגעלייגט אַן אויג צום קוקשייבל. קיינעם נישט געזען,
האָט ער אויפגעשלאָסן די טיר און אים אַרויסגעלאָזט. שוין געעפּנט דאָס
טירל פון דעם מיסטאוויון האָט אים עמעץ אַנגעכאַפט ביי דער האַנט. „דער
אינסנינערייטאַר איז צעבראַכן, איך וועל עס נעמען.“

„וואָס עפעס?“

„איך וועל עס אַראָפּטראָגן צו די מיסטקאַנען.“

„איר זענט נישט דער סופּעראינטענדענט“, האָט ער זיך געווערט. נאָס

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

פון דער זוף, איז דער פאפירענער בייטל זיך צעפאלן, דאָס מיסט און די טיילן פון פאָטאָאָפאָראַט זענען געבליבן ליגן צעשפרייט איבער דער פאָדלאַגע.

„שוואַמען מיט אַ פאָטאָגלאָז? איז דאָס אַ רוסישער רעצעפט פאַר אַ זוף?“ האָט דער מאַן געוואָלט וויסן.

„מאַכט נישט קיין טומל, די שכנים שלאָפן שוין, קומט אַריין אין שטוב.“
„ווער זענט איר?“ האָט ער געפרעגט דעם מאַן ווען זיי זענען אַריין אין שטוב, „און וואָס גייט אייך אַן מיין זוף אָדער מיין פאָטאָאָפאָראַט? אַמעריקע איז אַ פריי לאַנד, איך מעג עסן גלאָז אויב איך קאָן עס פאַרדייען.“
דער מאַן האָט אויף אים אַ קוק געטאָן שפאַטיש און אַוועק צום טעלעפאָן.
באַלד זענען געקומען נאָך עטלעכע מענער, זיי האָבן זיך אידענטיפיצירט: „עף-ביי-איי“, זיי האָבן געהאַט אַ פאַראַרדענונג צו אַרעסטירן בערנאַרד טאַרנאַווסקי און צו מאַכן אַ רעוויזיע אין זײַן הײַז.

„אַ רעוויזיע קאַנט איר מאַכן, די דירה געהערט צו אונדז ביידן, אָבער מיין נאַמען איז לעאַן טאַרנאַווסקי.“

די „עף-ביי-איי“-לייט זענען צעטומלט געוואָרן און ווידער געלאָפן צום טעלעפאָן. נאָך אַ מאָן איז געקומען, ער האָט געבראַכט פאָטאָגראַפיעס וואָס האָבן געוויזן ווי בערנאַרד גיט עמעצן אַ גרויסן קאַנווערט.

„וועמענס איז דער אָפּאָראַט?“ האָט דער מאַן מיט די פאָטאָגראַפיעס געפרעגט.

„מיין“, האָט לעאַן געענטפערט פון דער העלער הויט און, אומגעריכט פאַר זיך אַליין, צוגעגעבן: „איך האָב אים געשיקט אין די שליחותן. ער'ט נישט אָנגעהויבן וויסן וואָס ער טוט.“

„וואָס איז ער עפעס אַלע מאַל געווען דער שליח?“ איז דער „עף-ביי-איי“-מאַן געווען סקעפטיש.

„איך בין נישט ביים בעסטן געזונט. דערלויבט מיר נאָך אַ סורפריז פאַר מיין ברודער. איר האָט פאַר אים אויפגעדיקט אַז אַלץ איז נישט פֿשר מיט די שליחותן וואָס איך האָב אים געשיקט, איך מוז איצט פאַר אים אויפֿ-דעקן, אַז די איינשפריצן וואָס איך נעם יעדן טאָג זענען נישט אינטרלין, ס'איז לוקעמיע. כ'האָב סך-הכל נאָר איין יאָר צו לעבן און אפשר דאָס אויך נישט.“

XII

„אָנקל, וואָס האָסטו אָפּגעטאָן פּאַפּאַן? ווי האָסטו געקאָנט טאָן אזאָ זאָך?“ האָט מאַשאַ אים געזידלט ווען מע האָט אים און בערנאַרדן אַרויס-געפירט פון שטוב. בערנאַרד האָט נאָך אַלץ נישט אויסגערעדט אַ וואָרט. די „עף-בי-אי“־לייט האָבן מיטגענומען אַלע זיינע מאַרקעס. וואָס האָבן זיי צו זיינע פּאַסטמאַרקעס? אויב זיי וועלן רוינירן זיינע אַלבומען, וועט ער זיי אַנקלאָגן אין געריכט, די וועלט איז נישט הפּקר.

מע האָט אים מיט בערנאַרדן געהאַלטן איבער נאַכט אין איין צימער. בערנאַרד האָט אים איבערגעגעבן וועגן אַלע דאָקומענטן און אַלע צוזאַמענ-טרעפן מיט סאַוועטישע אַגענטן. ער האָט פּאַרזיכערט בערנאַרדן, אַז וועגן דער לוקעמיע איז, צום באַדויערן, אמת. קיינער וועט נישט פּאַרמישפטן אַ מענטש וואָס איז שוין אַזוי גוט ווי טויט. אויב זייער שעפּטש איז נישט אויפגעכאַפט געוואָרן פון אַ שטאַרקן עלעקטראָנישן אונטערהער-אַפּאַראַט קאָן עס אַ מאָל געלינגען.

ער, דער שעמעוודיקער, שטאַמלענדיקער ליאַוואַ, האָט איבעגעקליגלט די כיטרע לייט פון דעם אַמעריקאַנער קאַנטער-שפּיאַנאַזש. אזאָ מוט, אזאָ שלאַגפּאַרטיקייט מיט די נייטיקע ווערטער, אזאָ קלאַרקייט פון שכל. זאַשאַ האָט באַדאַרפט דאָ זיין און זען ווער עס איז דער מאַן, ער צי באַלעק. דער האָן מעג האָבן דעם הילכיקסטן קריי און דעם רויטסטן קאַם; אויב ער קאָן נישט באַשיצן די קורטשיקלעך פון דעם הונט, איז ער וויניקער ווי אַ הון! זאַשאַ וואָלט באַדאַרפט זען ווי דער גרויסער צעלייגער באַלעק האָט זיך באַמאַכט אין די הויזן ווען ער האָט דערזען דעם „עף-בי-אי“־אַגענט. זאַשאַ האָט באַדאַרפט זען, אַז עס איז גאַר געווען „מאַמע לעאַן“ וואָס האָט פּאַררעדט די ציין און פּאַרדרייט די קעפּ סיי דער עף-בי-אי, סיי דער סי-אי-אי, די גרעסטע קנאַקערס פון אַמעריקאַנער קאַנטער-שפּיאַנאַזש. אין אַ געראַנגל צווישן אים און אַמעריקעס שטאַרקסטער אַגענטור האָט ער געוואונען די אייבערהאַנט. איז ער געווען דער האָר פון דער סיטואַציע.

די קרענק האָט געהאַט ביי אים פּאַרצערט דאָס לעצטע ביסל ענערגיע. ער האָט פּאַסיוו געוואַרט אויף דעם וואָס מוז קומען. דווקא דאָס אומגליק

מיט דעם ארעסט האָט אים אויפגעוועקט ווי פון א שלאָף. דער קאָפּ אַרבעט פֿיבערדיק, ער פֿילט ווי אַלץ אין אים שפּאַנט זיך אָן צו דעם קאַמף פֿון זײַן לעבן. זיי האָבן באַפֿרײַט בערנאַרדן, און דאָס איז נאָר אַ טײל פֿון זײַן נצחון. עס איז מער נישט פֿאַראַן קײן סכּנה, אַז טעד וועט איבעררײַסן מיט מאַשאַן. אַן אַנקל אַ שפּײַאָן איז טאַקע נישט קײן כּבוד, אָבער עס איז ווײַט נישט אַזאַ חרפּה ווי אַ טאַטע אַ שפּײַאָן. בערנאַרד וועט אַפֿילו נישט פֿאַרלירן זײַן אַרבעט אין דער לאַבאָראַטאָריע. וואָס כּ״האַב אַפּגעטאַן צו דײַן טאַטן, מאַשאַ? איך האָב אים געראַטעוועט!

און אויב די רוסן וועלן ווײַטער שאַנטאַזשירן בערנאַרדן? זיי האָבן דאָך זײַן קוויטירונג. ער האָט מקריב געווען זײַן פֿרײַהײַט, אָבער וואָס פֿאַר אַ גוטס קאַן דערפֿון אַרויסקומען, אויב זיי וועלן ווײַטער צווינגען בערנאַרדן צו שפּײַאַנירן?

די „עף-בי-אַײַ“ האַלט אַוודאי אָן אויג אויף בערנאַרדן. עס איז דאָך זיכער פֿאַראַן אַזאַ סכּנה, אַז די „עף-בי-אַײַ“ וועט אים נאַכשפּײַאַנירן, וועלן די רוסן נישט רײזיקירן צו האָבן מיט בערנאַרדן וועלכן עס איז קאַנטאַקט. נײַן, ער וועט זיך נישט אַפּעסן דאָס האַרץ וועגן סכּנות וואָס עקסיסטירן נישט און זענען גאַר נישט מעגלעך. בערנאַרד איז איצט אין גאַנצן רײנגע-וואַשן און וועט קאַנען אַריבערברענגען זאַשאַן. גוט, זאָל זי קומען און זען. ווי רופּט מען אויס אין דעם פּאַפּולערן טעלעוויזיע-פּראַגראַם: זאָל דער אמתער לעאַן טאַרנאַווסקי זיך אויפשטעלן. ווען דער אמתער, דער ריכטיקער לעאַן טאַרנאַווסקי וועט זיך אויפשטעלן, וועט זאַשאַ מער נישט זען אין אים אַ מאַמע-לעאַן, זי וועט זען אַ רײז!

לעאַן, לעאַן, מען האָט דיך אַזוי פֿיל געשמײסן און דו האַסט גאַרנישט געלערנט דערפֿון. זאַשאַ וועט זען? זאַשאַ וועט וויסן? דאָס פֿײַנע ברודערל באַלעק וועט אַנשטעלן זײַן אומשולדיק פנים און זאַשאַ וועט, פּונקט ווי מאַשאַ, שרײַען: לײַוואַ, וואָס האַסטו אַפּגעטאַן צו דײַן ברודער?!

„בעלאָוײַ“, זאַגט מען אין אַמעריקע. נאַרישקײטן, אומזין! ער האָט געהאַט אַ גרויסן זיג, פֿאַר וואָס פֿאַרגינט ער זיך נישט הנאה צו האָבן דערפֿון?

XIII

זײַן דאָקטער האָט עדות געזאָגט, אַז ער האָט טאַקע לוקעמיע. אויף דער פּראָגע פון פּאַרטידיקער וויפל עס איז אים נאָך געבליבן צו לעבן. האָט דער דאָקטער געענטפּערט: „אַ יאָר און אפשר דאָס אויך נישט“. דאָס איז געווען דער איינציקער גוטער מאַמענט אויף דעם גאַנצן פּראָצעס. עס איז אמת, אַז אַמעריקע האָט אים אויפגענומען גאַסטפּריינדלעך און אים אַדאַפּטירט ווי אַן אייגענעם זון. אָבער ס'איז נישט ריכטיק אַז ער איז פּאַלש, לינגעריש און פּאַררעטעריש. ער האָט ליב אַמעריקע, ער איז שטאַלץ אויף זײַן אַמעריקאַנער בירגערשאַפט. וואָס האָט ער דען אוועקגעגעבן? אַ רעצעפּט צו באַשיצן מענטשן פון מיקן, אַ רעצעפּט צו באַשיצן פון עפּידעמיעס, נאָר מעדיצינען.

„מיליטערישע מעדיצינען. סודות!“

„אויב זיי וואַלטן געפּאַדערט סודות וועגן אַמעריקעס זיכערקייט, וואַלט ער גיכער געשטאַרבן און נישט געגעבן. אפילו דעם ערשטן רעצעפּט, דעם מאַסקיטאַרעפעלענט' האָט ער געגעבן אונטער שאַנטאַזש.“

דאָ איז ער אַרײַן אין אַ נעץ. ביז צום פּראָצעס איז ער געווען אָפּגעהיט צו רעדן ווייניק. וואָס האָט ער זיך פּלוצלינג צעפּלאַפּלט און פּאַרפּלאַנטערט? ער קאָן דאָך נישט זאָגן אין וואָס עס איז באַשטאַנען דער שאַנטאַזש. זיי האָבן געדראָט צו אַרעסטירן בערנאַרדס ווייב און טאַכטער, טאָ ווי קומט עס, אַז ער איז געוואָרן אַ שפּיאַן און בערנאַרד איז אומשולדיק?

נאָך איידער מע האָט אים געשטעלט די פּראָגע, האָט ער צוגעטראַכט דעם תּירוץ. דאָס איז געשען ווען בערנאַרד איז נאָך געווען אין רוסלאַנד. זיי האָבן געדראָט צו אַרעסטירן בערנאַרדן. מיט דעם רעצעפּט פון אַ נאַרײַ שער שמירעכץ קעגן מאַסקיטן האָט ער אויסגעלייזט זײַן איינציקן ברודער און אים געבראַכט קיין אַמעריקע. ער האָט ליב אַמעריקע טאַקע ווייל אַמעריקע שאַנטאַזשירט נישט אירע בירגער.

דער תּירוץ האָט אים נאָך מער פּאַרפּלאַנטערט. ער האָט באַדאַרפט געדענקען אַז דער מאַסקיטאַרעפעלענט' איז געשאַפּן געוואָרן שוין נאָך דעם ווי בערנאַרד האָט פּאַרלאָזן רוסלאַנד. „הערט אויף צו פּאַרטידיקן

אייער פאטריאטיזם און שוויגט, האט זיין פארטידיקער אים אנגעזאגט. ער האט געשוויגן און זיך גערעקט מיט די ביטערע רייד פון פראקוראָר. ער איז אַ געמיינ, קליינלעך, כיטרע פאררעטערל. ער האט נאָך אפילו איצט נישט קיין חרטה. ער האט נישט אויסגעגעבן קיין איינעם פון זיינע קאָנ-טראַקטן. מיט זיין שוויגן דינט ער נאָך איצט דעם שונא. אויב ער וועט באַפרייט ווערן, וועט ער גלייך ווידער זיך פאַרבינדן מיט זיינע אַפגעהיטענע קאָנטראַקטן און ווייטער פאַרראַטן זיין לאַנד.

XIV

דאָס טייערע ברודערל זיינס האט אין יענער נאַכט אים איבערגעגעבן פּרטים, אָבער נאָר די פּרטים וואָס האָבן געדינט צו באַשיצן בערנאַרדס פעל. פאַר וואָס טאַקע האָט בערנאַרד אַזוי אַפּגעהיטן די רוסנס סודות? ער אַליין האָט טאַקע אַינגערעדט בערנאַרדן, אַז מע וועט נישט אַינזעצן אין תּפּיסה אַ לוקעמיע-קראַנקן וואָס איז שוין פון גורל פאַרמישפט צו דער מאַקסימאַלער שטראַף. תּפּיסה איז דען דאָס ערגסטע? און אַז ער וועט נאָר געשטעמפּלט ווערן ווי אַ פאַררעטער? אפשר האָט שוין בערנאַרד פאַרגעסן ווער עס איז דער פאַררעטער און ווער עס האָט העראַיש זיך מקריב געווען פאַר זיין ברודער?

וואָס וועט ער טאָן ווען ער וועט אַרויס פון תּפּיסה? ער איז געוואָרן „באַרימט“. אַלע צייטונגען האָבן אַודאי געדרוקט דאָס בילד פון דעם שפּיאָן, אַלע קענען דאָס פרצוף פון דעם דעגענעראַט. ער וועט אפילו נישט קאָנען אַרײַנגיין אין אַ באַר, די באַר-טענדערס האָבן שאַרפע אויגן. ער וועט כאַפּן אַ ביליק מיידל אין גאַס, גיין מיט איר אין אַ ביליקן האַטעל. זי וועט איבערצייילן זיין געלט און נעמען זיך אויסטאָן, אָבער פּלוצלינג וועט זי אים דערקענען. זי וועט אַ שפּיי טאָן און אַרויסלויפּן. ווען ער וועט אַרויס אויף דער פּריי און לייענען וואָס די צייטונגען שרײַבן וועגן אים, וועט ער אַליין אַנהייבן גלייבן אין דעם וואָס זיי שרײַבן און וועט אַליין זיך אַנשפּייען אַ פּול פּנים.

צען יאָר תּפִּיסה. ער לאַכט פֿון זייער גערעכטיקייט, ער לאַכט פֿון זייער אורטל. האָבן זיי אַ מין ווּנדער־מעדיצין וואָס קאָן אים דערהאַלטן צען יאָר? עס איז אים שוין ווייניק געבליבן צו לעבן, אָבער ער וועט אַוועק פֿון דער וועלט אַ שטאַלצער. במשך זײַן גאַנץ לעבן האָט ער זיך געשלעפט אויף אַ זײַטיקן שליאָך, אָבער ביים סוף פֿון זײַנע טעג איז ער געבליבן שטיין פֿנים־אַל־פֿנים מיט אַ מאַכטיקן קעגנער, און ער, דער טויט־קראַנקער לעאַן, איז אַרויס דער זיגער.

XV

„ווי לאַנג איז אַ לעבנלאַנג? איינער האָט צו לעבן הונדערט יאָר, דער אַנדערער נאָר איין יאָר. דער וואָס האָט נאָר איין יאָר איז דאָס זײַן, לעבן־לאַנג, און דאָס איינע יאָר איז פֿונקט אַזוי חשוב ווי דעם אַנדערנס הונדערט, — ס'איז זײַן גאַנץ לעבן. דאָס איז נישט קיין פֿילאָסאָפֿיע, בערנאַרד, ס'איז אַ לעבן־חכמה. איך וויל נאָך אין מײַן לעבן־דויער שפּאַצירן אין צענטראַל־פאַרק, באַדן זיך אין ים אין ברייטן און — אַפֿילו נישט קאַנען קוקן אויף אַ פֿרוי? כ'בין נאָך דערווייל נישט געשטאַרבן. איך האָב נאָך צום ווינציקסטן נײַן חדשים. נײַן חדשים איז צוויי הונדערט און פֿיר און פּערציק טעג, זעקס טויזנט פינף הונדערט און זעקס און זיבעציק שעה, דריי הונדערט פֿיר און נײַנציק טויזנט פינף הונדערט און זעכציק מינוטן. זאָל איך דיר אויך אויס־רעכענען די סעקונדעס? איך וויל לעבן און אויסלעבן יעדע מינוט, יעטוועדע רגע. כ'זוייס, איך האָב אַליין גענומען אויף זיך דאָס פּעקל, איצטער איז דײַן ריי צו זוכן עצות. דו מוזסט געפינען אַן אויסוועג, אַנישט וועל איך אַליין מוזן עפעס טאָן.“

„צי איך סטראַשע דיך? דערווייל טראַכט איך נאָר אויפֿן קול. כ'קאָן דאָ נישט בלייבן, דאָס איז זיכער. כ'זוייס נאָך נישט וואָס כ'וועל טאָן, אָבער אויב כ'וועל מוזן, וועל איך עפעס טאָן. איך קאָן דאָ נישט זיצן אַפֿילו ביז דער אַפּעלאַציע.“

„צוואַנציק טויזנט קויציע פאַרלאַנגען זיי? וואָס האָבן זיי פֿלוצלינג געהעכערט צו צוואַנציק טויזנט? כ'האָב גאָר נישט געווסט, אַז איך בין

ווערט אזוי פיל. זעסטו שוין? מע קאָן עפעס טאָן. גיי צו הילף-אָרגאַניזאַציעס פאַר אַרעסטאַנטן, באַגנבע אַ באַנק. דו האָסט געזאָגט זיי האָבן צוריקגעגעבן מיניע פּאַסטמאַרקעס, פאַרזעץ זיי, פאַרקויף זיי. עטלעכע און צוואַנציק יאָר מי, פאַרקויף עס פאַר אַ טאָג אויף דער פּרייז, דו דרויסן, האָסט אַ סך וועגן, איך דאָ קאָן האָבן נאָר איין וועג”.

XVI

ניין, ער איז נישט משוגע געוואָרן. אפשר איז עס אמת, אַז דאָס יינגל וואָס אין דער דירה איבער זיי, האָט אַלע מאָל געשפּילט באַלעם אין הויז. אַ מאָל האָט עס אים נישט געאַרט, איצט — יעדער קלאַפּ, ווי דער באַלעם וואַלט געפאַלן אין זיין קאַפּ אַריין. און וואָס האָט ער אזוי געזינדיקט, אַז ער האָט געבעטן בערנאַרדן קויפן פאַר אים אַ פאַר סעקס-זשורנאַלן? נעבן טיימס-סקווער זענען פאַראַן צענדליקער געשעפטן וואָס האַנדלען מיט דער סחורה און קיינער שטערט זיי נישט. פאַר וואָס ער גייט נישט אַליין? ווייל ער האָט גענומען אויף זיך בערנאַרדס זינד און מע קוקט אים נאָך אין די גאַסן. אויב ער וואַלט נישט גענומען אויף זיך דאָס פעקל, וואַלט דער „צדיק“ בערנאַרד זיך נישט באַדאַרפט דערנידעריקן צו גיין איינקויפן פאַרנאַגראַפישע ליטעראַטור. ניין, מאַשאַ וועט נישט זען די סחורה. ערשטנס, איז ער דער וואָס רוימט אַוועק דאָס, וואָס אַלע לאָזן איבער צעשפּרייט איבערן גאַנצן הויז. זיינע זאַכן דאַרף קיינער נישט צונויפקלויבן. צווייטנס, פלעגט די צנועה, מאַשאַ, אַליין אַרומלויפן איבערן הויז אין אַ מעמד, אַז ער האָט נישט באַדאַרפט אַנקומען צו זשורנאַלן. אפשר וועט ער גאָר פאַר-לאַנגען, בערנאַרד זאל אים ברענגען אַ מיידל אין שטוב אַריין. בערנאַרד וועט זיך שעמען פאַר די שכנים? און אַז די שכנים מיינען אַז ער, לעאַן, איז דער שפּיאַן? ער האָט אויך שטאַלץ און בושא און מאַראַל, מער פאַר בערנאַרדן מיט מאַשאַן צוזאַמענגענומען.

„די אַלע וואָכן זינט ביסט אַהיימגעקומען זענען איין לאַנגער קאַשמאַר.“
„און די פאַר חדשים וואָס איך לייַד פאַר דייַנע זינד זענען איין לאַנגער פּיקניק“, האָט ער געענטפערט בערנאַרדן.

XVII.

אלע האָבן אים פאַרזיכערט, אַז די אַמעריקאַנער יוסטיץ קריכט ווי אַ טשערעפּאַכע, אָבער בנוגע אים איז זי געלאָפּן ווי אַ געיעג-פּערדל. עס איז נאָך נישט פאַרביי קיין גאַנץ יאָר זינט דעם ערשטן אַרעסט, און דאָס אַפּעליר-געריכט האָט שוין באַשטימט דעם טאַג פאַר אַ נייעם מישפּט. ער האָט זיך ווידער גענומען איינרעדן, אַז זיי וועלן נישט פאַרמישפּטן אַ מענטש וואָס האָלט ביים שטאַרבן, זיי וועלן נישט? זיי האָבן איין מאָל פאַרמישפּט און וועלן ווידער פאַרמישפּטן. זיי מיינען דאָך אַז ער איז נאָך אַלץ געטריי די רוסן. ער איז חסר-דעה, צי וואָס? וואָס האָט ער געשוויגן ביז איצט?

ער האָט געהאַפּט, אַז דאָס מזל וועט אים צודינען און ער וועט אויסציען די פּיס נאָך איידער עס וועט קומען צו אַ נייעם מישפּט. ניין, ער איז נישט מולדיק און — אפּשר איז עס גאָר בערנאַרדס שלעכטער מזל. זאָל נאָר בערנאַרד אַהיימקומען פון דער אַרבעט. ער וועט מוזן אויסזאָגן אַלץ וועגן זײַנע קאַנטאַקטן, אויב ער וויל אויסמיידן צרות.

בערנאַרד האָט זײַנע קאַנטאַקטן געטראָפּן אין גאַס. אַלע מאָל אַן אַנדער מענטש, אַלע מאָל אויף אַן אַנדער אַרט. ער האָט דערקענט דעם קאַנטאַקט דורך אַ פּריער-אַפּגערעדטן סימן. ער האָט שוין נישט געהערט פון זיי זינט מ'האַט אים אָנגעהויבן נאַכשפּירן. ער האָט פאַרלוירן יעדן פאַרבינד מיט זיי, אַכיבע — דער ערשטער, דער וואָס האָט אים געסטראַשעט און שאַג-טאַזשירט און געצווונגען צו ברענגען דעם רעצעפּט פון דעם „מאַסקיטאַ-רעפּעלענט“, דער האָט זיך צוגעטשעפעט צו אים נאָך דעם ווי ער איז אַרויס פון דעם אוקראַינישן קאָנסולאַר-באַאָמטן מאַדרינין. ער איז געגאַנגען אַהין וועגן אַ וויצע פאַר זאַשאַן און בעלאַן.

„מאַדרינין? וואָס איז זײַן ערשטער נאָמען? וואָס איז זײַן אָמט?“
 „אַ באַאָמטער אין קאָנסולאַט. דאָס איז אַלץ וואָס איך ווייס. דאָס איז געווען אַרום דרײַ חדשים נאָך מיין אָנקומען קיין ניו-יאָרק.“

XVIII

לעצן האָט פּראָבירט זיך פּאַרבינדן מיטן פּראָקוראָר. דאָס ביוּראָ איז שוין געווען געשלאָסן. האָט ער געקלונגען צו דער פּאַליציי און געבעטן אים פּאַרבינדן מיט דער עף-בייאַי. יענע האָבן זיך פּלל נישט געאַיילט. זי וועלן אים צוריקרופן מאָרגן פּרי.

דער "מאָרגן פּרי" איז ביי זיי געווען איינס נאָך מיטאַג. זיי האָבן באַשטימט פאַר אים אַ צוזאַמענטרעף מיטן פּראָקוראָר ערשט אויף פּיר אַ זייגער. אויב אַמעריקע איז אין אַזאַ ספּנה צוליב די פאַר רעצעפטן וואָס די רוסן האָבן באַקומען, פאַר וואָס אַיילן זיי זיך נישט אויסצוהערן זיין ווידוי?

ער איז נישט קיין פּאַררעטער, ער האָט ליב אַמעריקע. ער האָט נישט אויסגעזאָגט וועגן זיינע קאַנטאַקטן ווייל ער האָט נישט געדענקט. אַז ער האָט זיך דערמאָנט, איז ער גלייך געקומען צו לויפּן. ס'איז מאַדרינין פּון קאַנסולאַט.

דער מאַן וואָס האָט אים אויסגעפּרעגט, האָט אים אָפּגעמאַסטן מיט אַ שפּאַטישן בליק און אויסגעדרייט זיך צום פּראָקוראָר: "דער פּאַטריאַט וואָס האָט אַזוי ליב אַמעריקע האָט פּאַרגעסן וועגן זיין קאַנטאַקט אַזוי לאַנג ווי יענער איז געווען אין אַמעריקע. מאַדרינין איז צוריקגעפּאַרן קיין רוסלאַנד מיט צוויי וואַכן צוריק און טאַרנאַווסקיס זכּרון האָט באַקוועם אויפּגעוואַכט". ס'האָט איינגעטראָטן אַ לאַנג שטילשווייגן. דער סיי-איי-איי-מאַן האָט זיך פּלוצלינג אויסגעדרייט צו אים: "פּון וואַנען ווייסטו, אַז דו מעגסט שוין רעדן וועגן מאַדרינינען, דו שטייסט מיט זיי אין קאַנטאַקט?"

דאָס מיינט אַז בערנאַרד שטייט מיט זיי אין פּאַרבינדונג. בערנאַרד האָט פּאַרראַטן אַמעריקע און פּאַרראַט נאָך אַלץ זיין ברודער, וואָס האָט גע- שטרעקט דעם האַלדז פאַר אים. ער וואַלט איצט אויסגעזאָגט דעם גאַנצן אמת, אָבער ווער וועט אים גלייבן? בערנאַרד מוז אַליין גיין זיך מודה זיין. ער וועט מוזן גיין, אַגישט וועט ער אים דערשטיקן.

XIX

בערנארד איז געזעסן אין אַ טיפן שטול, ער האָט אויסגעהערט און נישט
געענטפערט אַ וואָרט. ער האָט שווער זיך אויפגעהויבן און אָן אַ וואָרט זיך
געלאָזט צו דער טיר.
„וזהין גייסטו?“
„צום פראַקוראַר.“
„צום פראַקוראַר?“
„צום פראַקוראַר, זיך מודה זײַן.“
„וואָס איז ס'געלויף? דאַרפסט אַפילו נישט איבעררעדן עס מיט מיר?“
„וואָס איז דאָ פאַראַן איבערצורעדן?“
„כ'האַב זיך מקריב געווען פאַר דיר.“
„וואָס האָט עס געהאַלפן? דו ביסט גערעכט, מע דאַרף מאַכן אַ סוף
צו דעם קאַשמאַר.“
„אַבער וואָס איז ס'געאַייל?“
„דו ווילסט דאָך — — —“
„איך ווייס דען וואָס איך וויל. און וואָס וועט זײַן מיט מאַשאַן?“
„וואָס קאָן איך טאָן?“
„איך האָב געשווירן, אַז איך האָב עס געטאָן. מע האָט מיך געוואַרנט,
אַז פאַר שווערן פאַלש ווערט מען שטרענג באַשטראַפט. דיך וועט מען אײַנר
זעצן פאַר שפּיאַנאָזש, מיך פאַר שווערן פאַלש.“
„ס'איז נישט דאָס זעלביקע.“
„ניין, ס'איז נישט דאָס זעלביקע. פאַר פאַלש שווערן וועט מען מיך
פאַרמישפטן נאָר אויף צוויי יאָר אַדער דריי. אין מײַן מצב איז עס דאָס
זעלביקע וואָס צען יאָר.“
„טאָ וואָס זאָל איך טאָן, לעאָן? וואָס ווילסטו זאָל איך טאָן?“
„מע דאַרף עס איבערטראַכטן. און ס'איז זונטיק, דעם פראַקוראַרס
ביראָ איז איצט סײַ ווי געשלאָסן.“
בערנארד האָט זיך צוריק אַראַפגעלאָזט אין דעם טיפן שטול און ווידער
פאַרזונקען אין שוויגן.

ווי דער בערנארד האט זיך געעלטערט. א טרוקענע, געלע הויט, איינ-געזונקענע אויגן. א קוויטאציע האט ער אונטערגעשריבן, דער נאר, און זיך פארקויפט צום טייל. וואס עס איז געווארן פון דעם שיינעם באַלעק, ווי אַ סקעלעט זעט ער אויס, נישט ווי דער קראַסאָוויץ וואָס האָט געפאַנגען אַלע מיידלישע הערצער. אַרעמער בערנארד.

„וואָס זיצסטו ווי אַ הון אויף די אייער, בערנארד, דו זעסט אויס, — אַ שענערן לייגט מען אין דר'ערד אַרײַן. גיי אַרויס אין גאַס, פאַר צו קיין ברייטן צום ים, כאַפּ אַ ביסל זון איידער דער זומער פאַרשווינדט.“

בערנארד האָט נישט געענטפערט, ער האָט נאַר אַ טיפּן קרעכץ געטאָן און איז אַרויס אין גאַס. בערנארד האָט געקרעכצט, ווי ער, לעאַן, וואַלט שולדיק געווען אין אַלע צרות. ער אַליין, אַז ער גיט אַ קוק אויף בערנארד, פילט ער זיך ווי אַ רוצח. מיט דעם בערנארד איז עס אַלע מאַל אַזוי. ווען ער האָט זיך פאַרליבט אין זאַשאַן, אַדער זאַשאַ אין אים, האָט ער געהאַט פונקט אַזאַ ליידנדיק יעזוס-פנים ווי איצט. ער האָט געליטן, אַבער זאַשאַ איז געבליבן זײַנע. איצט וועט ער אַזוי לאַנג לײַדן ביז זײַן ברודער וועט אויסציען די קאַפיטעס אין תּפּיסה. דעמאָלט וועט ער באמת זײַן געראַטעוועט.

ווער ווייסט צי ער האָט טאַקע געמיינט צו גיין זיך מודה זײַן? בערנארד קען זײַן ברודער „ליאַוואַ די מאַמע“ און איז אַ מבין אויף אים, מער ווי ליאַוואַ איז אויף זיך אַליין. פאַר וואָס, צו אַל די רוחות, האָט ער אים נישט געלאָזט גיין כאַטש ביז צום פּראַקוראַרס טיר?

אַ פאַרשאַלטענע טבע האָט ער, צוריקצוציען זיך פאַר דער צײַט. געווען איצט אַ געלעגנהייט אַ קוק צו טאָן וואָס עס ליגט הינטער בערנארדס יעזוס-מאַסקע. אויב ער בלאַפט איצט, האָט ער געלינגערט אויך דעמאָלט ווען ער האָט געזאָגט, אַז ער מוז חתונה האָבן מיט זאַשאַן ווייל עס איז בײַ זיי אַוועק צו זײַט. ער האָט שפּעטער ווידער געלינגערט, אַז זאַשאַ האָט געמפּלט. פאַר וואָס האָט זאַשאַ זיך נישט פאַרלוירן מיט אים? איידער בערנארד איז צוריק-געקומען פון גימנאַזיע, האָט זאַשאַ זיך געקוּשט מיט אים, זיך געטוליעט און געדריקט צו אים מיט אירע יאָדערדיקע גלידער. האָט זי זיך נאַר גערייצט מיט אים? און די מאַשע, ביז זי האָט געפונען טעדן, האָט זי זיך טאַקע גערייצט מיט אים?

ווען באַלעק איז געקומען אים זאָגן, אָז ער מוז חתונה האָבן מיט זאַשאָן, וואָס האָט ער געטאָן? ער איז אַהיימגעלאָפֿן, אַוועקגעשטעלט זיך ביים שפיגל, און אַרויסגעשטעלט די צונג צו זיך אַליין: מאַמע ליאַווע!

XX

אַ שליסל האָט זיך איבערגעדרייט אין דעם טירשלאָס, ס'איז געווען מאַשאָ. „פּאַפּאָ איז נישטאַ?“ זי האָט נישט געוואַרט אויף אַן ענטפּער און געלאָפֿן צו איר צימער.

„כּווייל גיין זען, לאָ דאַלטשע וויטאַ“, ווילסט מיטגיין?“ האָט ער איר נאַכגעשריגן.

„ניין“, האָט זי געענטפּערט נאָר מיט איין וואָרט. זי קאָן אים נאָך אַלץ נישט מוחל זיין די חרפה וואָס ער האָט אויף איר געבראַכט. „ס'איז קיל אין די מוויס“.

דאָס לעצטע האָט זי שוין אַוודאי נישט געהערט. זי האָט זיך פּאַרשלאָסן אין וואַשצימער. אַהאַ, זי נעמט אַ שפּריץ. זי וועט באַלד, אַ געוואַשענע אין זיין באַדצימער. אַוועקלויפֿן צו אַ פּרעמדן יונג, זי וועט אַרויפּפּאַלן אויף דעם טעד אָן אַפּגעפּרישטע, ער וועט צעקנעפלען איר בלוזע, ער וועט צע־העקלען איר סטענדל און —

ווען קיין מאָן האָט זי נישט באַמערקט, איז אַנקל אויך געווען אַ מאָן. אַנישט פּאַר וואָס איז זי אַרומגעלאָפֿן אין שטוב האַלב נאַקעט און אים שיער נישט געטריבן צו משוגע? ווען דער טעד האָט זיך נאָר באַוויזן אויף איר האַריזאָנט, איז זי פּלוצלינג געוואָרן באַשיידן און שעמעוודיק, קיינער ווייסט נישט ווי ער האָט קראַפּירט אין די געכט, קיינער ווייסט נישט אָז ער איז געלאָפֿן צו אַ פּסיכיאַטער וואָס זאָל אים העלפֿן געדענקען אָז זי איז נאָך אַ קינד, און זיין ברודערס קינד.

די פּאַטריצישע דאַמעס פּלעגן זיך אויסטאָן אינעם בייזניץ פּון זייערע קנעכט, ווייל אַ קנעכט איז אַ קנעכט און נישט קיין מאָן. מאַשאָ האָט זיך אויסגעטאָן פּאַר אים ווייל אַנקל איז אַנקל, נישט קיין מאָן. ער איז צוריק אַריינגעפּאַלן אין זיין פּאַטעל. אין באַדצימער האָט זיך

געגאָסן דאָס וואָסער פון שפּריץ, און פון זײַן שטערן האָט זיך געגאָסן דער שווייס. וואָס וואָסט זי זיך אזוי פיל? וואָס דאַרף זי אַראָפּוואַשן אַז עס נעמט איר אַזוי לאַנג?

זי איז שוין, גאָט צום דאַנקען, אַרויס פון באַדצימער. ער וואָלט איצט באַדאַרפט אַרונטער אונטער אַ קאַלטן שפּריץ. „באַי“, הערט ער פּלוצלינג און זי איז שוין בײַ דער טיר. „גוד־באַי, מאַשינקאַ, פאַרברענג גוט“.

XXI

נישט ער גייט צו אַן אַרבעט, נישט ער האָט מוט זיך צו באַווייזן אין גאָס, און אין דער היים האָט ער נישט וואָס צו טאָן. צו לייענען אַ בוך האָט ער נישט קיין געדולד. זײַן קאַלעקציע פון פּאַסטמאַרקעס האָט בערנאַרד פאַר־זעצט. הלוואַי וואָלט ער געבוירן געוואָרן אַ קאַטויל, וואָלט ער כאָטש געקאָנט גיין צום גלח זיך אַראָפּרעדן פון האַרץ. דער אַדוואָקאַט וואָס בערנאַרד האָט פאַר אים אָנגאַזשירט איז, ווייזט אויס, צו פיל פאַרנומען צו ענטפערן ווען ער טעלעפּאָנירט. מיט וועמען עצהט מען זיך?

אויב ער וואָלט געווען אַ קאַטויל, וואָס איז ער? לעמבעריק איז, בעת ער איז געבוירן געוואָרן, געווען עסטרייך; נאָך איידער ער האָט אַרויסגע־רעדט דאָס ערשטע וואָרט, איז עס אַיינגענומען געוואָרן פון דעם צאַרס רוסלאַנד. ווען ער האָט אָנגעהויבן גיין אין שול, איז עס שוין געווען לעמ־בעריק, פּוילן, מיט אַ גרויסער רוטעניש־אוקראַינישער באַפעלקערונג, וואָס האָט פאַרלאַנגט אַרײַטאַנאַמיע. בעת דער צווייטער וועלט־מלחמה איז עס גע־וואָרן אַ טייל פון סאָוועטיש אוקראַינע. אין פּאַלקשול האָט ער געוואָלט אָנגיין ווי אַ פּאַליאַק, אין אַניווערסיטעט האָט ער, באַווירקט פון זאַשאַן, סימ־פּאַטיזירט מיט די אוקראַינער, און סך־הכל הייסט ער לעאַן און איז געמלעט. וואָס ער איז? ער איז אַן אַמעריקאַנער. די פאַרשויענען פון דער סי־איי־איי שפּאַטן ווען ער רעדט וועגן דעם, אָבער איין גאָט ווייסט דעם אמת, אַז ער האָט נאָר נישט געוואָסט וועגן בערנאַרדס מעשים, יא, מיט אַ גאָט וואָלט אים גוט געווען, ער וואָלט געהאַט עמעצן וואָס ווייסט ווי אומשולדיק

ער איז. אפשר איז דאך פאראן א גאט און ער ווערט אזוי באשטראפט פאר זיין אומגלויבן?

ביי וועמען האט ער זיך געזאלט אויסלערנען גלייבן? דער טאטע איז געפאלן אין דער ערשטער וועלט-מלחמה, אן אונטערזאפציר פון דער עס-טרייך-אונגערישער מאנארכיע. די מאנארכיע האט איבערגעלעבט זיין טאטן מיט ווייניקער ווי א יאר. די מאמע איז געווען א דענטיסטין און אויסגע-האלטן די משפחה. אויף וויפל ער געדענקט, האט זי זיך געהאלטן פאר א פוילישער פאטריאטקע, מיט יידן האט זי אויף יעדן פאל קיין שייכות נישט געהאט. ער איז טאקע אן אמעריקאנער, אבער יעדער אמעריקאנער אימיגראנט געהערט ערגעץ. פאראן אין ניו-יארק קלובן, יידישע, פוילישע, אוקראינישע, ער איז צו קיינעם פון זיי נישט געגאנגען. אונטער דער השפעה פון זשאזאן און איר באנדע, האט ער פיינט געקראגן די פאליאקן. נאך דעם ווי זשאזא האט אים אויסגעביטן אויף באַלעקן, האט ער די אוקראינער אויך נישט ליב געהאט. יידן? ער שטאמט טאקע פון יידן, אבער זיי זענען צו טומלדיק, צו נערוועז, וואס פאר א שייכות קאן ער האבן מיט יידן? אין קיין סינאגאגע, קאשטשאַל אָדער צערקווע וועט ער דאך שוין נישט גיין, און עס אַרט אים נישט צי מ'עט אים באַגראָבן אונטער אַ צלם אָדער אַ מגן-דוד. ער פילט נישט קיין קרובישאפט צו די פעלקער צווישן וועלכע ער איז געבוירן געוואָרן. צו האָבן אַ קרוב האָט ער אַריבערגעבראַכט אַ ברודער און אַ פלימעניצע. דער ברודער פאַרראַט אים אויף שריט און טריט, און די פלימעניצע — זינט זי גייט אַרום מיט דעם טעד, איז זי געוואָרן אַ גאַנצע ציוניסטקע און האָט אַ נייע סעריע טענות קעגן אים. ס'איז גאָר אַ שאלה צי זי קאָן חתונה האָבן מיט טעדן, זי איז דאָך נאָר אַ האַלבע יידישקע. פאַר וואָס טאָקע נישט אַ פרעג טאָן ביי אַ ראַביי?

ער האט אויסגעזוכט די טעלעפאן-נומערן פון ראַבייס, טעלעפאָנירט. צוויי שעה זענען פאַרביי. אַלע ראַבייס זענען געהאַט אַוועקגעפאַרן פאַר דעם סוף-וואָך. איין ראַביי איז יאָ געבליבן אין שטאָט צוליב אַ חתונה, איז ער פאַרנומען און קאָן נישט קומען צום טעלעפאָן. נישטאָ מער קיין ראַבייס אויף די געלע בלעטער פון דעם טעלעפאָן-בוך, און אַ געלע זון ליגט נאָך אַלץ איינגעבאַקן אין די שוויבן. נישט מע קאָן שלאָפן, נישט מע קאָן

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

אַטעמען. אויב ער וואָלט נישט אַוועקגעשיקט בערנאַרדן, וואָלט כאַטש געווען צו וועמען אויסצורעדן אַ וואָרט.

אַ קלינג אין טיר. ווער קאָן דאָס זיין? מאַשאַ און בערנאַרד האָבן זייערע שליסלען, אַוודאי אַ טעות.

געווען איז עס מאַשאַ. זי האָט געקלונגען מחמת זי איז נישט געווען אַליין, טעד איז מיט איר. זאָל זיין טעד, זאָל זיין דער טיילוואָל אַליין, אַבי עמעצער מיט וועמען מע קאָן אויסרעדן אַ וואָרט.

אַן אויסצורעדן אַ וואָרט האָט מאַשאַ אַוועקגעפירט טעדן צו זיך אין צימער און פאַרמאַכט הינטער זיך די טיר. ער האָט איר געהאַט געקויפט אַ פאַטעפאַן, אַ מתנה צו איר צוואַנציקסטן געבוירן-טאָג. דער ביליקער פאַטעפאַן האָט געקאָנט מאַכן אַ גרויסן טומל ווען זי האָט געוואָלט דער אַנקל זאָל נישט הערן וואָס עס טוט זיך אין איר צימער. זיי לויפן אַרום — ווער ווייסט וווּ. ער האָט נאָר די פאַר איילן פון זיין שטוב, און זי ווייסט אַז די טשאַבי טשעקער-פליטע „טוויסט“ קריכט אים שוין פון האַלדז און שלאַגט אַרויף ווי אַ זויער געקעכץ.

„כ׳האָב אַ קאַפּווייטיק, אפשר קאַנסטו עס מאַכן אַ ביסל שטילער, מאַ-שינקאַ?“ דאָס איז אַלץ וואָס ער האָט געזאָגט ווען ער האָט אַנגעקלאַפט אין איר טיר. יאָ, ער האָט דרייַ מאָל געקלאַפט אין איר טיר. אויב זי וואָלט עס געמאַכט שטילער ביים ערשטן מאָל, וואָלט ער נישט באַדאַרפט קלאַפן אַפילו קיין צוויי מאָל. זיי זענען אַרויסגעלאָפן פון הויז, מאַשאַ האָט אַ טראַסק געטאָן מיט דער טיר. וואָס האָט ער דאָ געזינדיקט? ער איז אַ קראַנקער, געפלאַגטער מענטש. זי מעג האָבן אַ באַי-פרענד, און ער מעג האָבן אַ קאַפּווייטיק.

מאַשאַ איז צוריקגעקומען אַליין. „מאַשינקאַ, כּווייל רעדן מיט דיר.“ „האַסט דאָך אַ קאַפּווייטיק“, האָט זי ביז געענטפערט און געלאָפן צו איר צימער.

„וואָס האַסטו צו מיר, מאַשאַ?“ איז ער איר נאַכגעלאָפן. „פלעגסט זאָגן, אַז כ׳בין דיר ווי אַן אייגענער טאַטע, פּלעגסט שעהען רעדן מיט מיר, גיין מיט מיר אין די מוויס. וואָס איז געשען? האָט טעד דיך אַזוי פאַרסמט?“ „נישט איך האָב זיך געביטן. און לאַז צו רו טעדן.“

„איך האָב זיך געביטן? דו מיינסט מיין אַרעסט? נו, וואָס קאָן איך טאָן?
ס'אָן אומגליק. מ'האַט מיך שאַנטאָזשירט. כ'האַב עס דאָך געטאָן פּדי זיי זאָלן
דיין טאַטן אַרויסלאָזן פון רוסלאַנד“.

„פאַפּאָ האָט נישט פאַרלאַנגט, דו זאָלסט ווערן אַ שפּיאַן. דו פאַרמור-
טשעסט אים צום טויט“.

„ער באַקלאַגט זיך פאַר דיר?“

„און אַז ער באַקלאַגט זיך?“

„אפשר האָב איך אויך אויף וואָס זיך צו באַקלאַגן? דיין פאַפּאָ איז נישט
דער גרעסטער צדיק. כ'זאָלט דיר געקאָנט זאָגן עפעס וועגן דיין פאַפּאָ“.

„ער האָט אַוועקגענומען דאָס מיידל ביים אייגענעם ברודער. כ'האַב
עס שוין געהערט טויזנט מאל, מכלומרשט, אין שפּאַס: דו ווייסט, מאַשינקאַ,
דו וואָלטסט געקאָנט זיין מיין טאַכטער. אפשר האָט ער נישט גענומען?
אפשר איז זי אַליין געלאָפּן צו אים? איך אויף מאַמאַס אַרט — — —“
„בייַס דיר אָפּ די צונג, מאַשינקאַ. זאָג נישט מער. כ'בין אַ געשלאַגענער
הונט אָן דעם“.

„הער אויף צו פאַרמאַטערן פאַפּאָן צום טויט“.

„האַט ער דיר געזאָגט, דיין גוטער, פינער פאַפּאָ, אַז איך מאַטער אים?

האַט ער דיר געזאָגט מיט וואָס איך מאַטער אים?“

„אַנקל, ס'איז הייס און כ'בין מיד און דו האָסט, דאַכט זיך, קאַפּווייטיק...“

„איך האָב אַ גרעסערן קאַפּווייטיק ווי דו מיינסט. אַז האָסט שוין אַנגע-

הויבן רעדן, לאַמיר זיך אויסרעדן ביזן סוף, איך ווייס נישט אַז איך מאַטער
דיין פאַפּאָ, איך האָב געמיינט אַז כ'האַב עפעס געטאָן פאַר אים“.

„יאַ, אַנקל, דו האָסט אונדז געבראַכט אַהער, מיר האָבן עס שוין טויזנט

מאל אויסגעקערעקט, איך גלייב נישט, אַז דו ביסט געוואָרן אַ שפּיאַן צוליב

אונדז. אַ שפּיאַן איז אַ שפּיאַן. מע דאַרף עס האָבן אין זיך צו קאָנען עס טאָן.

דו האָסט אַ קרבן קאָמפּלעקס און דאָס איז אַלץ. דו טוסט אָפּ די מיאוסטע

זאַכן און ווילסט וואַרפּן די שולד אויפן פאַפּאָן“.

„אַזוי גאַר, אַ שפּיאַן איז אַ שפּיאַן. מע דאַרף עס האָבן אין זיך. און

וואָס וועט זיין אויב איך וועל דיר זאָגן, אַז איך בין נישט קיין שפּיאַן, אַז איך

האַב עס נישט אין זיך?“

מאשא האט געקוקט אויף אים מיט שפאט.
„דו גלייבסט מיר נישט, הא? און וואס וועט זיין אז איך וועל דיר זאגן,
אז דיין פאפא איז דער שפיאן, איך האב נאר — — —“
„וועל איך זאגן, אז דו ביסט א וויסטער, פינצטערער ליגנער. איך האב
דאס שוין לאנג חושד געווען. אפילו די לוקעמיע, וואס איז א מאל לוקעמיע
און א מאל דיאבעט, איז, דאכט זיך מיר, סימולירט.“
ער איז צוגעשפרונגען און ארויפגעפאלן אויף איר מיט די פויסטן.
די קניען האבן זיך א ברעך געטאן אונטער אים, ער איז קוים ארויס פון איר
צימער און זיך צוגעשלעפט צו זיין בעט.
ער האט געכליפעט אויפן קול. היסטעריש געכליפעט, און זי איז אפילו
נישט אריינגעקומען א קוק טאן. ער האט געקאנט אויסגיין, ס'וואלט זי אפילו
נישט געארט. א שאד אזא פינער יידישער בחור ווי טעד זאל אריינפאלן צו
אן אייניקל פון אוקראינער פאגראמטשיקעס. און צוליב אזא שטיק סם
האט ער זיך מקריב געווען. ווו איז דער בערנארד ערגעץ פארפאלן געווארן?
די לוקעמיע איז סימולירט? הלוואי זאל ער פגורן איצט דא אויפן בעט,
וועט זי שוין גלייבן.

XXII

ס'איז שוין געווען נאך האלבער נאכט. ער איז אויפגעשטאנען געמען
א טרונק וואסער. ער האט אנגעקלאפט אין מאשאס טיר. זי האט נישט
געענטפערט. „פארגיב מיר, מאשינקא, דו ביסט מיר ווי אן אייגן קינד און
איך האב דיך גאר געשלאגן. זיי מיר מוחל, מאשינקא, וועמען האב איך
דען חוץ דיך? זאג, אז דו ביסט מיר מוחל.“
מאשא האט זיך נישט אנגערופן.
„כ'ווייס, אז דו שלאפטסט נישט. גלייב מיר, איך האב עס געטאן פאר
דיר. אויב דיין מאמע וואלט חתונה געהאט מיט מיר און דו וואלטסט געווען
מיין אייגן קינד, וואלט איך דיך נישט געקאנט מער ליב האבן. זאג, אז ביסט
מיר מוחל.“
מאשא האט נישט געענטפערט. ער איז געבליבן שטיין אנגעלענט אין

איר טיר און געהעשעט ווי אַ געשלאָגענער הונט. ער האָט אַפילו נישט געהערט בערנאַרדן אַרײַנקומען.

„וואָס טוט זיך דאָ? וואָס שטייסטו דאָ? וווּ איז מאַשאַ?“

ער האָט געעפנט די טיר, אַרײַן אין מאַשאַס צימער. בערנאַרד איז אים נאָכגעגאַנגען און אָנגעצונדן דאָס ליכט.

„גיי אַרויס! לאָז מיך צו רו!“ האָט מאַשאַ זיך צעשריגן.

ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף די קני און אַרומגעכאַפט בערנאַרדס פיס. „זאָג איר, באַלעק, זאָג איר, אַז כ׳האַב עס געטאַן פאַר אירעט וועגן. כ׳בעט דיך, בערנאַרד, זאָג דעם אמת.“

„דו ביסט קראַנק, לעאַן, דו הרגעסט זיך אַוועק. לייג זיך אין בעט אַרײַן, כ׳בעט דיך.“

„כ׳בין קראַנק, זייער קראַנק, בערנאַרד. כ׳ווייס נישט וויפּל צײַט ס׳איז מיר געבליבן, איך פיל עס עקט זיך, זאָג איר, בערנאַרד, דו מוזסט איר זאָגן.“

„שטיי אויף לעאַן, כ׳וועל דיר געבן אַ באַרויקפיל.“

ער האָט זיך אויפגעשטעלט. און וויטער זיך געבעטן: „זי מיינט דאָך, כ׳בין פון זינען אַראָפּ. זאָג איר, בערנאַרד, זאָג איר, אַז איך האָב עס נישט אין זיך. איך בין אַ וויסטער, פינצטערער ליגנער, מאַשאַ? פרעג דיין טאַטן. געדענקסט ער האָט אַרויסגעקוקט דורך די רולעטן, דו האָסט געפרעגט צי ער האָט אַ בעסערן שידוך און — — — דאָס איז געווען ווען דו, מאַשאַ, ביסט אַהיימגעקומען מיט דער בשורה, אַז טעד האָט דיר געגעבן אַ רינגל. דו געדענקסט? דער טאַטע האָט מיך אַרײַנגעפירט אין דער אַנדערער שטוב עפעס צו זאָגן. ווייסט וואָס ער האָט מיר געזאָגט? ער האָט מיר געזאָגט, אַז מען שפירט אים נאָך, ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער איז אַ שפּיאַן. איך האָב עס גענומען אויף זיך צוליב דיר און ווייל כ׳בין קראַנק. עס איז נישט סימולירט, מאַשאַ, דאָס וועסט דו מיר זיכער גלייבן, איך קאָן אַוועקפגורן אַזוי ווי איך שטיי דאָ. זאָג איר, אַז ס׳איז אמת, בערנאַרד.“

„אַרויס! ביידע אַרויס פון דאַנען, כ׳האַב אייך בידן פּײַנט!“ האָט מאַשאַ זיך צעשריגן. ער האָט געלאָזט, בערנאַרד זאל אים אַרויספירן און אַוועקלייגן אויפן בעט.

XXIII

ס'איז געווען יענעם אויפדערנאכט ווען באַלעק האָט אים געזאָגט:
 אַז ער מוז חתונה האָבן מיט זאַשאַן ווײַל ס'איז בײַ זײ דערגאַנגען צו ווײַט.
 ער האָט געענטפערט אַז ער איז נישט אין פעס, אַז ער איז העכער פון אַזעלכע
 זאַכן, אַז ער האָט עס שוין געוואָסט פּרײַער ווען ער האָט זײ געזען שפּאַצירן
 און האַלטן זיך בײַ די הענט. און אַט ווערט טאַקע פּרײַער. זאַשאַ און
 באַלעק האַלטן זיך בײַ די הענט. זי קוקט אויף אים מיט פּאַרליבטע אויגן.
 ער, ליאַוואַ. אין פעס? ער איז העכער פון אַזעלכע זאַכן, און ער ווערט
 העכער. ער גיט זיך אַ הייב אַרויף און שוועבט איבער זײערע קעפּ.
 זאַשאַ און באַלעק רײַסן אויף די אויגן: ער איז טאַקע העכער, זע ווי הויך!
 דאָס הייסט בײַ זײ הויך? שמייכלט ער צו זיך און גיט זיך אַ טראַג
 נאָך העכער אַריבער דעם דאַך פון דער צענשטאַקיקער געביידע אויף
 אַזשען-פּאַרקוויי. דאָס יינגל מײקל, וואָס וווינט אין דער דירה איבער זײ,
 וועט מער נישט שפּילן באַלעם אין הויז און טראַסקען דעם באַלעם אין דער
 פּאַדלאַגע, עס זאָל אים לעכערן דעם קאַפּ. דאָס יינגל מײקל שטייט אויפן
 באַלקאָן מיט אַן אויפגעריסן מויל. ער קוקט אַרויף און רופט אויס: ס'—
 פּערמאַן!

וואָס האָט ער געזאָגט, מײקל? ער האָט געזאָגט „סופּערמאַן“. טשעקאַווע
 צי בערנאַרד האָט עס געהערט, צי זאַשאַ האָט עס געהערט: ס'פּערמאַן!
 טעד קומט אָן מיט מאַשאַן. טעד גיט אַ קוק אַרויף און שרײַט: שפּיאַן!
 אַ שפּיאַן איז אַ שפּיאַן, זאָגט מאַשאַן, און וויל אַפּילו נישט אַרויפקוקן.
 ער גיט אַ פּאַל אַראָפּ — ניין, ער פּאַלט נישט, ער גיט זיך אַ לאַז אַראָפּ
 גלייך אויף מאַשאַן מיט ביידע הענט אויף איר ווײַסן האַלדז, דער ווײַסער
 האַלדז — זאַשאַס ווײַסער האַלדז איז פול מיט פּלעקן פון באַלעקס קושן
 און ס'איז שוין צו שפּעט. דער האַלדז דראַלט זיך אָן אונטער זײַנע פּינגער
 און ווערט בלוי, אירע אויגן ווערן רויט און זעצן אַרויס, אירע ליפּן בלוי,
 סיטשען: „אַ שפּיאַן איז אַ שפּיאַן!“

אַ קאַלטער שווייס באַגיסט אים. וואָס טוט זיך מיט אים? ער האָט
 דערשטיקט מאַשינקאַן. אַ דאַקטער, אַ דאַקטער, ראַטעוועט, ברענגט אַ
 דאַקטער!

ער האָט זיך איבערגעוועקט אין אַ טײַך שווייס. ניין, ער האָט נישט דערשטיקט מאַשאַן מיט זײַנע הענט, ער האָט זי דערשטיקט מיט זײַן מויל. זי וועט פּײַנט האָבן בערנאַרדן. זי וועט קוקן אויף איר אייגענעם טאַטן מיט שײַנאָה און וועט סיטשען אים אין פנים אַרײַן: „אַ שפּײַאַן איז אַ שפּײַאַן!“ ער וועט נישט דערלאָזן, מאַשינקאַ זאָל אַרײַנפאַלן אין פאַרצווייפל. ער וועט זי צוטוילען צו זיך און וועט איר זאָגן: מאַשינקאַ, פּראָביר אים פאַרשטיין. איצט אַז דו ווייסט שוין אַז איך האָב גענומען אויף זיך די שולד צוליב דיר, קאַן איך דאָך ווידער רעדן צו דיר ווי דײַן גוטער אַנקל. מאַשינקאַ, דו מוזסט אײַנזען וואָס פאַפּאַ האָט אַדורכגעמאַכט ווען זיי האָבן אים שאַנ-טאַזשירט. דו האָסט מורא צו פאַרלירן טעדן, ער וואָלט פאַרלוירן מאַמאַן און בעלאָן אויב ער וואָלט נישט געטאַן וואָס זיי האָבן פאַרלאַנגט. האָב מיט אים אײַנזען, מאַשינקאַ, ער איז דײַן לײַבלעכער טאַטע. און, הער מיך גוט אויס, מאַשינקאַ. וואָס איך וויל דיר איצט זאָגן קאַן אַ מאָל וויי טאַן, אָבער ס'איז דער אמת. אויב טעד האָט דיך אויפריכטיק ליב, וועט ער דיך נישט אויפהערן ליב האָבן, טאַמער ער וועט צוליב דעם דיך פאַרלאָזן, איז ער דיך נישט ווערט.

וועט מאַשאַ זיך צוהערן צו אים? זי איז אַזוי פאַרליבט אין דעם טעד, אַז זי איז בלינד און טויב צו דער גאַנצער וועלט אַרום איר. איר טאַטע איז אויך אַזוי געווען ווען ער איז געווען פאַרליבט. מע טאַר נישט אַזוי, מאַשינקאַ. זײַן בלינד און טויב צו אַלעם און אַלעמען מאַכט דײַן ליבע נעגאַטיוו, און ליבע מוז אַלע מאָל בלייבן פּאָזיטיוו. אַ טאַטע איז אַ טאַטע. גיי אַרײַן, זאָג אים גוט-מאַרגן. טו זיך אַן אַ פּוּח און גיב אים אַ קוש. ער דאַרף דיך איצט מער ווי — — —

אין קיך איז עפעס אַראָפּגעפאַלן, אַ גלאַז אַדער אַ טעלער. ווער איז איצט אין קיך? אוי, ס'איז שוין באַלד אַכט. מע דאַרף דערמוטיקן בערנאַרדן ער זאָל גיין צו דער אַרבעט ווי קיין מאָל גאַרנישט. ווער שושקעט זיך אין קיך? בערנאַרד און מאַשאַ האָבן מורא אים איבערצוהוועקן? ס'איז שטיל געוואָרן. זיי האָבן דערהערט זײַנע באַרוועסע טריט.

ער איז צוריק געגאַנגען צו זײַן בעט. אַזוי, זיי שושקען זיך. זי זאָגט נישט בערנאַרדן, אַז ער האָט עס אין זיך. זי שרײַט נישט: „אַ שפּײַאַן איז אַ

שפּיאָרן. זיי שושקען זיך וואָס צו טאָן מיט דעם אַנשיקעניש, דעם אַנקל. זי פּלעגט זאָגן אַז אַנקל איז איר טאַטע, איר מאַמע, איר באַי-פּרענד, ס'איז שוין דעמאָלט געווען שקר-ופּזב. זי האָט אים גענאָרט, ווי בערנאַרד האָט אים גענאָרט, ווי אַלע האָבן אים אָפּגענאָרט און אָפּגעלאַכט פון אים. מיט וואָס איז מאַשאַ אַנדערש פון יענער גאַסנמויד וואָס האָט אים געצערטלט פּדי צו קאַנען צוגבנען זײַן בײַטעלע? אויב ס'איז דער טאַטע, בלײַבט ער אַ טאַטע; אויב ס'איז ער, האָט ער עס אין זיך און איז אַ שפּיאָרן אין יעדן טראָפּן פון זײַן פאַרפעסטעט בלוט.

ווי נאָר ער איז אַרײַן אין קיך, איז בערנאַרד אויפגעשפרונגען. ס'איז שפּעט, ער מוז שוין גיין צו דער אַרבעט. מאַשאַ האָט אַ קוק געטאָן אויף איר האַנט-זייגערל, וואָס ער האָט איר געהאַט געקויפט, און געזען אַז זי מוז אויך שוין גיין.

„דו דאַרפסט זיך נישט אײַלן צו דער אַרבעט, בערנאַרד, וועסט סײַ ווי מוזן אויפהערן. דו מוזסט איבערנעמען דײַן פעקל, איך קאָן מער נישט.“ ס'איז געוואָרן טויט-שטיל, נאָר דער זידיקער עלעקטרישער טשייניק האָט געפּרײַכט, ווי אין שווערן אַטעם. ער האָט געוואָרט אויף אַן ענטפּער און בערנאַרד האָט סוף-פּל-סוף אַרויסגעשטאַמלט: „מיר וועלן עס איבער-רעדן אין אָונט, כ'מוז איצט אײַלן צו דער אַרבעט“.

„דו מוזסט איצט אײַלן ערגעץ אַנדערש, בערנאַרד“.

„הער מיך אויס, לעאָן, האָט בערנאַרד צוריקגעקריגן זײַן באַהערשט קול, „איך האָב דיך נישט געבעטן זאָלסט עס נעמען אויף זיך און בין גרייט געווען זיך מודה צו זײַן. דו אַליין האָסט מיך צוריקגעהאַלטן“.

„איצט וועל איך דיך מער נישט צוריקהאַלטן“.

„איצט בין איך אויסגעמוטשעט, נישט איך האָב פּוח, נישט איך האָב — — ניין, לעאָן, איצט קאָן איך נישט. דו גיי, זאָג וואָס דו ווילסט. איך וועל גאַרנישט אָפּלייקענען. גיי איין מאָל פאַר אַלע מאָל און צאַפּ מיר נישט דאָס בלוט טראָפּנווייז“.

בערנאַרד האָט געאַײַלט צו דער טיר. מאַשאַ איז אַרויס נאָך אים און פאַרהאַקט די טיר מיט אַ טראַסק.

בוך צוויי

ער האט גאר נישט געוויסט וויפל פאלק־חכמה ס'איז פאראן ביי יידן.
 ער ווינט איצט אין תל־אביב ביי א פשוטער ארבעטער־משפחה. קיין וואזשנע
 בילדונג האבן זיי נישט. אבער אז די באַלעבאַסטע זאָגט עפעס, איז פאראן
 וואָס צו הערן. זי האָט אויף יעדער זאָך אַן אַפּאַריום, אַ ווערטל. נעכטן האָט
 זי אַ זאָג געטאָן: „אַ מענטש איז נאָר אַ מענטש און טייל מאָל אַפילו ווייניקער
 ווי דאָס.“ ווי קלוג, ווי מענטשן־קענעריש, ווי טרעפלעך עס כאַראַקטעריזירט
 אים אַליין, ווי אַלע מענטשן איז ער נאָר אַ מענטש און טייל מאָל —
 אויב מע זאָל באַשטראַפּן פאַר אַלעס וואָס לויפט אַלץ אַדורך אַ מענטשנס
 געדאַנק, וואָלט מען אַלעמען געדאַרפט איינזעצן אין תּפּיסה. אין געדאַנק
 קאָן עמעץ דערשטיקן זײַן פּלימעניצע און אַפילו זײַן אייגן קינד. אין אַ
 פאַרבײַלוּפּנדיקן געדאַנק, קאָן דער אַרנטלעכסטער מענטש זײַן אַ סעקס־
 מאַניאַק. דער תּוך פּונעם מענטש באַשטייט טאַקע אין קענען זיך אַפּטרייסלעך
 פון די שלעכטע געדאַנקען, ווען עס קומט צו מעשים. טאַג־חלומות זײַנען
 שטותערייען, אַן אַנרעג צו טראַכטן, אַ סטימול צו קרעאַטיוויטעט. נאָר
 אַ מאַראָ, אַ טיפּש, חלומט נישט, האָט ער נישט קיין בייזע געדאַנקען. אפשר
 איז דאָס טאַקע דער חילוק צווישן דעם פּאַזיטיוון מענטש און דעם פּאַר־
 ברעכער. דער אַרנטלעכער מענטש האָט אויך רויע אינסטינקטן. ער ברענט
 זײַ אויס און רייכערט זײַ אויס אין חלום, אַבער לאָזט זײַ נישט אַרויס
 פון דער גרענעץ פון חלום. דער גוטער מענטש חלומט אויס זײַנע פּאַר־
 ברעכנס; דער שלעכטער לעבט זײַ אויס.

קאָן עס זײַן, איז עס מעגלעך, אַז ער וואָלט געהאַט אַזעלכע מחשבות
 וועגן מאַשאָן, אויב זי וואָלט געווען זײַן אייגענע לײַבלעכע טאַכטער?
 האָט ער געבראַכן זײַן קויזיע און אַנטלאָפּן קיין תּל־אביב, ווייל ער

האַט מורא געהאַט צוריקצוגיין אין תפיסה, אָדער ווייל ער האָט מורא געהאַט צו בלייבן מיט מאַשאַן? איז ער אַנטלאָפֿן פֿון דער עף־בי־איי, אָדער פֿון זיך אַליין?

עס איז געווען וואָס מורא צו האָבן. אין יענעם לעצטן זונטיק אין ניו־יאָרק איז ער געווען אויף דער גרענעץ פֿון — — — ער איז געזעסן אין זײַן שטול אין דער פֿראַנטשטוב, מאַשאַ האָט גענומען אַ שפּריץ אין באַדצימער. יאָ, ער האָט געהערט און געוואָסט, אַז זי נעמט אַ שפּריץ ווען ער איז אַוועק צום באַדצימער און אַ דריי געטאָן די קליאַמקע. גוט, אַז דאָס מאַל האָט זי, די צעטראַגענע פֿליאַסקעדריגע, נישט פֿאַרגעסן צו פֿאַרשליסן די טיר פֿון אינעווייניק.

אַ ברודערס מיידל איז נישט דאָס זעלביקע וואָס אַ ברודערס טאַכטער. אָבער בערנאַרד האָט זיך נישט געטאַרט פֿאַרלירן. מיט אים האָט זיך קיין איין מיידל נישט פֿאַרלוירן. בערנאַרד האָט צוגענומען בײַ זאַשען איר בתולהשאַפט. ער דערנענטערט זיך שוין צו אַ האַלבן יאַרהונדערט, צום סוף פֿון זײַנע טעג, און ווייסט אַפילו נישט וואָס דאָס איז. ער וועט שוין קיין מאַל נישט פֿאַרוואַכן אַ פֿריש, אומשולדיק מיידל, ער וועט קיין מאַל נישט האָבן דאָס וואָס בערנאַרד און טעד, ווי איז עס ווען אַ פֿרוי גיט זיך דיר איבער ווייל זי וויל דיך, נישט די פֿאַר דאָלאַר וואָס דו באַצאַלסט? דו קומסט נענטער און נענטער. דו עפּנסט איין קנעפל פֿון איר בלוזע און דו פּילסט פֿון אירע בריסט גייט אויף אַ פֿאַרע ווי פֿון צײַטיקע פעלדער אין אַ זומער־פֿרימאַרגן. זי העלפט דיר מיט ציטערדיקע פינגער. פֿון דײַנע קושן ווערן אירע אויגן מאַט, אירע קניען שוואַך, זי פֿאַלט אין דײַנע אַרעמס ווי אַ פֿרישע, צײַטיקע פֿרוכט. זי בײַסט דיך — — ניין, נישט ווייל זי ריכט זיך אויף אַ פֿאַר עקסטראַ דאָלער טרינקגעלט. ניין, צו אַל די רוחות, נישט דאָס! זי באַגערט דיך, זי לעבט עס איבער און פיבערט עס אויס צוזאַמען מיט דיר, און זי איז וויבלעך און הויכברוטיק ווי זאַשאַ, ווי מאַשאַ...

ער איז דעמאָלט געזעסן אין אַ פֿאַטעל אין דער פֿראַנטשטוב און געזען מאַשאַס נאַקעטקייט אין דעם פֿאַרשלאַסענעם באַדצימער. ער האָט זיך דער־מאַנט, אַז אַ מאַל האָט אַ פֿריץ געהאַט די רעכט פֿון דער ערשטער נאַכט בײַ אַלע מיידלעך וואָס האָבן געלעבט אויף זײַן אימעניע. מאַשאַ לעבט

אויף זײַן אימעניע. ער גיט גענוג און לײַדט גענוג פון איר און איר טאַטן. און פאַר וואָס נאָר די ערשטע נאַכט? ער וועט זי נעמען פאַר אַ ווייב. די טאַכטער אַנשטאַט די מוטער. זי איז מיט פינף און צוואַנציק יאָר יונגער פון אים? וועט איר נאָך בלײַבן גענוג יאָרן פאַר אַ יונגן מאַן ווען ער וועט שוין ליגן אין דר'ערד.

דאָס האַרץ איז אַראָפּ פון זײַן גאַרגל צוריק אין ברוסטקאַסטן אַרײַן ווען זי איז אַוועק צו דער טיר. „באָי“, האָט זי געזאָגט און ער האָט ווידער געקאַנט אַטעמען.

ער זיצט איצט אין זײַן שטוב אין אַ פאַרשטאַט פון תּל־אָבֿיב. פון בלוזין דערמאַנען זיך גיסט זיך פון אים דער שווייס, ווי יענעם זונטיק אין ניו־יאָרק. יא, אַ מענטש איז נאָר אַ מענטש און טייל מאַל אַפילו ווייניקער ווי דאָס. יענעם אָונט ווען זי האָט אים געזאָגט אַז אַפילו זײַן לוקעמיע איז אַ ליגן, איז ער אַרויפגעפאַלן אויף איר מיט די פויסטן. אויב די פּוּחות וואָלטן אים נישט פאַרלאָזט, וואָלט ער אַראָפּגעריסן פון איר די קליידער און געטאַן מיט איר וואָס ער האָט באַדאַרפט טאַן מיט איר מאַמען — די רישעותדיקע סמיקע שיקסע.

II

די פּוּחות האָבן אים פאַרלאָזט... דאָס איז שוין אַ מאַל געשען צו אים. ער דערמאַנט זיך איצט, דאָס איז געשען טאַקע ווען ער האָט עס שיער נישט געטאַן מיט מאַשאַס מאַמע. זאַשאַ האָט זיך געטוליעט צו אים, ער האָט — גיין, זי האָט — דאָס האָט זי אַרויפגעלייגט זײַן האַנט אויף איר ברוסט. זי איז געווען אַנגעטאַן, אַבער דאָס דינע, זומערדיקע קליידל איז געווען אַ קנאַפע מחיצה, זײַנע הענט האָבן אויסגעפילט איר יאָדערדיק לײַב — ער געדענקט עס איצט אַזוי קלאָר ווי עס וואָלט געשען ערשט נעכטן; ווי איז דאָס מעגלעך ער זאל במשך זעקס און צוואַנציק יאָר זיך אַפילו נישט דערמאַנען וועגן דעם? קאָן עס זײַן, אַז דאָס איז אַ חלום פון יאָרן צוריק, און עס דאַכט זיך אים נאָר, אַז עס איז באמת געשען? וואָס האָט זי דעמאָלט געזאָגט? וואָס האָט ער געזאָגט? ער מוז זיך דערמאַנען מער פּרטים. זי האָט גאַרנישט געזאָגט און ער האָט גאַרנישט געזאָגט. איר הייסער

אטעם אויף זיין פנים, איר האַרץ, זיין האַרץ — אַ דועט פון צוויי פויקן.
 ער האָט אַרויפגערוקט זיין האַנט צו איר דעקאַלט, זי האָט זיך אַ בייג געטאַן,
 און זיינע פינגער האָבן זיך אַריינגעגליטשט הינטערן געוואַנט. זי האָט זיך
 נאָך מער צוגעדריקט צו אים, ער האָט געפילט דאָס ריזלען פון בלוט אין
 אירע אַדערן און זי האָט געפילט דעם פולס אין יעדן פון זיינע גלידער.
 זי האָט געוואַרט: ער האָט געוואַרט אַז זי וואַרט, אָבער געבליבן ליגן ווי אַ
 גולם. זי האָט געוואַרט און געוואַרט, זיין אַנגעשפּאַנטקייט איז געוואַקסן,
 אַריבערגעוואַקסן די גרענעץ און געפלאַצט. אַ ציטערניש איז אַריין אין זיין
 ליב, אַ פּראַסט אין די ביינער אין אַ הייסער זומערנאַכט.

איז זי געווען אַנטוישט וואָס עס איז נישט געשען, אַדער צופרידן?
 ער האָט געחלשט איר ווייזן, אַז ער איז נישט אַלע מאַל אַזאַ פּחדן, אָבער
 האָט מער נישט געהאַט די געלעגנהייט, בערנאַרד איז געקומען.
 ווי האָט ער געקאַנט דאָס אַלץ פאַרגעסן? ער האָט דעמאַלט זיך אויפגע-
 געסן אַלעבעדיקער און אַפילו געטראַכט וועגן זעלבסטמאָרד. פּלוצלינג
 איז אַלץ אַרויס פון געדעכעניש. קאָן טאַקע אַ מענטש אויסמעקן פון זכרון
 וואָס עס איז אים נישט באַקוועם צו געדענקען? פאַר וואָס קאָן ער עס נישט
 טאָן היינט?

קאָן עס זיין, אַז ער האָט זיך אויסגעלעבט נאָר מיט געקויפטער ליבע
 ווייל ער האָט געציטערט טאַמער וועט ער נאָך אַ מאַל האָבן די זעלביקע
 חרפּה? איז דאָס די סיבה וואָס ער איז געבליבן אַליין? ווי קאָן מען מורא
 האָבן פאַר עפעס וואָס איז אַרויס פון זכרון? די גאַנצע זאַך איז שרעקלעך
 נאַריש. זענען אַלע מענער אַזעלכע אידיאָטישע באַשעפענישן ווי ער?
 עס קאָן זיין, אַז ער איז גאַר נישט געווען אַזוי פאַרליבט אין זאַשאַן.
 ער האָט פּינט געהאַט בערנאַרדן ווייל יענער האָט ביי אים צוגענומען די
 מעגלעכקייט זיך צו רעהאַביליטירן...

ווי קליין, נאַריש, לעכערלעך זענען איצט אויס די אַלע גרויסע טענות
 זיינען די אַלע קינאות, שינאות צעגליען זיך ווי אַ רויך. איז דאָס אַ סימן,
 אַז דער סוף דערנענטערט זיך?

וואָס עס איז — איז עס, ער וועט גאַר אַנשרייבן אַ ברייול אַהיים. ער
 איז נעלם געוואָרן אַזוי פּלוצלינג, זאָלן זיי נישט איבערקלערן.

„פאָרגיב מיר, בערנאָרד, זיי מוחל, מאַשאַ, קלערט נישט איבער וועגן מיר. איך קאָן נישט צוריקגיין אין תפיסה. איך האָב געפונען אַ לייזונג. מיט ליבשאַפט.“

„ל.“

ווי נאָר ער האָט דעם בריוו אַרײַנגעוואָרפן אין פּאָסטקעסטל, האָט ער זיך געכאַפט אַז ער האָט ווידער אָפּגעטאַן אַ נאַרישקייט. האָט די סי-אַי-אַי שלום געמאַכט מיט זײַן פּאַרשווינדן? אפשר היטן זיי בערנאָרדס פּאָסט? ער האָט טאַקע נישט אָנגעגעבן קיין צוריק-אַדרעס, אָבער זיי וועלן וויסן, אַז ער איז אין ישראל. ער איז געבליבן שטיין ביים פּאָסטקעסטל ביז אַ וואָגן איז צוגעפאַרן אַרויסנעמען די בריוו. „גוט“, האָט דער פּאָסטמאַן געזאָגט. „ווייזט מיר אַינער אידענטיפיקאַציע.“

„נאָך וואָס דאַרפט איר מײַן אידענטיפיקאַציע?“

„אויב ס'וועט זײַן דער זעלביקער נאָמען וואָס אויף דעם צוריק-אַדרעס, וועל איך אײַך צוריקגעבן דעם בריוו.“

„ס'האַט נישט — כ'בין נישט זיכער צי כ'האַב אָנגעשריבן דעם צוריק-אַדרעס.“

„סליחה, איר וועט דאַרפן קומען אין פּאָסטאַמט.“

„כ'האַב אײַך נישט געגעבן גענוג סימנים? אַ קאָנווערט פון האַטעל דן, דער אַדרעס געשריבן מיט מײַן האַנטשריפט. קוקט, איך שרײַב נאָך אַ מאָל אַן דעם אַדרעס, פּאַרגלייכט עס.“

„איך בין אַ פּראָסטער נהג. קומט אין פּאָסטבײַוראַ.“

„איך בין אַן אַמעריקאַנער טוריסט. וואָס פאַר אַ לאַנד איז דאָס, אַז —“

„אַדוני, איך דאַרף נאָך אויסליידיקן אַ סך פּאָסטקעסטלעך. איר ווילט, קאָן איך אײַך מיטנעמען מיט מײַן וואָגן.“

ער איז געקומען מיט אַ פּאַלשן דאַקומענט, ווי האָט ער געקאַנט גיין זיך אידענטיפיצירן? דער בריוו איז אַוועקגעשיקט געוואָרן.

III

צוויי טויזנט יאָר אַן אַ היים, האָבן די יידן זיך אויסגעלערנט אַרײַנצורײַכן אין דעם שמאַלסטן שפּאַלט און מאַכן פאַר זיך פּלאַץ אין אַן ענגשאַפט

וזהוין מע קאן שוין אפילו קיין שפילקע נישט אריינשטעקן. ווייזט אויס, אז די פראקטיק קומט זיי צו נוץ אויף די שמאלע גאסן פון תל-אביב, ווו די אויטאמאבילן קריכן איינס אויף ס'אנדערע. ער קאן קוים זיך אדורכ- שטופן צו דער אנדערער זייט גאס, און זיי געפינען אפילו פלאץ ווו צו פארקן זייערע אויטאס. די אויסגעדינטע גומירעדער האלטן זיך קוים אויף די לאטעס ארויפגעקלעפט איינס אויף ס'אנדערע, די אלטע מאטארן פרייכן און קרעכצן. אט, אט וועלן זיי אויסהייכן דאס לעצטע ביסל פארע. נאר די הארנס זענען ווי ניי. די הארנס בלאזן און רעשן, טומלען און פארהילכן די גאסן. זיי שאלן מיט א טריומף, ווי זיי וואלטן דערמיט געזאגט: דא איז נישט גלות, דא זענען מיר ביי זיך אין דער היים און פינפן אויף דער וועלט. ניי, ער האט גארנישט קעגן תל-אביב. ער האט געדונגען א שטוב אין א קליין הייזל אויף א ווייט, שטיל געסל, פדי צו זיין ווייט פון דעם טומל, אבער ער לויפט יעדן טאג און שוויצט שעהען אזש אין דריי אויטאבוסן צו- פארן אין שטאט אריין. עס יאגט אים פון שטוב ווען ער איז אליין אין הויז. ווי נאריש עס איז געווען צו צאלן מער דירה-געלט נאר ווייל זיין שטוב האט א באזונדערן אריינגאנג און ער וועט קאנען אויסמיידן זיך צו טרעפן מיט די באלעבאטיס.

מיט די קינדער אין הויז קאן ער נישט אויסרעדן א ווארט. די צאברעס זענען אראגאנט, רעדן נאר העברעיש, און טו זיי עפעס. די באלעבאסטע רעדט פויליש, דער באלעבאסט רעדט פויליש און רוסיש. אבער אז ער איז אין דער היים ווען זיי זענען אין דער היים, זיצט ער סיני ווי אליין אין זיין שטוב. ביי טאג לויפט ער אוועק ווייל קיינער איז נישטא; אין אוונט שליסט ער זיך אפ ווייל זיי זענען יא דא. די מענטשן זענען פריינדלעך, אבער א ביסל צו פיל פריינדלעך. ער איז טאקע א ייד, אבער ער האט יידן קיין מאל נישט געקענט פון דער נאענט. די איינציקע יידן וואס זענען געקומען צו זיי אין הויז אין לעמבעריק, זענען געקומען צו דער מאמע ארויסרייסן ציין. אין ניו-יארק האט ער געקענט יידן נאר פון די טעלעוויזיע-פראגראמען. די יידן זענען טאקע גענוי ווי די קאמיקערס שטעלן זיי פאר. גוטע מענטשן, אבער קאמיש-גוט. די באלעבאסטע, גברת גאלדבערג, איז ווי צוויי טראפנס וואסער ענלעך צו דער מאלי גאלדבערג, די קורצע, רונדע, קאמיש-גוטע

יידישע שכנטע פון די טעלעוויזיע-פראגראמען. ווי אלע אין זיין מצב, נייטיקט ער זיך אין א סך שלאָף, אָבער ווי נאָר ער הייבט אָן איינדריםלען, קלאַפט זי אין זיין טיר. זי האָט אָפּגעקאַכט עפעס גוטס און ער מוז עס פאַרזוכן. שבת מוז ער אַרײַנקומען צו זייער טיש עסן מיט זיי זיסגעקאַכטן קאַרפּ און לאַקשן מיט ווײַך. דער ראַדיאָ קנאַקט עברית, די קינדער פּלאַלען עברית; אַז די באַלעבאַסטע וואַרפט אַרײַן אַ וואַרט פּויליש, קאַן ער נישט דערהערן וואָס זי זאָגט. שבת איז דער ערגסטער טאָג, ווײַל עס זענען נישטאָ קיין אויטאָבוסן צו אַנטלויפן אין שטאָט אַרײַן, אויב זיי וואַלטן בעסער אָפּגעשטעלט די ראַדיאָ אַנשטאָט די אויטאָבוסן... זיי שלאָפן שבת נאָך מיטאַג. אָבער די ראַדיאָ הילכט אויס די נײַעס יעדע שעה, זיי פאַרשלאָפן נישט קיין נײַעס-אוידיציע. ער האָט שוין פּראָבירט אַנטלויפן אין שטאָט אַרײַן מיט אַ שרות-טאַקסי, אָבער וואָס קאַן ער שבת טאָן אין שטאָט? אַפילו די קאַפעען זענען געשלאָסן. אין אַוונט, ווען מע עפנט שוין די קינאַס, דאַרף מען שטיין צוויי שעה אין דער רייע צו זען פאַר אַנדערטהאַלבן שעה אָן אַלטן פילם. וואַלט שוין בעסער געווען צו זיצן אין דער היים און לייענען אָן אַלטן זשורנאַל. אָבער פונקט ווי עס קאַן נישט זײַן קיין ספק, אַז די ראַדיאָ וועט אויסהילכן די נײַעס יעדע שעה צו דער שעה, אַזוי איז אויך זיכער, אַז ווי נאָר די באַלעבאַטים וועלן זיך אויפכאַפן פון זייער שבתדיקן נאַכמיטאַג-שלאָף, וועט די באַלעבאַסטע קלאַפן אין זיין טיר און נישט אָפּטרעטן ביז ער וועט אַרײַנגיין טרינקען מיט זיי טיי.

טיי פאַרבריען זיי דאָ בעסער ווי אין ניו-יאָרק. דער באַלעבאַסטע מאַנדל-קיכלעך זענען געשמאַק, אָבער איר גלאַנציקע, פליישיקע נאָז... ווען זי נעמט אַרײַנשטעקן איר נאָז אין זײַנע ענינים, בײַסט ער דאָס מאַנדל-קיכל מיט כּעס, ווי עס וואַלט געווען איר נאָז.

„איך האָף איר זענט צופרידן מיט אײַער צימער, פאַניע גוטמאַן. ס'אָ גרויסער צימער, מע קאַן אַרײַנשטעלן נאָך אַ בעט און עס וועט נישט זײַן ענג, זאָגט די באַלעבאַסטע און זופט ווייטער איר טיי.

וויל זי אַרײַנשטעלן נאָך עמעצן אין זײַן צימער, אָדער זי איז אויסן נאָר אַרויפצושרויפן זײַן דירה-געלט? „אַ דאַנק, פאַני גאַלדבערג. זינט איך לעב, בין איך נאָך נישט געשלאָפן אין צוויי בעטן מיט אַ מאַל.“

„כ'מיין, ווען אייער פרוי וועט קומען, וועט מען קאנען אריינשטעלן נאך א בעט“.

„ווער האט אייך געזאגט, אז מיין פרוי וועט קומען?“

„מע דארף מיר זאגן? ווי לאנג איז דער שיעור צו זיין צעשיידט?“

„איך האב נישט קיין ווייב“.

די באַלעבאַסטע האָט אַ בליק געטאָן צו איר מאַן, ווי געזאָגט: נו, זעסט

שוין אז איך ווייס וואָס עס טוט זיך, צו לעאַנען האָט זי געזאָגט: „מע קאָן

עס זען אין אייערע טרויעריקע אַרײַגן, ז'איז לאַנג קראַנק געווען?“

„ווער איז קראַנק געווען?“

„איר זענט נישט קיין אַלמן? מילא, סע טרעפט ביי אונדז אויך, ביי

אייך אין אַמעריקע, זאָגט מען, קומען פאַר מער גטן ווי חתונות, שוין לאַנג

זינט איר'ט זיך געגט?“

„געגט? ווער האָט זיך געגט?“

„איר זענט נישט קיין אַלמן און נישט קיין גרוש און האָט פונדעסטוועגן

נישט קיין ווייב, מיינט עס אז איר זענט נאָך אַ בחור, מילא, ס'איז קיין מאַל

נישט צו שפעט, ספּעציעל פאַר אַ מאַן, ביי אונדז דאָ איז אַן אַמעריקאַנער

אַ יחסן, איר קאָנט נאָך קריגן אַ יונג ווייבל און האָבן מיט איר אַ טויך

קינדער“.

אַ דאַנק, פאַני גאַלדבערג, אַ גרויסן דאַנק, אַבער כ'האַלט נישט ביי

חתונה האָבן“.

„ווי אַלט זענט איר, מר גוטמאַן? זייט מיר מוחל, אַ פרוי טאָר מען

דאָס נישט פרעגן, אַבער אַ מאַן ———“

„כ'בין שוין קרוב צו פופציק, אויב כ'וואַלט בדעה געהאַט חתונה צו

האַבן, וואַלט איך נישט געוואָרט אזוי לאַנג“.

„איר זאָלט מיר מוחל זיין, פאַניע גוטמאַן, ווער האָט היינטיקע צייטן

בדעה חתונה צו האָבן? איך האָב פאַרלוירן מיין ערשטן מאַן אין דער מלחמה,

אַ קינד איז אויסגעגאַנגען פון טיפּוס, כ'האַב געשווירן אַז כ'על מער נישט

חתונה האָבן, שווער צו רעדן וועגן יענע צייטן, אַ ייד האָט אַ חוב צו בויען

אַ משפּחה און ברענגען קינדער אויף דער וועלט, להכעיס די היטלערס

און נאַסערס, און אז עס קומט דער ריכטיקער זיווג — מיין מאַן, דער

איצטיקער מאָן, איז אין דער מלחמה מגולגל געוואָרן קיין רוסלאַנד, פאַרן שיקט געוואָרן צו דער כינעזישער גרענעץ, און אַז עס איז באַשערט, איז ער צוריקגעקומען אין צײַט און מיין יוסי איז נאָך געבוירן געוואָרן אין פליטים-לאַגער אין בערגען-בעלזען. גלייבט מיר, אַז ס'עט אייך אַקעגנקומען עפעס רעכטס — — —

„נישט עפעס רעכטס, און נישט עפעס לינקס, כ'האַלט נישט ביים חתונה האָבן, כ'דאַנק אייך ס'זי ווי, און אַ דאַנק פאַר דער טיי“.

„וואָס איילט איר זיך? דאָס ערשטע מאָל זיך אַ ביסל אַראָפּגערעדט פון האַרץ — — — זיצט נאָך אַ ביסל, מיט גוואַלד וועל איך אייך צו דער חופּה נישט פירן. אָבער איך האָב אַ שוועסטערקינד, יונג, אינטעליגענט און אַ שיינקייט — אַזעלכענע גרויסע, שוואַרצע אויגן“ האָט די באַלעבאַסטע גע-וויזן די גרייס פון אַ פּויסט. „זי קען אַ ביסל ענגליש אויך“.

„העברעיש קען זי?“

„אַ שאלה אַ ביסל, נאָך וואָס פאַר אַ עברית! אַז מע זאָגט אייך אַן אינטע-ליגענטער מענטש. זי האָט — — —“

„ענגליש קען זי נאָר אַ ביסל, העברעיש קען זי גוט, פאַר וואָס זאָל זי נישט נעמען אַ העברעיש-רעדער, אַ היגן?“

„דאָס לאָזט איבער צו מיר, פאַניע גוטמאַן. זי האָט זיך געגט, וויל איר מאָן, כ'מיין, איר געוועזענער מאָן, איז אַ קאַרטן-שפּילער. פרייטיק אָפּגענו-מען די שכירות און זונטיק שוין נישט געהאַט אַ פּרוטה. איר זענט אַ שטילער מענטש. איר האָט זיכער אָפּגעשפּאַרט אַ פאַר דאָלאַר. אַז איר זוכט נישט קיין פּאַסטן, מוז זײַן — — —“

„אויב איר מיינט, אַז יעדער אַמעריקאַנער איז אַ מיליאָנער — — —“
„איך מיין גאַרנישט, איך ווייס נאָר, אַז ס'איז שווער צו זײַן אליין, בפרט ווען דאָס געזונט איז נישט איי-אַי. אַז מ'האַט אַ ווייב — — —“
„ווער האָט אייך געזאָגט, אַז איך בין נישט געזונט?“

„מיר דאַרף מען זאָגן? איך רויס צו אייער שטוב און זע פלעשלעך מיט מעדיצינען. מע דאַרף מיר לייגן אַ פינגער אין מויל אַרײַן?“

„אַ דאַנק פאַר דער טיי — — —“

„זיצט נאָך אַ ווילע, מיסטער גוטמאַן. בײַ אייך זאָגט מען מיסטער, יאָ?“

איר קאנט נאך מיינען, אז איך בין פון די וואס האבן ליב זיך מיטן אין יענעם עסקים. אבער אז א מענטש איז נישט געזונט..."

"האט נישט קיין מורא, איך וועל נישט פלוצלינג אוועקשטארבן ביי אייך אין הויז".

"חלילה, טפו, באהיט זאל מען ווערן! ווער רעדט וועגן שטארבן?"

"מיין ווייב זארגט זיך", האט דער באלעבאס זיך אנגערופן, "טאמער דארפט איר א דיעטע".

"א געזונטער קאן אויך קראנק ווערן פון דעם שטענדיקן עסן אין די רעסטאראנען. איר זענט דאך צווישן אייגענע, עס שפילט דען א ראלע ארויפשמעלן נאך א טעפל אויף דער קיך?"

"דער פאן גוטמאן קאן נאך מיינען אז דו זוכסט צו פארדינען ביי אים נאך א פאר פונט. מיין ווייב האט א טבע צו טראגן אלעמענס דאגות אויף איר קאפ. טאמער האט איר נישט קיין דאגות, וועט זי אייך איינרעדן אז איר האט, פדי זי זאל קאנען העלפן".

"א דאנק, איך בין נישט אויף קיין דיעטע, און, זארגט זיך נישט וועגן מיין געזונט, ס'איז נישט ערגסט. א דאנק אייך סיי ווי".

"גאט צו דאנקען. ס'ביסל געזונט איז ווי — — — אז קראנק זענט איר נישט און קיין ווייב האט איר נישט, איז דאך טאקע אן עבירה אפצופינצטערן א לעבן אליין".

"ווער האט אייך געזאגט, אז איך פינצטער אפ מיין לעבן? פאני גאלד-בערג, איך וויל זיין אליין און בין צופרידן צו זיין אליין, איר פארשטייט?"

"אז איר וועט זען מיין קווינע, וועט איר מער נישט וועלן זיין אליין. ס'קאן זיך מאכן, זי זאל קומען צו אונדז. דא, אין ישראל, גייען קרובים צו גאסט איינס צום אנדערן, און אז איר וועט זי זען — — איר וועט זי זיכער זען, און קיינער צווייגט דא קיינעם נישט צו גארנישט".

IV

די באלעבאסטע האט נישט איבערגעטריבן וועגן די מעלות פון איר קווינע, און לעאן וואלט גערן פארגעסן אז א מענטש מיטן נאמען גוטמאן

עקסיסטירט נישט און ער טאָר נישט מאַכן קיין באַקאנטשאַפטן. דער איינ-ציקער חסרון פון דער קווינע איז געווען, וואָס זי האָט אַפילו נישט אַ קוק געטאָן אין זײַן זײַט. די באַלעבאַסטע האָט אים פאַרבעטן צו פאַרברענגען דעם נאַכמיטאַג מיט דעם גאַסט, אַבער די קווינע איז אַוועק באַלד נאַכן עסן. ער האָט פאַרבראַכט דעם נאַכמיטאַג מיט זײַן שפּיגל. זײַן הויט — קרענקלעך בלאַס, טאַרבעס אונטער די אויגן. ער זעט אויס וואָס ער איז — אַן אויסגע-לאַשענער מענטש. צו אַלע צרות האָט אים פּלוצלינג אַנגעכאַפט אַ בײַסעניש איבערן לײב און ער האָט זיך נישט געקאַנט צוריקהאַלטן פון קראַצן. איז די שיפּנקרענק אַ סימפּטאָם פון זײַן לוקעמיע? ער האָט דאָ אַפילו נישט וועמען צו פרעגן. וואָס קראַצט ער די הויט? ער דאַרף אויסקראַצן זיך די אויגן, ער זאָל נישט זען זײַן צעוירענע צורה וואָס האָט שוין איצט פון פאַרויס די קאַליר וואָס ער דאַרף האַבן ערשט ווען ער וועט „אויסציען די קאַפיטעס“. פאַר וואָס, צו אַלדי רוחות, האַבן זיי אים פאַרמישפט צו תּפיסה? אויב זיי וואַלטן אים פאַרמישפט צום עלעקטרישן שטול, וואַלט ער נישט אַנטלאָפּן. וואָס פאַר אַ שלעכטס האָט ער געטאָן, אַז עס קומען אויף אים אַזוי פּיל צרות? איידער אַזאַ בײַסעניש, איידער אַזאַ לאַנגע, ביטערע גסיסה, וואַלט שוין בעסער געווען — ער רײסט פון זיך שטיקער פלייש, הלוואַי זײַנע נעגל וואַלטן געווען לענגער און שאַרפּער, ער זאָל קאַנען מיט זיי אַדורכלעכערן דעם גאַרגל, אַדער דאָס נאַרישע שלימזלדיקע האַרץ!

V

צו וועמען רעדט מען? קאָן אַ גאַנץ פּאָלק זײַן געשלאָגן מיט בלינדקייט? עס קומט אויס ווי נאַסער וואַלט געפירט אַ מלחמה נאָר קעגן אים אַליין. נאַסער זאַגט, ער פאַרציט שוין די פעטליע אַרום ישראלס האַלדז, און זיי גייען אָן ווי נישט זיי מיינט מען. יא, ער, לעאַן, שטיקט זיך, ער פילט די פעטליע אַרום זײַן האַלדז.

געקומען איז ער דאָ אַהער זוכן מנוחה, אַבער אַ וואַזנע מנוחה איז דאָס, אַז מע ווייסט קיין מאָל נישט ווען און וווּ די פעדאַרן וועלן אַנפאַלן: אונטער-געצונדן אַ בהמות-שטאַל אין אַ קיבוץ, באַשאַסן די אַרבעטער אויף אַ פעלד.

רויך עטלעכע טעג, און ווידער א באַמבע אונטער אַ הויז פון שלאַפּנדיקע קינדער, וואָס וועט זײַן דער סוף? די ירדנער האָבן נאָר אַכט מייל איבער צושניידן ישראל אויף צוויי, וואָס וועט דעמאָלט זײַן מיט תּל-אַביב? אַ גוטער האַרמאַט קאָן באַשיסן תּל-אַביב פון אַריבער דער גרענעץ.

נאַסער האָט שוין געשלאָסן דעם דורכגאַנג פון סועץ פאַר ייִדישע שיפּן, ס'איז טאַקע ווי אַ פעטליע אַרום האַלדן. סאַויעט-רוסלאַנד האָט גענומען שיקן מאַסן-געווער קיין עגיפּטן: האַרמאַטן, טאַנקען, עראַפּלאַנען. זיי דאַרפן נאָר נישט אַזוי פיל צו צעטרעטן דאָס פּיצעלע ישראל. אַ וואַזשנע חכמה געווען זײַן לויפן דווקא אַהער.

די בייסעניש האָט אָפּגעטראָטן, אָבער די צעקראַצטע הויט האָט זיך נישט געהיילט און ס'איז אים שווער געווען צו טראָגן אַ העמד אויפן לײַב. ס'איז שוין געווען אַקטאַבער, אָבער די היצן האָבן נאָך אַלץ אָנגעהאַלטן. אויך די פּאָליטישע היץ האָט אָנגעהאַלטן: עגיפּטן האָט בלאַקירט דעם אַקאַבאַ-אויסגאַס און נישט צוגעלאָזט קיין שיפּן צו ישראלס פּאַרט אין רוטן ים. די כּנסת איז זיך צוזאַמענגעקומען חול-המועד-סוכות, וואָס איז אַ מיין האַלבער יום-טובּ. בן-גוריון האָט געוואָרנט, אַז דער הויפּט-שונא פון ישראל איז נישט ירדן, נישט איראַק, נאָר נאַסער און זײַן עגיפּטן. לעאָן האָט געמוזט מיטמאַכן אַלע יום-טובדיקע סעודות מיט די באַלעבאַטיים און אויסהערן די אומזיניקע רייד פון די געסט. זיי וועלן מאַכן אַ סוף צו די פּעדאַין-אַנפּאַלן? וואָס מיינען זיי, אַז ניסים געשעען יעדן טאַג? ער האָט זיך שוין געהאַט אַ ביסל צוגעווינט צו די ייִדן, אָבער ווי קאָן אַ פּאַלק עקסיסטירן אָן שום חוש פאַר רעאַליזם? די ייִדן זענען דאָך נאָר אַ קליינער טראָפּן אין דעם גרויסן אַראַ-בישן ים. עס דערמאַנט אים אין אַן אָפּגעשמיסן ייִנגעלע וואָס האָט געבײַלט אַ קליין פּויסטל קעגן זײַן גרויסן, ריזיקן שמיסער און געסטראַשעט: איך וועל דיך פּאַטשאַפן אין אַ טונקל הינטערגעסל, וועל איך דיר אָנברעכן די ביינער.

*

עס איז געווען דער ערשטער פּרייטיק נאָך יום-טובּ. די באַלעבאַסטע איז ווי יעדן פּרייטיק אַהיימגעקומען פּרױער צוצוגרייטן אויף שבת. ווי אַלע מאָל האָט זי געעפּנט דעם ראַדיאָ ווי נאָר זי איז אַרײַן אין שטובּ. לעאָן

האט נישט פארשטאנען קיין עברית; ער האט פונדעסטוועגן דערקענט, אז די ווערטער קלינגען מאנאטאן און אפגעריסן ווי זיי וואלטן נישט געווען פארבונדן מיט פראזעס, ווי דאס וואלטן געווען ציפערן, נישט ווערטער. מילא, א פארשלאפענער פארלייענער. ער איז ארויס קויפן זיין „דזשערוסאלעם פאָסט“, אָבער דער צייטונג-פאַרקויפער איז נישט געווען בני זיין קיאַסק; אַן אַלטע פּרוי האָט גענומען בני אים דאָס געלט. ער איז אַריין אין אַ ראַזיר-אַנשטאַלט, דער ראַזירער האָט אים אָנגעזיפּט דאָס פנים און זיך צוגעהערט צום ראַדיאָ. פּלוצלינג האָט ער אַ זאָג געטאָן: „דאָס מיינט מען מיך“, און איז אַרויס. לעאָן איז געזעסן מיט אַן אָנגעזיפּט פנים. דער אַנדערער ראַזירער איז געווען פאַרנומען מיט אַן אַנדערן קליענט. ער האָט געעצהט לעאָן זאָל אַפּוואַשן די זייף פון פנים, עס וועט גאָך נעמען אַ היפשע וויילע, זיין קליענט וויל שערן די האָר, וואָשן זיי, און ראַזירן דאָס פנים. אָבער פּלוצלינג האָט דער קליענט זיך אַ דריי געטאָן צום ראַדיאָ, אַ זאָג געטאָן „תודה“ און אַרויס. אַ מאַדנע פּאַלק, די ישראלים, אַכּיבּע —

איז דער היים האבן די באַלעבאַטים ווייניק גערעדט, אפילו די שבת-דיקע מאַלצייט-געגעסן אַן אויסצורעדן אַ וואָרט. נאָר דעם ראַדיאָ האָבן זיי נישט פאַרמאַכט אפילו ווען מע איז געגאַנגען שלאָפן. בני נאָכט האָט עמעץ געקלאַפּט אין דער טיר; אין דער פרי ווען ער איז אויפגעשטאַנען, איז דער באַלעבאַט נישט געווען אין דער היים. „מע וועט נישט וואָרטן אויפן באַלע-באַס?“ האָט ער געפרעגט ווען די באַלעבאַסטע האָט אים פאַרבעטן צו דעם שבתדיקן מאַלצייט. „צו לאַנג צו וואָרטן“, האָט די באַלעבאַסטע געענטפערט.

„וואָס עפעס?“

„אז מען רופט גייט מען.“

„ווער? ווהין?“

זונטיק האָט ער געהאַלפן באַקלעפן די שויבן מיט פאַסן פאַפּיר. אין הויף האָט מען געגראָבן אַ שוואַרוב.

אַן ענגלישער ראַדיאָ-בולעטין האָט געמאָלדן, אַז ישראל מאַביליזירט איר אַרמיי, פרעזידענט איזנהאַוער האָט געבעטן בן-גוריון, ער זאָל זיך אַפּהאַלטן פון לייזונגען מיט כּוח.

לעאן פארשטייט שוין, אז בן-גוריון וויל אפשרעקן נאסערן, אבער נאסער וואלט באדארפט זיין אן אידיאט ער זאל זיך דערשרעקן. ער האט נישט מורא געהאט פאר די ענגלענדער וואס האבן געהאט באזעס אין עגיפטן און א מאכטיקן פלאט אין מיטללענדישן ים. ער דערשרעקט זיך נישט פאר די סטראשונקעס פון פראנקרייך און דרייט זיך אויס מיטן רוקן צום אמעריקא קאנער פשרות-מאכער דאלעס, וועט ער זיך דערשרעקן וואס א ראזירער און א צייטונג-פארקויפער זענען אָוועק צו דער גרענעץ? אבי מע זאגט, אז יידן זענען קלוג. ער איז נישט קיין מיליטער-מאן, אבער דער שכל-הישר זאגט אים, אז א מאביליזירטער רעזערוו האט א ווערט נאר ווי א צוגאב צו א גוטער פערמאנענטער ארמיי מיט פראפעסיאנעלע אפיצירן און אונטער-אפיצירן. דא — א מדינה סך-הכל אכט יאר אלט, אן סאלידער מיליטערישער טראדיציע, אן פראקטיק פון א מלחמה מיט די מאדערנע מלחמה-מאשינען וואס די עגיפטער האבן איצט. אן אנפירערשאפט פון קיבוצניקעס, גענעראלן וואס ווייסן בעסער ווי צו באמיסטיקן א פעלד ווי צו מאנעוורירן מיט א מאדערנעם הארמאט. צו פאראדירן אין יום-העצמאות איז דאס גענוג. אבער צו פירן א מלחמה מיט פילפאך גרעסערע, בעסער באוואפנטע ארמיען? עגיפטן, ירדן, סיריע, לבנון, איראק, סאודיע, — פארשידענע מלוכות, אבער אלע אראבער מיט דער זעלביקער שפראך, דער זעלביקער קולטור, דער זעלביקער מענטאליטעט. אבער דא אין ישראל? אלע פלאפלען שוין א ביסל העברעישיש. אבער ס'איז א בבל-טורעם פון פארשידענע קולטורן און היפוכדיקע מענטאליטעטן. די יעקעס זענען מער דייטשן ווי ישראל-ים און די פראנקען רעדן מער אראביש ווי עברית. די פוילישע האלטן די יעקעס פאר נארישע, אנגעבלאזענע, קראכמאליעטע העמדער, ביידע האלטן די גאליציאנער פאר פאלשע מענטשן, אלע דריי האלטן די רומענישע פאר גנבים. ווען די אראבישע ארמיען וועלן זיך אַנרוקן פון אלע זייטן, וועט די צה"ל זיך צעפאלן אין קליינע סעקטאנטישע גרופעס, וואס איינע האט פֿינט די אנדערע, א יודליקל פון פלוינסק איז געוואָרן א מלוכה-פירער און שפילט זיך מיט פֿייער. פאראן נאר איין האפן אז די אינטעליגענטע, ראציאנעלע יעקעס וועלן פארכאפן די מאכט און א סוף מאכן צו דעם משוגעת. א פאפולערער וויץ איז געוואָרן א טראגישער אמת: צוויי טויזט יאר

האָבן זיך געוואָרט אויף אַ מלוכה, האָט עס גראָד מיך באַדאַרפט טרעפן. די באַלעבאַסטע האָט געעצהט, לעאָן זאל זיך איינקויפן אַ ביסל שפּיז. ער איז קודם-כל אוועק צו דער באַנק אַרויסגעמען זײַן געלט. יעדער שלימזל האָט זײַן מזל. מחמת ער געפינט זיך דאָ אויפן נאַמען גוטמאַן, האָט ער מורא געהאַט אַרײַנלייגן צו פּיל געלט אויף זײַן קאַנטע אויפן פּאַלשן נאַמען. ווען נישט דאָס, וואָלט געווען בייטער. אַלע באַנקקאַנטעס זענען שוין זיכער געשלאָסן. ער איז געווען איבערראַשט ווען די באַנק האָט אים אויסגעצאָלט בײַ צו דער פּרוטה. אָבער צוריק געשמועסט: זיי האָבן אים אויסגעצאָלט ישראל-דיקע פּונטן וואָס וועלן סײַ ווי האָבן אַ קנאַפּן ווערט. ניסים, וואָס ער האָט די דאָלאַרן נישט אַרײַנגעלייגט אין באַנק, ער מוז טאַקע צוריקגיין אַהיים נעמען אַ פּאַר דאָלאַר. די שפּעקולאַנטן האָבן שוין זיכער פּאַרצענפאַכיקט דעם פּרײַז און באַהאַלטן די וויכטיקסטע אַרטיקלען. אַז דער קרעמער וועט דערזען אַמעריקאַנער דאָלאַרן — — —

געווען אַ סך קונים אין געוועלב, אָבער יעדער האָט באַקומען וואָס ער האָט געוואָלט צו נאַרמאַלע פּרײַזן. מע האָט איינגעקויפט מער ווי געוויינלעך, מחמת מע וועט נישט קאַנען אַרויסגיין ווען דער שונא וועט באַמבאַרדירן די שטאַט. קיין פּאַניק איז נישט געווען. אין די מענטשן איז עפעס אַטראַפּירט געוואָרן אין היטלערס קאַנצענטראַציע-לאַגערן. יא, דאָס געפּיל פון שרעק איז אַטראַפּירט געוואָרן, אַנישט וואָלטן זיי פון זינען אַראַפּ. אָבער פּאַרלירן די פּעניקייט זיך צו דערשרעקן איז אויך אַ פּסיכישע קרענק. פּדי אַ מענטש זאָל קאַנען עקסיסטירן, מוז ער זײַן פּעניק צו שרעק, ווי זײַן גוף מוז קאַנען דערפּילן ווייטיק פּדי ער זאָל נישט זיך אַליין צעשטערן. נאַסער שרײַט: עגיפּטן וועט אייך צעמאַלן אויף שטויב. די עגיפּטישע ראַדיאָ וואַרנט: די פּעדאַניס זענען נאָר פּאַרפּאַסטנס פון דעם עגיפּטישן פּוח וואָס וועט אַפּ-ווישן ישראל פון דער ערד. די ישראל-צײַטונגען דרוקן איבער פון די עגיפּ-טישע צײַטונגען דעם רוף צו די פּעדאַניס: «קאַמאַנדאָס, מענטשן פון עגיפּטן און פּאַלעסטינע, טוט אייער חוב: צינדט אונטער, צעשטערט און קוילעט!» די ישראל-פרעסע איז מודה, אַז זינט דעם וואָפּן-שילשטאַנד נאָך דער באַפּרײ-מלחמה, זענען פּאַרגעקומען זעקס טויזנט אַנפּאַלן, און באַשרײַבט די נייע מינים געווערן און די נייע אויסשולונג וואָס טשעכיי און רוסלאַנד

האָבן געגעבן דעם שונא. לעאָן לייענט די צייטונג אין גאָס נעבן דעם קיאָסק, אַנדערע טוען דאָס זעלביקע. ער קוקט אַריבער זײַן צײַטונג און וואָרט. ווען וועלן זיי נעמען לויפן צו בן-גוריוןס ביוראָ און שרײַען, אָז זיי ווילן נישט קיין מלחמה אָן אַ זין און אָן אַ מעגלעכקייט אויף נצחון? זיי לייענען זייער צײַטונג און גייען זיך אַוועק שטיל. עס גייט אים נישט נאָר אין זײַן אייגענעם בידנעם; קורצן לעבן. ווי זאָגט אַ פּויליש ווערטל: „בלוט איז נישט קיין וואַסער“, זיי זענען פאַרט זײַן בלוט און פלייש. דינסטיק בײַ נאַכט האָט אָן אויסלענדישער ראַדיאָ געמאַלדן, אָז ישראל-פאַראַשוטיסטן האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט אין סיני טיף הינטער די עגיפטישע פּאַזיציעס. לעאָן האָט זיך פּראָבירט טרייסטן; אָז ס'איז נאָר אַ שטראַפּאַקציע. די מיטוואָכדיקע פּרימאַרגן-צײַטונגען האָבן באַשטעטיקט שוואַרץ אויף ווייס: מלחמה! די „פּאָסט“ האָט געבראַכט דעם רוף פון גענעראַל אסף שמחוני צו די סאַלאַטן פון דרום-פּראַנט: „די פּוחות פון דרום וועלן קעמפן קעגן דער עגיפטישער אַרמיי — — —“ לעאָן האָט געשלאָסן די אויגן. איצט זאָגט שוין דער „ישראל-גענעראַל דאָס זעלביקע וואָס די עגיפּטער. אָז ער וויל אַ פּויער, אַ ראַזירער, אַ צײַטונג-פאַרקויפּער — פּרידלעכע מענטשן זאָלן קאַנען שיסן און קוילען, מוז ער אויפוועקן אין זיי ביטערניש, מוז ער זיי אַנטרינקען מיט שינאה. „בלוט פאַר בלוט!“ שרײַט אַודאי דער ייִדישער גענעראַל און אַ שוים שפּריצט פון זײַן מויל. דער קאַמאַנדיר וועט דערמאַנען דעם אַנפאַל און שחיטה פון די קינדער אין שפּריר, די גראַנאַטן געוואָרפן אויף אַ חתונה אין אַ נגב־קיבוץ. אַ טויט די קינדער-מערדערס! קעמפט ביז איר וועט זיי אַפּווישן פון דער ערד! אַזוי האָט זיכער גערופּן דער קאַמאַנדיר פון דרום-פּראַנט.

לעאָן האָט געעפּנט די אויגן און ווידער גענומען לייענען: „די פּוחות פון דרום-פּראַנט וועלן קעמפן קעגן דער עגיפטישער אַרמיי ביז זיי וועלן פּאַרויכערן, אָז דער ישראל-פּויער וועט קאַנען אַקערן זײַן ערד אין מנוחה, אָז די בירגערס, די פּרויען, די אַרבעטערס זאָלן קאַנען לעבן אין זיכערקייט אויף אונדזער ערד און מער נישט זײַן דער ציל פאַר אַ האַגל פון בליי, און אַ קינד זאָל קאַנען שלאָפן רויק אין דער וויג.“

זייער פּיין, זייער איידל. אויב ער, לעאָן, וואַלט געווען אַ לערער און

א קינד וואלט צו אים געבראכט אזא שרייבן, וואלט ער דעם קינד געגעבן די בעסטע צייכנס. אבער אזוי פירט מען א מלחמה? אויב א האליווד-מוזיק וואלט געמאכט אזא קוואטש און בטלנות, וואלט מען עס אויסגעלאכט. אויב זייער מיליטערישע אויסשולונג איז אזוי צוגעפאסט צו מלחמה ווי די איי-דעלע באפעלן פון זייערע קאמאנדירן, איז די מלחמה שוין א פארשפילטע! די ישועה איז געקומען פון אן אומגעריכטן צד. פראנקרייך און ענגלאנד האבן געשיקט אן אולטימאטום סיני צו ישראל, סיני צו עגיפטן, זיי זאלן זיך צוריקציען צען מייל פון סועץ-קאנאל.

צען מייל פון סועץ-קאנאל? די ישראלים זיך צוריקציען? זאל דאס מיינען, אז די אלע פאנטאזיעס וואס די באלעבאסטע האט אהיימגעבראכט זענען נישט קיין הוילע פאנטאזיעס? די ישראל-קאמוניקאטן זאגן ווייניק, די עגיפטישע דערציילן וועגן נצחונות; וואס טוט זיך דא?

תל-אביב איז נישט באמבארדירט געווארן פון דעם עגיפטישן לופט-פלאט. לויט די ישראלדיקע קאמוניקאטן, האבן גאר די ישראלים אראפגעשאסן דריי מיגס און זעקס אנדערע דזשעטס. נו, נישט אלץ איז פארלוירן, אבער ישראל האט לאנגע ים-ברעגעס, ווי אזוי וועט מען פארטיידיקן די ברעגעס מיט ישראלס נעבעכדיקן פלאט?

דאנערשטיק פאר טאג האט טאקע אן עגיפטישער קאמוניקאט געמאלדן, אז זייער פלאט באשיסט חיפה, ער, לעאן, האט עס פארויסגעזען, פאר וואס האבן נישט געטראכט וועגן דעם די יידישע קריגפירערס? דאס מאל האט דער עגיפטישער קאמוניקאט געזאגט דעם אמת, זייער צעשטערער „איבראהים על אוואל“ האט טאקע באשאסן חיפה אין דער נאכט פון מיטוואך אויף דאנערשטיק. דאנערשטיק, זיבן דרייסיק אין דער פרי, האט דער עגיפטישער צעשטערער שוין ארויסגעהאנגען א ווייסע פאן. די ישראלים האבן באזעצט די באשעדיקטע שיף און זי צוגעשלעפט צום ברעג. ישראל-מיליטער האט שוין נאכגעיאגט די עגיפטער איבער גאנץ סיני, און איז שוין געגאנגען אויף עזה, ענגלאנד און פראנקרייך האבן שוין באמבארדירט עגיפטישע פליפעלדער; ס'איז נאך אלץ פונדעסטוועגן מעגלעך געווען, אן עגיפטישער עראפלאן זאל זיך באווייזן אדורכצורייסן, אדער

א סירישער עראַפלאַן זאל זיך אַרײַנמישן און באַמבאַרדירן אַ ישראלדיקע באַגליניע, האָט לעאַן זיך אַליין געוואָרנט, און איז דאָך געלאָפן צו דער באַנסטאַציע און זיך אַוועקגעלאָזט קיין חיפה. די ייִנגערע זענען געווען אויף די פּראָנטן; ס'איז אָבער געווען אַ געשטופּ פון ווייבער און קינדער. מע האָט נישט צוגעלאָזט נאָענט צום ברעג, ער האָט זיך פּונדעסטוועגן אַדורכגע- שטופּט ביז צום הילצערנעם באַריער און עס איז פּדאי געווען. ער האָט מיט זײַנע אייגענע אויגן געזען די ישראלדיקע פּאַן פּלאַטערן אויף דער עגיפּ- טישער שלאַכטשיף. ער האָט נאָר איין קוק געטאָן און די קאַנטורן פון דער שיף זענען זיך צעפּלאָסן אין זײַנע טרערן.

ווען לעאַן איז געפּאַרן צוריק קיין תּל-אַביב איז ער שוין געווען הייַזע- ריק, אָבער אַן אַ קול האָט עס נאָך אַלץ געשריגן אין אים: הידה, הידה!

VI

דער משאַ-אויטאָ וואָס דער באַלעבאַס האָט געפירט, איז אַרויף אויף אַ מינע. מע האָט אים געבראַכט פון עזה-פּראָנט אין אַ שפּיטאַל אַרײַן געבן פּתח-תּקוּה. ווען לעאַן האָט אים מבקר-חולה געווען, האָט דער באַלעבאַס צו אים געשמייכלט. ער האָט פּאַרלוירן אַ פּוס, אָבער געווינען די מלחמה. אויס מיט די פעדאָין-באַזעס אין עזה. מער קיין גראַנאַטן אויף ייִדישע חתונות און אויף שלאַפּנדיקע קינדער.

די באַלעבאַסטע האָט זיך נישט פּאַרגונען אַ קרעכץ צו טאָן. פון דעם הויז אַקעגן איבער זענען צוויי זין געפּאַלן. דאַנקען גאָט וואָס איר מאַן לעבט, אירע קינדער לעבן.

דעם פּיפטן נאָוועמבער האָבן די עגיפטער אויף דעם סיני-האַלב-אינדזל געלייגט דאָס געווער. נישט געקוקט אויף דעם דרוק פון די פּאַראייניקטע פעלקער, האָט בן-גוריון דעם זיבעטן נאָוועמבער דערקלערט אין דער פּנסת, אַן ישראל וועט בלייבן אין סיני ביז עס וועט דערגרייכט ווערן אַ שלום. אָבער די זעלביקע אַמעריקע וואָס רודפּט אים, לעאַנען, האָט זיך אַנגעזעצט אויך אויף ישראל, ביז ישראל האָט צוגעזאָגט זיך צוריקצוציען. פאַר וואָס האָט בן-גוריון פּלוצלינג מסכים געווען צוריקצוגעבן נאָסערן די פעדאָין-

באַזעס און די מעגלעכקייט ווידער צו שליסן די וואַסער־וועגן פאַר ישראלס שיפן? מע זאָגט, אַז אייַזנהאַוער האָט צוגעזאָגט בן־גוריוןען, אַז אַמעריקע וועט גאַראַנטירן ישראלס פּריַיע נאַוויגאַציע אין סועץ־קאַנאַל און אין טי־ראַנער דורכגאַס. אויב בן־גוריון וואַלט אויסגעשטאַנען פון אַמעריקע וואָס ער, לעאַן, שטייט אויס, וואַלט ער נישט געטרויט זייערע הבטחות.

VII

אַן אַרטילעריע־אַפיציר האָט געשולט ניַיע רעקרוטן. ווען דער האַרמאַט האָט אויסגעשאַסן מיט אַ הילכיקן קנאַל, זענען אַלע רעקרוטן זיך צעלאַפן. נאָר יונה איז געבליבן שטיין. „פאַרלאַנג וואָס נאָר דו ווילסט און וועסט עס באַקומען“, האָט דער אַפיציר געוואַלט באַלוינען יונה פאַר זײַן אומדער־שראַקנדיג. „כ׳בעט געהאַרטיק אַ פאַר טרוקענע הויזן“, האָט יונה גע־ענטפערט.

דאָס איז געווען אזא וויץ וועגן ייִדישע סאַלדאַטן אין פּוילישן מיליטער. אַ ייִדישן זעלנער האָבן זיי גערופן „יונה־קאַראַבין, יונה־ביקס“ און געלאַכט. און געלאַכט. דאָס בלויזע צונויפפאַרן יונה מיט ביקס האָט שוין געקלונגען אויסטערליש און קאַמיש.

יונה האָט פּייַנט די ביקס, דאָס איז אמת. אָבער ווען יונה דאַרף נעמען די ביקס צו פאַרטיידיקן זײַן לאַנד קעגן שונאים, ווער מאַכט אין די הויזן? נישט יונה!

זאָשאַ האָט געקוקט אויף אים ווי אויף אַ „יונה־קאַראַבין“. „מאַמע־לעאַן“ האָט זי אים גערופן, אַ גוט ייִדיקל, אַ שלימזל. בערנאַרד זעט אויס מער גוי און איז טאַקע מער גוייש, אָבער נישט גענוג גוייש זי זאָל מיט אים מיטפאַרן קיין אַמעריקע. זאָשאַ איז געבוירן געוואָרן אַ טאַכטער פון דעם אוקראַינישן פּאָלק און איז געבליבן אַן אוקראַינערין אונטער פּוילישער הערשאַפט, אונטער סאָויעטישער הערשאַפט, בראַוואַ זאָשאַ! זי איז דער איינציקער גליַיַכ־כער מענטש אין דעם גאַנצן צעקרימטן טאַרנאַווסקי־געזינדל.

סאָויעטיש אוקראַינע באַזינגט און שטעלט אויף מאַנומענטן דעם בלוט־דאַרשטיקן פאַגראַמשטיק באַגדאַן כּמיעלניצקי. כּמיעלניצקיס באַנדעס האָבן

טאקע אפגעווישט פון דער ערד גאנצע יידישע קהילות, אויסגעקוילעט און פארפייניקט צענדליקער טויזנטער יידן, אבער זיי זענען געווען אויפשטענד- לערס קעגן פוילן און פאראייניקט א שטיק אוקראינע מיט רוסלאנד, און דאס איז העלדיש. האט דען די קאטוילישע קירך זיך אפגעטרייטלט פון דער גלארע פון די קרייצפארערס ווייל זיי האבן אויסגעקוילעט גאנצע יידישע קהילות? רויים האט גאר טייל פון זיי קאנאניזירט און געמאכט פאר הייליקע. געווען אויך אין ישראל אן אומגליק ווען אן אונטערפאפיר האט שלעכט פארשטאנען דעם באפעל פון זיין אפיציר און געשאסן אויף דער ציווילער באפעלקערונג פון אן אראבישן דארף. ניין, ישראל האט עס נישט בארעכטיקט ווי א נקמה-אקט פאר ענלעכע מעשים קעגן ציווילע יידן. ישראל האט דעם אונטערפאפיר נישט גלאריפירט ווי א העלד און נישט קאנאניזירט זוי א הייליקן. ישראל האט אים אדוקגעזעצט אויף דער באשולדיק-באנק, אים געמישפט און באשטרעפט. יא, דאס איז יונה-קאראבין-מענטאליטעט. אין דעם זין זענען די גויים גערעכט. אין דעם זין איז ער, מאמע לעאן א זון פון דעם יונה-קאראבין-פאלק און איז שטאלץ מיט דעם.

VIII

לעאן איז איצט גאנצע טעג געזעסן אין דער שטאט-ביבליאטעק און געשלונגען איין בוך נאכן אנדערן. די שוואכקייט פון די שונאים און זייערע טעותים קומען פון דעם וואס זיי קענען נאר די געאגראפיע פון ישראל, אבער נישט איר היסטאריע. א געשיכטע-בוך פון דעם יידישן פאלק קאן נאסערן געבן מער ווי זינע שפייגעל, און דינען אים בעסער ווי די סאוויעטישע פלייזין וואס רוען שוין אין ישראלדיקע געווער-מאגאזינען. עס וועט אים ווייזן דעם מין מענטש קעגן וועמען ער וויל פירן א מלחמה. אויב נאסער וועט דערקענען דעם אמתן "יונה-קאראבין" וועט ער זיין מער גענייגט צו שלום. די היינטיקע צייט איז א גענויע איבערזעצונג פון דעם וואס האט געטראפן מיט צוויי טויזנט הונדערט און דריי און צוואנציק יאר פריער. דער רוב פון פאלק זענען געווען געטרניע "חסידים", גרייט יעדע מינוט אפצוגעבן זייער לעבן פאר זייער יידישקייט. יא, זיי האבן זיך געלאזט קוילען אן ווידערשטאנד ווען דער שונא האט געהאט די יכולת זיך נוקם

צו זיין אין אנדערע יידן און עס איז נישט געווען קיין רעאלע מעגלעכקייט עפעס צו דערגרייכן. אבער אַט האָט זיך אָנגערוקט אַ פּאַליטישע קאָניונקטור. אַ נייע גרויסמאַכט איז אויפגעשטאַנען אין רוים, די סעלייקידן האָבן געהאַט קאָנפּליקטן מיט די פּטאַלאַמייערס, זיך פאַרוויקלט אין אַ מלחמה מיט די פאַרטער, און זע וואָס עס איז געשען: די יידישע שפּעלעך זענען פּלוצלינג געוואָרן לייבן. די הייפלעך פּוהנים און לווים, תּהילים־זינגערס און תּורה־לערנערס — די דעמאָליטיקע „יונה־קאַראַבינס“ — האָבן באַזיגט אַ גרויסע מלוכה, אַ גרויסע, געשולטע, גוט־באַוואַפּנטע און גוט־באַשפּיזטע אַרמיי. אַן איבערגעוויכט פון חכמה קעגן אַן איבערגעוויכט פון געווער; איין מוטי־קער, דעטערמינירטער קעמפּער קעגן צען פּראַפעסיאָנעלע סאַלדאַטן וועלכע האָבן אָבער אין דער מלחמה זיך נישט גענייטיקט. שרייב איבער די דאַטעס און דו האָסט די געשיכטע פון די געטאָס און פון די ישראל־קאַמפּן מיט אַלע פּרטים, אַפילו מיט דער פּאַליטישער קאָניונקטור וואָס דער סוּעץ־קאָנפּליקט האָט געשאַפּן.

פון דעם אַמאָליקן מצרים זענען דאָך אַרויס נאָר צוועלף משפּחות, שקלאַפּן־משפּחות. דאָס קליינע לענדעלע וואָס זיי האָבן אויסגעקעמפּט און קולטיווירט איז כּסדר אָנגעגריפּן געוואָרן פון גרעסערע פעלקער און אַ סך מאָל באַזיגט געוואָרן דורך גרויסמאַכטן. אנדערע פעלקער גייען אונטער, אָבער ייִדן בלייבן ייִדן, בויען צוריק אויף זייערע היימען און זייער קולטור. אין פייער פון מלחמות ווערט אויסגעשמידט זייער מוט און זייער האַרט־נעקיקייט. ווי אַ יונג, ווילד אָגערל, וואָס הערט נישט אויף אַראַפּשליידערן פון זיך יעדן רייטער, מאַכן זיי אויפשטאַנדן קעגן זייערע אונטערדריקערס. צי זיי געווינען אָדער פאַרלירן, קומען זיי אַרויס די זיגערס, ווײַל זייער ייִדישע וויסיקייט ווערט געשטאַרקט. די אויפשטאַנדן קעגן רוים האָבן נישט דערגרייכט דעם הויפטציל, אָבער זענען נישט ווייניקער חשוב ווי דער אויפשטאַנד פון די מכבייער, אַלע זענען זיי גרויסע עפּאָפּעס פון העלדיש־קייט. אַלע, אַפילו אין די צייטן ווען די גבורה איז באַשטאַנען נישט אין הרגענען, נאָר אין געהרגעט ווערן פאַר דער גרויסקייט פון פּאַלק.

לעאָן האָט נישט געוואָסט צי ער זאָל זיין אין פּעס אויף זיין מאַמע אָדער גאָר רחמנות האָבן אויף איר און אויף דעם פּוּסטן לעבן וואָס זי אליין

האָט געהאַט און איבערגעגעבן צו אירע קינדער. די יידן זאָגן: „שווער צו זײַן אַ ייד“. אויב מע קען נאָר אַ ביסל ייִדישע געשיכטע איז עס לגמרי נישט שווער, אַפילו אויב מע מוז צוליב דער ייִדישקייט אויסשטיין צרות. עס איז אַ סך ריכטיקער צו זאָגן: „שווער צו זײַן אַ גוי“. די גויים דערלאָזן נישט, דער ייד זאָל ווערן אַ גוי אַפילו ווען ער וויל עס אַזוי שטאַרק ווי זײַן מאַמע האָט עס געוואָלט. אַ גאַנץ לעבן האָט ער געפטרט צו ווערן אַ גוי און עס איז אים נישט געלונגען. ער האָט ערשט איצט באַקומען חשק צו ווערן אַ ייד און פילט זיך שוין אַ גליד פון ייִדישן פּאַלק און איז שוין באַרעכטיקט צו אַ חלק אין דער ייִדישער געשיכטע. ער איז נאָך קיין מאַל אין זײַן לעבן נישט געווען אַזוי גאַנץ מיט זיך ווי היינט. ווי האָט ער געקאַנט אַפּוויסטן קנאַפע פּופּציק יאָר אין עלנטקייט? ער האָט איצט אַרום זיך אַזוי פיל אייגענע. עס איז אים גוט ווען די באַלעבאַסטע קאַכט עפעס פאַר אים, עס איז אים נאָך בעסער ווען ער קאַן לויפן אין אַ שליחות פאַר דעם באַלעבאַס וואָס האָט זיך נאָך אַלץ נישט צוגעוויינט צו זײַן פּראָטעזע. דער צײַטונג-פּאַרקוי-פּער, דער ראַזירער, דער אויטאַבוס-קאַנדוקטער, דער גאַסן-קערער, ביז אַרויף צו בן-גוריוןען זענען אַלע זײַנע קרובים. אַ ייִדיש ווערטל זאָגט: „ס'איז בעסער צו האָבן אַ נאַענטן שכן ווי אַ ווייטן ברודער“. ער האָט קיין מאַל נישט געפילט צו זײַן ברודער אַזאַ נאַענטקייט ווי ער פילט צו דעם אינוואַליד וואָס איז דער באַלעבאַס פון זײַן דירה.

הלוואַי וואָלט ער אויך געקאַנט דערנענטערן זײַן ווייטן ברודער. אַ נס וואָס מאַשאַ האָט זיך פאַרליבט אין אַן אמתן ייד. זאָל טעד לערנען מיט איר ייִדישע געשיכטע, עס וועט אים דעמאָלט אַנקומען לייכטער זי צו מאַכן אַ געטרייע ייִדישע טאַכטער. ס'איז צום לאַכן ס'גרעסטע געלעכטער: די געטרייע ייִדישקע צווישן די טאַרנאַוסקיס וועט זײַן די טאַכטער פון אַ פאַרביסענער אוקראַינערין, אפשר אַן אייניקל פון כמיעלניצקי. אַזוי איז ייִדישער גורל זיך נוקם אין די אַפּטריניקע...

פּדאָי אַנצושרייבן אַ פאַר ווערטער צו מאַשאַן. ער וועט עס ווידער אַוועק-שיקן אַן אַ צוריק-אַדרעס. און אַז ער-ביי-איי וועט זיך דערוויסן, אַז ער איז אין ישראל? גיי געפין אַ שפּילקע אין אַ סטויג היי. נישטאַ קיין טאַרנאַוסקי אין ישראל, ער איז מיסטער גוטמאַן.

IX

אונטער אַרעסט? פאַר וואָס? וועמען האָט ער באַגנבעט? ער איז אַ רויקער מענטש, אַ קראַנקער מענטש, וואָס ווילן זיי פון אים?
ער איז אַרײַנגעקומען אויף אַ פּאַלשן דאַקומענט? איז עס נישט ריכטיק אַז יעדער ייד האָט אַ רעכט צו קומען קיין ישראל? ער איז געווען פאַרליבט אין אַ שיקסע, איז ער באַדײַ געבליבן אַליין און געבליבן אַ ייד. ער איז שטאַלץ צו זײַן אַ ייד, ער לערנט זיך עברית אין אַן אולפן. וואָס פאַר אַ ווערט האָט דאָס שטיקל פאַפּיר? ער איז געמלעט און דאָס איז זײַן דאַקומענט וואָס איז נישט פאַלש. ער וויל אַן אַדוואַקאַט.

ער איז געווען אונטער אַרעסט אין אַ שפיטאַל-צימער. מע האָט אים געגעבן אַינשפּריצן קעגן לוקעמיע און פּילן צו שלאָפן. זײַן אַדוואַקאַט האָט פאַר אים איבערגעזעצט די דיסקוסיע אין דער פרעסע. איין צייטונג האָט געשריבן, אַז ישראל טאָר נישט ווערן קיין עיר-מקלט פאַר יידישע פאַר-ברעכערס פון דער גאַנצער וועלט. געזעצלעך איז ישראל טאַקע נישט מחויב אים צוריקצושיקן קיין אַמעריקע, אָבער שטעלן זיך אויף דער זײַט פון דעם שפּיאַן וועט אַרויסרופן שלעכטן ווילן און אַנטיסעמיטיזם. אַלע אַנדערע צײַטונגען זענען געווען קעגן אַרויסשיקן. אַרויסשיקן טאַרנאַווסקיין וועט שאַפן דעם אַינדרוק, אַז אַמעריקע קאַן אַלע מאָל צווינגען ישראל צו טאָן איר ווילן. מע דאַרף ווײַזן, אַז ישראל איז נישט קיינעמס סאַטעליט.

ער איז געלעגן אויף זײַן בעט אין דעם ביילינסאָן-שפיטאַל, נישט ווײַט פון תּל-אַביב, און אויך נישט ווײַט פון דער לודער פּליפּלאַץ, פון וואַנען עס פּלעצן אָפּ די עראַפּלאַנען קיין ניו-יאָרק. פון יענער זײַט טיר איז געזעסן אַ פּאַליציאַנט און געהיטן, ער זאָל נישט אַנטלויפן. ווײַזן קאַן ער לויפן? אַזאַ גרויסע וועלט און פאַר אים האָבן זיי נאָר אַן ענגע צעל אין תּפיסה. ביילאַנען מענטשן דרייען זיך אַרום אויף דער ערד, און די וועלט האָט נישט קיין גרעסערע דאגה ווי יאָגן זיך נאָך אים. אַזוי פיל מערדערײַען ווערן פאַרשוויגן, אַזוי פיל אמתע פאַרברעכערס דרייען זיך אַרום אויף דער פּרײַ, און דאָס גרויסע, שטאַרקע אַמעריקע האָט נאָר איין ציל, לעאַן טאַרנאַווסקי זאָל זיך נישט אויסדרייען פון סינג-סינג. דער גערעכטיקייט וועט געשען

א גרויס אומגליק אויב מע וועט לאָזן ער זאָל, די פאַר חדשים וואָס ער האָט נאָך, דעגענערירן אין זײַן אייגן בעט.

ס'איז אַ וועלט פון סאַדיסטן. מע קאָן לעבן נאָר אויב מע באַווייזט אַדורכצושלייכן זיך דורך דעם לעבן אַנאַנים, אומבאַמערקט. ווי גוט עס איז אים געווען ווען ער איז געווען אַ פנים צווישן אַנדערע פנימער, פלוצלינג האָט זײַן בילד זיך באַוויזן אין די צײַטונגען און דאָס געיעג האָט זיך אַנגעהויבן, קיינער וויל אים נישט, נאָר אַמעריקע וויל אים פּדי אים צו צעדריקן ווי אַ וואַנץ. ווי אַזוי קאָן ער צוריק ווערן אַ גול־פנים, אַן אַנאַנים, קיינער זאָל זיך אויף אים נישט אומקוקן ביז מע וועט אים געפינען אַ קענסערה צעפרעסענעם אויף זײַן קליין, אַבער אייגן, בעט.

ער האָט אַ קוועטש געטאָן אַ קנעפל. די קראַנק־שוועסטער האָט שוין געוויסט וואָס ער וויל. זי האָט אים געבראַכט צוויי שלאַפטאַבלעטן און אַ גלאַז וואַסער. ער האָט שוין געהאַלטן ביידע טאַבלעטן גרייט אַרײַנצוואַרפן אין מויל ווען ס'איז אים עפעס אײַנגעפאַלן. ער האָט פאַרקלעמט אײַן טאַבלעט צווישן די פינגער און נאָר אײַנעם אַרײַנגעוואַרפן אין מויל. ער וועט שוין ווי עס איז אײַנשלאַפן מיט אײַן טאַבלעט, ער מוז אַנזאַמלען אַ סך שלאַפטאַבלעטן.

אײַן טאַבלעט איז, ווייזט אויס, נישט גענוג געווען. מע זאָגט אַז ציילן, אַ מאַנאַטאָן ציילן, העלפט אײַנשלאַפן. וואָס זאָל ער ציילן? זײַנע אַלבומען מיט מאַרקעס וועט ער ציילן. זײַנע? בערנאַרד האָט זיי פאַרמשפּונט צו באַרגן געלט אויף זײַן קויציע. די מינוט וואָס ער האָט פאַרלאָזט ניר־יאַרק און די קויציע איז פאַרפאַלן געוואָרן, האָט ער פאַרלוירן זײַן פאַרמעגן, אַרבעט און אַפּשפּאַרונגען פון מער ווי צוואַנציק יאָר.

אויב ער וויל אײַנשלאַפן, מוז ער טראַכטן וועגן אַנגענעמע זאַכן. אַנגעהעריג נעמע זאַכן? ער האָט דען געהאַט אײַן גוטן טאַג אין זײַן לעבן? די ערשטע צײַט מיט מאַשאַן אין ניר־יאַרק. זי האָט זיך געטוליעט צו אים, געשלעפט אים אין די מוויס, ניין, ס'האַט אים נישט — — — ער האָט זיך געפילט אומבאַקוועם מיט אירע צערטלעכקייטן. האָט ער זי חושד געווען אין נישט־אויפּריכטיקייט? ניין, אַבער ער האָט געוויסט אַז עס מײַנט גאַרנישט, אַז זי נאַרט נאָר זיך אַליין. ער האָט אויך נישט געקאַנט פאַרגעסן.

אז איר מאַמע האָט אַ מאָל אַזוי זיך געטוליעט צו אים, ביז ער האָט זי באַקענט מיט זײַן ייִנגערן, שענערן ברודער. דאָס טראַכטן וועגן מאַשאַן וועט נאָך שלעפּן אַ לאַנגן עק מיט ביטערע זכּרונות. ניין, דאָס וועט אים נישט העלפּן איינשלאָפּן.

אז ער קוקט אויף צוריק — אין אַלע זײַנע יאָרן — אַ נעפל. דער נעפל נידערט אַראָפּ, אַלע זײַנע יאָרן שטאַרן אַרויס אויבן איבער דער אייבערפּלאַך, ער זינקט אַראָפּ. ער שטרעקט די האַנט אַרויף און באַווייזט זיך אַנצוכאַפּן אין אַ וואָרט: יאָרן.

יאָרן — יאָרן — דער קאַפּ שווימט אַרויף אויף דער אייבערפּלאַך, אַ געדאַנק קלאַרט אויף, ווי אַ ראַטירשטריק, און שלעפט אים אַריבער צו אַ נישטערן ברעג. אין אַלע יאָרן פון זײַן גאַנצן לעבן — קינדער-יאָרן, גימנאַזיע, אוניווערסיטעט, לעמבעריק, ניו-יאָרק — איז אים געבליבן נאָר איין שעה צו וועלכער ער קאָן צוריקקומען אָן האַרצווייטיק: די קעלנערקע. ס'איז געווען אַ שבת אין דער פּרי. ער איז אַרײַן אין קיך עסן אַנ-בײַסן, האָט דער מושב, די שאַווערײַ אים אַרויסגעיאָגט פון שטוב. דעם אָונט פאַר דעם איז מאַשאַ אַהיימגעקומען שפעט פון אַ ראַנדעווו מיט איר טעד. און אז זי איז אַהיימגעקומען הונגעריק? וויפל געשיר דאַרף דאָס איין מענטש שמוציק מאַכן בײַם כאַפּן אַ בײַס צוויי אַ זייגער פאַר טאַג? ער איז אַרויסגעלאָפּן פון שטוב. סײַ ווי האָט ער געוואַלט אַ ביסל שפּאַצירן איבער די געשעפטן פון פּאַסטמאַרקעס אין מאַנהעטן, וועט ער שוין עסן אין אַ רעסטאָראַן.

ער האָט איבערגעלאָזט זײַן הוט נעבן זײַן טישל, די קעלנערקע זאָל וויסן אז ער וועט צוריקקומען מיט קליינגעלט איר איבערצולאָזן טרינקגעלט. ער איז געשטאַנען נעבן דער קאַסע, די קעלנערקע האָט אַריבערגעשמייכלט צו אים קאַקעטיש. דער קאַסירער האָט עס באַמערקט און אַ ווונק געטאַן מיט איין אויג.

„זי איז אַ שיינע“, האָט ער געזאָגט. דער קאַסירער האָט ווידער אַ ווונק געטאַן מיט איין אויג: „אויב זי געפעלט דיר זאָג עס איר, זי לאָזט צו-זיך רעדן“. ער איז צוריקגעגאַנגען צום טישל, די קעלנערקע האָט דאַרט געוואַרט אויף אים. דער ווייסער אונפּאַרם איז געווען ווי אויסגעגאַסן אויף איר לײַב.

איבער דער ברוסט־קעשענע איז געווען אויסגענייט איר נאָמען: מערי. „דו ביסט אַ שיינע, מערי“, האָט ער געזאָגט און אוועקגעלייגט אַ גאַנצן דאָלער טרינקעלט.

„אַבער טייער“, האָט זי געענטפערט.

„ביסט ווערט“, האָט ער געזאָגט און זיך געוונדערט ווי פּיין די צונג דינט אים. זיי האָבן זיך אָפּגערעדט זי זאָל קומען צו אים אין אַ האַטעל נאָך מיטאַג ווען זי פאַרענדיקט די אַרבעט.

ער האָט געזאָגט „ביסט ווערט“ נאָר פּדי צו זיין העפלעך און פאַרגעסן צו פרעגן ווי טייער זי איז. ער האָט געוואַרט אויף איר אין דעם אָפּגערעדטן האַטעל און שוין חרטה געהאַט אויף דעם גאַנצן עסק. וואָס פאַר אַ משוגעת אין מיטן העלן טאָג? זי איז אַ יונגע, די מערי, אַבער ער וואַלט איצט געהאַט מער הנאה פון נישטערן צווישן אַלטע פּאַסטמאַרקעס.

*

„דו ביסט אַ שעמעוודיקער, האָ?״ האָט זי געזאָגט און אים אַ קיצל געטאַן. „דו ביסט שעמעוודיק, אָדער כ׳געפעל דיר מער נישט?״

„דו ביסט שוין און יונג און — — —“

„דו געפעלסט מיר אויך. מיר געפעלן אַזעלכע ווי דו, מיטליאַריק, ערנסט, מיט אַזעלכע טונקעלע, טרויעריקע אויגן. זיי נישט אַזוי טרויעריק, דאַרלינג.“ „איך בין נישט טרויעריק, אַבער כ׳בין וואָס מע רופט אַ נודניק. איך ווייס נישט ווי אַזוי צו פּלאַפלען, סמאַל טאַק, געהערט נישט צו מיניע טאַלאַנטן.“

„דאָס איז גוט. דאָס איז אויסגעצייכנט! פרויען האָבן נישט ליב קיין מענער וואָס זענען באַרעדעוודיק ווי ווייבער, אָדער וואָס זענען ליכטזיניק ווי פרויען. אַ פרוי האָט ליב ווען אַ מאַן איז ערנסט און זי קאָן פאַר אים דרך־ארץ האָבן, און ווען ער איז שעמעוודיק און זי קאָן אים צערטלען ווי אַ קינד. אַ פרוי וויל זען אין איר מאַן, סײַ אַ פּאַטער־געשטאַלט, סײַ עפעס וואָס אָפעלירט צו איר מוטערלעכקייט.“

„דו מיינסט עס ערנסט.“

„דיר קאָן איך עס אויסזאָגן, טאַקע ווײַל דו ביסט אַזוי פּערפעקט!“

X

איז מערי באמת געווען אַנדערש, אַדער איז עס געווען פראָפעסיאָנעלער אַנשטעל? זי האָט אים געצערטלט אַזוי באַחנט, אַזוי איידל. זי האָט געשטיפט מיט אים און געמאַכט אים לאַכן. עס איז געווען אַזוי גוט ווען זי האָט אַרײַנגעגליטשט איר הענטל אונטער זײַן העמד און געגלעט זײַן ברוסט. נאָך איידער זיי האָבן זיך אויסגעטאַן, האָט ער שוין געפּיכערט און זי באַגערט ווי קײנעם נישט פאַר איר.

זי האָט זיך אויסגעטאַן שטיפּעריש, ווי אין אַ „סטריפּטיז“ — ווידער אַ סורפּריז.

„דײַן טאַטע איז אַן אַרכיטעקט, אַדער אַ סקולפּטאָר?“ האָט ער זי געפרעגט.

„וואָס עפּעס?“

„דײַן פּיגור איז געבויט לויט אַ מיַסטערישן פּלאַן און אויסגעטאַקט מיט די הענט פון אַ קינסטלער.“

אירע ליניעס פול מיט גראַציע, איר טאַליע, אירע פּיס און היפטן ווי אויסגעטעטשעט מיט דער אינספּיראַציע פון אַ מיַסטער אין די קלענסטע דעטאַלן. אירע בריסטלעך ווי צוויי צײַטיקע עפּעלעך, איר הויט ליכטיק מיט טױקער פּרישקייט, ווי זון און אומשולד וואַלטן. זיך צונויפגעגאַסן אין אַ קאַליר. ניין, ס'איז נישט זײַן איצטיקע, צעהיצטע, מיטנאַכטיקע פּאַנטאַזיע, ס'איז נישט דער איינציקער מיזעראַבלער שלאַפּטאַבלעט וואָס מאַלט פאַר אים אַ פּאַטאַ מאַרגאַנאַ. מערי איז געווען ווי אַ חלום, אָבער זי איז געווען רעאַל און אמתדיק און אויסערגעוויינלעך.

ער האָט זי גאַר נישט געוואַלט אַפּלאַזן, אָבער זי האָט זיך פּלוצלינג גענומען אײַלן. אין אַוונט אַרבעט זי אין אַן אַנדערן רעסטאָראַן אין דער טײַמס־סקווער־געגנט און זי מוז אַהײמגיין זיך אויסרוען. צי זי וועט אים ווידער זען? אַוודאי וועט זי אים ווידער זען, אויב ער קאָן עס זיך דערלויבן... איר פּרײַז איז אויך געווען אַ סורפּריז. ער האָט נישט געהאַט מיט זיך גענוג מזומן. זי האָט מעשׂה סוחר, גענומען האַלב מזומן און די אַנדערע העלפט אין אַ טשעק. דער געשעפּטלעכער פּינאַל האָט אים געהאַט אַרויס-

געריסן פון זיין פארהלומטקייט, אבער זי האט עס גיך פארריכט. אנגעטאן, אפגעשמיןקט, האט זי ווידער א שטיף געטאן מיט אים און ווידער געווארן לויטער שמייכל. זי האט אים געגעבן דעם סדר פון אירע ארבעט־שעהען אין יעדן פון די רעסטאראנען און נאך צוגעווארפן א לופטקוש ווען זי איז שוין געווען ביי דער טיר.

דאס איז געווען דער שבת איידער מע האט אים ארעסטירט. ווי נאך ער איז ארויס אויף קויציע, האט ער גענומען זוכן מערין, אבער זי אין ערגעץ נישט געפונען. „מערי ארבעט דא נישט מער“, האט אים געזאגט זיין באקאנטער קאסירער, „זי האט חתונה געהאט. אפשר ארבעט זי נאך אין דעם אנדערן רעסטאראן“.

„כ'האב זי שוין געזוכט אין דעם אנדערן רעסטאראן“.

„ס'פעלט נישט פון דעם מין“, האט דער קאסירער געזאגט. ווען דאס האט אים נישט געטרייסט, האט דער קאסירער צוגעגעבן: „קומט אריין אין א פאר וואכן ארום. ביי אזא ס'גאל האלט א חתונה נישט אן צו לאנג, זי וועט צוריקקומען פריער אדער שפעטער“.

„פריער אדער שפעטער“ וועט סיני ווי זיין צו שפעט פאר אים. ער איז נאך ארויס אויף קויציע, און וויפל איז אים דען סך־הכל געבליבן צו לעבן? גראד איצט האט זי באדארפט חתונה האבן.

דעמאלט אין ניר־יארק האט עס אים וויי געטאן. שיער נישט ווי א בגידה. איצט — ניין, דער ערשטער טאבלעט האט שוין אויסגעוועפט און דער צווייטער וועט שוין איצט נישט העלפן. גוט, אז ער האט וועגן עפעס אנגע־עצט צו טראכטן. גוט כאטש איין נאכמיטיק אין זיין לעבן מיט דער מערי. אויב מערי וואלט דא געווען, וואלט ער סיני ווי נישט געהאט גענוג־פוח פאר איר. ער איז שוין נישט מער וואס ער איז געווען א מאל. אין תל־אביב האט עס אים מער נישט געטראגן איבער די גאסן אין די נעכט. די שפיאנאזש־אוואנטורע האט אים אויסגעמארקט. א קאפווייטיק וואס טרעט נישט אפ, אז ער גייט א פאר טרייט, ברעכן זיך אונטער אים די קניען. אפשר דארף ער ווידער רענטגען־באהאנדלונגען? ער איז אנטלאפן פון דער ע־בי־איי און ממילא אויך פון זיין דאקטער. וואס קאן מען דא וויסן וועגן זיין מצב. אז די גאנצע געשיכטע פון זיין קרענק געפינט זיך אין ניר־יארק. ער וויל נישט

צוריקפארן קיין ניו־יאָרק. נישט צוליב זײַן דאָקטער און אַפילו נישט צוליב מערין. מערי איז אַ טײַערער ביסן, ער האָט גאָר נישט גענוג געלט צו באַנײַען די באַקאַנטשאַפט מיט איהר. טראַכטן וועגן איר קאָן ער אויך דאָ אין תל־אָביב. יענער נאָכמיטאָג מיט מערין איז זײַן, ער האָט פאַר איר גוט באַצאָלט, און ער מעג עס איצט נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל איבערלעבן. „דו ביסט אַ שעמעוודיקער, האָ?״ האָט זי געזאָגט און אים אַ קיצל געטאָן. „דו ביסט שעמעוודיק, אָבער שײַן״. נײַן, נישט אַזוי. זי האָט געזאָגט: „ביסט שעמעוודיק, אָבער געפעלסט מיר״. ערשט שפעטער האָט זי אים געזאָגט וועגן זײַנע טונקעלע אויגן, טונקעלע, טרויעריקע אויגן.

ער וועט אפשר דאָך אײַנשלאָפן, די אויגן קלעפן זיך. מאָרגן וועט ער באַהאַלטן ביידע טאַבלעטן. ער וועט נישט קאָנען שלאָפן? ער מוז נישט שלאָפן אַז ער קאָן טראַכטן וועגן מערין. נאָך אַ מאָל פון אָנהייב: „דו ביסט אַ שעמעוודיקער״, האָט זי געזאָגט. „אַ שעמעוודיקער מיט טונקעלע, טרויעריקע אויגן און — — —״ און אַ גרינע ציטרינהויט ווי בײַ אַן אַנעמיקער, אָדער לוקעמיע־קראַנקן. נײַן, דאָס האָט נישט מערי געזאָגט, דאָס האָט ער הײַנט געזען אין שפּיגל, מערי האָט געזאָגט: „איך האָב ליב מיטליאַריקע מיט טונקעלע, טרויעריקע אויגן און — — —״ און מיט לוקעמיע? נײַן, זײַ האָט נישט געוואָסט וועגן זײַן לוקעמיע, אָבער ס׳וואָלט נישט געווען אַנדערש אויב זי וואָלט געוואָסט. זי וואָלט אים אפשר נאָך מער געצערטלט. אויב זי וואָלט געוואָסט ווי שלעכט עס איז אים, וואָלט זי אפשר געקומען אָן געלט און זיך אויסגעטאָן פאַר אים אין אַ „סטריפּטיז״ אים אויפצוהײַטערן. זי וואָלט געקומען צו אים דאָ אויפן שפּיטאַלבעט און געטוליעט זײַן שווערן, צעווייטיקטן קאַפּ צו איר געטאַקטער, ליכטיקער ברוסט און וואָלט געזאָגט: שפּאַר די שלאַפּטאַבלעטן. איך וועל דיך אײַנשלעפּן אַט אַזוי, אַט אַזוי... אַזוי...

XI

אײַן נאַכט איז ער אײַנגעשלאָפן מיט מערין און מיט אײַן שלאַפּפּיל, דרײַ בעכט איז ער אײַנגעשלאָפן נאָר מיט מערין און אײַנגעשפּאַרט אַלע

פילן. נאָר געשלאָפֿן מיט איר? זי איז געווען מיט אים די גאַנצע פיר און צוואַנציק שעה אין מעת-לעת, ער האָט אַפילו די קראַנקן־שוועסטער גערופן מערי. פלוצלינג איז זי אַוועק פון אים, געלם געוואָרן לחלוטין. ער האָט מער נישט געקאַנט אַרויסרופן איר שפּילעוודיקן „סטריפטז“; אַפילו איר פנים האָט ער מער נישט געקאַנט אַרויסרופן. אויסגעמעקט געוואָרן פון זכרון. מערי, טייערע, פאַר וואָס האָסטו מיך פאַרלאָזט?

יא, ער איז אַריין אין דעם רעסטאָראַן, ס'איז געווען אַ שבת אין דער פרי, אים האָט באַדינט אַ קראַנקן־שוועסטער — — —

ניין, נישט אַ קראַנקן־שוועסטער. אים האָט באַדינט אַ קעלנערקע. די קעלנערקעס טראָגן ווייסע אוניפארמען ווי די קראַנקן־שוועסטערס, ס'איז געווען מערי.

מערי? איז טאַקע געווען אַ מערי? האָט ער נישט אַ מאָל אויסגעחלומט די מערי? אין זיינע אַלע יאָרן פון אַליינקייט, אין די טעג פון עלנט, אין די נעכט אָן שלאָף, אַליין מיט זיין קאַלט און לינדיק בעט, איז מער ווי איין פרוי געבוירן געוואָרן אין זיין פאַנטאַזיע.

אַלע פרויען וואָס ער האָט אויסגעברייט אין זיינע חלומות זענען געווען לייביק און הויכברוסטיק ווי זאַשא, און צום סוף געוואָרן שלעכט צו אים ווי זאַשא. נישט מערי! מערי איז געווען גוט צו אים. זי האָט אים געצערטלט ווי קיין מאָל קיינער נישט פאַר איר, און קיין מאָל קיינער נישט נאָך איר. מערי איז געווען סיני פולכנע, סיני שלאַנק, מערי האָט געהאַט — — — ווי טאַקע האָט זי אויסגעזען? ער געדענקט, ער איז געווען פאַרבליפט ווען זי האָט זיך אויסגעטאַן. וואָס האָט אים אַזוי פאַרבליפט? ניין, ניין, דאָס איז נישט מערי! פאַר וואָס געדענקט ער דעם אויסזען פון יענער אָפגעפאַרענער זונה וואָס האָט צוגעגנבעט זיין בייטעלע, און פאַר וואָס קאָן ער נישט אויפלעבן יענע שעה מיט מערין? נישט איר אויסזען, נישט אירע צערט־לעכקייטן קאָן ער צוריק אַרויסרופן. קום צוריק, מערי. צי דו עקסיסטירט, אָדער ביסט נאָר אויסגעטראַכט, קום צוריק צו מיר. כ'קאָן נישט איינשלאָפֿן אָן דיר. כ'דאַרף דיך ווי דאָס לעבן, פּדי צו זאַמלען די שלאָפּפּילן און קאַנען שטאַרבן.

אַהא, ס'איז יא געווען אַ מערי! ער האָט נישט געהאַט גענוג געלט מיט

זיך. ער האט צום מזומן אויך איר געגעבן א טשעק. א טשעק אויסגעשטעלט צו מערין — ניין, נישט צו איר נאמען. דער טשעק איז געווען אויסגעשריבן צו „קעש“, מזומן, אבער זי האט דעם טשעק אינדארסירט. ער האט דאך דעם באצאלטן טשעק.

ווי האט ער א טשעק? ער האט דען עפעס פון זיינע זאכן? ער מוז שרייבן צו בערנארדן אים צו שיקן דעם טשעק. אז ער וועט האלטן פאר די אויגן דאס פאפירל מיט איר אונטערשריפט, וועט צוריקקומען איר געטאלט. זי האט געטראגן א ווייסן אוניפארם, זי איז געווען — — — איז זי טאקע געווען?

ניין, ער וועט נישט פארניצן די שלאפפילן אפילו ער זאל אין גאנצן אראפ פון זינען.

XII

ווי אזוי האט דער גורל אים פארשיקט אין דעם פארשאלטענעם אמעריקע? ער האט געקענט דייטש גוט, ער האט אויך געקענט א ביסל פראנצייזיש; ענגליש האט ער גאר נישט געקענט. פאר וואס עפעס אמעריקע? באלעק איז דאך געווען דער מאמעס זונדל, פאר וואס האט זי נישט געשיקט איר ליבלינג באלעק?

יא, עס איז געווען די מאמע וואס האט אים געשיקט קיין ניו-יארק. זי האט געהאט א פאציענט וואס איז געווען א פאבריקאנט פון פארמאצוו-טישע אויסארבעטונגען. יענער האט איר צו ערשט געהאט דערציילט, אז ער גרייט זיך פארן צו דער וועלט-אויסשטעלונג אין ניו-יארק, און ביי א צווייטן וויזיט איר געזאגט, אז ער קאן נישט פארן מחמת זיין ווייב איז קראנק געווארן. איז דער מאמען איינגעפאלן ער, לעצן, זאל פארן אויף יענעם ארט. יא, מיט דעם געראט ער טאקע אריין אין דער מאמען: אז עס איז איר עפעס איינגעפאלן, עס האט געמעגט זיין די ווילדסטע אידיי, איז זי געלאפן ווי משוגע און נישט גערוט ביז זי האט עס אדורכגעפירט.

עס איז שווער געווען צו באקומען א טוריסטן-וויזע קיין אמעריקע, זיי האבן זיך נאר געשראקן, אז דער טוריסט וועט נישט וועלן צוריקפארן. אכיבע דער טוריסט האט איבערגעלאזט אין דער היים א ווייב מיט קינדער,

גרויסע געשעפטן. ער האט נאָר וואָס געהאַט באַקומען זײַן דיפּלאָם און נישט געהאַט אַ גראַשן זײַן אייגנס.

אַז די מאַמע האָט פּאַרגעלייגט דעם פּאַבריקאַנט, אַז איר זון וועט פּאַרן אויף אייגענע הוצאות און אויספירן יעדע שליחות, וואָס האָט יענער דאָ געקאַנט אַנווערן?

ווי אַ שליח פון אַן עטאַבילירטער פירמע האָט ער נישט געהאַט קיין שוועריקייטן צו באַקומען אַ ווײַזע.

די מאַמע האָט דעמאָלט געזען, אַז ער זיצט גאַנצע טעג און נעכט אין זײַן צימער. „ס'איז אַזאַ וואַרעמער פּרילינג, וואָס זיצסטו צווישן די פיר ווענט?“ האָט זי געפרעגט.

„כיליען, מאַמושו, דו זעסט דאָך, אַז איך לייען“.

„דו האָסט דאָך ליב דעם, זאַמעק, מע קאַן לייענען אויך אויף אַ באַנק

אין דעם, זאַמעק-פּאַרק“.

„מע קאַן נישט צוגרייטן עקזאַמענס אויף אַ באַנק אין אַ פּאַרק“.

דאָס איז געווען אַן אויסרייד. ווען ער האָט זיך דערוויסט וועגן זאַשאַן מיט באַלעקן, האָט ער שוין געהאַט פּאַרענדיקט אַלע זײַנע געשריבענע עקזאַמענס. ער האָט נאָך געדאַרפט אַדורכגיין טייל עקזאַמענס בעל-פה, אָבער ער האָט זיך בכלל נישט געגרייט צו זיי, ער האָט געלייענט ביליקע דעטעקטיוו-ראַמאַנען, און די מאַמע האָט עס געוויסט.

אַז ער קוקט היינט צוריק צו יענער צייט, מוז ער מודה זײַן, אַז אויף וויפל דאָס פּאַרלירן זאַשאַן האָט אים צעטרייסלט, האָט עס אים נישט דער-שלאָגן. אפשר איז ער גאָר נישט געווען אַזוי שטאַרק פּאַרקאַכט אין איר איידער זי איז אַוועק פון אים, אפשר — — — אפשר וואָלט ער זי פּאַרלאַזט אויב זי וואָלט נישט אים פּאַרלאַזט פּריער. ס'קאַן זײַן, אַז עס איז געווען קינאה, פשוטע קינאה אויף באַלעקן. דאָס איז געשען קעגן ביידנס ווילן, האָט באַלעק אים געזאַגט. „מיר האָבן זיך פּאַרלוירן, עס זענען פּאַראַן קאַנ-סעקווענצן און איך מוז זי מאַכן פאַר מיין ווייב“.

אַז ער איז געווען אין פעס אויף זיך פאַר וואָס ער האָט זיך נישט פּאַר-לוירן, ווי האָט ער געקאַנט האָבן טענות צו באַלעקן וואָס ער האָט זיך יאָ פּאַרלוירן?

עס האט גענומען נאר א קורצע צײַט און ער איז געקומען צו זיך. ער האט זיך צוריקגעקערט צו זײַן שטודירן און האט אויסגעהאלטן די לעצטע עקזאמענס. און דעמאלט האט ער באקומען דעם אמתן קלאַפּ. דאָס יונגע פּאַרל באַלעק און זאָשאַ זענען געקומען צו זײַן גראַדווירונג. ווען זאָשאַ האָט אים גראַטולירט און געדריקט די האַנט האָט ער געדענקט נישט צו שטאַרק צו שאַלען איר האַנט. עס קאָן איר נאָך שאַטן. „מע זעט עס גאַר נישט אָן אויף זאָשאַן“, האָט ער געזאָגט באַלעקן און באַלעק האָט אים געענטפּערט. אַז עס איז שוין נישטאַ וואָס עס זאָל זיך אַנווען.

ערשט דעמאלט איז אים באַפּאַלן דער חשד, אַז די גאַנצע מעשה מיט די „קאָנסעקווענצן“ איז געווען אַ כּיטרער ליגן צו פּאַרמאַכן זײַן מויל. „דעם אידיאַט לעאַן קאָן מען אַלץ איינרעדן“, און ער איז דאָך טאַקע געווען אַן אידיאַט און געגלייבט. די טראַגעדיע איז זײַן לעבן וואָס האָט זיך גערופן „זאָשאַ“ איז געווען. נישט וואָס אַ מויד מיט אַזאַ נאַמען האָט אים אַוועקגע- וואָרפּן. נאָר וואָס זי, צוזאַמען מיט זײַן פּיין ברודערל, האָבן געמאַכט פּון אים ס'גענאַר. נאָך דעם ווי ער האָט דערזען די אַפּאַרענץ, האָט ער אַפּילו נישט געלייענט קיין דעטעקטיוו־ראַמאַנען. ער איז געלעגן אויף זײַן בעט מיט אַפּענע אויגן און געלאַצט צום באַלטן. „דעם לעמעשקע לעאַן קאָן מען איינרעדן אַ לונג־און־לעבער אויף דער נאָז“. האַ? אַזוי האָט איר געמיינט? אַבער איך בין פּון אַנהייב אַן געווען אַ מבין אויף אייערע ליגנס. איך האָב נאָר געוואָרט. איר זאָלט זיך ביידע פאַרדרייען אין אַלץ מער ליגנס, בדי מיין האַרץ זאָל נישט ווייך ווערן און איך זאָל קאַנען מיט אַ זיכערער האַנט אייך ביידן באַצאָלן וואָס אייך קומט“. פּאַף! פּאַף! און ביידע פאַררעטערס ליגן אויסגעצויגן בײַ זײַנע פּיס.

ניין, ער האָט עס נישט געזאָגט, פּונקט ווי ער האָט נישט געשאַסן „פּאַף, פּאַף“. ער האָט אַפּילו נישט געהאַט קיין רעוואָלווער און האָט בכלל נישט געקאַנט שיסן; מע האָט אים באַפּרײַט פּון פּריוויו, מחמת צוליב זײַן קורצ־זעיקייט האָט ער נישט געקאַנט צילן. אַבער נישט געקוקט אויף דעם, וואָס דאָס שיסן איז פאַרגעקומען נאָר אין זײַן דמיון, האָט עס אַ ביסל געקילט דעם גיהנום אין זײַן האַרץ.

XIII

ווען די מאמע איז צו אים געקומען מיט דער פראפאזיציע ער זאל פארן קיין ניו-יארק צו דער וועלט-אויסשטעלונג, האט ער נישט געוואלט הערן דערפון. ווי אלע מאל, האט די מאמע אויסגעפירט. "די נסיעה וועט דיך אפשפאנען", האט זי געזאגט. די נסיעה האט אים נישט אפגעשפאנט. עס האט געטראפן מער ווי איין מאל, ער איז געשטאנען אויף דער דעק פון דער שיף ביים באריער, געקוקט אין די שפרינגענדיקע כוואליעס און עס האט אים א צי געטאן אריינצושפרינגען אין די כוואליעס. אבער ביי אים איז אלע מאל פון טראכטן ביז טאן א ווייטער מהלך, ער איז דעמאלט געווארן א גאנצער פילאסאף. אויב ער קאן אין איין רגע, אין יעדער רגע, באשליסן צו לאזן דאס גאנצע מיזעראבלע לעבן הינטער זיך, און קאן עס תיכף אויס-פירן מיט איין שפרונג איבערן באריער, איז עס דאך נישט, ווי ער האט געמיינט, א מצב אן אן אויסוועג. מיינט דאס דאך, אז זיין גורל ליגט אין זיינע אייגענע הענט, טא וואס איז די איילעניש? ער וועט פריער זען אמער-ריקע, זען א וועלט-אויסשטעלונג, און אויפן וועג צוריק וועט ער טאן וואס מע דארף...

טאקע, ער פארט דאך אין שליחות פון א פארמאצעוטישער אונטער-נעמונג אין לעמבעריק, ער האט גענומען אויף זיך צו מאכן פארבינדונגען און שיקן א באריכט, ער, לעאן, איז נישט בערנארד. ער איז אן ערלעכער און אחריותדיקער מענטש. ער, אז ער נעמט עפעס אויף זיך, פירט ער עס אויס מיט דער פולער אחריות...

ער האט זיך געשפייזט מיט נארישע תירוצים, אבער נארישקייט האט, ווייזט אויס, א פוח. נישט ווייט פון אים ביי דעם באריער איז געשטאנען א מיידל. ער האט זי שוין זיכער דא געזען מער ווי איין מאל, איר פנים איז אים אויסגעקומען באקאנט. ביז איצט האט ער געקוקט אויף איר ווי אויף א וואלקן וואס שוועבט פארביי. די אויגן זעען, אבער רעגיסטרירן עס נישט. פאר וועמען האט ער געדארפט א פוילן אויסרייד ער זאל מעגן רעדן צו א מיידל? ער קאן טאן מיט א מיידל וואס נאר ער וויל, און זיינע טענות צו זאשאן זאלן נישט געמינערט ווערן אויף א האר. ער מוז נישט דווקא

וויינען און זי פֿינט האָבן ער קאָן הוֹליען און לאַכן און טאַנצן און זי נאָך
אַלץ פֿינט האָבן זי און איר מאַן זיין ברודערל באַלעק.

עס איז אים נישט אָנגעקומען ליכט צו פאַרבינדן מיט איר אַ שמועס.
ער האָט זיך פאַרגעשטעלט מיט זיין פאַמיליען-נאָמען, און טאַרגאָוסקי
קלינגט פּויליש. היות ער זעט אויך נישט אויס ווי קיין ייד, האָט זי אַודאי
געמיינט אַז ער איז אַ גוי, און די ייִדישע מיידלעך אין פּוילן האָבן מורא
פאַר אַ שגף. ער האָט אַ גרונט חושד צו זיין, אַז דאָס האָט גורם געווען איר
צוריקגעהאַלטנקייט, ווייל ווי נאָר ער האָט איר געזאָגט אַז זיין ערשטער
נאָמען איז לעאַן, האָט ער געקאָנט זען ווי איר געשפּאַנטקייט האָט נאָך
געלאָזט. זעלטן אַ פּאַליאַק זאָל זיך רופן „לעאַן“.

נאָ, זי איז געווען אַ ייִדישקע. איר פנים איז געווען טיפּיש-ייִדיש,
אַפילו אירע ניקן און מאַנעריזמען זענען געווען טיפּיש-ייִדיש, כאַטש זי איז
נישט געווען קיין מיאָסע, ווייט נישט מיאָס. געהייסן האָט זי יודעלעוויטש,
און אויב דאָס איז נישט גענוג, איז איר ערשטער נאָמען געווען יענטאַ.
אין דער היים וואַלט דער בלוזער נאָמען גענוג געווען, ער זאָל אַנטלויפן
אַ מַייל ווייט, וואָס האָט אים דאָ באַוועגט ער זאָל זוכן איר באַקאַנטשאַפֿט?
ביז דער רגע האָט ער אויסגעמיטן מענטשן; פּלוצלינג איז אים קלאָר גע-
וואָרן אַז ווייט פון דער היים צווישן הימל און וואַסער דאַרף אַ מענטש
האַבן מיט וועמען אויסצורעדן אַ וואָרט און עס איז גאָר נישט קיין חסרון,
וואָס דער עמעצער איז אַ מיידל און אַ שייניקע דערצו.

יענטאַ האָט אים דערמאָנט אין זאַשאַן ווייל זי איז געווען דער היפּוך
פון איר. זאַשאַ איז העכער ווי מיטלווקס, קאַרפּולענט, הויכברוסטיק און גייט
מיט אַ פאַרריסענעם קאַפּ, ווי די וועלט וואַלט געהערט צו איר. יענטאַ איז
געווען אַ פּיצעלע יענטאַלע, קליין, שמאַלבייניק און אַ ביוסטל ווי אַ מיידעלע
וואָס הייבט ערשט אָן צייטיק ווערן. זאַשאַ איז שטרוי-בלאַנד, האָט בלויע
אויגן און אַ הויט ווי מילך מיט שמאַנט; יענטאַ — טונקל-ברוינע האַר,
טונקל-ברוינע אויגן, און איר הויט — אַ ברוין וואָס איז געוואָרן גרינלעך
ווען זי איז בלאַס געוואָרן. זאַשאַ האָט געקוקט אויף אַלעמען אַרויסרופּעריש,
אַפּלאַכעריש; יענטאַ — שעמעוודיק, אַפּלאַגעטיש. נאָר מיט אַזאָ ווי יענטאַ
קאָן אַ מאַן אויסלעבן זיינע יאָרן אין מנוחה. אַבער — — ווי קאָן אַ מיידל.

געבוירן און דערצויגן אין פוילן, רעדן פויליש מיט אַזאָ פּרעמדן אַקצענט? ווי קאַז אַ קלוג מיידל אין צוואַנציקסטן יאָרהונדערט פּאַסטן אַ לאַנגן זומער-טאַג. ווייל אין ערשטן יאָרהונדערט האָבן די רוימער אין דעם טאַג צעשטערט די מוניערן פון ירושלים?

ווי ער פּרוּווט זיך דערמאַנען אַלץ וועגן יענטאַן, בליצט אין אים אויף אַ געדאַנק: האָט ער זיך פאַרליבט אין זאַשאַן טאַקע ווייל זי איז געווען דרייַסט און חוצפהדיק, ווייל זי האָט געוואוסט גענוי וואָס זי האָט ליב און וועמען זי האָט פּיינט? האָט ער זי באַוונדערט ווייל זי איז נישט געווען ווי אַ בלעכערנער האָן אויפן דאַך, וואָס דרייַט זיך ווהיין דער ווינט בלאָזט אים? האָט ער זי ליב געהאַט ווייל זי איז געווען דאָס וואָס ער האָט געוואָלט זיין און נישט געקאַנט? האָט ער זי איצט פּיינט איבער די זעלביקע מאַטיוון, איז עס קינאה וואָס פּרעסט אים אויף?

ער האָט דאָך געהאַלטן אין מיטן טראַכטן וועגן יענטאַן; וואָס האָט עפּעס זאַשאַ זיך אַרײַנגערײסן אין דער מיט. איצט וויל ער טראַכטן וועגן יענטאַן און נישט וועגן — — — וועגן קיינעם נישט, נאָר וועגן יענטאַן. יא, זי האָט גערעדט פויליש מיט אַן אַקצענט, אָבער איר פויליש איז געווען גוט. זי האָט נישט פאַרענדיקט גימנאַזיע אָבער איז געווען אַנגע-לייענט, און פוילישע ליטעראַטור האָט זי געקענט בעסער פון אים. דער אמת איז, אַז אויך ענגליש האָט זי געקענט מער פון אים, וואָס איז דער ווונדער? זי איז געקומען ווי אַן אימיגראַנטקע און לאַנג זיך געגרייט צו דער נסיעה, אָבער אים, האָט צוויי חדשים פאַר דעם אַרױפגיין אויף דער שיף, אַפילו נישט געחלומט אַז ער וועט אַ מאָל פאַרן קיין אַמעריקע.

יא, זי איז געווען אַ שעמעוודיקע, די קאַלירן אויף איר פנים האָבן זיך געביטן בײַ יעדער קלייניקייט. זי איז נישט געווינט געווען צו דער געזעלשאַפט פון מענער, אַפילו פון איר אייגענער משפּחה, איר מאַמע איז געווען דעם טאַטנס צווייטע ווייב און אַ סך יונגער פון אים, דער טאַטע איז געווען אַן אַלטער מאַן און געהאַט אין אַמעריקע זיין פון ערשטן ווייב, וואָס זענען שוין געווען באַלד אַזוי אַלט ווי איר מאַמע, טאַקע די ברידער האָבן זי אַריבערגענומען קיין אַמעריקע, זיי האָבן שוין געהאַט קינדער אין יענטאַס עלטער.

די ברידער האבן געוואלט, אז אויך דער טאטע מיט דער שטימפאמע זאלן קומען, אבער דער טאטע האט נישט געוואלט, ער האט געזאגט אז אין אמעריקע קאן מען נישט גוט אפהיטן יידישקייט.

איז נישט רעליגיע א פריוואטע זאך? פאראן גענוג סינאגאגעס אין אמעריקע און ווער עס וויל אפהיטן יידישקייט, וועט אים קיינער נישט שטערן. ווער עס זאגט, אז אין אמעריקע קאן מען נישט אפהיטן רעליגיע, האט א מיסקאנצעפציע וועגן אמעריקע. נאר, וואס האט ער איצט טענות צו יענטאס פאטער?

XIV

ער האט אודאי געוואלט איבערצייגן זיך אליין, אז ער איז נישט אזא שלימזל ווי זאשא מיינט, און אין איינעם אן אונט ווען ער איז געווען אויף דעם דעק מיט יענטאן, האט ער ארויפגעלייגט א האנט אויף איר אקסל. זי האט זיך אזוי צעפלאטערט, אז ער האט מורא געהאט זי זאל נישט אוועק-חלשן.

אזוי דארף זיין א פרוי! ווען א פרוי פראוואצירט דעם מאן נאר כדי צו קוקן אויף אים מיט חזק, פון א ווינקלאויג, איז עס — — — ווו שטייט עס געשריבן, אז חוצפה און צינישקייט איז מעגלעך, און פאר וואס טאר א מאן נישט זיין סענטימענטאל? פאר וואס איז עס א חרפה צו זיין שעמעוודיק?

זאשאס חזק האט אים נאך געפרעסן ווי זשאווער. ביי נאכט אויף זיין געלעגער האט ער זיך צוגעזאגט צו ווערן ווי באַלעק, נעמען פון לעבן וואס עס לאזט זיך, וויפל עס לאזט זיך. נישט נעמען, נאר כאפן און אריינכאפן. די יענטא האט איר חן און אזא ווי זי וועט זיין א לייכטער קרבן. נאך אין לעמבעריק האט ער געהערט, אז דווקא די טעכטער פון פרומע הייזער, ווי זיי ווענען איזאלירט פון מענער-געזעלשאפט, דווקא זיי האבן א שוואכקייט צו פארפויילישטע סטודענטלעך, און אפילו צו שקצים. איידער יענטא וועט זיך כאפן וואס עס געשעט, וועט עס שוין האבן געשען, און ער וועט האבן איינגענומען זיין ערשטע פעסטונג. נאכן ערשטן סוקצעס וועט ער האבן מער גלויבן אין זיך און מער זיכערקייט, ער וועט — — —

בני נאכט האט ער צוגעטראכט א גאנצע סטראטעגיע ווי אזוי עס אויס-
 צופירן. בני טאג איז געקומען א ניכטערער געדאנק: לעאן, דו קענסט זיך
 דאך. דו ביסט לעאן, און נישט באַלעק. אז דו וועסט זיך אַרײַנדרייען, וועסטו
 זיך שוין נישט אַרויסדרייען. הייב נישט אָן מיט איר, אויב דו ביסט נישט
 גרייט צו בלייבן מיט איר. און אזוי איז עס געשען, אז וואָס מער היימיש
 זי איז געוואָרן מיט אים, אַלץ מער האָט ער זיך צוריקגעהאַלטן. דער אַטלאַנ-
 טיק ווערט גערופן דער גרויסער ים, אָבער אויך דער אַטלאַנטיק האָט
 ברעגעט, און איידער וואָס איידער ווען, האָט די שיף געאַנקערט אין ניו-
 יאָרק. יענטאָ האָט באַדאַרפט אַדורכגיין אַ גאַנצע פּראָצעדור פאַר אימי-
 גראַנטן. אַ פאַרשטייער פון אַ ייִדישער אימיגראַנטן-הילף-אָרגאַניזאַציע
 איז אַרויפגעקומען אויף דער שיף. איידער יענטאָ איז אַוועק מיט דעם
 אימיגראַציע-מענטש, איז זי צוגעקומען זיך געזעגענען און אים געגעבן אַ
 טעלעפּאָן-נומער פון אירס אַ ברודער, ווי ער וועט זיך קאָנען פאַרבינדן מיט
 איר.

XV

ער האָט זיך נישט פאַרבונדן מיט איר. אַז מע דאַרף אויסבייטן פּוילישע
 זלאַטעס אויף דאָלאַרן ווערט פון אַ סך געלט אַ ביסל. ווען ער האָט געדאַרפט
 עפעס קויפן און געמוזט באַצאָלן מיט דאָלאַרן, האָט ער געהאַלטן אין איין אויס-
 רעכענען וויפל עס מאַכט אויס אין פּוילישע זלאַטעס. אַפילו אַ זעמל מיט אָן איי
 האָט געקאָסט אַ פאַרמעגן אין פּויליש געלט. ער איז אַרויס פון דעם ביליקן
 האַטעל און געדונגען אַ צימער בײַ אַ משפּחה און אַפילו דאָס האָט געקאָסט
 אַ סך מער ווי אַ האַטעל אין פּוילן. ווי האָט ער געקאָנט אין אַזאַ מצב טראַכטן
 וועגן אַ מיידל וואָס ער וועט זי דאַרפן נעמען אין אַ קינאָ און פאַרלייגן צו
 טרינקען קאַזע אין אַ קאַפעטעריע. ער וועט סײַ ווי באַלד דאַרפן צוריקפאַרן
 אַהיים; צו וואָס פאַרדרייען זיך אַ קאַפּ מיט אַ מיידל?

ער האָט נישט געהאַט קיינעם אין ניו-יאָרק און ער האָט קיינעם נישט
 געדאַרפט. נאָך איידער ער האָט עפעס געזען אויף דער אויסשטעלונג, האָט
 ער זיך באַמיט אויסצופירן די שליחות פון לעמבעריק. ער האָט טאַקע גע-
 פונען אַ ניו-יאָרקער פירמע וואָס האָט אַרויסגעוויזן אינטערעס אין עפעס

וואָס מע האָט פּראָדוצירט אין לעמבעריק; יענע זענען אויך געווען וויליק צו שליסן אָן אַפּמאָך וועגן פּראָדוצירן זייערס אַ פּאַטענט אין פּוילן. ערשט נאָך דעם ווי ער האָט אַוועקגעשיקט אַ באַריכט קיין פּוילן, האָט ער געהאַט צייַט צו גיין זען פּאַויליאַן נאָך פּאַויליאַן, ווי די אַנדערע טוריסטן. עס איז געווען וואָס צו זען, און ווי זיין שטייגער האָט ער עס געטאָן מעטאָדיש און מיט אַ סדר. אין אָונט איז ער געזעסן איבער די פּאַרשידענע קאַטאַלאָגן און בראַשורן, וואָס ער האָט געבראַכט מיט זיך, און אויסגעפּלאַנט דעם מאַרגענדיקן טאָג. ער איז געווען ביים טויער פון דער אויסשטעלונג ווי נאָר מע האָט עס געעפּנט און געבליבן אַזוי לאַנג ווי מע האָט נאָר געקאָנט. ווען עפעס האָט אים פּאַרכאַפט אין אַ פּאַויליאַן און ער איז געבליבן לענגער ווי פּאַרויסגעזען, האָט ער געשניטן די צייַט פון ווייזט אין אַן אַנדערן פּאַ-וויליאַן. אַז ער וועט נישט באַווייזן עס צו מאַכן בקיצור, וועט ער דאַרפן שרייבן אַהיים, די מאַמע זאָל אים שיקן מער געלט.

XVI

ווי אַ דובער אין מיטן העלן טאָג האָט אַ בייזער געדאַנק אַרייַנגעבליצט אין זיין קאַפּ און זיך דאַרט פּאַרטשוואַקעוועט. ער איז גראַד געווען אין פּערסישן פּאַויליאַן און עס איז דאַרט געווען וואָס צו זען, אָבער זיין קאַפּ איז מער נישט געווען ביי דער אויסשטעלונג. אויב דאָס געטרייע מאַמעלע האָט אים פּאַרשיקט קיין ניו-יאָרק נאָר כדי ער זאָל מיט זיין זויער פנים נישט קאַליע מאַכן די האַניק-חדשים ביים יונגן פּאַרל, אויב זי איז אויסן געווען נאָר — — — זיגט ווען איז זי דאָס געוואָרן אַזוי גוט און געטרייַ צו אים? באַלעק איז געווען איר ליבלינג, און פאַר לעאַנען האָט זי געהאַט נאָר קריטיק. ערשט מיט אַ האַלב יאָר צוריק, ער האָט געהאַט שווערע עקזאַמענס, ער איז נאָך דעמאָלט אַרומגעגאַנגען מיט זאַשאַן און נישט געקאָנט אויסקומען מיטן טאַשנגעלט וואָס די מאַמע האָט אים געגעבן. ער האָט געבעטן אַן הוספה און זי האָט זיך אַפּגעזאָגט צו דערלייגן אַ גראַשן. פּלוצלינג גיט זי אים הונדערטער דאָלאַר אויף אַ לוסטרייזע. ניין, זי וואָרט עס קיין מאָל נישט געטאָן פאַר אים, זי האָט אים אַוועקגעשיקט כדי ער זאָל

נישט קאליע מאכן דאס גליק ביי די "קינדער", ווי זי האט זיי גערופן.
 ער האט איבערגעלאזט דעם פערטישן פאוילאן, איבערגעלאזט די גאנצע
 אויסשטעלונג און צוריקגעפארן אין שטאט אריין. ער איז אריינגעפאלן אין
 שיפבוירא אן אטעם. "ווען פארט די באטארי צוריק קיין גדיניע?"
 "היינט".

"זאל זיין היינט, איך מוז צוריקפארן".
 זיי האבן באטראכט זיין בילעט. ער האט טאקע געהאט א רעזערוואציע
 אויף דער "באטארי", אבער נישט אויף היינט, נאר אויף דער קומעדיקער
 נסיעה.

"עפעס איז געשען אין דער היים, א משפחה-ענין, איך מוז שוין צוריק-
 פארן".

"היינט איז נישט מעגלעך".

"כ'בין גרייט צו שלאפן אין א קארידאר".

"נישטא קיין פלאץ אפילו פאר א קאץ".

"כ'מוז שוין צוריקפארן, כ'מוז!"

דער באאמטער איז געווען פרייגדלעך. ער האט דערקענט אין זיין פנים,
 אז עס איז א קריטישע זאך, האט ער טעלעפאנירט צו איין געזעלשאפט,
 צו א צווייטער, ביז ער האט געפונען פאר אים א פלאץ אויף א שיף וואס
 שווימט אפ אין דריי טעג ארום קיין דענגאל, אין אירלאנד. פון דארט
 איז ליכט צו קומען קיין בעלפאסט, און פון בעלפאסט קיין לאנדאן איז שוין
 נישט קיין פראבלעם. פון לאנדאן זענען פאראן טעגלעכע פארן קיין קאליע,
 לע האוור, ראטערדאם און אמסטערדאם, און פון דארט קאן ער שוין פארן
 מיט דער באן ביז אהיים.

"גוט, איך נעם עס".

עס איז שוין געווען שפעט אין דער נאכט ווען ער האט זיך געכאפט,
 אז מיט זיינע באגרענעצטע פאר דאלאר טאָר ער זיך נישט ארויסלאזן אויף
 אזא אוואנטורע, ווען ער איז צו מאַרגנס צוריקגעקומען אין דער פארבוירא,
 האבן זיי שוין געהאט אוועקגעגעבן זיין רעזערוואציע אויף דער קומעדיקער
 צוריק-נסיעה פון דער "באטארי". זיי האבן אים געעצהט זיך צו ווענדן צום
 פוילישן קאנסול, דער קאנסולאט האלט א סך רעזערוואציעס אויף דער שיף.

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

זיי קאָנען אים העלפֿן. בפרט ווען עס איז אַן „עמורירדזשענסי“ אַ נויטפאַל. ער איז געגאַנגען אין פּוילישן קאַנטולאַט. ער האָט נישט געוואָסט ווי אזוי זיי צו געבן צו פאַרשטיין, אַז עס איז טאַקע אַ נויטפאַל. זיי האָבן אים געפּרעגט וועגן זײַן מיליטערישן סטאַטוס, געהערט אַז ער איז פּון קאַטע־גאַריע „בע“, האָבן זיי אים געזאָגט, אַז ווען אַ מלחמה קאַן אויסברעכן יעדן טאַג, מוזן זיי קודם־פּל אַהיימשיקן די וואָס דאַרפֿן זיך צושטעלן אין מיליטער. נאָך אַ סך אַרומלויפֿן האָט ער קוים באַקומען אַ פּלאַץ אויף אַ שיף וואָס האָט געזאַלט אַפּשווימען קיין גדיניע ערשט אין אַקטאָבער. די פּאַר־ביוראַ האָט גענומען אויף זיך צו פאַרלענגערן זײַן ווײַזע און אים געטרייסט, אַז ער וועט נאָך אַנקומען קיין פּוילן אויף דעם נאַציאָנאַלן יום־טובֿ דעם עלפטן נאוועמבער.

אַ נײַעס אַז היטלער סטראַשעט מיט מלחמה? זינט ער איז געקומען צו דער מאַכט, מיט זעקס יאָר צוריק, האָלט ער אין איין סטראַשען מיט מלחמה. עס מוז זײַן קלאַר פאַר די דײַטשן, ווי עס איז קלאַר פאַר דער וועלט, אַז די מעשה טשעכאָסלאָוואַקיי וועט זיך נישט איבערחזרן אין פּוילן. די וועלט איז מיט פּוילן, און היטלער וועט זיך נישט אַרײַנגלאָזן אין אַ מלחמה. מיט ענגלאַנד און פּראַנקרײַך, און מיט דער גאַנצער וועלט. די צײַטונגען האָבן אזוי געשריבן און ער האָט עס געוואָסט נאָך איידער ער האָט עס געלייענט אין צײַטונגען. היטלער קאַן איצט סטראַשען די גענדרן; נישט ער וועט באַקומען אַ שטיק פּוילן, נישט עס וועט זײַן אַ מלחמה.

ער האָט ווײַטער געזען די אויסשטעלונג, געוואַלד וואָס פאַראַ ווונדער־לעכע זאַכן ער האָט דאַרט געזען, אָבער ער האָט מער נישט געהאַט דערפּון קיין הנאה. מע האָט אים אַרויסגענאַרט פּון פּוילן און קיינער קאַן נישט פאַרטראַגן, אַז מע מאַכט אים צו נאַר, אַפּילו נישט — — אַודאי נישט ווען דאָס טוט די אייגענע מאַמע.

XVII

מלחמה? ווי קאַן דאָס זײַן? וואָס עפעס פּלוצלינג? וועט מען באַווייזן אַוועקצולייגן היטלערן אין די עטלעכע וואָכן וואָס זענען געבליבן ביזן אָפֿ־

פארן פון זיין שיף? דעם עלפטן נאָוועמבער וועט ער שוין אין דער היים נישט זיין. פדי די שיף זאל אָפשווימען סוף אָקטאָבער קיין גדיניע, דאָרף זי דאָך קאָנען קומען פון גדיניע קיין ניו-יאָרק.

געוואָלד וואָס ער האָט זיך אָנגעליטן איבער זיין קורצזעיקייט און איבער זיין טראַגן ברילן. „פיראויגיקער“ איז געווען זיין צונאָמען אין שול. ווען ער איז אונטערגעוואָקסן, האָבן אים אַלע געהאַלטן פאַר אַ פּחדן, אָבער ער האָט אויסגעמיטן אַ געשלעג נאָר ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר זיינע ברילן. איצט איז כאַטש אַרויסגעקומען אַ גוטע זאָך דערפון. זאָל באַלעק גיין אין מלחמה אַרײַן. ער ווינטשט באַלעקן נישט קיין שלעכטס, נאָר אויב ער וועט צוריקקומען פון פראַנט אָן אינוואַליד, האָט ער אָן עלטערן ברודער וואָס וועט אים העלפן... יא, עס וואָלט געקילט זיין האַרץ צו קאָנען זיין נישט זייער קרבן. נאָר זייער בענעפאַקטאַר.

אוי, ערשט איצט זעט ער איין, אַז טאַקע איבער די ברילן האָט ער אָנגעווירן זאַשאַן. דעמאָלט צווישן די קושאַקעס אויפן „זאַמעק“ ווען ער האָט אַנשטאַט נעמען זי, גאָר גענומען ציטערן מיט הענט און פיס, דעמאָלט איז נישט געווען די ערשטע פאַרשפילטע געלעגנהייט מיט זאַשאַן. ביים פּרעזידיקן מאָל איז עס אויך געווען אויפן זעליקן אַרט, אין די זעליקע קושאַקעס. איצט, ווען ער דערמאָנט זיך דאָס, פאַרשטייט ער זי נאָך ווייניקער. דעמאָלט ביים ערשטן מאָל האָט ער זי אָנגעגריפן און נישט אָפגעלאָזט, נישט געקוקט אויף דעם וואָס זי האָט זיך אָפגעווערט. אויב דאָס איז וואָס געפעלט איר, פאַר וואָס האָט זי זיך אַזוי שטאַרק געראַנגלט מיט אים אַז זיינע ברילן זענען אַראָפגעפאַלן? „ריר זיך נישט פון אַרט!“ האָט ער אַ געשריי געטאָן צו איר, גענומען קריכן אויף אַלע פיר, ווי אַ זשאַבע איז ער געשפרונגען פון אַרט צו אַרט און אין דער פינצטער פון מיטנאַכט געטאַפּט אין גראַז צו געפינען די ברילן.

די ברילן האָט ער געפונען, זאַשאַן האָט ער פאַרלוירן, שוין דעמאָלט. זי האָט אָפגעלאַכט פון אים און ער איז געווען צו להוט, צו פיל אָנגעשפאַנט ביים צווייטן מאָל, און אַרײַנגעפאַלן אין יענער פאַרשלאַטענער ציטערניש. אָבער פאַר וואָס האָט זי, ביים צווייטן מאָל, בכלל זיך נישט אַקעגנגע-

שטעלט? ביים ערשטן מאל האָט זי אים געשטופט און געוואָרפֿן און געפֿאַטשט איבער די הענט, ביים צווייטן מאל האָט זי גענומען זײַן האַנט און אַרויפֿגע-לייגט אויף איר ברוסט. האָט זי געוויסט אַז ער וועט דורכפֿאַלן און עס געטאָן אים נאָך מער צו דערנידעריקן?

געוואָלד און געשריגן: אין אַמעריקע פֿלעגט ער גאַנצע נעכט אויסמעסטן די גאַסן און אויסטרעטן די טראַטוואַרן ווען דער חשק צו אַ פֿרוי האָט אים דאַקוטשעט. ער איז דאָך געווען משוגע פֿאַר זאַשאַן און געברענט מיט באַגער צו איר; ווי אַזוי איז עס געשען, אַז אין מיטן פֿון אַ קאַנווילסיוון געראַנגל, וואָס ער וואָלט זיכער געווינען, האָט ער זי איבערגעלאָזט צוליב אַ נאַרישע פֿאַר ברילן?

די מאַמע האָט געוויסט, אַז ער איז געגאַנגען מיט זאַשאַן צום זאַמעק. אויב ער וואָלט אַהיימגעקומען אָן ברילן — — —

צו אַל די שוואַרצע יאָר! באַלעק האָט גאָר נישט אַזוי געציטערט פֿאַר דער מאַמען ווי ער. ער געדענקט נישט באַלעק זאָל אַ מאל האָבן עפעס געטאָן פֿאַר דער מאַמען. ווען עס האָט זיך געמאַכט אַ געלעגנהייט עפעס צו טאָן פֿאַר איר, האָט ער אויסגעכאַפט און געלאָפֿן און געטאָן, און באַלעק האָט נאָר געוואַרט, מע זאָל עס בײַ אים אויסכאַפֿן. איז די מאַמע נישט געווען קיין מבינה אויף דעם?

אויב ער וואָלט אַהיימגעקומען אָן זײַנע ברילן, וואָלט די מאַמע געוויסט אַז ער האָט זיך געראַנגלט מיט זאַשאַן. „ביג דיל“ זאָגט מען אין אַמעריקע. די מאַמע איז נישט אַרויס פֿון די פֿלים ווען זי האָט זיך דערוויסט וואָס באַלעק האָט געטאָן מיט זאַשאַן און באַלעק האָט גאָר נישט קיין מורא געהאַט עס איר צו דערציילן. ער, לעאַן, האָט אַזוי מורא געהאַט פֿאַר דער מאַמען, אַדער געווען אַזוי להוט זיך אײַנצוקויפֿן איר ליבשאַפט, אַז — — — אַז — — — האָט ער ליב געהאַט די מאַמע מער ווי זאַשאַן?

זלידנע זכרונות טשעפען זיך צו אים ווי זלידנע פֿליגן, אפשר דאָך אַראַפֿשלינגען צוויי פֿון זײַנע אָפֿגעשפֿאַרטע טאַבלעטקעס? ער האָט דאָך זײַנע ברילן; ווען ער וועט מוזן מאַכן אַ סוף צו דעם אַלעם, קאָן ער עפעס טאָן אויך מיט צעבראַכענע ברילנגלעזער...

ער האָט אין זײַן לעבן שוין געהאַט אַ סך נעכט אָן שלאָף, אָבער די

הינטיקע נאכט איז אין גאנצן אנדערש פון אלע אנדערע נעכט. עס קריכן ארויס און דעקן זיך אויף פאר אים אזוי פיל אמתן; אלע באגריפן וועגן זיין לעבן קערן זיך איבער מיטן קאפ אראפ און די פיס ארויף, ווי עמעץ וואלט אנגעשטעלט א רעפלקטאר אויף זיין לעבן און געווארפן א שיין אויף די ווינקעלעך וואס זענען אלע מאל געבליבן אין שאטן.

וואס עפעס איז די הינטיקע נאכט אין ביילינסאן-שפיטאל אנדערש פון אלע אנדערע נעכט? געשעט דאס צו יעדן מענטשן ווען עס דערנענטערט זיך זיין סוף?

סוף צי נישט סוף, די אויגן ברענען, עס ברענט אין קאפ און ער טאר נישט אויסנוצן זיינע טאבלעטן. ער טאר אפילו נישט בעטן א קאלטן קאמפרעס אויפן קאפ, די קראנקן-שוועסטער קאן זיך נאך כאפן אז ער נעמט נישט די טאבלעטן. אויב ער וואלט געהאט אן אייגענעם — — — אויב יענטא וואלט געווען זיין ווייב, וואלט זי דא געזעסן ביים בעט און געלייגט קאלטע קאמפרעסן אויף זיין קאפ, אויב יענטא — — — אוי, געוואלד, וואס פאר א אידיאט ער איז געווען! דער יידישער נאמען יענטא איז אים געווען דערווידער. ער ווייסט איצט אז דער נאמען יענטא קומט פון „זשענטיל“, וואס מיינט „איידל“. אן איידעלער און שיינער נאמען, אן איידל און שיין מיידל. ס'איז נישט געווען קיין ספק אז ער געפעלט איר, און — — — יענטא האט אזא קלינגעוודיק, אזא חנעוודיק געלעכטערל. א מענטש וואס קאן אזוי לאכן — — —

ערגעץ אין זיין געפעק האט ער נאך א פאטאגראפיע פון זיך ווען ער איז געווען א קינד פון ארום צוויי יאר. א לאכעדיק פנימל, דעמאלט האט ער נאך געקאנט לאכן מיט א קלינגעוודיק געלעכטערל. איז ער געווען א גליקלעך קינד ווייל דעמאלט האט ער נאך געהאט א טאטן, אדער ווייל דעמאלט האט ער נאך נישט געהאט קיין ברודער? אזא שיינענדיק פנימל, ווי אזוי ווערט פון אזא ליכטיקער פרישקייט א קנויל פארפלאנטערטע נערוון? אויב עס וואלט נאר געווען א מעגלעכקייט פון רעפראדוקציע איידער מע וואקסט אויף, וואלט אפשר גלייכער געווען, מענטשן זאלן קיין מאל נישט אויפ-וואקסן און פארשעמען די תמימות פון זייערע קינדערשע יארן.

XVIII

מע זאָגט, אָז ער האָט אַ חוש פאַר הומאָר. ווען איז זײַן הומאָר געוואָרן
בײַסיק און מאַזאַכיסטיש? ווען האָט ער פאַרלוירן דעם טאַלאַנט אויסצוברעכן
אין אַ געזונט. רעלאַקסירט, פּריילעך געלעכטער. אַ געלעכטער אָן זאָרג
און אָן געשפּאַנטקייט, אָן צו וואַרטן מיט פּחד ווי אַנדערע וועלן עס אויפֿ-
געמען און רעאַגירן דערצו?

צו ערשט האָט ער פאַרלוירן די מאַמע צו באַלעקן. דאָס קליינע נפּשל
איז געלעגן אויף איר שויס, דאָס מײַלכל צוגעקלעפט צו איר ברוסט. ער
האַט פּראַבירט אַוועקרייסן באַלעקן פון דער מאַמען, האָט זי געשריגן אויף
אים, געשלאָגן אים איבער די הענט, אַוועקגעטריבן אין אַן אַנדערער שטוב
און פאַרשלאָסן די טיר. יאָ, ווי נאָר באַלעק איז געקומען, איז צווישן אים
און דער מאַמען געווען אַ פאַרשלאָסענע טיר.

עס קאָן נישט זײַן ער זאָל טאַקע געדענקען די סצענע. אפשר דאָכט זיך
אים נאָר, אָז ער געדענקט עס. די מאַמע האָט עס דערציילט אַזוי פּיל מאָל
מיט אַזוי פּיל פּרטים, האָט עס זיך אַזוי בילדעריש אַרײַנגעקריצט אין זײַן
זכרון. די מאַמע האָט דאָס איבערדערציילט יעדעס מאָל ווען זי האָט געוואָלט
באַווייזן, אָז ער איז אַ שרעקלעכער בעל־קינאה. אָבער ער געדענקט עס מיט
מער פּרטים ווי די מאַמע האָט עס דערציילט. דעם טאַטן געדענקט ער נאָר
ווי ער האָט אים געזען אויף פּאַטאַגראַפּיעס. אָבער יענע סצענע — ער
געדענקט ווי ער איז געלעגן אויף דער ערד אויף יענער זײַט טיר און
געטופּעט מיט די פּיסלעך, ער קאָן נאָך איצט הערן דעם קרייץ פון שליסל
אין דער טיר. דער שליסל האָט געקריצט אינעווייניק און ער איז געבליבן
אין דרויסן.

דער טאַטע איז אַוועק פון הויז און מער נישט צוריקגעקומען.
צו ערשט האָט ער פאַרלוירן דעם טאַטן צו דער מלחמה, דערנאָך האָט
ער פאַרלוירן די מאַמע צו באַלעקן, און צום סוף פאַרלוירן זשאָן, ווידער
אַ מאָל צו באַלעקן. אין לעבן איז עס אַזוי: אַ מאָל געווינט מען, אַ מאָל
פאַרלירט מען. אָבער ער האָט אַלע מאָל פאַרלוירן, ער איז געבוירן געוואָרן
אַ פאַרלירער.

XIX

עפעס איז געשען צו אים די היינטיקע נאכט. א נס? די צרות האבן ווי שפיגען פארוועבט זיין מוח אין טונקעלע שפיננעצן. דורך אט דעם געוועב האט ער געקוקט אויף דער וועלט און אויך אויף זיין אייגן לעבן, און אלץ געזען שוואַרץ. ווי אזוי קאָנען זיינע אריגן איצט אַרויסרייסן זיך פון דעם טונקעלן שלייער און זען אלץ אזוי קלאַר?

קינאות, שינאות, פחדים זענען אַן אינטערגראַלער טייל פון דעם גע-ראַנגל פאַרן לעבן. אַלע קאַמפלעקסן וואַקסן אַרויס פון דעם אינסטינקט זיך צו דערהאַלטן. מע טרינקט זיך אין צרות און מע ראַנגלט זיך און רייסט זיך צו דער אייבערפלאַך. קאָן עס זיין, אַז דאָס אַלץ איז אַפגעטראָטן ווייל ער רייסט זיך מער נישט צו דער אייבערפלאַך? קאָן עס זיין, אַז ער קאָן איצט פסיכיש פריי אַפאַטעמען, ווייל ער איז מער נישט אין דעם ווילדן באַלאַפּ צו אַנטלויפן פון גורל? אוי, ווי קאָן ער מאַכן עס זאָל איצט געשען עפעס קאַמישס? ער וויל זען צי ער קאָן שוין איצט ווידער לאַכן אזוי פריי, אזוי נאַוו, אזוי אויפריכטיק און קלינגעוודיק ווי ווען ער איז געווען אַן עופעלע פון צוויי יאָר.

לויט די אַלע מחשבות קומט אויס, אַז ער מוז זיין אַן אינטעליגענטער, שכלדיקער מענטש; טאָ ווי קומט עס וואָס ער איז געווען אזוי נאַריש און נישט אויסגעהאַלטן אין זיין לעבן? זענען אַלע מענטשן אזוי? אַלע מענטשן אזוי? ער טראַכט שוין באַלד ווי יענער שיפור אין דער מעשה וועגן אַ שיפור און אַ גלח. ווי טאַקע גייט די מעשה?

אַ גלח איז אַ מאָל געזעסן שפעט ביי נאַכט איבער זיינע ביכער און דערהערט, אַז דרויסן קרעכצט אַ מענטש. ער איז אַרויסגעלאָפן קוקן וואָס עס איז געשען. דרויסן האָט געגאַסן אַ שלאַקס רעגן און אין רינשטאַק איז געלעגן אַ מאָן טויט-שיפור. דער גלח האָט אים פראַבירט אויפשטעלן, אָבער יענער האָט זיך נישט געקאָנט האַלטן אויף די פיס. האָט דער גלח אויף די פלייצעס אַריינגעטראָגן דעם שיפור צו זיך אין הויז. וואָס קאָן מען טאָן מיט אַ שיפור? מע דאַרף אים לאָזן זיך אויסשלאָפן און אויסניכטערן. האָט דער גלח אַראַפגעצויגן פון דעם שיפור די נאַסע.

פאַרבלאַטיקטע מלבושים און אים אַרײַנגעלייגט אין אַ בעט. די מלבושים האָט ער אויפגעהאַנגען אויסצוטריקענען און שוין געוואָלט צוריקגיין צו זײַנע ביכער, ווען עס איז אים אײַנגעפאַלן אַז דער שיפור וועט זיך אַוודאי איבער-וועקן אין מיטן נאַכט און דאַרפן אַרויסגיין צום בית-הכּיסא. ווי וועט ער אַרויסגיין אַדם-נאַקעט? מע דאַרף אַוועקלייגן עפעס אַ מלבוש נעבן בעט. וואָס פאַר אַ מלבושים האָט אַ גלח? פאַרשטייט זיך, אַז גלחישע. האָט ער אויף אַ בענקל נעבן בעט פון שיפור אַוועקגעלייגט אַ גלחישע סוטאַנע, און איז אַרויס.

דער שיפור איז דורכגעשלאָפן די נאַכט ווי געהרגעט. ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט האָט ער געזען, אַז ער איז נאַקעט, אָבער גלייך געפונען די מלבושים אויפן בענקל און זיי אַרויפגעצויגן אויף זיך. ער גיט אַ קוק אויף זיך און זעט — אַ גלח.

אין קאַפּ האָט זיך אים געפלאַנטערט אַ געשטאַלט פון אַ שיפור און דאָ גאַר אַ גלח. וואָס און ווער איז ער? איז ער אַ שיפור און איצט חלומט זיך אים אַז ער איז אַ גלח, אָדער איז ער אַ גלח און עס האָט זיך אים נאָר געחלומט אַז ער איז אַ שיפור?

קײן נאָר איז ער נישט געווען. געזען אַ שאַנק ביכער, האָט ער אַרויס-גענומען אַ בוך. וועט ער קענען לייענען, איז אַ סימן אַז ער איז אַ גלח; וועט ער נישט קענען, איז אַ סימן אַז ער איז אַ שיפור. ער האָט געעפנט דאָס בוך און פראַבירט לייענען — אַ נעכטיקער טאַג. מײַנט עס, אַז ער איז אַ שיפור?

גאַט באַהיט! ער קען נישט לייענען ווייל קײנער קען נישט לייענען, מע מאַכט נאָר דעם אַנשטעל אַז מע קען. אפּשר קאַנען אַנדערע אײַנרעדן זיך דאָס בעסטע און דאָס גרעסטע, ער האָט דאָס קײן מאָל נישט געקאַנט.

XX

ווי אַזוי איז ער פאַרקראַכן צו אַ גלח און אַ שיפור? ער האָט דאָך געוואָלט זיך דערמאַנען אַלץ וועגן יענטאַן.

זי האָט אים געבעטן אַנקלינגען צו איר און אים געגעבן דעם ברודערס טעלעפאָן. אָבער ער האָט ניט טעלעפאָנירט און אַפילו נישט געוויסט וווּ ער האָט דעם טעלעפאָן-נומער. די מלחמה האָט אויסגעבראַכן. ער האָט נישט געקאַנט אַהיימפאָרן און זײַן געלט האָט זיך אויסגעלאָזט; זײַן ווײַזע האָט זיך אויך אויסגעלאָזט. וואָס טוט מען צו באַקומען אַ דערלויבעניש צו בלייבן און צו אַרבעטן? ער מוז עפעס פאַרדינען, אַנישט וועט זײַן ביטער. יענטאַן האָט געהאַלפן עפעס אַ ייִדישע געזעלשאַפט; וואָס איז דער נאַמען פון דער געזעלשאַפט און וווּ געפינט מען זי? יענטאַן וועט עס אים זאָגן. אָבער וווּ האָט ער אַהינגעטאָן יענטאַס טעלעפאָן-נומער?

אויב ער וואָלט געווען אַזאָ שליאַך ווי מאַשאַ, אָדער אַזוי דיסאַרגאַניזירט ווי איר פאַטער, וואָלט ער דעם נומער שוין לאַנג נישט געהאַט. אָבער ער איז לעצן און נישט באַלעק און בײַ אים ווערט גאַרנישט פאַרלוירן. יענטאַן האָט שוין געאַרבעט, אָבער דער „באַס“, וואָס איז געווען איר אייגענער ברודער, האָט איר דערלויבט אַוועקגיין אין מיטן אַרבעטסזאַג און זי האָט אים אַוועקגעפירט אין „האַיאָס“.

אַז ער בלייבט אין אַמעריקע, דאַרף מען קענען ענגליש. יענטאַן איז געגאַנגען צו אַוונטקלאַסן טאַקע אין „האַיאָס“. האָט ער זיך אויך דאַרט פאַרשריבן. ער האָט זי גיך אָנגעיאָגט און שוין געלערנט מיט. איר אין איין קלאַס. אַז מע קען דײַטש, לאַטיין און פראַנצייזיש, איז גאַר נישט שווער זיך אויסצולערנען אויך ענגליש. אָבער מאַדנע; יענטאַן, וואָס האָט גערעדט פּויליש מיט אַן אַקצענט, האָט שנעלער ווי ער געכאַפט די אייגנאַרטיקייט פון דעם ענגלישן קלאַנג. זי האָט געהאַט אַ גוט אויער און שנעל זיך איינגעניט אויפצוהייבן די צונג צום גומען בײַם אַרויסזאָגן דעם טה, אים איז עס אָנגעקומען שווער. ער האָט אויך כּסדר פאַרגעסן דעם חילוק צווישן אַ ווי און אַ דאָבלי, בײַ אים איז אַ ווי גאַר אַרויסגעקומען אַ פּאָו, ווי אין דײַטש. זי האָט געהאַט אַ גוט אויער און טאַקע ליב געהאַט מוזיק. ווען נאָר זיי זענען אַרויס פון אַ קינאָ, האָט זי אונטערגעברומט די באַגלייט-מוזיק. ער איז געווען אַזוי פאַרטאָן מיט דעם וואָס האָט זיך אָפּגעטאָן אויף דער לײַוונט, אַז ערשט ווען זי האָט עס אונטערגעברומט האָט ער זיך געכאַפט, אַז ער האָט עס שוין געהערט. און גיב אַ טראַכט, אַז בײַ אים אין דער היים איז געווען

א ראדיא און אפילו א פיאנע; בני אירע עלטערן האט מען געזונגען נאר שבת דאס, וואס פרומע יידן זינגען.

ער האט דעמאלט פארלאנגט זיי זאלן רעדן צווישן זיך נאר ענגליש פדי זיך צו געניטן אין דער שפראך. דאס איז געווען זייער נאריש. דאס זוכן א ווארט. דאס נישט קאנען אויסדריקן גענוי וואס מע וויל זאגן, האט צוריקגעהאלטן. צוויי יונגע מענטשן, אויסגעהונגערט צו דער באענטקייט פון איינס ס'אנדערע, דארשטיק צו א ווארעם ווארט, האבן זיך אנגעטאן א צוים אויפן מויל צוליב זיין נארישער פעדאנטישקייט. אויב ער וואלט נישט אזוי מורא געהאט צו מאכן א גראמאטישן פעלער, וואלט ער אפשר געזאגט מער, און אויב ער וואלט געזאגט מער, וואלט אפשר — צוריק געשמועסט. אפשר האט טאקע דאס נישט קאנען אויסדריקן זינע געפילן אין ווערטער געפירט דערצו. ער זאל איין מאל פלוצלינג אראפבייגן זיך און אפפרעסן א קוש אויף אירע זינדענע האר.

אין אמעריקע, אז א בחור גיט א קוש א מיידל, אפילו אין מויל, מיינט עס נאך גארנישט. זי איז שוין געווען דריי-פערטל יאר אין אמעריקע. אבער נאך געהאט די מענטאליטעט פון דעם שטעטל לאסק אין פוילן. אין לאסק זענען שוין נישט געווען קיין יידן, די דיטשן האבן עס צוגעשטעפעט צום רייך און ארויסגעפירט די יידן, אבער יענטא האט נאך געשטעקט אין דעם יידישן לאסק. אמת, זי האט אים נישט צוריקגעהאלטן ווען ער האט זי געקושט, אבער זי האט אים נישט צוריקגעקושט. אפילו דער באריר פון אירע ליפן האט זי אויפגעהיטן פאר דעם מאן מיט וועלכן זי וועט שטיין אונטער דער חופה.

XXI

די קאנטאקטן וואס ער האט געהאט געמאכט מיט פארמאצעווטישע פירמעס זענען אים איצט צו נוי געקומען. אין איינער אזא פאבריק האט ער באקומען ארבעט. ער האט זיך געזונגען א בעסערן צימער און געקויפט יענטא א מתנה.

מיט דער מתנה איז געווען א גאנצע העצע. ער האט געהאט אפגעריעדט

מיט יענטאן זי צו טרעפן אויף פינעפטער עוועניו צווישן די צוויי לייבן פון דער ביבליאטעק אויף צוויי און פערציקסטער גאס. ער האט זיך אויס-געפוצט אין זיינע נייע מלבושים, לויט דער לעצטער אמעריקאנער מאדע, אָנגעטאָן די נייע געלע שיד מיט שאַרפע שפיצן, כאַטש עס האָט געקאָפּעט אַ רעגן. אין גאָס האָט ער געזען אויפּשריפטן אין די פענצטער פון אַלע געשעפטן: „קויף דאָ דײַן װאַלענטײַן־טאַג־מתנה“. יא, ער האָט טאַקע געזען אויפן קאַלענדאַר, אַז הײַנט איז װאַלענטײַן־טאַג און בײַ די ענגליש־קלאַסן האָט דער לערער געזאָגט, אַז װאַלענטײַן־טאַג קויפט יעדער אַ מתנה זײַן מיידל. פאַפּירן צו בלײַבן אין אַמעריקע האָט ער, ער אַרבעט אין אַן אַמע־ריקאַנער פּירמע און זעט שוין אויס ווי אַן אַמעריקאַנער „דענדי“, פאַר װאָס טאַקע נישט פירן זיך ווי אַן אַמעריקאַנער? לעאַן טאַרנאַװסקי גרינט זיך אויס און האָט שוין אַ פּול בײַטעלע מיט אַמעריקאַנער דאָלאַרן װאָס ער האָט אַליין פאַרדינט.

ער האָט חשק געהאַט זיך צו באַװײַזן אַז ער איז שוין אַ פאַרדינער, אָבער פאַרשטאַנען אַז מיט אַ צו גרויסער מתנה װעט ער אויסזען אַ „שווי־צער“. אַ צו קליינע מתנה טױג אויך נישט, יענטאַ קאָן נאָך מײנען אַז ער איז אַ קאַרגער. ער האָט געקליבן און געקליבן און בײַ זיך נישט געקאַנט באַשליסן װאָס צו קויפן, עס זאָל נישט זײַן צו קליין און נישט צו גרויס. דערוװײַל האָט ער געזען דורכן פענצטער, אַז דער רעגן האָט זיך פאַרוואַנדלט אין אַ שניי און יענטאַ װאַרט אויף אים אין גאָס שוין מער ווי אַ האַלבע שעה. „זאָל זײַן דאָס“, האָט ער געװײַזן אויף דעם ערשטן בעסטן בראַשקעלע װאָס זײַן אויג איז געפאַלן דאַרויף. דער פאַרקויפּער האָט עס אַרײַנגע־לייגט אין אַן עלעגאַנט אויסגעבעט שאַכטעלע. עס האָט טאַקע געמוזט זײַן דאָס בעסטע לויט דעם פּרײַז װאָס מען האָט אים געזאָגט; עס איז געװען גאַלד.

ער האָט נישט געהאַט גענוג געלט מיט זיך, דער פאַרקויפּער האָט אים געטרייסט אַז װאָס עס פעלט אים אין מזומן קאָן ער באַצאָלן מיט אַ טשעק. יא, ווי עס פאַסט פאַר אַ פּאַלנעם אַמעריקאַנער, האָט ער שוין געהאַט אַ קאַנטע אין אַ באַנק, אָבער ווי נעמט מען און מע גיט אויס אויף אַ קליין מתנהלע כּמעט דעם גאַנצן געהאַלט פאַר אַ װאָך אַרבעט?

„כ'האב נישט מיט זיך מיין טשעקביכל“, האָט ער געזוכט זיך אַרויס-
צודרייען, כאָטש ער האָט עס דוקא יאָ געהאַט אין קעשענע.

„ס'מאַכט נישט אויס, איר דאַרפט מיר נאָר זאָגן דעם נאָמען און אַדרעס
פון דער באַנק“, האָט דער פאַרקויפער געענטפערט און אַרויסגענומען פון
א שופלאַד אַ בלאַנקאָ טשעק.

ער האָט געקאָנט באלד זאָגן אַז עס איז פאַר אים צו טייער, איצט
האָט ער זיך שוין נישט געקאָנט אַרויסדרייען. ער האָט אונטערגעשריבן
דעם טשעק און מע האָט אים צוגעגעבן אַן געלט אַ שייַן וואַלענטין-קאַרטעלע.
„שרייבט עס אונטער, וועט מען עס פאַרפאַקן מיטן שאַכטעלע“. ער האָט
אונטערגעשריבן און געוואַרט אומגעדולדיק, מע זאָל עס שוין פאַרפאַקן.
שיין וועט עס זיין, אַז יענטאָ וועט דערווייל אַוועק אַהיים.

יענטאָ איז געווען אַ ביסל ברוגו; ער האָט איר געזאָגט אַז ער האָט
זיך פאַרשפּעטיקט ווייל ער האָט געזוכט אַ מתנה פאַר איר. ער האָט געזען
פייכטיקייט אין אירע אויגן. איז עס געווען פון גערירטיקייט אַדער פון קאַלטן
ווינט? זי האָט ווייניק גערעדט דעם אָונט. אויב זי וואַלט געוואָסט, אַז עס
איז גאָלד און וויפל עס קאָסט... זאָל ער איר זאָגן? ניין, עס פאַסט נישט.
צו מאַרגנס האָבן זיי זיך געטראָפן אין קלאַס. ווען זי איז אַרייַנגעקומען,
איז ער שוין געזעסן אויף זיין פּלאַץ און ווי נאָר זי האָט זיך אַוועקגעזעצט
נעבן אים איז דער לערער אַרייַנגעקומען. אין מיטן דער לעקציע האָט ער
צוגערוקט צו איר אַ צעטעלע מיט אַ פּראָגע: „איז עפעס געשען? דו זעסט
אויס צו זיין אין שפּאַנונג“. זי האָט געשאַקלט מיטן קאַפּ אין דער ברייט.
נאָך דער לעקציע איז זי צוגעלאָפן צום לערער און זיך עפעס געסודעט מיט
אים. ער האָט געוואַרט אויף איר און זיי זענען אַרויס צוזאַמען.

זי איז געאַנגען שנעל, כמעט געלאָפן. פּלוצלינג האָט זי זיך אָפּגעשטעלט
מיטן פנים צו אים און אַ פרעג געטאָן: „דאָס וואַלענטין-קאַרטעלע, דו
מיינסט עס ערנסט?“

„וואָס מיינסטו, צי כ'מיין עס ערנסט?“ ער האָט זיך שיער נישט געפילט
באַליידיקט. אפשר איז זי נאָך אין גאַנצן גריין, אָבער ער, ווען עס קומט
צו אַמעריקאַנער מיהגים, ווייסט ער וואָס ער טוט.

זי האָט אַרויסגענומען דאָס קאַרטעלע פון איר בייטל, געוויזן אויף דער

שורה „דו ביסט מיין וואלענטיין“ און געבעטן: „זאג עס מיר אויף פויליש.“
 „דו ווייסט נישט וואס דאס מיינט אויף פויליש?“ האָט ער זיך גע-
 ווונדערט. „יו אַר“ — דו ביסט מיין וואלענטיין.

„כ׳האַב געפרעגט דעם טיטשער.“

„וואס האָט ער געזאָגט?“

„דאָס מיינט: דו ביסט מיין סוויטהאַרט.“

„דו ביסט אַ זיס מיידל, יענטאַ.“

„סוויטהאַרט אויף פויליש איז באַזשעטשאַנאַ, נישט גענוי, אָבער עס

איז פּמעט ווי כּלה.“

„סוויט“ מיינט זיס, אַז דו ביסט אַ זיס מיידל קאָן איד זאָגן אַז דעם
 פּמעט“, האָט ער פּראַבירט געבן אַן אויסמיידנדיקן ענטפּער.

זי האָט נישט אָפּגעלאָזט. דאָס איז נישט קיין מתנה פאַר אַ גראַשן און
 זי ווייסט אַז מע קויפט נישט גלאַט אַזוי אַזעלכע טייערע מתנות. פּונדעסט-
 וועגן וויל זי הערן פּון אים, אַז ער פאַרשטייט וואָס עס מיינט און וואָס ער
 האָט אונטערגעשריבן.

דאָס האָט געקלונגען פּמעט ווי אַ באַליידיקונג. וואָס איז ער עפּעס,
 אַ קינד וואָס טוט אַפּ זאָכן און ווייסט נישט וואָס עס טוט?

זי איז אונטערגעשפּרונגען און אים אַ קוש געטאָן. דעמאָלט איז אַ קוש
 אין גאַס נאָך געווען מער פאַריזעריש ווי אַמעריקאַניש, אָבער ער האָט זי
 צוריקגעקושט מיט געפיל. אירע ליפּן זענען געווען פּייכט און זיס, זי איז
 טאַקע אַ „סוויטהאַרט“.

די נאַכט איז ער אינגעשלאָפּן מיט אַ געפיל פּון דערהויבנקייט; די
 צווייטע נאַכט איז ער אין גאַנצן נישט געשלאָפּן. איז זי עס? איז ער שוין
 גרייט דערצו? אַז זאָשאַס געשטאַלט שווימט אויף אין זיין זפּרון, ווערט אים
 נאָך הייס „אונטערן לעפעלע“ און ענג אין האַלדז; אייטערט נאָך אין אים
 די ווונד? פּון דער זאָשאַ קאָן מען אויסשניידן צוויי יענטאַס, אָבער ער
 וואַלט יענטאַן נישט אויסגעביטן פאַר צען זאָשאַס. מיט יענער מרשעת איז ער
 אַלע מאַל געווען אין שפּאַנונג, מיט יענטאַן איז אים גוט, גוט, גוט! איך לעמ-
 בעריק האָט ער גאַנצע נעכט נישט צוגעטאָן קיין אויג פּון צרות, איצט קאָן
 ער נישט אינשלאָפּן ווייל איצט קאָן ער שוין רויק שלאָפּן אין די נעכט און

דאָס איז אים ערשט איצט קלאָר געוואָרן. דו ביסט באמת מיין וואַלענטין.
יענטאָ...

XXII

די דריי מאָל אַ וואָך האָבן זיי זיך געטראָפֿן אין קלאָס און צוזאַמען געלערנט.
ענגליש; שבת און זונטיק האָבן זיי שפּאַצירט צוזאַמען. אַריינגעגאַנגען אין
אַ מוזיי, געזען אַ פּילם אָדער סתּם געזעסן אין אַ קאַפעטעריע און געשמעסט.
ער האָט דעמאָלט געמיינט אַז עסן אין אַ קאַפעטעריע איז עכט און טיפּיש
אַמעריקאַניש. אָבער דאָס אַלץ איז נישט גענוג געווען און ער האָט זיך געלאָזט
אַריינציען אַ טעלעפּאָן. נאָך וואָס האָט ער באַדאַרפט אַ טעלעפּאָן אויב נישט
צו קלינגען צו איר און הערן איר קול, אַפּילו ווען זיי קאַנען זיך נישט טרעפֿן?

די דרייטשן האָבן פּאַרנומען לעמבעריק, אָבער באַלד צוריק אַרויס און
עס איבערגעגעבן צו די רוסן. ער האָט געשיקט פּעקלעך צו דער מאַמען
און אַפּילו נישט געוויסט צי זי האָט זיי באַקומען. לעמבעריק איז געווען
אַריבער ימען און אַלץ וואָס איז דאָרט אַ מאָל געשען צו אים איז געווען
אַזוי ווייט, ווי עס וואַלט געשען צו אים אין אַן אַנדערן גילגול. לעמבעריק
איז אַן אויפהער געווען נישט זיכער, שטענדיק געוואָרפֿן פֿון כּוואַליע צו
כוואַליע, אַזוי פֿון די קינדער־יאָרן ביזן אַוועקפּאַרן קיין ניו־יאָרק. ניו־יאָרק
איז זיין זיכערער ברעג און ער איז דערשוועמען אָהער צוזאַמען מיט זיין
„סוויטהאַרט“. ביי טאַג ביי דער אַרבעט צי אין מיטן נאַכט, ער דאַרף נאָר
אויפהייבן דאָס טרייבל און איר זיס, וואַרעם קול וועט אים רופֿן „דאַרלינג“.

XXIII

ניו־יאָרק האָט אויך שנייען און רעגנס און מיזעראַבעלע וועטערן.
די שווערע וואַלקנס, ווען זיי הענגען איבער די קעפּ פֿון די וואַלקן־קראַצערס,
וואַרפֿן אַן אַ מרה־שחורה, אַט־אַט און די גרויקייט וועט איינגשלינגען די
גאַנצע שטאָט. מע קומט אַהיים אין אַוונט אַדורכגעווייקט פֿון רעגן, מע עפּנט
די אויגן אין דער פּרי, גאַלדענע שטראַלן ווינקען אַריין דורכן פּענצטער

און אז מע בייגט ארויס דעם קאפ. קאן מען אויך זען א מילדן בלויזען הימל איבער די דעכער. גיב א טראכט, אז אין פוילן איז מיטן מארץ נאך מיט ווינטער. עס ווערט נאך פריילעכער אויפן געמיט ווען דער טעלעפאן נעמט קלינגען. ס'איז יענטא. זי וויל זיך טרעפן פרי ווייל זי מוז אהיימגיין פריער, ס'איז היינט פורים און אלע קרובים קומען זיך צוזאמען צו דער פורים-סעודה.

ס'איז געווען א מילדער, זוניקער, ערב-פריילינגדיקער זונטיק; זיי האבן זיך געטראפן, ווי אלע מאל, ביי די צוויי לייבן. יענטא האט אים געזאגט, אז פורים איז ביי יידן א מינהג זיך צו געבן מתנות און אים טאקע געגעבן א מתנה. ס'איז געווען א האלבער טויף נאזטיכלעך פון איידעלן באטיסט. „ס'איז נישט אזא טייערע מתנה ווי דו האסט מיר געגעבן“, האט זי געזאגט. „אבער די מאנאגראמען האב איך אליין אויסגענייט פאר דיר“. פורים פיערט מען המנס מפלה, האט זי צוגעוואונטשן דער היינטיקער המן זאל שוין האבן א מפלה און די מלחמה זאל זיך שוין ענדיקן.

„א, ס'וועט שוין לאנג נישט דויערן“, האט ער זי פארזיכערט, „ענגלאנד און פראנקרייך ווארטן נאר אויפן פריילינג צו מאכן אן אפענסיווע. היטלער וועט אריינכאפן דעם אמתן טויטקלאפ“.

אזוי האבן אלע געגלייבט. עס איז פארשוונדן דער קריזיס און די ארבעטלאזיקייט פון די דרייסיקער יארן, מע האט פארדינט אויף פרנסה, מע האט געהאפט אויף א נצחון און מע האט זיך געגרייט צו פסח מיט א פריילעך געמיט.

יענטאס עלטסטער ברודער האט אים פארבעטן אויף גאנץ פסח. „א גאנצע וואך?“ האט ער זיך דערשראקן. ער איז נישט געווינט, ער קאן נישט זיין א גאנצע וואך ביי פרעמדע.

„ס'איז דאך מיין ברודער, מיין ברודער איז נישט קיין פרעמדער“.

„פסח, רעליגיע, כווייס גארנישט וועגן די זאכן“.

„נישט געפערלעך. מע עסט מצה, מע טרינקט וויין און מע ליענט פון א הגדה. שלמה, מיין ברודער, ווייסט שוין אז דו קענסט נישט ליענען קיין העברעיזש. דא אין אמעריקע איז מען געווינט צו אועלכע זאכן“.

ער האט זיך געדונגען מיט איר און עס איז געבליבן, אז ער וועט קומען

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

נאָר צו די סדרים, איין סדר בײַ איין ברודער און דעם צווייטן בײַם אַנדערן ברודער. „דו זאָלסט זיך נאָר נישט פאַרליבן אין מיין פלימעניצע. זי איז אַ שיינע און אַן אמתע, יענקיטע“.

XXIV

יענטאָ האָט עס געוואָלט מאַכן ליכטער פאַר אים, און אפשר האָט זי נישט געוואָלט אירע ברידער זאָלן וויסן וואָס פאַר אַן עס-האַרץ ער איז אין ייִדישע זאַכן. זי האָט אים געלערנט וועגן פסח בײַ יעדן צוזאַמענטרעף. צוויי טעג פאַר פסח האָט זי אים געמאַכט אַ סורפריז. זי האָט דעם אַוונט געזאָלט בלייבן אין דער היים און העלפן איר שוועגערין צוגרייטן צום סדר. פלוצלינג האָט געקלונגען זײַן טירגלעקל, ס'איז געווען יענטאָ. זי האָט געבראַכט אַ יאַרמלקע וואָס זי האָט פאַר אים געמאַכט און אַ הגדה מיט ענגלישער איבערזעצונג וואָס זי האָט געקויפט אויפן וועג אַהער. צום ערשטן מאל בײַ אים אין שטוב, האָט ער נאָר געוואָלט האַלדון און קושן זיך, אָבער זי איז געווען ווי אַ שטרענגע לערערין. זי האָט נישט געוואָלט אַפּלאַזן די הגדה און געמאַכט מיט אים אַ גאַנצע רעפעטיציע פון סדר.

זי האָט געבראַכט מתנות פאַר אים, האָט ער איר געוויזן אַ פּלאַש וויין וואָס ער האָט געקויפט צו ברענגען צום סדר. אָבער יענטאָ האָט זיך אַ קרים געטאַן: „ס'טויג נישט“.

„ס'איז עכטער פראַנצייזישער וויין, שווער צו באַקומען מלחמה-צײַט“.

„ס'מוז זײַן פּשרער וויין“.

„וויין מאַכט מען פון טרויבן, נישטאָ קיין חויר אין וויין“.

יענטאָ האָט אים פּראַבירט דערקלערן דעם ריטואַל פון קידוש און פאַר וואָס עס מוז זײַן נאָר ייִדישער וויין, אָבער ער האָט עס נישט באַנומען און איז געוואָרן טרויעריק. אַ נאַרישקייט, און עס האָט קאַליע געמאַכט זײַן שטימונג.

XXV

ס'איז געווען ערב־פסח פאר נאכט. ער האט זיך געבאָדן און געוואָשן דעם קאָפּ. האָבן די האָר זיך אָנגעקרויזט אַז ער האָט זיי קוים געקאָנט צעקעמען. פון צו פיל קעמען איז עס געוואָרן ווי אַ שייטל, גרעסער ווי זײַן גאַנצער קאָפּ. ער וואָלט באַדאַרפט אַרײַנגיין אין אַ שערערײַ אַרומצושניידן די האָר, אָבער עס איז שוין געווען צו שפעט. זאָל ער אַליין עס טאָן? קודם וועט ער זיך אַפּראַזירן.

בלוט האָט אַ שטראָם געטאָן דורך די מולינעס אויף זײַן אָנגעזיפט פנים; ער האָט, זעט אויס, אָפּגעשניטן אַ בלעטערל. ער האָט אָפּגעווישט די זייף, דאָס בלוט האָט פאַרגאַסן דאָס גאַנצע פנים און ער האָט עס גאָר נישט געקאָנט אָפּשטעלן. ער האָט צוריק אײַנגעזיפט ס'פנים, עס ווערט שפעט און ער מוז זיך אַפּראַזירן. האָט די האַנט אַ ציטער געטאָן ווייל ער איז געווען אַזוי אויפּערעגט? ער האָט זיך ווידער צעשניטן. נישט טיף, אָבער געלאָזט אַ רויטע ליניע איבער דער גאַנצער ברייט פון דער רעכטער באַק און די לינקע באַק האָט נאָך אַלץ געבלוטיקט. ער איז געוואָרן אַזוי אין פעס אויף זיך, אַז ער האָט אַוועקגעוואָרפן דאָס גאַלמעסער. ער האָט באַקומען אַ שטיקל אייז בײַ אַ שכן און עס צוגעלייגט צו דער ווונד; עס האָט געהאַלפן. דאָס בלוטיקן האָט זיך אָפּגעשטעלט. אַ קוק געטאָן אין שפיגל און דערזען אויפן פנים אַ סקאַרופּע פון פאַרטריקנט בלוט די גרייס פון אַ זילבער־דאַלער.

נישט ווייט פון אים איז געווען אַן אַפטייק. אַ יידישער אַפטייקער, אָבער אַן אַפטייק מוז זײַן אָפּן. ער האָט געכאַפט אויף זיך אַ פאַר הויזן און אַראָפּגעלאָפּן.

דער אַפטייקער האָט אים געגעבן אַזאַ מין שטיפט אָנצורייבן די ווונד. ער האָט פריער געמוזט אַפּוואָשן דאָס פאַרטריקנטע בלוט. ער האָט עס געוואָשן מיט אַלקאָהאָל און עס האָט ווידער גענומען בלוטיקן. געריבן און געריבן מיטן שטיפט און צום סוף אַוועקגעוואָרפן דעם שטיפט אַהין וווּ עס איז געלעגן דאָס גאַלמעסער. ער האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף אַ בענקל און געשאַלטן מיט אַלע פּוילישע און אוקראַינישע קללות וואָס ער

א מענטש איז נאָר אַ מענטש

האַט זיך נאָר געקאָנט דערמאָנען. באַרויקט זיך וועגן דעם צעשניטענעם פּרצוף, האָט ער דערזען אַז די הויזן וואָס ער האָט געכאַפט אויף זיך אַראָפּ-צולויפן אין דער אַפטייק, זענען די נייע הויזן וואָס ער האָט געהאַט אָנגע-גרייט אויף אַ בענקל זיי צו טראָגן ביים סדר, און אַז די הויזן האָבן טונקעלע בלוטפלעקן און ווייסע פּלעקן פון — דער טייוול ווייסט וואָס. וואָס טוט מען איצט? וואָס טוט מען איצט?

ער האָט איבערגעזעהט אַלע פּוילישע און אוקראַינישע קללות און צוגע-לייגט אַ פּאַר קללות אין דײַטש. עס איז אים געווען טרוקן אין מויל, אָבער ער איז נישט אויפגעשטאַנען פון בענקל נעמען אַ טרונק וואָסער. עס איז געוואָרן פינצטער און ער איז נישט אויפגעשטאַנען אָנצוצינדן די ליכט. ער האָט געהאַט אַ זייגער מיט פּאַספּאַרירטע ווייזערס, אָבער ער האָט נישט געוואָלט וויסן ווי שפּעט עס איז, עס איז שוין סײַ ווי אַלץ אייגס...

אַ קלינג פון טעלעפּאָן האָט אים אַרויסגעריסן פון זײַן פּאַרגליווערטקייט, ער איז אויפגעשפרונגען, געלאָפן צום טעלעפּאָן.
מע האָט נישט געענטפערט אויף זײַן „העלאָו“. „העלאָו, העלאָו“, האָט ער אַרײַנגעשריגן אין טעלעפּאָן. ער האָט געהערט ווי אויף דער אַנדערער זײַט האָט מען אויפגעהאַנגען דאָס טרײַבל.
ער האָט פּאַרשטאַנען ווער עס האָט געקלונגען. ער וואָלט באַדאַרפט צוריקקלינגען און זאָגן עפעס אַ תירוץ, אַז ער איז נישט געזונט. ער האָט געוואָלט קלינגען, אָבער — — —
אָבער וואָס?

ער דאַרף עפעס צוטראַכטן, עפעס וואָס זאָל זײַן — — — וואָס זי זאָל קאָנען גלייבן. ער דאַרף זיך אוועקזעצן און טראַכטן.
ער האָט זיך אוועקגעזעצט, אָבער מיטגענומען די פּלאַש פּראַנצייזישן וויין. פּאַר זײַנע פיר פּוסות איז דער פּראַנצייזישער וויין אויך פּשר...

XXVI

יענטאָ האָט מער נישט געקלונגען צו אים און ער האָט אויך צו איר נישט געקלונגען. ער איז מער נישט געגאנגען צו די ענגלישע קלאַסן אין „האַיאָס“, ער האָט זיך געשעמט זיך צו ווייזן פאַר איר. דאָס צעשניידן זיך ביים ראַזירן ערב־פּסח, איז עס געווען נאָר אַ צופאַל?

עס איז קלאָר, אַז אויב ער וואָלט דעמאָלט געגאנגען צום סדר און איר משפּחה וואָלט אים אויפגענומען ווי איר חתן, וואָלט עס געוואָרן אַפיציעל און ער וואָלט זיך מער נישט געקאָנט אַרויסדרייען דערפון.

ער וואָלט זיך נישט געקאָנט אַרויסדרייען? פאַר וואָס האָט ער זיך געדאַרפט אַרויסדרייען? אמת, ער האָט זיך געהאַט דערשראָקן פאַר דער ריגאָריסטישער ייִדישקייט פון אירע ברידער, אָבער קיינער וואָלט אים נישט געצוונגען צו גאַרנישט. יענטאָ איז טאַקע געווען אַ ביסל רעליגיעז, אָבער זי איז געווען טאַלעראַנט...

זיין האַנט וואָס האָט צעשניטן זיין פנים יענעם ערב־פּסח — פון וואַנען האָט די האַנט געוואָסן וואָס עס איז נאָך נישט געווען קלאָר אין זיין קאָפּ? אַז ער האָט מער נישט געהאַט יענטאָן, האָט ער פאַרבראַכט די אַוונטן אין דער היים, אַליין. דער ווייטיק וועגן זאַשאַן איז צוריקגעקומען און מע קאָן זאָגן, אַז ער האָט אים אויפגענומען ווי אַן אַנגעלייגטן גאַסט. האָט ער זיך געפילט שולדיק וואָס ער האָט זאַשאַן אַזוי שנעל פאַרגעסן? האָט ער צוריק אויפגעבלאָזן זיינע געפילן צו זאַשאַן פּדי עס זאָל אים ליכטער זיין צו פאַרגעסן יענטאָן? ווער האָט אים דען גענייט איבערצורייסן מיט איר? ער האָט אַ מאָל געזאָגט צו אַ צעל־שכן, אַז מע האָט אים אַרעסטירט ווייל ער האָט זיך אַליין „אונטערגעשטעלט אַ פּיסל“. ער טוט דאָס זיין גאַנץ לעבן; ווען נאָר עס קומט אים אונטער עפעס גוטס, אַנטלויפט ער פון דעם. זאַשאַן איז ער נאָכגעלאָפּן טאַקע ווייל ער האָט געמוזט נאָכלויפן. טאַקע ווייל זי האָט אים דערנידעריקט, האָט ער געחלשט צו געווינען איר ליבע. צום ווינציקסטן איר רעספעקט. ער איז געקראַכן אויף אַלע פיר פאַר זיין מאַמען טאַקע ווייל ער האָט זיך געדאַרפט איינקויפן אין איר ליבשאַפט. אפשר וואָלט ער אויך יענטאָן נאָכגעלאָפּן, אויב זי וואָלט כאַטש געמאַכט דעם אַנשטעל אַז זי אַנטלויפט פון אים.

יענטאָ איז נישט קיין נאָר, זי האָט פאַרשטאַנען וואָס זײַן נישט קומען צום סדר מיינט, בעסער ווי ער אַליין האָט עס אין יענער נאַכט פאַרשטאַנען. ער וואָלט אַזוי געוואָלט זי זאָל טראַכטן וועגן אים גוטס. ער האָט געטראַכט איר זאָגן אַז ער האָט עס געטאָן נאָר פאַר איר טובה-וועגן, פאַראַן אַ ירושה-קרענק אין זײַן משפּחה און ער טאָר נישט חתונה האָבן. זי וויל דאָך זיכער האָבן קינדער, אָבער אים האָט מען אָנגעזאָגט נישט צו האָבן קיין קינדער. אַ סך אַזעלכע ליגנס האָבן דעמאָלט אויפגעבליצט אין זײַן קאָפּ. אָבער ער האָט נישט געהאַט דעם מוט זיך צו פאַרבינדן מיט איר, אַפילו פּדי זיך צו פאַרענטפּערן.

אוי, געוואָלד, דער ליגן איז דאָך געוואָרן אַן אמת! די לוקעמיע, ער ווייסט פון כאַטש איין קרוב וואָס איז געשטאַרבן פון אַזאַ קרענק. ער קאָן איצט אויפזוכן יענטאָן און איר דאָס זאָגן. נאָר מחמת ער האָט זי אַזוי ערנסט ליב געהאַט. האָט ער דעמאָלט באַשלאָסן נישט אָנצוואַרפן אויף איר זײַן גורל. דאָס איז דעמאָלט געווען אַ גרויסער קרבן פון זײַן זײַט. זאָל זי איצט קומען און זען, ער ליגט אין אַ שפיטאַל און שטאַרבט פון אַ קרענק וואָס ער האָט געירשנט אין זײַן בלוט.

יענטאָ — — — יענטאָ — — — ווי האָט זי געהייסן? יאָ, ער געדענקט: יענטאָ יודעלעוויטש. ער קאָן איר שרײַבן אַ בריוו. אין ניו-יאָרק, אַז עס קומט אַ בריוו אָן אַן אַדרעס, האָט דער פּאַסטאַפּיס מיטלען ווי אַזוי צו געפינען דעם אַדרעסאַנט. יאָ, ער מוז עס טאָן. כאַטש איצט זי איבערבעטן פאַר דער דעמאָלטיקער פאַרשעמונג.

מער ווי זעכצן יאָר זענען אַוועק זינט יענעם פּסח. זי האָט שוין זיכער חתונה געהאַט און רופט זיך מער נישט יודעלעוויטש.

זי האָט געהאַט אין ניו-יאָרק צוויי ברידער, דער עלטערער האָט גע-הייסן — — — יאָ, ער געדענקט. דער עלטערער ברודער האָט געהייסן סאַלאַמאָן; יענטאָ פּלעגט זאָגן, אַז ער איז אַזוי קלוג ווי דער קיניג סאַלאַמאָן. מאַדנע, אַזוי פּיל וויכטיקע געשעענישן זענען אַזוי לאַנג געווען פאַרטונקלט און פאַרשטופּט אין אַ ווינקל פון זײַן זכרון און דווקא אַזאַ נאַרישקייט ווי דעם ערשטן נאַמען פון יענטאָס ברודער געדענקט ער. ער געדענקט אַפילו, אַז די פּוילישע יידן זאָגן דאָס אַרויס: שלוימע, אַזוי טאַקע האָט יענטאָ

אָנגערופן זײַן נאָמען. עס איז אים באַשערט ער זאָל קאָנען גוט מאַכן אַן עוולה. ער וועט שרײַבן אַ לאַנגן בריוו און אַדרעסירן צו יענטאָ יודעלעוויטש, בײַ שלוימע יודעלעוויטש. אויב די פּאָסט וועט נישט געפינען אײנעם, וועט זי געפינען דעם צווייטן. יענטאָ וועט אײַנזען, אַז — — —

יענטאָ האָט שוין אײַנגעזען — — — אַלע צײַטונגען זענען געווען פול מיט זײַן נאָמען, מיט זײַן בילד. יענטאָ האָט עס געלייענט און געטאַנצט פון גליק וואָס זי איז דעמאָלט קעגן איר ווילן געראַטעוועט געוואָרן פון אַרײַנפאַלן צו דעם פּאַרשוין, צו דעם שפּיאָן און פּאַררעטער.

גאָט מײַנער, גאָט מײַנער! דעמאָלט ווען ער האָט גענומען אויף זיך בערנאַרדס זינד, דעמאָלט האָט ער נישט געדענקט וועגן יענטאָן. ער וויל נישט, ער קאָן עס נישט פּאַרטראַגן, אַז יענטאָ זאָל טראַכטן וועגן אים ווי וועגן אַ שפּיאָן, וואָס טוט מען, אַז כאָטש זי אײַנע זאָל וויסן דעם אמת? ער איז גרייט מיטן אײַגענעם ווילן צוריקצופאַרן קיין נײַ-יאָרק, ער איז וויליק צוריקצוגיין אין סיג-סינג, מיט דעם איין און אײַנציקן באַדינג ער זאָל פּרײַער קאָנען רעדן צו יענטאָן. יענטאָ דאַרלינג, דער מענטש וואָס דו האָסט געליבט איז נישט קיין פּאַררעטער, ער איז דאָס וואָס דו האָסט שוין דעמאָלט געוואָסט אַז ער איז — אַ נאָבעלער מענטש, אַן אײַדעלער גרויסמוטיקער מענטש וואָס האָט זיך מקריב געווען פאַר זײַן ברודער. יענטאָ טײַרער, איך בין אַזוי ריין און אַן שולד ווי דעמאָלט ווען איך האָב דיר געגעבן דעם וואַלענטין, דו געדענקסט יענעם אַונט, יענטאָ? דו ביסט נאָך אַלץ מיין וואַלענטין, מיין סוויטהאַרט, כאָטש דו ביסט מער נישט מיין פּלה. זײַנע אויגן זענען פול געוואָרן און איבערגעלאָפן די פּאַרמאַכטע לעפלעך. גראָד איז די קראַנקן-שוועסטער אַרײַן אַ קוק טאָן און דערזען זײַנע טרערן. „איר שלאָפט נישט?“ האָט זי געפרעגט.

„אַ שלעכטער חלום האָט מיך איבערגעוועקט, כ׳דאַרף נאָך אַ טאַג-לעטקע“.

„דער דאָקטער האָט פּאַרשריבן נאָר צוויי און איר האָט זיי שוין גענומען“.

„עס זענען שוין אַרײַבער אַזוי פיל שעהען“.

„כ׳קאָן נישט אַן דעם דאָקטער“.

„איך חלש שלאָפן“.

זי האָט אַרױפגעלייגט אַ האַנט אויף זײַן שטערן. „ס'איז גוט“, האָט ער געזאָגט, „אײער האַנט איז אַזוי קיל“.

„איר האָט ווידער אַ ביסל היץ. אַן אַספּירין קאָן איר אײך געבן“.

„צוויי“, האָט ער געבעטן, „אײך בין אַ היציקער מאַן“.

זי האָט געלאַכט פון זײַן חכמה און געבראַכט צוויי טאַבלעטן אַספּירין. דער קאַפּווייטיק איז לײכטער געוואָרן, ער איז אין גאַנצן געוואָרן לײכטער און מער נישט געפילט דעם האַרטן מאַטראַץ אונטער זיך. ער איז נישט געלעגן, נאָר געשוועבט העכער פון דעם בעט. ער האָט געדענקט אַז ער האָט נישט גענומען די שלאַפּטאַבלעטן, קאָן עס זײַן אַז ער איז דאָך אײנגעשלאָפן? אויב ער שלאַפּט, ווי קאָן ער זיך פּרעגן צי ער שלאַפּט? אַכײבע...
דרױסן איז עפּעס אַראַפּגעפּאַלן מיט אַ טראַסק און צעפּיצלט געוואָרן מיט אַ געבראַזג. ער האָט ווידער געפילט דעם מאַטראַץ אונטער זיך. ער האָט אַ קלונג געטאָן. גערופן די שוועסטער. „ס'איז גאַרנישט“, האָט זי אים באַרױקט. דער פּאַליציאַנט וואָס האַלט שמירה אויף יענער זײט טיר איז אײנגעשלאָפן מיט אַ גלאַז וואַסער אין האַנט. דאָס גלאַז איז אַראַפּגעפּאַלן און צעבראַכן געוואָרן.

דער פּאַליציאַנט דרויסן איז איצט שוין געווען וואָך און געדרייט זיך אויף זײַן בענקל און געמאַכט אַ רעש. שוין אַנגעכאַפּט דעם שלאָף בײַ די פּאַלעס, האָט יענער באַדאַרפט אַראַפּוואַרפן אַ גלאַז. מערי, מערי, וווּ ביסטו געלם געוואָרן, קײנער קאָן מיך נישט אַזוי אײנשלעפּן ווי דו.

דער פּאַליציאַנט דרויסן איז איצט שוין געווען וואָך און געדרייט זיך אויף זײַן בענקל און געמאַכט אַ רעש. שוין אַנגעכאַפּט דעם שלאָף בײַ די פּאַלעס, האָט יענער באַדאַרפט אַראַפּוואַרפן אַ גלאַז. מערי, מערי, וווּ ביסטו געלם געוואָרן, קײנער קאָן מיך נישט אַזוי אײנשלעפּן ווי דו.

מערי האָט זיך אויסגעטאָן פאַר אים אין אַ סטריפּטיז. ער קאָן דאָס מער נישט טאָן מיט מערין; פאַר וואָס נישט מיט יענטאָן?
יענטאָן און סטריפּטיז? יענטאָן איז געווען שעמעוודיק און צניעותדיק. זי איז געווען, כמעט, זײַן כלה און ער האָט נישט געזען איר לײב טיפּער ווי דעם דעקאַלט. יענטאָן וואַלט זיך נישט אויסגעטאָן פאַר אים ביז נאָך דער חתונה.

ער קאָן דאָך זיך אויסמאַלן, אַז ער האָט מיט איר חתונה געהאַט. ער איז דעמאַלט יא געגאַנגען צום סדר — — ער האָט זיך צעשניטן בײַם גאַלן? וואָס פאַר אַ צעשניטן און וואָס פאַר אַ גאַלן? ער האָט אַוועקגעוואַרפן דאָס

גאלמעסער ווייל ער האט באשלאסן צו ווערן א ייד ווי איר טאטע און זיך קיין מאל מער נישט גאלן. אוודאי איז ער געגאנגען צום סדר, און ביים סדר האט מען אפגערעדט א חתונה. ער איז געשטאנען אונטער א חופה מיט יענטאן און א ראביי מיט א לאנגער בארד האט געזאגט "מאדליטוועס" אדער וואס מע זאגט דארטן. ס'איז אפילו געווען א "דזשעסטער", אזא ייִדליקל וואס מאכט פריילעך, ווי ער האט עס געזען אין א פילם.

ס'איז שוין נאך דער חתונה. יענטא נעמט אראפ דעם ווייסן שלייער און דעקט אפ א שיינענדיק פנימל. ס'איז שוין נאך אלע צערעמאניעס און זי קומט אין זיין צימער...

ניין, נישט אין זיין ארעמען, בחורישן צימער. ער האט צוגעגרייט א דירה. מע האט ווידער געהעכערט זיין געהאלט, האט ער געדונגען א שיינע דירה און איינגעריכט די דירה מיט אלעם נייטיקן. פאר וואס ער האט אלץ איינגעקויפט אליין? ער האט געוואלט, עס זאל זיין א סורפריו פאר יענטאן. געקויפט א טעפעך, אויפגעהאנגען פארהאנגען — — —

איז אים איינגעפאלן דער משוגענער געדאנק אריבערצוברענגען באלעקן און זאשאן ווייל ער האט זיך געוואלט באווייזן מיט זיין שיינער דירה? ווייל ער האט געוואלט, זיי זאלן פלאצן פון קינאה?

וואס זענען עפעס זאשא און בערנארד אריינגעקראכן אין זיין חלום? ארויס! אוועק! כ'וויל נישט וויסן פון אייער געביין.

יא, ער האט זיך געקויפט א שיינעם טעפעך. ווי גראציען יענטאס פיס-לעך וועלן טרעטן אויפן ווייכן טעפעך... און אז ער האט באצאלט פאר דעם טעפעך מער ווי א טויזנטער, איז וואס? ער קאן זיך נישט דערלויבן? די העכערונג אין געהאלט וואס ער האט באקומען איז שוין די צווייטע דאס יאר. ער ארבעט טייל מאל איבערשעהען, ס'איז א וויכטיקע ארבעט, א קאנטראקט פאר דעם פענטאגאן...

פארן פענטאגאן?

אוודאי, דערפאר האט ער באדארפט דעם רוסישן פאטאָאָפאראט וואס ער האט ארויסגעווארפן מיטן מיסט.

ניין, ניין, צו אל די רוחות, ניין! נישט ער, נאך בערנארד האט גענוצט דעם פאטאָאָפאראט צו קאפירן רעצעפטן. ער האט טאקע צענומען דעם

אפאראט און ארויסגעטראגן מיטן מיסט, ווייל ער האט געוואלט ראטעווען זיין ברודער. בערנארד איז דער שפיאן, נישט ער.

איז טאקע בערנארד דער שפיאן, אדער ער פראבירט עס זיך נאר איינ-רעדן, ווי ער האט פריער זיך פראבירט איינרעדן אז ער האט חתונה געהאט מיט יענטאן? וואס פאר א משוגענע נאכט איז דאס? ער גייט, דאכט זיך, אראפ פון זינען. לויט דעם וואס איז די נאכט אדורך זיין קאפ, איז מעגלעך אז ער האט גאר נישט קיין ברודער און אז ———

זאל זיין, אז ער איז דער שפיאן און בערנארד איז אן אומשולדיק לעמעלע. עס גייט אים דען אין דעם, ער זאל בלייבן דער גערעכטער? אלץ וואס ער וויל איז איינשלאפן, ער חלשט שלאפן.

נאך א מאל: ער האט חתונה געהאט מיט יענטאן, ער האט נאך חתונה געהאט מיט איר אויף דער שיף קיין אמעריקע, און ———

אויב שוין חלומען, פאר וואס נישט גיין ווייטער? ער איז געפארן קיין לאסק אויף א וויטשעטשאק, אזא מין סטודענטישער ארויספאר, דארט גע-טראפן יענטאן און אויפן ארט זיך פארליבט אין איר.

גיין, דאס איז צו ווייט פון רעאליטעט. כדי ער זאל קאנען מיט אפענע אויגן גלייבן אין די חלומות, מוזן זיי זיין גלייבלעך. יענטאן האט נישט געענדיקט גימנאזיע, ווייל זי איז געווען ארעם. אבער אירע ברידער פון אמעריקע ——— יא, דאס איז מער רעאליסטיש. שלמה יודעלעוויטש האט געשיקט געלט פון אמעריקע און ——— יא, אוודאי, יענטאן איז געווען א סטודענטקע, אויפן אוניווערסיטעט האט מען זי גערופן „זשענטילא“. ווי חנעווידיק דאס ווייסע סטודענטן-היטעלע מיטן רויטן לאמפאס איז געזעסן אויף איר שייך קעפל. ווען ער האט שפאצירט מיט איר אויפן זאמעק האט מען זיי נאכגעקוקט, אבער ער האט פארלוירן די ברילן ———

די רישעותדיקע זאשא דערלאזט נישט, ער זאל הנאה האבן אפילו פון א פאנטאזיע. נאך א מאל פון אנהייב: א ווייס חופה-קלייד און אל דאס איבעריקע... עס איז געבוירן געווארן א מיידעלע, א פיצעלע, זיס מיידעלע... איצט איז ער ארויף אויפן ריכטיקן וועג. ער קאן נישט וועבן קיין נאקעטייט-סצענע ארום יענטאן, אבער א קינד, דאס יא. ער האט שוין איצט געקאנט האבן א טאכטער א „טינאיידזשער“, א פופצן-יאריקע וואס וואלט

געזעסן נעבן זיין בעט און ארויפגעלייגט א קאלט הענטל אויף זיין הייסן שטערן, און — — —

ער וואלט געהאט געדולד צו א קינד? אפילו א קעצל וואס ער האט א מאָל גענומען אויסצוהאָדעווען, האָט ער נאָך עטלעכע וואָכן צוריקגעגעבן. אויך יענטאָן האָט ער דאָך איבערגעלאָזט אין דער לעצטער מינוט.

ער האָט איבערגעריסן מיט יענטאָן און דאָך געקאָנט האָבן א קינד. ווען די מלחמה האָט זיך געענדיקט און עס זענען געבליבן אזוי פיל קינדער אָן עלטערן, האָט מען זיך געבעטן מענטשן זאָלן אָדאָפטירן די יתומים. א קליין קינד פאַר א מאָן וואָס איז אליין וואָלט טאָקע געווען שווער, אָבער ער האָט געקאָנט אָדאָפטירן א קינד אין שולעלטער. אויב ער וואָלט דאָס געטאָן, וואָלט זיכער נישט געקומען צו דעם, ער זאָל אַריבערברענגען בערנארדן און מאַשאָן און עס וואָלט נישט געקומען צו דער גאַנצער שפּיאַנאָזש-אָפּערע. מאַשאָ איז געווען זיבעצן יאָר אַלט ווען זי איז געקומען צו אים. ער איז געווען בעסער צו איר ווי איר אייגענער טאָטע, ער האָט דאָס לעבן געשטרעקט פאַר איר.

אויב ער וואָלט אָדאָפּטירט באַלד נאָך דער מלחמה א קינד פון צען אָדער עלף יאָר, וואָלט ער איצט געהאַט אַן אייגענעם מענטש וואָס זאָל זיצן ביי זיין בעט ווען ער איז קראַנק. זיין זון אָדער טאָכטער וואָלט שוין איצט גראַדוירט פון קאָלעדזש און געשטאַנען אין שידוכים, אָבער ער האָט אפילו נישט געטראַכט וועגן דעם. ער האָט פאַרטאַכליעוועט אַ לעבן מיט לעקן אַלטע פּאַסטמאַרקעס און קושן מיאוסע זונות. אויב ער וואָלט געהאַט גענוג טאַבלעטן צו מאַכן אַ סוף, וואָלט ער עס געטאָן שוין איצט.

ער וועט נעמען צוויי טאַבלעטן, נאָר צוויי. ער מוז שלאָפן, אַנישט וועט ער אין גאַנצן אַראָפּ פון זינען.

אַ שוועסטער איז ווידער אַריינגעקומען, ס'איז נישט געווען די זעלביקע וואָס איז דאָ געווען ביז איצט. אפשר וועט ער ביי איר אַרויסקריגן אַ צוויי טאַבלעטן? «כ'מוז האָבן עפעס צו שלאָפן», האָט ער זיך געבעטן. זי האָט אַרויפגעצויגן דעם פענצטער-ראַלעט און געזאָגט: «מע וועט באַלד ברענגען אַנבייַסן». דרויסן האָט שוין געגרויט אויף טאָג.

XXVII

דעם טאג האבן די צייטונגען ווידער געדרוקט „בריוו אין רעדאקציע“ וואס האבן זיך אנגענומען זיין קריוודע. די קראנקן-שוועסטער האט עס פאר אים איבערגעזעצט אויף ענגליש. דער ראדיא האט געמאלדן, אז אויך אין אמעריקע זענען די צייטונגען פול מיט פראטעסט-בריוו קעגן דעם געיעג נאך אים. גוט וואס מע האט אויפגעדעקט זיין ריכטיקע אידענטיטעט. איצט וועט ער קאנען אריבערברענגען פון ניו-יארק אלע מעדיצינישע רעפארטן וועגן זיין קרענק און דא ממשיד זיין די קוראציע. די צייטונגען שרייבן וועגן עפעס א נייעס מיטל קעגן לוקעמיע וואס באווייזט ווונדער. פלוצלינג האבן אין דער טיר זיך באוויזן צוויי פאליציאנטן און זיין אדוואקאט הינטער זיי. ער מוז זיך גלייך אנטאן, מע שיקט אים ארויס. שוין איצט? ער קאן נישט, ער מוז נעמען עטלעכע „עקס-ריי“ באהאנדלונגען.

אין ניו-יארק איז אויך פאראן „עקס-ריי“. ער איז א קראנקער מענטש, ער וועט נישט אויסהאלטן ביז ניו-יארק. ער האט נאר באוויזן אריבערצוטראגן די אנגעזאמלטע טאבלעטן פון זיינע פידזשאמעס צו דער קעשענע פון זיין רעקל. ער האט אויסגעבעטן ביז דער קראנקן-שוועסטער נאך צוויי טאבלעטן. ישראל-פאליציאנטן האבן אים צוגעפירט צום עראפלאן. אינעווייניק האט אן אמעריקאנער אגענט אים איבערגענומען און צוזאמענגעשלאסן זייערע הענט.

„איר האט מורא כ'וועל ארויסשפרינגען פון דעם פליענדיקן עראפלאן?“ „כ'וועל אראפנעמען דאס קייטעלע ווען דער עראפלאן וועט זיך אויפ-הייבן.“

„גיב מיר א טרונק וואסער.“

„נאך דעם ווי דער עראפלאן וועט זיך אויפהייבן.“

„כ'בין א קראנקער מענטש, כ'דארף א טרונק וואסער.“

„נאך דעם ווי דער עראפלאן וועט זיך אויפהייבן.“

דער אגענט האט טאקע אראפגענומען דאס קייטעלע ווען דער עראפלאן האט שוין געשוועבט איבערן ים. וועלן די שלאפטאבלעטן ווירקן גענוג,

דער עראפלאן זאל זיך מוזן אומקערן קיין לוד? ער וועט נישט ווארטן ביז די באדינערין וועט אים ברענגען וואסער. ער איז אוועק אין וואשצימער. זע גאר, זע. ביים ראנד פון וואשבאסיין, ווו אן אלומיניען לייסטל פארטשעפעט עס צו דער וואנט, שטעקט א ראזיר-מעסערל. עס וועט צו נוץ קומען אויב די פילן וועלן נישט ווירקן שנעל גענוג. מע פירט אים ערשטע קלאס, זיי וועלן אוודאי סערווירן אלקאהאל מיט דער מאלציניט. וועט מען באלד סערווירן א מאלציניט?

ערשטע קלאס איז טייער, ס'איז אבער ווערט. אט איז א פלאש אדעקא-לאן. אדעקאלאן איז אלקאהאל און אלקאהאל מיט שלאפפילן וועט זיכער ווירקן שנעל. ער זאל נאר באווייזן צוריקגיין צו זיין זיצפלאץ. דער אגענט דארף דערווייל מיינען, אז ער שלאפט. אויב מע וועט עס צו שנעל ארויס-שוועקען פון זיין מאגן, אן שאדן צום ארגאניזם, וועט מען אים מארגן ארויפ-זעצן אויף אן אנדערן עראפלאן.

XXVIII

די אויגן-לעפלעך ווי בליי פאלן צוריק אראפ און שליסן זיך, אבער וואס ער האט געזען בלייבט וואך אין אים: א שפיטאל-צימער, ער איז אין א שפיטאל. ער וויל זען צי ס'איז דאס זעלביקע צימער, די זעלביקע קראנקן-שוועסטער. ער קאן נישט אויפרייסן די אויגן.

עס איז העלער טאג, די ליכט שטעכט אין די אויגן. איז ער געשלאפן אזוי לאנג אדער געווען פארהלשט? ער איז אין א שפיטאל-צימער. נאך דריי בעטן אין דעם צימער, נעבן זיין בעט א זויערשטאף-טאנק. יא, ער געדענקט עפעס שווערס פארפרעסט אויף זיין פנים, ס'האט געמוזט זיין א זויערשטאף-מאסקע. אויף דער קאלדרע איז פאראן א גרויסער שווארצער שטעמפל „הילינגסטאן“.

הילינגסטאן? אויף דער קאלדרע דארף זיין א שטעמפל מיט פירקאן-טיקע העכרעישע אותיות. ווו איז ער ערגעץ? האבן זיי אים א האלב-טויטן

פאַרשלעפט קיין ניו־יאָרק? ער פראַבירט זיך אויפזעצן. דער קאַפּ איז אַזוי שווער, אַז ער קאָן אים אַפילו נישט אונטערהייבן. ער וויל די קראַנקן־שוועסטער. ער זעט דאָס קנעפל וואָס ער דאַרף אַ דריק טאָן. ער באַוועגט מיט די פינגער, אַבער קאָן נישט איבעררוקן די האַנט צום עלעקטרישן קנעפל. ער מוז באַנעצן די ליפּן, און ער וויל וויסן וווּ ער איז. וווּ איז ערגעץ אַ קראַנקן־שוועסטער? ער וויל רופן, אַבער די צונג איז פאַרטריקנט ווי אַ לעדער, ער קאָן נישט באַוועגן מיט דער צונג.

ער עפנט די אויגן, אַ קראַנקן־שוועסטער שטייט נעבן אים. „וואַסער“, וויל ער זאָגן, אַבער ער קאָן נישט אַרויסברענגען קיין קול. די שוועסטער פאַרשטייט וואָס ער וויל און ברענגט אַ גלאַז וואַסער מיט אַ טרינקשטרוי צו זײַנע ליפּן. ער זופט וואַסער, רוט זיך אָפּ, זופט ווידער. ער כאַפט דעם אַטעם און שלעפט צו זײַן ווייזפינגער צום שטעמפל אויף דער קאַלדרע. „הילינגסטאָן־שפיטאַל, נעבן לאַנדאָן־לופטפעלד. מע האָט אייך געבראַכט אַהער גלייך פון פליפעלד“.

לאַנדאָן גאָר? אַבי נישט ניו־יאָרק. ער האָט ווידער אַ זופּ געטאָן צו באַנעצן די ליפּן: „אָדוואַקאַט“.

עס האָט גענומען נאָר עטלעכע טעג און ער איז געקומען צו די פּוּחוּת. עס האָט זיך געמאַלדן צו אים אַן אָדוואַקאַט געשיקט פון אַ ווילטעטיקער געזעלשאַפט. ער איז אויף בריטישער טעריטאָריע, די אַמעריקאַנער אַגענטן האָבן דאָ נישט קיין יוריסדיקציע איבער אים.

XXIX

ער איז אין דער בריקסטאָן־תּפּיסה; אַבי נישט אין סינג־סינג. דער אָדוואַקאַט האָט אַרײַנגעטראָגן אַן אַפּעלאַציע צום „האַום אָפּיס“ קעגן אַרויס־געבן אים צו אַמעריקע. אַ מיטגליד פון „הויז“ האָט צוגעזאָגט אויפצונעמען עס אין פאַרלאַמענט. ס'איז אפשר גוט וואָס ער איז אין לאַנדאָן. די בריקסטאָן־תּפּיסה איז ווײַט נישט קיין פּאַלאַץ. די ציגל זענען שוואַרץ פון שטויב און אַלטקייט, די צעל איז נישט אַזוי גרויס און ווייניקער באַקוועם ווי אין אַסי־

נינג, ניי-יאַרק. אָבער דאָ איז ער נישט פאַרשוואַקעוועט מיט אַן אורטל פון צען יאָר. דאָ קאָן ער, אַ שוואַכער, קראַנקער מענטש, פירן אַ קאַמף מיט דער גרויסער, שטאַרקער אַמעריקע. ער שרייבט בריוו צו דער קעניגין, צום פרעמיער-מיניסטער, צו בערטראַנד ראַסל, צום הויפט-רב און צום אַרציי-ביסקופ פון קאַנטעברורי. ער שרייבט אויך בריוו צו די צייטונגען. עס מוז זיין אַז „באַרביטשורעיסס“, שלאַפּילן, ווירקן קעגן לוקעמיע. ער פילט זיך איצט שטאַרקער און האָט מער ענערגיע ווי אין תּל-אַביב. די קריכערישע, שרעקעוודיקע יידעלעך האָבן זיך דערשראַקן פאַר דעם אַנקל סעם. דער בריטישער לייב דערשרעקט זיך נישט. די בריוו אין די צייטונגען זענען צוועלף צו איינס לטובת אים. בריוו זענען אַנגעקומען אויך דירעקט צו אים אין תּפּיסה. אַ באַלעבאַסטע פון באַקינגהאַם האָט אים געשיקט איינגעמאַכטס פון שוואַרצע וויינפערלעך. אַ מאַן וואָס ליידט אויך פון לוקעמיע האָט אים געשיקט פילן, אַן עלטערע פרוי פון מאַנטשעסטער האָט געבאַקן פאַר אים קיכלעך. גאַנץ ענגלאַנד נעמט זיך אָן פאַר אים.

דעם טאָג האָט ער באַקומען נאָר איין בריוו. אויף דעם קאַנווערט איז מיט אַ רויטן בלייזער אויפגעשריבן מיט גרויסע אותיות „נישט איינבייגן“. אין דעם בריוו, אַ פּאַטאַגראַפיע פון אַ פרוי — אַ צו לאַנג און צו שמאַל פּנים, אַ צו דינע און צו לאַנגע נאָז. מיט דער פּאַטאַגראַפיע אַ בריוו. זי איז אַכט און דרייסיק יאָר אַלט. אַ בוכהאַלטעריין, אַ גוטע באַלעבאַסטע. קיין מאָל נישט חתונה געהאַט. זי האָט געלייענט וועגן אים, געזען זיינע בילדער אין די צייטונגען. ער איז שייך, מעגלעך און באַעוולט. ער דאַרף האָבן עמעצן וואָס זאל אים אָפהיטן; זי פילט, זי איז די פרוי פאַר אים. פּ״ס: זי האָט אַ דירה און אַפּגעשפּאַרטע דריי טויזנט זיבן הונדערט פונט.

ער האָט נאָך געהאַלטן דעם בריוו אין דער האַנט, ווען דער אַדוואַקאַט האָט זיך באַוווּן אין דער טיר פון דער צעל. „גוטע נייעס?“ האָט ער געפּרעגט דעם אַדוואַקאַט. יענער האָט אַראַפּגעלאָזט די אויגן.

„נישטאָ קיין נייעס?“ האָט ער זיך געוונדערט וואָס דער אַדוואַקאַט איז געקומען אָן שום סיבה.

„נייעס — יאָ, אָבער נישט קיין גוטע נייעס. כּ״האַב מורא ס׳איז שלעכטע

נייעס“.

ער האָט געקוקט אויפן אַדוואַקאַט מיט שטומען פרעגן:
„דער, האָום-סעקרעטאַר האָט אָפּגעזאָגט די אָפּעלאַציע.“
„וואָס איצטער?“

„איך קאָן מער גאַרנישט טאָן.“

די פּאַטאַגראַפֿיע איז אַרויסגעפּאַלן פּון זײַן האַנט, ער האָט עס אויפּגע-
הויבן און דערלאַנגט דעם אַדוואַקאַט: „זי וויל מיט מיר חתונה האָבן.“

„איר טראַכט דען איצט וועגן חתונה האָבן?“

„כ׳מײַן: קאָן דאָס העלפּן אָפּלייגן די דעפּאַרטאַציע?“

„נײַן“....

„אַ מאַן פּון אַ בריטישער בירגערין“, האָט ער זיך געבעטן ביים אַד-
וואַקאַט.

„זי איז נאָך נישט אַינער פּרוי, און ס׳וואַלט סײַ ווי נישט געהאַלפּן.“

„מע קאָן חתונה האָבן דאָ אין בריקסטאָן, און“, ער האָט געוויזן דעם

פּ״ס, „זי האָט אַ ביסל געלט, אפשר קויציע ביז אַ צווייטער אָפּעלאַציע.“

„מע וואַלט דערלויבט אַ חתונה אין תּפּיסה נאַר אין אַ פּאַל ווען דאָס

מיידל וואַלט שוין געווען שוואַנגער, כּדי צו געבן דעם קינד אַ טאַטן. אָבער

אַרויסגעשיקט וואַלט מען אַינך סײַ ווי. אַגב: ווען עס האַנדלט זיך וועגן

דעפּאַרטאַציע, לאַזט מען נישט אַרויס אויף קויציע.“

„וואו איז יושר? אַ בריטיש מיידל וויל מיט מיר חתונה האָבן — —“

„זײַט מוחל, אָבער זי וועט אַינך מוזן נאַכפּאַרן קיין אַמעריקע. אין לאַנד

פּון האַליווד קאָן דאָס אפשר העלפּן. איך בין נישט אויסן אַינך צו שיטן

זאַלץ אויף די ווונדן, אָבער ס׳איז מײַן חוב קלאַר צו מאַכן פאַר אַינך. די

סיטואַציע.“

„ווען?“

„הײַנט עלף בײַ נאַכט.“

„הײַנט?“

„הײַנט. קאָן איך עפעס טאָן פאַר אַינך?“

„קאָנט איר עפעס טאָן פאַר מיר?“

„כ׳האַב מורא, אַז נישט. כ׳וועל דאָ זײַן און פאַרן מיט אַינך צום פּלי-
פּעלד.“

דער אדוואקאט איז אוועק. ער האט באטראכט די פאטאגראפיע. אויב ער וואלט איבערגעלאזט דרויסן א שוואנגער מיידל... ס'איז צום לאַכן ס'גרעסטע געלעכטער. אויב מע וואלט אַרעסטירט דעם אמתן שפיאָן וואַלט דאָס געקאָנט געשען. בײַ בערנאַרדן איז עס שוין אַ מאָל געשען, אָבער בײַ אים? אַ מיידל וויל מיט אים חתונה האָבן, איז עס אַ מיאוסע מויד, זי איז אַוודאי אויך אַ ביסל צעדרייט. לעאַן, סוף-פל-סוף איז געקומען דײַן גרויסער טאַג. אַ מיידל האָט זיך פאַרליבט אין דיר. זי האָט דיך קיין מאָל נישט געזען, טאַקע דערפאַר האָט זי זיך פאַרליבט. זי וויל מיט דיר חתונה האָבן, אָבער דו זיצסט הינטער גראַטעס. אפשר חתונה האָבן דורך קאַרעספּאַנדענץ? אפשר דורך אַ „פּראַקסי“? אַהאַ, ער ווייסט שוין ווי אַזוי דער אַדוואַקאט קאָן אים העלפן. ער וועט געבן זײַן אַדוואַקאט אַ לעגאַלע אויטאָריזאַציע שוואַנגער צו מאַכן זײַן פּלה, וועט ער דעמאָלט מעגן חתונה האָבן מיט איר. דאָס איז די געשיכטע פון זײַן לעבן. ער האָט זיך צוגעבונדן צו ישראל ווען מע האָט זיך שוין געגרייט אים אַרויסצושיקן. זײַן איינציקע גליקלעכע עראַטישע איבערלעבונג איז געווען מיט אַ פּראַסטיטוטקע. די איינציקע וואָס וויל מיט אים חתונה האָבן איז אַ מיאוסע, צעדרייטע מויד. די איינציקע טובה וואָס זײַן אַדוואַקאט קאָן אים טאָן איז באַגלייטן אים צו דעפּאַרטאַציע. נאָך גוט וואָס מע האָט באַוווּזן אים אַפּצוראַטעווען פון די שלאַפּפּילן, אַנישט וואַלט ער נישט דערלעבט די חתונה-פּראַפּאָזיציע. ווער ווייסט וויפל נאָך אַזעלכע גאַלדענע געלעגנהייטן ער וועט אַנווערן, אָבער דער עף-בײַ-אײַ-אַגענט וועט מוזן לאַנג וואַרטן אויפן פּליפעלד. גוט, אַז מע האָט אים דעמאָלט געראַטעוועט. אַלע וואַלטן געווען צופּרידן אויב ער וואַלט שטיל אײַנגע-שלאָפּן. ישראל וואַלט עס נישט באַדויערט, אָבי ס'איז געשען אויסער אירע גרענעצן. אַמעריקע וואַלט זיך נישט גענומען צום האַרץ, פּטור געוואָרן פון אַ שפיאָן. בערנאַרד און מאַשאַ וואַלטן זיכער געווען צופּרידן, שטום געוואָרן דער איינציקער וואָס קאָן אויפּדעקן דעם אמת.

אַ ראַזיר-מעסערל איז גאַר עפעס אַנדערש. גוט, וואָס ער האָט געהאַט שכל צו האַלטן און באַהאַלטן דאָס ראַזיר-מעסערל וואָס ער האָט געפונען אין עראַפּלאַן. זײַן קענסער-צעפּרעסן בלוט וועט פאַרפּלייצן די צעל. פּאַטאַ-גראַפּיעס אין אַלע צײַטונגען, אויף אַלע טעלעוויזיעס. אַן אויפּברויז פון

געוויסן. פראָטעסטן אין ישראל, געשרייען אין ענגלישן פאַרלאַמענט, דע-
מאָנסטראַציעס אין ניו-יאָרק. די גאַנצע רישעותדיקע וועלט האָט זיך אָנגע-
זעצט אויף אים. אַ לעבעדיקער איז ער אָן מאַכט אַפילו קעגן זײַן אייגענעם
ברודער. ער מוז פאַרענדיקן מיט אַ טויט וואָס זאָל אויפשוידערן. דער
„האַום“־סעקרעטאַר זאָל אַוועקדרייען דאָס פנים, פרויען זאָלן אַריינפאלן
אין היסטעריע. אפשר וועט מען ברענגען בערנאַרדן? הלוואַי זאָלן בערנאַרד
און מאַשאַ קומען ווען ער וועט נאָך ליגן אין דער צעל אין אַ טײַך בלוט.
זאָל מאַשאַ דעמאָלט זאָגן אַז אַ שפּיאָן איז אַ שפּיאָן, זאָל זי זאָגן ווער עס האָט
וועמען פאַרמוטשעט צום טויט.

XXX

צויטן־געדאַנקען, ווי דינע דורכזעיקע פעדעם, טויכן אויף און פאַרוועבן
זיך ווי אין אַ שפינוועב. די פעדעם קוואַלן אָן און גלאַנצן אויף ווי וואַסער.
אין שפיגל פון די וואַסער־פעדעם באַווײַזן זיך קאַלירן, פאַרמען: גרוי —
אַ צעל; ברוין — אַ בעט; ווייס און ציטערדיק — אַ האַנט. די האַנט לאָזט
זיך אַראָפּ, פּרעסט אַ שטאַל־גרוי מעסערל און — רויט, רויט, רויט!
אין צענטער פון געוועב לייגט זיך אויס אַ פּרעגצייכן: לוקעמיע מיינט
דאָך, אַז ווייסע קײקעלעך מערן זיך און פאַרפלייצן דאָס בלוט, פאַר וואַס
איז עס רויט?

דער פּרעגצייכן נעמט זיך מערן נאָך שנעלער ווי די ווייסע קײקעלעך.
אַלע פעדעם אין דעם געוועב לייגן זיך אויס אין פּרעגצייכנס; וווּ איז ער?
ער לעבט?

דער געוועב האָט זיך אַראָפּגעלאָזט אויף זײַן פנים און געפּרעסט ווי —
אַ זויערשטאַף־מאַסקע. ער קאָן הערן, ער הערט זײַן אייגענעם שווערן אַטעם,
אַבער קאָן נישט אויפרייסן די אויגן־לעפלעך.

די וואַסער־פעדעם קוואַלן אָן אין שטראַמען. די שטראַמען צעכוואַליען
זיך אין רושיקע פלוסן און טראַגן אים אַוועק, אַוועק, אַוועק.

„דו קאנסט מיך הערן?“ שפּטשעט עמעץ אים גלייך אין אויער אַרײַן.
 ער עפנט די אויגן, ער קאן אויך זען. ער איז אין אַ שפּיטאַל. אַ מאָן אין אַ
 וויסן כּאַלאַט שטייט איבער אים. „דו וועסט זײַן אַל-רײַט“, זאָגט יענער
 און גייט אַוועק.

ער איז צוגעשנאַלט צום בעט, איבער אים צוויי פּלאַשן מיט בלוט.
 וווּ איז ער? יא, ער געדענקט שוין אַלץ. נײַן, עס איז זיכער אַז זײַ האָבן
 אים נישט אַוועקגעפירט צום עראַפּלאַן מיט אַפענע אַדערן. דאָס מוז זײַן
 אַ שפּיטאַל ערגעץ אין לאַנדאָן.

ער וועט זײַן אַלרײַט? ער וועט זײַן אַלרײַט, אויב ער וועט נישט זײַן
 אַלרײַט. ער וועט זײַן אַלרײַט ווען ער וועט מער נישט זײַן. וואָס גייט
 זײ אַזוי אין לעבן אים צו דערהאַלטן ביים לעבן?
 וואָס גייט אים אַזוי אין לעבן — אין לעבן? אין טויט! וואָס יאָגט
 ער זיך אַזוי צו — — —

די וואָסערשטראָמען טראָגן אים אַוועק, זײ טראָגן אים אַראָפּ און ער
 גיט זיך אונטער. דאָס וואָסער איז אייז-קאַלט, אָבער אין קאָפּ פּליסט הייסע
 לאַווע. באַלד וועט דער קאָפּ אויך אַראָפּזינגען אונטערן וואָסער און —
 נײַן, נאָך נישט איצט, ער האַלט אין מיטן טראַכטן.

ער האָט אַרײַנגעקוועטשט דאָס ראַזיר-מעסערל אין זײַנע אַדערן מיט
 פּעס. פאַר וואָס פּעס? טויט גיט דעם לעבן אַ זין, טויט איז אַ טײל פון לעבן.
 אויב דער מענטש וואַלט געלעבט אייביק, וואַלט ער געווען פּויל און אָן אַ
 ציל. דער לאַנגווייל פון אייביקן לעבן וואַלט געווען אַ סך ערגער ווי עס איז
 דער טויט. אויב עס וואַלט נישט געווען דער דראַנג עפעס צו טאָן און דער-
 גרייכן איידער עס ווערט צו שפּעט, וואַלט קײנער קײן מאַל גאַרנישט געטאָן.
 אויב עס וואַלט נישט געווען קײן טויט, וואַלט נישט מעגלעך געווען צו
 אַנטלויפן פון לעבן. טויט פון אייגענעם אויסקלײב איז אַ גרויסע פּרײַקײט
 און פּרײַוילעגיע.

אַ קראַנקן-שוועסטער דרימלט אין איר שטול. פּאָסן ליכט שפּיזן אַרײַן
 דורך לעכער אין דעם רולעט איבערן פענצטער און שלײַכן זיך צו אים
 אין פּאַרטאַגיקער שלוה. זאַל די שוועסטער רויק שלאָפן, ער וויל איצט
 נאָר טראַכטן.

פאר וואס האט ער עס געטאן?

ווייל ער האט נישט געוואלט דערלאזן, מע זאל אים צוריקפירן קיין אמעריקע.

פאר וואס איז ער אנטלאפן פון אמעריקע?

ווייל ער האט נישט געוואלט צוריקגיין אין תפיסה.

ער איז דאך געווען פריי אויף קויציע.

זיי האבן שוין געהאט באשטימט א טערמין פאר זיין צווייטן מישפט.

זיי האבן שוין געהאט באשטימט א טערמין? אן אדוואקאט קאן אלע

מאל אפלייגן א מישפט. מע האט עס געקאנט שלעפן און שלעפן פון געריכט

צו געריכט, און ביז וואס, בין ווען — וויפל איז אים דען סך-הכל געבליבן

צו לעבן? וואס פארא אומזין האט אים געטריבן צו אנטלויפן?

איז עס עפעס אין זיין קראנק בלוט וואס האט אים אזוי געיאגט און

געפלאגט און אנגעשפאנט ביז צום פלאצן? איז עס דאס געבארגטע בלוט

וואס מע גיסט אין אים אריין וואס העלפט אים, ער זאל איצט אלץ זען אין

גאר אן אנדער ליכט? ער איז אפילו נישט אין פעס אויף זיך פאר זיין לויפן,

אנטלויפן, און אל דאס איבעריקע...

ווען ער האט אראפגעשלונגען די פילן, איז ער נאר אויסן געווען איבער-

צורייסן דעם פלי קיין ניו-יארק. ווען ער האט זיך איבערגעשניטן די אדערן

האט ער עס געטאן מיט פעס און להכעיס. ער האט געוואלט, אלע זאלן אריינג-

פאלן אין שאק ווען זיי וועלן אים געפינען אין א טייך בלוט. ער האט אויך

געוואלט ער זאל קאנען עפענען א שפאלט פון אן אויג און זען זייער שרעק

און זייער חרטה. שינאה, פונקט ווי ליבע, איז א קייט וואס בינדט דיך ווי

א שקלאף צום לעבן.

פאר וואס האט ער דאס פריער נישט פארשטאנען? אויב בערנארדן

וואלט גוט געווען מיט זאשאן וואלט ער זי נישט פארלאזט און געפארן קיין

אמעריקע. אויב ער אליין וואלט חתונה געהאט מיט זאשאן, וואלט ער זי

אויך געמוזט פארלאזן. איז זאשא א שווארצער כאראקטער? אפשר נאר

א שטארקער כאראקטער. בערנארד האט צוגענומען זיין ברודערס מיידל

ווייל דאס מיידל האט אזוי געוואלט, און ווייל בערנארד איז פונקט אזא

שוואכלעכער ווי זיין עלטערער ברודער. זי וואלט עס אויך אויסגעפירט

ביי אים אויב זי וואלט צו ערשט געווען בערנארדס מיידל. טייל מאל רופט מען שוואַכקייט גוטסקייט און שטאַרקייט רישעות, און אפשר איז עס טאַקע אזוי. כאַטש וואָס, מישטיינס געזאַגט, פאַר אַ טובה טוט דער שוואַכער, אז ער האָט נישט דעם פּוח אויסצוטראַגן זײַן גוטסקייט. ער האָט געהאַט אַן אימפּולס זיך מקריב צו זײַן פאַר בערנארדן און מאַשאַן; איז עס אַ טובה? עס וועט ווערן גוט ערשט ווען עס וועט זײַן אַ טאַטאַלער קרבן, און דעמאַלט וועט עס זיי נישט באַקומען און וועט סײַ ווי קיין טובה נישט זײַן.

XXXI

אַ שפּיטאַל-דינער איז אַרײַנגעקומען און עפּעס געגעבן דער שוועסטער; זי האָט עס געבראַכט צו זײַן בעט. „ס'איז אַ בריוו פאַר אײַך.“

„נאָך אַ בריוו? אַלע נעמען זיך אַן פאַר מיר, חוץ די וואָס האָבן די דעה.“

די שוועסטער האָט באַקוקט דעם בריוו פון אַלע זײַטן. „דער בריוו האָט אַ סך געוואַנדערט. ס'איז געשיקט געוואָרן אויפן אַדרעס פון ביילינסאָך-שפּיטאַל אין פּתח־תּקות. פון וואַנען האָבן זיי געוואוסט עס צו שיקן אַהער? ס'איז פון ניו־יאָרק, פון ב. טאַרנאַווסקי. אַ קרוב?“

„ב. טאַרנאַווסקי, אויף אַשן־פאַרקווי אין ברוקלין?“

„יאַ. כ'על עס אַרײַנלייגן דאָ אין שופּלאַדל.“

„ס'איז פון מײַן ברודער, גיט מיר דעם בריוו.“ ער האָט פּראַבירט אויסשטרעקן די האַנט צו נעמען דעם בריוו. קוים באַוויזן אַ ביסל אונטער־צוהייבן די האַנט, איז זי צוריק אַראַפּגעפאַלן. „עפּן עס און לייען עס פאַר מיר“, האָט ער זי געבעטן.

די שוועסטער האָט געעפּנט דעם קאַנווערט און אַרויסגענומען אַ סך בייגעלעך פאַפּיר אַנגעפיקעוועט מיט אַ סך שריפט. „ס'אַ גרויסער בריוו, כ'על לייענען אַ ביסל, שפּעטער וועט די אַנדערע שוועסטער ווידער לייענען.“

„כ'בעט אײַך“, האָט ער געזאַגט, אַבער מער נישט געקאַנט אויפהאַלטן די אויגן. זי האָט געלייענט עטלעכע שורות און אַוועקגעלייגט דעם בריוו אויפן טישל נעבן זײַן בעט.

XXXII

ברוקלין, דעם 3טן סעפטעמבער 1956

ליבער לעאָן,

באָקומען דיין בריוו מיט אַ פּאַסטשטעמפל פון תל־אָביב, אָבער אַן אַ צוריק־אַדרעס. איך שרייב דיר אַן ענטפער, כאַטש איך ווייס נישט וווּהיך דעם בריוו צו שיקן. אפשר איז בעסער אַזוי. דאָס וואָס איך גיי דאָ אַרויפ־ברענגען אויפן פּאַפּיר, שרייב איך מער פּאַר זיך ווי פּאַר דיר. אפשר וועל איך קאָנען זיין מער אויפריכטיק מיט זיך אַליין טאַקע ווייל איך ווייס, אַז דו וועסט דעם בריוו נישט לייענען. און טאַקע ווייל איך האָף, אַז וואָס איך וועל דאָ שרייבן וועט זיין אמתדיק, בעט איך, עס זאָל זיך מאַכן אַזוי אַז דו זאָלסט עס יאָ לייענען. איך האָב שוין אַ סך מאָל געהלומט וועגן האַבן מיט דיר אַן אָפּנעם, אויפריכטיקן שמועס. איך גלייב אַז עס זענען פּאַראַן אַ סך מיספּאַרשטייענישן צווישן אונדז וואָס דאַרפן אויפגעקלערט ווערן; איך אַליין טראָג זיך אויך אַרום מיט סודות וואָס איך מוז פּאַר עמעצן פּאַר־טרויען, און דו ביסט דער איינציקער, וואָס וועט פּאַרשטיין אין וואָס עס גייט. דו הייסט אַן דיין בריוו מיט „פּאַרגיב מיר, בערנאַרד, זיי מוחל, מאַשאַ“ און פּאַרענדיקסט „מיט ליבשאַפט“. דאָס איז אַזוי אַנדערש פון דעם וואָס האָט זיך געטאָן צווישן אונדז איידער דו ביסט אַוועק. אָבער איך וויל צו דיר שרייבן נישט נאָר וועגן דעם וואָס איז געשען דאָ אין אַמעריקע, איך וויל אָנהייבן ביים אָנהייב.

זינט מיר זענען געווען פיצלעך קינדער האָבן מיר זיך אָפט געקריגט, עס איז אַפילו טייל מאָל דערגאַנגען צו אַ געשלעג, אָבער קיין שוואַים, אַזוי האָף איך, זענען מיר זיך נישט געווען. דו האָסט אַלע מאָל געהאַט טענות, נייע און אַלטע. יעדער מאָל וואָס מיר האָבן זיך געקריגט, האָסטו אויסגע־רעכנט מינע עוולות קעגן דיר זינט כ'בין געבוירן געוואָרן. אויב איך וואָלט געהאַט אַזאַ גוטן זפרון אין מיין לערנען, ווי דו אין דיניע טענות, וואָלט איך אַודאי אויסגעוואַקסן אַ גאָן.

אַזוי לאַנג ווי איך געדענק האָב איך געפילט אין דיר אַ קינאה צו מיר. צו ערשט האָסטו מיר נישט פּאַרגונען וואָס איך בין יינגער און קלענער פון

דיר, שפעטער האסטו מיר נישט פארגונען וואס איך בין דיך אריבערגע-
וואקסן און אויסגעזען עלטער פון דיר. מיר זענען א מאל אין א זונטיק נאך
מיטאג ארויסגעגאנגען פארברענגען צוזאמען, מיר זענען ביידע געווען גוט
אויפגעלייגט. איז פארבייגעגאנגען א כאפטע מיידלעך און איינע האט געוויזן
אויף מיר: „יאקי פזשיסטאני, יאקי לאדני“, וואס פאר א שטאלטיקער, וואס
פאר א שיינער. דו ביסט פארשוויגן געווארן, ווי מע וואלט דיר א זעץ געטאן
איבערן קאפ און נאך דעם זעלביקן אונט האבן מיר זיך געקריגט.

דו האסט געהאט מער מעלות וואס איז פדאי געווען מקנא צו זיין, און
איך האב דיך טאקע מקנא געווען, אבער איך געדענק נישט איך זאל האבן
דערפירט צו א קריגעריי. דו ביסט געווען מיט קנאפע צוויי יאר עלטער
פון מיר און האסט עס קיין מאל נישט פארגעסן. דו האסט מיך אדער
„געבאסט“, ווי מע זאגט אין אמעריקע, גערעדט צו מיר פון אויבן אראפ
און געוואלט כ'זאל זיך בייגן צו דער אויטאריטעט פון דעם עלטערן ברודער,
אדער גאר מיך געשיצט און פראטעזשירט אויף אזא אופן, אז כ'זאל נישט
פארגעסן ווער ס'איז דער עלטערער וואס פארשטייט אלץ בעסער.

די צרה איז וואס דו האסט טאקע פארשטאנען בעסער. דו האסט געלייענט
פאמעלעך, געשריבן פאמעלעך און אלע מאל באוויזן צו מאכן דיניע לעקציעס
און אהיימברענגען גוטע צייכנס. אז מיר האבן א מאל געלייענט צוזאמען,
בין איך געווען פארטיק מיט דער זייט נאך איידער דו ביסט צוגעקומען
צו א העלפט, אבער ווען עס איז געקומען דער סוף יאר, האב איך זיך
געשעמט ווייזן מיין באריכט-קארטל. דיניע מלבושים זענען שטענדיק געווען
ריין, דיניע שולהעפטן ציכטיק און די מאמע האט מיך געהאלטן אין איין
שיקן צו דיר, כ'זאל זיך אפלערנען פון דיר.

איין גאט ווייסט ווי שטארק איך האב געוואלט זיך האלטן אזוי ווי דו.
ווען איך האב פלוצלינג דערזען שמוץ אויף מיניע הויזן, א טואלדריס אין
אן ארבל אדער א טינטפלעק אויף מיין שולבוך, האב איך אויך געליטן פון
דער וויסיקייט, אז צו דיר האט דאס נישט געקאנט געשען. ביי אונדז אין
שטוב איז נישט געווען קיין שום רעליגיע, אבער איך פלעג זען ווי ביים
סטרוזש קניען די קינדער פאר אן איקאנע און זענען מתפלל. איך האב גע-
טרוימט אריינצוכאפן זיך צום סטרוזש אין שטוב ווען קיינער וועט דארט

נישט זײַן. אַנדערקניען פאַר דער איקאַנע און בעטן, אַז אויך דיין טינטער זאָל זיך איבערקערן און פאַרפלעקן דיניגע ביכער.

אַזוי לאַנג ווי איך געדענק, האָבן מיר ביידע באַקומען די זעלביקע מתנות, האָסט דו געוויסט אויסצוקלייבן דאָס בעסערע. איך האָב געציטערט אַנצורירן מיין שפּילעכל עס זאָל זיך נישט צעברעכן און עס האָט זיך סײַ ווי צעבראַכן. נאָך ערגער איז געווען וואָס דיניס איז געבליבן גאַנץ, און ווי נאָר איך האָב פּראַבירט זיך פאַרענטפּערן, האָט די מאַמע מיר געוויזן דיניס און געזאָגט אַז נאָר דיר איז פּדאָי עפעס צו קויפּן. דו ביסט געווען מיין אומגליק, אויב איך האָב געדאַרפט געבוירן ווערן מיט צוויי לינקע הענט, האָסט דו אויך געדאַרפט זײַן אַזוי אַדער אין גאַנצן נישט זײַן...

דאָס מיינט נישט, אַז איך האָב דיך פּינגט געהאַט. ווען נאָר דו ביסט אַוועקגעפאַרן האָב איך געבענקט נאָך דיר, אויב עס האָט דיר עפעס ווי געטאַן, האָב איך געליטן מיט דיר. מיין קינאה צו דיר איז נישט געווען קיין בייזוויליקע.

ערשט אין אַמעריקע האָסטו זיך גענומען זאַמלען פּאַסטמאַרקעס, אָבער דו ביסט ווי געבוירן געוואָרן צו דעם. איך וואָלט נישט פּעיק געווען אַזוי זיך צו צאַצקען מיט אַ שטיקעלע פּאַפּיר אַ האַלבן צאָל די גרייס, אַפּילו אויב מיין גאַנץ לעבן וואָלט געווען אַפּהענגיק פּון דעם. ווען מאַשאַ האָט אַ מאַל אויפּגעריסן אַ קאַנווערט און די מאַרקע האָט זיך איינגעריסן, האָסטו אַזאַ שפּרונג געטאַן ווי עס וואָלט געווען אַ ריס אין דיין לייב. דו האָסט געוואָשן און געניאַנטשעט אַ גענוצטע מאַרקע ווי עס וואָלט געווען אַ לעבע-דיק עופּעלע...

פאַר וואָס טאַקע ביסטו נישט געוואָרן אַ טאַטע פּון אַ לעבעדיק עופּעלע ? דו האָסט דאָס געדולד און דעם טאַלאַנט דערצו. צוויי קינדער זענען אויפ-געוואַקסן בײַ מיר אין שטוב. מיט מאַשאַן האָב איך זיך נאָך מטפּל געווען, צו בעלאַן האָט זאָשאַ מיך שוין אין גאַנצן נישט צוגעלאַזט, זי האָט געזאָגט אַז כ׳האַב ליימענע הענט.

פאַראַן אַזאַ מין אַנעקדאָט וועגן אַ מאַן אַ שלימול. דאָס ווייב דאַרף אַרויסגיין, זאָגט זי אים אַן דריי זאַכן: «כ׳האַב אַרויפּגעשטעלט די מילך אויפּן פּייער, זע עס זאָל אויפּקאַכן, אָבער גיב אַכטיק די מילך זאָל נישט

אויסלויפן און גיב אַכטיק ס'קינד זאָל נישט אַרויספאַלן פון דער וויג. דו זעסט דאָרט דעם גרויסן טונקעלן סלאַי? ריר זיך נישט צו צו דעם. עס שמעקט ווי איינגעמאַכטס. אָבער ס'איז סם, אַ געפערלעכער סם".
ווי נאָר דאָס ווייב איז אַרויס, האָט דאָס קינד גענומען וויינען. דער מאָן האָט זיך געשפילט מיטן קינד און דערווייל פאַרגעסן אין דער מילך. ווען ער איז אַריין אין קיך, איז די מילך געווען אויסגעלאָפן און דאָס טעפל פאַרברענט. ווען ער האָט זיך געבראַכן די הענט וועגן דער מילך איז דערווייל דאָס קינד אַרויסגעפאַלן פון דער וויג. דער מאָן איז געוואָרן אזוי פאַר-צווייפלט, אַז ער האָט באַשלאָסן זיך סמען און אויפגעגעסן דאָס גאַנצע איינגעמאַכטס...

זאָשאַ האָט געוויסט, אַז איך בין אַזאַ מין בריה...

איך האָב שוין דערמאָנט דיין גוטן זכרון, דו האָסט ווי אַ גוטער בוכ-האַלטער פאַרצייכנט אין דיין געדעכעניש יעדע קלייניקייט אויף מיין דעביט. איך האָב זיך אַפילו נישט געקאָנט פאַרענטפערן; איך האָב די אַלע איינצידיענטן געדענקט נאָר ווייל דו האָסט זיי פסדר איבערגעחזרט אין דייןע קריגערייען. אָבער ווען עס איז געשען און צי עס איז טאַקע געשען, האָב איך נישט געדענקט. מן-הסתם איז עפעס געשען, דו וואָלטסט עס נישט סתם אויסגעטראַכט. אָבער וואָס האָט דערפירט דערצו? ביסטו טאַקע געווען אַ הייליקער מלאך און איך אַ פינצטערער טייוול?

אפשר וואָלט איך געקאָנט אַרויסברענגען קעגן-טענות. אָבער ווען דו האָסט מיר געטאָן אַן עוולה, האָט מיין פעס אַנגעהאַלטן מינוטן. אַפגעקילט דער צאָרן, איז עס באַלד אַרויסגעפלוין פון מיין קאַפ. איך האָב פאַרלוירן מייןע טענות צו דיר, ווי איך האָב קליינערהייט פאַרלוירן מייןע שפילעכלעך. אויב איך האָב זיך אַ מאָל געוואָרפן אויף דיר מיט די פויסטן, איז עס אפשר געווען פון פרוסטרירטקייט, וואָס איך קאָן דיר נישט צוריקשלאָגן מיט ווערטער.

ווען איך בין דיר אַריבערגעוואָקסן האָב איך געהאַט לענגערע אַרעמס און אויך שטאַרקערע פויסטן. אָבער דייןע פויסטן זענען געפאַלן גענוי און פּרעציו אויף דעם אַרט וואָס האָסט געצילט, מייןע האָסטו געשיקט אויס-געמיטן. ווען די מאַמע איז געקומען צו לויפן און געזען, אַז דו ביסט אַן אַ

גראטש און איך האב אן אונטערגעהאקט אויג, וואס האסטו זיך געריכט,
זי זאל דיר געבן א קניפ אין בעקל דערפאר ?

איז צו אלע מיניע פרוסטירונגען צוגעקומען נאך איינע — כאטש
איין מאל דין בניצוקומען. אפשר דערפאר בין איך געווען דער וואס האט
אנגעהויבן אלע געשלעגן. די איינציקע זאך מיט וואס איך שטייג דין
אריבער איז פיזישער כוח און אויך אין דעם זאל איך דין לאזן בלייבן ביי
דער אייבערהאנט ?

איין מאל האב איך דאך דערגרייכט א „זיג“, איך האב צעבראכן דיניע
ברילן און א שטיקל גלאז האט צעקאליעטשעט דיין נאז. דעם פאל געדענק
איך דווקא גוט, און איך שווער דיר, אז עס איז געשען אומגערן. מיין האנט,
וואס האט זיך געשטרעקט נאר אראפצורייסן דיר דאס היטל, האט שלימזליק
זיך פארטשעפעט אין דיניע ברילן. און געשען איז עס דווקא אין דעם טאג
ווען יעפים, דער סטרוזש, האט זיך באקלאגט פאר דער מאמען, אז איך
טשעפע זיך צו זיין טאכטער. נו, עס האבן מיר שוין נישט געפעלט קיין
צרות, די מאמע האט מורא געקראגן אז איך וואקס אן אויסוורף.

אויב עס איז פאראן א טראפן אמת אין דיניע טענות, אז די מאמע האט
מיר פארוואריזרט, איז די סיבה — — — ניין, עס איז נישט געווען, עס האט
נישט געקאנט זיין פארוואריזאציע. אויב עס ווערט געבוירן א קאליקע, גיט
די מוטער אים א ביסל מער אויפמערק, גוט צו מאכן פאר דער עוולה וואס
די נאטור האט געטאן דעם קינד. די מאמע האט פון מיר געפאדערט ווייניקער
זוי פון דיר, ווייל פון מיר האט זי זיך נישט געקאנט ריכטן אזוי פיל וויפל
פון דיר. כווייס ? אפשר האט זי זיך געפילט שולדיק וואס זי האט נישט
באוויזן אריבערצוטראגן צו מיר די אלע מעלות וואס זי האט אריבערגעטראגן
צו דיר. די מאמע איז געווען א הצלחהדיקע דענטיסטקע, ווייל זי איז געווען
גוט ארגאניזירט און געשיקט מיט די הענט. דו געראטסט אריין אין איר,
פונקט ווי איך געראט אריין אין טאטן. עס איז דאך נישט מעגלעך די מאמע
זאל נישט האבן געזען אין מיר די אלע חסרונות וואס האבן זי געראזשעט
ווען זי האט זיי געזען ביים טאטן. מע האט מיר א נאמען געגעבן נאכן טאטן
נאך זיין טויט, אבער עס איז אזוי געשען, אז איך ווייס א סך וועגן אים,
איך וועל דיר שרייבן וועגן דעם אויך, און אפשר וועלן מיר נאך האבן א

מעגלעכקייט צו רעדן וועגן דעם? כ'ווייס? אפשר האָט די מאַמע זיך געפילט שולדיק וואָס זי איז נישט געווען טאַלעראַנט צום טאַטנס חסרונות, און מיטן טאַלעריין זיי אין מיר האָט זי געוואָלט גוט מאַכן די עוולות קעגן טאַטן? אויב עס איז פאַראַן אַ שמץ אמת אין דײַנע חשדים אָז די מאַמע איז געווען אויף מיין זײַט, איז עס נישט געווען פון ליבשאַפט צו מיר, נאָר פון שולד-געפיל צו אים. דו וועסט עס אײַנזען ווען איך וועל האַבן אַ מעגלעכקייט דיר צו דערציילן מער וועגן זייער צוזאַמענלעבן.

דעם 25סטן סעפטעמבער 1956

איך האָב געהאַט איבערגעריסן מיין שרײַבן צו דיר און נאָכן איבער-לייענען וואָס כ'האַב געשריבן, בין איך געקומען צו דער מסקנה אָז איך שרײַב כאַאָטיש און שפּרינג אַהין און צוריק אַריבער יאָרן, איך האָב באַ-שלאָסן אויסצוסדרן דײַנע טענות צו מיר כראַנאַלאָגיש, און ענטפערן אויף איינער נאָך דער אַנדערער. דערווײַל זענען אַוועק מער ווי דרייַ וואָכן און דו ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ אַרגאַניזירטער מענטש, מישטיינס געזאַגט, איך בין. אָז איך דערמאָן זיך איינס, פאַרגעס איך דאָס אַנדערע, און אָז איך האָב געפונען אַן עצה, האָט עס סיני ווי נישט געהאַלפן. כ'האַב פּראַבירט אויפשרײַבן יעדע זאַך ווי נאָר עס האָט אויפגעטויכט אין מיין זכרון, איצט גיי געפין די נאָטיצן אָז זיי שפילן אַ להכעיס מיט מיר. כ'האַב מורא, אָז ענטפערן אויף אַלע דײַנע טענות וועל איך קאַנען נאָר ווען מיר וועלן זיך טרעפן. דו האַסט דאָך דעם גוטן זכרון, וועסט דו אַרויסקומען מיט דײַנע טענות און איך וועל ענטפערן אויף איינער נאָך דער אַנדערער.

בשעת דער מלחמה האָב איך שוין געחלומט צו שרײַבן צו דיר וועגן אַלעם, און אַזוי שטאַרק געוואָלט דאָס דערלעבן, ווי שטאַרק איך האָב געוואָלט לעבן. איז עס נישט קאַמיש? כ'בין דאָרט געלעגן אין געהאַקטע צרות, קיין מאָל נישט זיכער געווען מיט דעם מאַרגנדיקן טאַג, און נישט אויפגעהערט טראַכטן און פלאַנירן ווי אַזוי צו נישט צו מאַכן דײַנע טענות קעגן מיר. עס מעג אויסזען נישט גלייבלעך, אָבער דעם בריוו וואָס איך שרײַב צו דיר איצט האָב איך אַנגעהויבן שרײַבן נאָך אין יענע ביטערע טעג אין לעמבער-ריק. כ'האַב אַ סך מאָל אַנגעהויבן שרײַבן, פאַרשטעקט די שטיקלעך פאַפיר

אין א לאך, זיי זאלן נישט אריינפאלן אין זאשאס הענט און צום סוף פאר-
געסן וווּ איך האב זיי באהאלטן.

היינט, נאך דעם ווי דו האסט מיך געבראכט קיין אמעריקע, נאך דעם
ווי האסט אליין גוטוויליק גענומען אויף זיך מיין שולד, מוז איך טראכטן
אז אונטערן אש פון אלע דינע פעסן טלעט דאך א ווארעמקייט צו מיר. אויב
אזוי, דארף נישט שווער זיין דו זאלסט קאנען זען מיין זייט פון דער
מטבע.

דו האסט געבראכט א גרויסן קרבן פאר מיר, נישט געקוקט אויף דיין
ביטערניש וועגן דעם וואס עס איז געשען צווישן מיר און זאשאן. וועגן
מיר און זאשאן האב איך געחלשט רעדן מיט דיר נאך איידער ביסט אוועק
קיין אמעריקע. אבער נישט געקאנט געפינען דעם מוט. איך האב היינט א
סך מער צו דערציילן. אויב איך וועל צוזאמענקראצן די גייטיקע טויזנט
דאלאר, וועל איך פארן קיין ישראל דיר זוכן. שוין די העכסטע צייט איך
זאל דיר דערציילן אלץ וועגן דעם.

צי געדענקסטו אז דו ביסט געווען דער וואס האט מיך געשיקט אויף
מיין ערשטער ראנדקע מיט זאשאן? זיכער געדענקסטו, דו ביסט דאך דער
וואס געדענקט אלץ.

דו האסט געהאט זיך אפגערעדט מיט איר זיך צו טרעפן אויפן זאמעק
און שפעטער גיין אין א קינא. אבער ווען דער אונט איז צוגעפאלן האסטו
איינגעזען, אז דו ביסט נאך ווייט נישט פארטיק מיט דיין ארבעט פאר דעם
עקזאמען וואס האסט געדארפט אדורכגיין צו מארגנס. איך אויף דיין ארט
וואלט געזאגט: „א פפרה די מויד“, און אפשר וואלט איך זיך פארלאזט
אויף ניסים וועגן דעם עקזאמען. דו אבער האסט געשיקט מיך זאגן זאשאן,
אז דו קאנסט נישט קומען.

כ'וועל פאר דיר נישט אנטדעקן אמעריקע אויב איך וועל זאגן, אז זאשא
איז געווען שטיפערניש און רייצנדיק און — — — כ'האב גערן גענומען אויף
זיך דיין שליחות. כ'האב געמיינט זי וועט אויסהערן וואס כ'האב צו זאגן
אין דיין נאמען און זאגן „א גוטע נאכט“. ס'איז טאקע געווען א גוטע נאכט
צו שפאצירן. מיר האבן געפלאפלט, כ'געדענק שוין נישט וועגן וואס, און
א סך געלאכט. שפעטער האט גענומען קאפען א דרייבער רעגן און זאשא

האָט דערמאָנט, אַז דו האָסט צוגעזאָגט זי צו נעמען אין קינאַ. איך האָב דערפילט אַז איך דאַרף דיך פאַרטרעטן אויך אין דעם. גלייב עס אָדער נישט, אָבער בעת־מעשה האָב איך באמת געטראַכט אַז איך טו עס פאַר דיר. לכל־הפחות האָב איך זיך אַזוי אַינגערעדט. אין אַ קריטישן מאָמענט אויפן עקראַן האָט זי אָנגעכאַפט מיין האַנט און איר האַנט איז שוין געבליבן אין מינער.

איך האָב נישט געהאַט קיין שלעכטע כוונות, אָבער איך האָב געווסט אַז אויב אַ בחור גייט אַרויס מיט אַ מיידל און פראָבירט איר אָפילו נישט אַ קוש טאָן, האַלט זי אים פאַר אַ שלימזל. איך האָב נישט געוואָלט אויסקוקן ווי אַ שלימזל אין דער איינציקער זאַך וווּ איך בין עס נישט געווען.

אַז איך קוק היינט צוריק צו יענער צייט, זע איך, אַז טאַקע מיין שעמעוודיקייט און מיין אומגעלומפערטקייט האָבן גורם געווען איך זאָל פראָבירן מאַכן אַן איינדרוק מיט מיין חוצפה צו מיידלעך. אָפט מאָל האָט מיין שעמעוודיקייט מיך פאַראַליזירט, איך האָב געהאַנדלט ווי אַן אידיאָט און האָב זיך נישט געקאַנט העלפן, אָבער ווען עס איז מיר געלונגען, קעגן מיין אייגענער טבע, אַ טשעפע צו טאָן מיט אַ מיידל, בין איך געווען ווי אַ שיכור נאָכן ערשטן טרונק. דאָס האָט נישט פאַסירט צו אָפט, אָבער אַ מיידל אַ פלאַפלערקע האָט מיר געמאַכט אַ שם פון אַ חוצפהניק. נאָך דעם, אויב איך בין אַרויסגעגאַנגען מיט אַ מיידל און זיך נישט געטשעפעט צו איר, איז זי געווען אַנטוישט. אויב איך טשעפע זיך צו אַלעמען און נישט צו איר, מיינט עס דאָך אַז זי געפעלט מיר נישט. איז זי אַזוי מיאוס אַז עס איז מיר אָפילו נישט כּדאי די אַנשטרענגונג פון געבן אַ קוש? אַ מיידל האָט דאָס מיר אַ מאָל פאַרגעוואָרפן און איך האָב אויסגעפונען, אַז יענע פלאַפלערקע האָט מיר גאַרנישט געטאָן קיין רעה. עס איז אָנגעקומען צו דער מאָמען, און זי האָט זיך געוונטשן כּזאָל זיך פאַרליבן און אפשר אויך חתונה האָבן איידער איך ווער פאַרמישט אין אַ סקאַנדאַל. כּיבין געווען נאָר איין און צוואַנציק יאָר ווען איך האָב זיך פאַרבונדן מיט זאַשאַן, אָבער מיר דאַכט זיך, אַז די מאָמע האָט געפילט אַז אַן עול איז איר אַראָפּ פון קאַפּ.

כּיבין נישט געווען אַזאַ קנאַקער ווי מע האָט געמיינט, אָבער דער בייזער שם האָט גורם געווען איך זאָל זיך שעמען נישט צו זיין אַגרעסיוו. מיין

געמאכטע דרייסקייט האט אנגעריסן און איך בין באמת געווארן דרייסט און אפילו ציניש וועגן די זאכן.

יא, וועגן דעם סקאנדאל מיט דעם סטרוזשס טאכטער: כ'שווער דיר, אז עס איז נישט געווען וואס מע האט געמיינט. אויב דו געדענקסט, איז זי נישט געווען פון די גרויסע יפיות. אין מיין פוסטער איינרעדעניש האב איך געמיינט, אז מיין טשעפען זיך צו איר וועט איר קאמפענסירן פארן מוזן ווינען אין קעלער מיט א טאטן א שיפור. לאך, אויב דו ווילסט, איך האב זיך איינגערעדט, אז מיין קושן זי וועט איר געבן חשיבות אין אירע אייגענע אויגן. איך האב געזאגט, אז עראטיק איז געווען דאס איינציקע פעלד ווו איך בין נישט געווען קיין שלימזל; ס'איז נישט אמת! צו מיין שלימזלדיקייט אויף דעם פעלד קאנסטו צורעכענען מיין קושן סאפיא דעם סטרוזשס און זאשאן. יא, איך האב געקושט זאשאן יענעם אָוונט. זי האט זיכער געהערט פון דיר וואס פאר א פאקראקע איד בין, בין איך געווען צופרידן צו זען וואס פאר א גוטן איינדרוק איך האב אויף איר געמאכט.

דאס צווייטע מאל האבן מיר זיך געטראפן, גאנץ צופעליק, אין גאס, און פארבראכט א נאכמיטאג צוזאמען. איך געדענק שוין נישט ווי אזוי עס איז געקומען צו די ווייטערדיקע צוזאמענטרעפן. ווי איך האב ביים ערשטן מאל זיך געוואלט באווייזן מיט מיין אַגרעסיווקייט, אזוי בין איך ביי די ווייטערדיקע מאל געווען צוריקגעהאלטן. איין מאל האב איך איר געזאגט אז מיר וועלן זיך מער נישט קאנען טרעפן אליין, ווייל דו ביסט שוין פארטיק מיט אלע דינע עקזאמענס. דאס האט געזאלט זיין אונדזער לעצטע ראנדקע, איך האב זי אפגעפירט אהיים און ביים געזעגענען זיך האבן מיר זיך ארומגענומען און זיך געקושט — א געזעגן-קוש.

צום שלימזל האסטו מיר געהאט געגעבן א מתנה א קוואלפעדער, און בעת מיר האבן זיך געקושט האט דער טינט פון דיין פעדער זיך געגאסן טאקע ווי פון א קוואל און אדורכגענעצט מיין מארינארקע און איר קלייד. אלע ווייסן, אז טינט טאר מען נישט לאזן איינטריקענען. ווען זי האט מיך געשלעפט אריינצוגיין מיט איר אויסוואשן דעם פלעק, האב איך פראטעסטירט: "וואס וועט דיין מאמע זאגן?" זי האט מיר געוויזן די טונקעלע פענצטער: "ס'איז קיינער נישטא אין שטוב".

דער טינטפלעק האט מיך אדורכגענעצט ביז צום לייב. איך האב אראפ־גענומען די מאַרינארקע. זאשאַ האַט אַראַפּגעצויגן פון מיר אויך דאָס העמד אויסצווואַשן די פּלעקן. „אַז עמעץ וועט קומען, וועלן זיי מיינען כּזוייס וואָס“, האָב איך געזאָגט פאַרשעמט.

„קיינער וועט נישט קומען, זיי זענען אין סאַקאַלניק, ביי דער באַבען“, האָט זי מיך באַרויקט, האָט אַראַפּגענומען איר בלוזע און איינגעוואַשן דעם פּלעק.

זי האָט אַרײַנגעטאָן עסיק אין וואַסער און די פּלעקן זענען לײַכט אַרויס. זי האָט אויסגעשפּרייט די מלבושים צו טריקענען און איך בין געווען צופּרידן וואָס אַלץ וועט אָפּגיין אָן אַ צייכן.

די מלבושים האָבן זיך געהאַלטן אין טריקענען און מיר האָבן זיך גע־האַלטן אין איין געזעגענען. אַ געזעגן־קוש נאָך אַ געזעגן־קוש און — איך האָב דערזען די סכּנה. זאשאַ איז געוואָרן אַלץ מער צערײַצט און איך בין אויך נישט געווען אויס אייזן. איר ווייבלעכקייט האָט אַרויסגע־קערניקט פון איר אונטערזעש. דער גלי פון איר גוף האָט מיך אָנגעצונדן אין פּלאַמען. אָבער אין אַ ווינקל פון מיין קאַפּ איז קיל און קלאַר געבליבן אַ וויסיקייט, אַז דאָס טאָר נישט געשען. איך האָב נישט געטרויט זיך אליין און פּראַבירט זיך ראַטעווען מיט אַן אומגעלומפּערטן לייגן. איך האָב איר געזאָגט אַז איך בין טאַקע אַ גוטער קושער, אָבער נישט מער ווי דאָס. איך בין אימפּאַטענט.

אַז איך קוק היינט צוריק צו יענעם מאַמענט מוז איך זאָגן, אַז דאָס איז געווען אַ העראַישער אַקט, און (דו וועסט זאָגן אַז איך בין נישט דאַנקפּול) מיט נישט ווייניקער קרבן־גרייטקייט ווי דיין נעמען אויף זיך מיין שולד אין יענעם אומגליקלעכן אָונט אין ברוקלין. איך באַשולדיק סײַ דיך, סײַ די מאַמע אין גורם זײַן, איך זאָל זיך זען אַ שלומיאל און קוקן אויף זיך אליין מיט ביטול. דאָס באַווייזן זיך ווי אַ יונג מיט ביינער איז געווען מיין איינציקע קאַמפּענסאַציע. איך האָב זיך שטאַרק באַמיט, עס איז מיר געגאַנגען אין לעבן אויסצונעמען בײַ זאשאַן, און פאַר וואָס לייקענען? עס האָט מיר שטאַרק געשמייכלט ווען איך האָב גענומען חושד זײַן, אַז איך געפּעל איר בעסער פון דיר. און פּלוצלינג שיס איך אַרויס זאַז מין באַמבע.

מיינע ווערטער האבן זי ווי אפגעגאסן מיט קאלט וואסער. איך האב געדארפט אויסנוצן די מינוט און אנטלויפן אפילו אעם העמד און מאריי-נארקע, אבער איך אליין בין געווען פריטשמיעלעט פון מיינע ווערטער. פלוצלינג האט אין זשאס אויגן זיך אנגעצונדן א שקאציש שמייכעלע: „מיט דער קרענק ביסטו געקומען צום ריכטיקן דאקטער“, האט זי געזאגט און ווידער פארווארפן די הענט ארום מיין האלדז. אויב זי האט פריער געווארט איך זאל זיין דער אנגרייפער, האט זי איצט אין גאנצן איבער-גענומען די איניציאטיוו. זי האט באטאפט מיינע מוסקלען און געזאגט: „זארג זיך נישט, יינגל, איך פיל כוח אין דיין גוף“.

איך בין געווען נאקעט ביזן גארטל, זי האט נאך געטראגן א ביוסט-האלטער און איך האב עס נישט אנגעריירט, איך שווער דיר, דו געדענקסט אוודאי די דעמאלטיקע ביוסטהאלטערס, די אקסל-בענדלעך האבן זיך אנגע-צויגן און פארקנעפט פון פארגוט. פלוצלינג האט אזא קנעפל נאכגעגעבן און א פולע, רייצנדיקע, נאקעטע ברוסט איז געשפרונגען מיר אין די אויגן אריין. גלייב מיר אדער נישט, איך האב נאך אלץ געוואלט אנטלויפן, אבער זי האט דערזען א סימן אז איך בין ווייט פון זיין אימפאטענט. זי האט געמיינט אז טאקע זי האט מיך אויסגעהיילט און זי האט מיט טרוימה מיך געפירט צום בעט. איך האב אויסגעטראכט א תירוץ פדי זיך צו ראטעווען, האט דער ליגן מיך געבראכט נענטער צום אפגרונט. דאס איז מיין גורל, איך טו עפעס מיט די בעסטע כוונות און עס קומט ארויס א צרה, אן אומגליק.

איך פארשטיי גוט, אז וואס מער דעטאלן איך דערצייל, אלץ פינלעכער ווערט עס פאר דיר צו לייענען, אבער עס האט געהערשט צווישן אונדז צו פיל שווייגעניש צו לאנג. נאך דעם ווי דו וועסט וויסן אלץ, וועל איך דיך קאנען פרעגן דאס וואס איך באגער שוין אזוי לאנג דיך צו פרעגן. טראכט איידער דו ענטפערסט. פראביר, אויב דו קאנסט, זען זיך אויף מיין ארט, און אריינלעבן זיך אין מיין מצב: וואלסט דו געווען שטארקער? וואלסט דו זיך אויפגעפירט ווי א יוסף-הצדיק און נישט פארלוירן דעם קאפ?

איך האב נישט צוגענומען ביי איר די אומשולד — זי האט זי שוין נישט געהאט. דאס האט פארקלענערט מיין שולדגעפיל קעגן דיר, און מיין אחריות צו איר. איך וועל נישט לייקענען, אז נישט געקוקט אויף דעם וואס

איך האָב עס נישט געזוכט און נישט געוואָלט, האָב איך נישט געקאָנט דערשטיקן אַ שטיקל געפיל פון נצחון...

איך האָב נישט געוויסט צי זי פּלאַנט צוריקגיין צו דיר אָדער נישט; איך האָב דעצידירט זיך צו דערווייטערן פון איר. איך האָב עס ביי זיך אַזוי באַשלאָסן, אַז איך וואָלט מן-הסתם געפונען דעם פּוּח עס אויסצופירן. וואָך נאָך וואָך איז פּאַרביי, צוויי חדשים זענען פּאַרביי, און איך האָב באַוויזן זי אויסצומיידן. איך בין איין מאל שיער נישט איבערגעפאַרן געוואָרן ווען איך האָב זי פּלוצלינג דערזען אין גאַס און בין אַריבערגעלאָפּן דעם וועג. איין מאל, ווען איך בין אַריינגעקומען אין שטוב, האָסטו גראַד גערעדט צו איר אויפן טעלעפּאָן. אויף וויפל איך געדענק, איז עס געווען אַן אינטימער שמועס אין אַ טאָן פון וואַרעמקייט. פּלוצלינג האָסטו דו מיר דערלאָנגט דאָס טרייבל: „זאַשאַ האָט אַ גרוס פאַר דיר“.

דער גרוס איז געווען אַז איך מוז שוין, תּיכּף צוקומען צו איר, עפעס איז געשען וואָס איך מוז וויסן.

איך האָב געמיינט אַז דאָס איז איינס פון אירע שפּיצלעך, איך בין געווען אין כּעס, אָבער בין געגאַנגען צו איר. אפשר האָט עמעץ אונדז געזען צוזאַמען, אפשר האָט עמעץ געזען ווי מיר האָבן זיך געקושט און מע דאַרף צוטראַכטן אַ תּירוץ דיר צו פאַררעדן די צייַן.

זאַשאַ האָט געוואַרט אויף מיר אין שטוב. נאָך איידער זי האָט באַוויזן עפענען דאָס מויל, האָב איך געזאָגט אַז איך קאָן מער נישט אָפּטאָן זאַכן הינטער דיַנע פּלייצעס. איך בין אַ שלּימזלדיקער ליגנער; אין אַ שיינעם העלן טאָג וועל איך זיך אַרויסכאַפּן מיט אַן איבעריק וואַרט און וועל שוין מוזן דיר אויסזאָגן דעם אמת.

איך האָב גערעדט שנעל זי זאָל מיר נישט קאָנען איבעררייסן, אָבער זי האָט אָפּילו נישט פּראַבירט מיר איבעררייסן, זי איז געשטאַנען מיט אַן אַראַפּגעלאָזטן קאַפּ און געשוויגן. געשוויגן אויך נאָך דעם ווי איך בין אַנטשוויגן געוואָרן.

„האַסטו מיר אַנגעזאָגט צו קומען שוין, תּיכּף, צוליב עפעס וואָס איך מוז וויסן, טאָ וואָס שוויַנגסטו?“

„כּ׳בין נישט זיכער צי דו ביסט גענוג מאַן עס צו הערן“, האָט זי

געזאגט טרויעריק און איך האב געזען דעם גלאנץ פון טרערן אין אירע אויגן.

„דו ווילסט כ'זאל אָועקגיין?“ האָב איך געפרעגט. די באַליידיקונג האָט מיך ווייניק געאַרט, אָבער דער טרויער אין איר קול איז געווען אַזוי עכט און אַזוי טיף אַז עס האָט מיר אַ שניט געטאַן ביים האַרץ. איך בין שוין גרייט געווען זי כאַפּן אין די אַרעמס און זי איבערבעטן, אָבער עס איז מיך באַפאַלן אַ פּחד, ווי איך וואָלט פּלוצלינג דערזען אַן אַפּגרונגט בייַ מייַנע פּיס. איך האָב אַפּילו נישט געאַנט וואָס זי האָט מיר צו זאָגן און דאָך אויסגעקוקט זי זאָל מיר געבן אַ טראַציקן ענטפּער: יאָ, גיי.

„דו ווילסט גאָר נישט וויסן וואָס עס איז געשען?“

„דו האָסט מיך גערופּן און איך בין געקומען, יאָ, צי ניין?“

„באַלעק, וואָס איז הייַנט געשען צו דיר? דו רעדסט צו מיר ווי צו אַ

שונא, און איך האָב געמיינט, אַז דו האָסט מיך כאַטש אַ ביסל ליב...“

די לעצטע ווערטער האָב איך שוין געהאַט געהערט פון איר מער ווי איין מאַל, עס פּלעגט אַרויסקומען פון איר מויל קאַקעטיש און אַרויסרופּעריש, אָבער נישט איצט. זי האָט עס געזאָגט שטיל און קוים זיך צוריקגעהאַלטן פון וויינען. איך האָב איר געזאָגט דעם אמת: „כ'האָב מורא לעאָן וועט זיך דערוויסן. און — — —“

„לעאָן וועט זיך זיכער דערוויסן“, האָט זי מיר איבערגעריסן.

„עמעץ האָט אונדז געזען? ווער?“

„ווער? דערווייל קיינער נישט, אָבער אין גיכן וועלן אַלע זען...“

איך בין געבליבן שטיין מיט אַן אַפּן מויל און זי האָט מיר צוגעוואַרפּן

אַ טענה: „כ'האָב געמיינט אַז דו ווייסט ווי זיך צו היטן...“

וואָס דערנאָך איז געשען ווייסטו. פון דעם אַלאַרם האָט שפּעטער זיך אויסגעלאָזט אַ בוידעם. זי איז געהאַט אָוועקגעפאַרן אויף עטלעכע טעג און נאָכן צוריקקומען, מיר געזאָגט אַז זי האָט עס „פאַרלוירן“. ס'קאָן זיין, אַז זי האָט זיך געלאָזט מאַכן אַן אַבאַרט; ס'קאָן אויך זיין, אַז די גאַנצע זאַך איז געווען אַ ליגן, אויסגעטראַכט פּדי גובר צו זיין מייַנע סקרופּלען. ווי זאָגט מען דאָ אין אַמעריקע: דיין השערה איז אַזוי גוט ווי מייַנע.

מיין אומגעלומפּערטער אויסרייד אַז איך בין אימפּאַטענט איז מיר

שפעטער קאפיער געקומען. נאך דעם ווי מיר זענען געווארן מאן-און-ווייב, האט זאשא נישט געהאט וואס זיך צו באקלאגן אויף דעם פעלד. זי האט נאך א מאל פארשוואנגערט און טאקע אויסגעטראגן מאשאן. אויף וויפל איך ווייס, זענען נישט קיין סך פארלעך אזוי אקטיוו ווי מיר זענען געווען. זאשא האט געוואסט ווי אזוי מיך אויפצוועקן אבער א מאל און ווידער א מאל. איך בין געווארן אפגעמאגערט. ארומגעגאנגען א פארשלאפענער און ביי נאכט ווידער געווען אקטיוו, אבער עס ווייזט אויס, אז זאשא איז געבליבן אויסגעהונגערט. איך גלייב נישט, אז אירע פריערדיקע זענען געווען גרע-סערע קנאקערס, אבער דער פיזישער אקט איז נישט אלץ. איך האב געהאט אריינגעהאקט אין איר קאפ א קליין וועגן מיין מכלומרשטער אימפאטענץ. זי האט מיר דעמאלט געגלייבט און עס ווייזט אויס, אז דאס האט איר געשטערט צו ווערן באפרידיקט, אדער איבערגעלאזט אן אילווייע אז מיט א מאן אן אזא שוואכקייט מוז עס זיין בעסער. איך האב געהאט א סך צייט אריינצוקלערן אין דעם און דאס איז מיין מסקנה.

דאס אלץ האט שוין איינגטלעך גארנישט צו טאן מיט דיר, אבער דו קאנסט זען פון דעם, אז קיין האניק האב איך נישט געלעקט... צוריקגעשמועסט: דאס צונעמען זאשאן איז אפשר דאס בעסטע וואס איך האב געטאן פאר דיר. כווייל דיר נאך דערציילן פאר וואס זי איז נישט געקומען מיט מיר קיין אמעריקע, אבער איך הער מאשאס שליסל אין דער טיר. כ'על שרייבן מער מארגן, דערווייל: אדיע.

ברוקלין, דעם 2טן אקטאבער 1956

איבערגעריסן מיין שרייבן אויף א טאג, אבער דו ווייסט דאך, נישט אלע מאל איז פאראן די שטימונג. איך זיך איצט מיט דיין ברייול פון תל-אביב און לייצען עס אפשר צום צענטן מאל. דאס וויכטיקסטע אין דייע פאר שורות איז דער לעצטער זאץ. אין דייע ווערטער „איך האב געפונען א לייזונג“ איז פאראן א רויקייט און א גלויבן, אז דו האסט געלאזט אלע דייע צרות הינטער זיך. איז אויך איינגעטרעטן א בעסערונג אין דיין געזונט? לאמיר האפן אזוי.

כאטש דו האסט באוויזן צו אנטלויפן פון דיין תפיסה-אורטל, קאן איך

זיך נישט באַפֿרײַען פֿון דעם געדאַנק, אַז איך דאַרף פֿונדעסטוועגן גיין צום פֿראַקוֹראַר, דערציילן דעם גאַנצן אמת און איין מאָל פֿאַר אַלע מאָל אַראַפֿ-נעמען דאָס פֿעקל פֿון דײַנע פֿלייצעס, נישט געקוקט אויף דעם וואָס דו האָסט עס אַליין אויף זיך גענומען. איך קוק אויס טעד זאָל שוין פֿירן מאַשאַן צו דער חופּה, כאָטש זי איז נאָך צו יונג חתונה צו האָבן. טעד וועט זי נישט גטן ווען ער וועט זיך דערוויסן אַלץ וועגן איר טאַטן.

דו קאַנסט זיך טראַכטן, אַז טעד איז נאָר אַן אויסרייד, איך זאָל נישט דאַרפֿן שוין לויפֿן זיך מודה זײַן. געדענק אַבער, אַז איך האָב דאָס נישט צוגעטראַכט. דו אַליין האָסט מיר געזאָגט, אַז דאָס האָט דיך באַוווּנגן. צו נעמען די שולד אויף זיך. בײַ אַלע דײַנע לײַדן האָסטו אויך די סאַטיספֿאַקציע, אַז מיט דײַן קרבן האָסטו געראַטעוועט מאַשאַם גליק; ווי קאָן איך רײַזיקירן אויך דאָס קאַליע צו מאַכן?

פֿונדעסטוועגן איז מעגלעך אַז דאָס איז נאָר אַ תּירוץ, דו האָסט זיך מקריב געווען און אויך צוגעשטעלט מיר אַ לײַכטן תּירוץ איך זאָל עס קאַנען אָננעמען.

דו בעטסט מײַן פֿאַרגעבונג און מאַשאַ זאָל דיר מוחל זײַן. לכל-הפּחות דאָס איז קלאַר; נישט דו ביסט דער וואָס דאַרף בעטן פֿאַרגעבונג. ס'איז אמת, אַז די לעצטע טעג פֿאַר דײַן פֿאַרשווינדן ווערן זענען געווען אַ גיהנום, אַבער איך האָב שוין געהאַט צײַט אַרײַנצוטראַכטן זיך אין דײַן האַנדלונג מיט אַ קילן קאַפּ. דו האָסט געהאַט אַן אימפּולס וואָס האָט געקאַנט קומען נאָר פֿון ליבשאַפט. דו האָסט ערשט שפּעטער געזען ווי שווער עס איז אויס-צוטראַגן דאָס וואָס האָסט גענומען אויף זיך. דו האָסט אין דײַן אימפּולס אַ לויף געטאָן מיך ראַטעווען, אַבער דו האָסט דעמאַלט נישט געקאַנט וויסן, אַז דײַנע פּיס זענען צו שוואַך צו לויפֿן דעם גאַנצן וועג.

איז וואָס? וואָלט עס בעסער געווען אויב דו וואָלטסט אַפּילו נישט געהאַט דעם אימפּולס?

דאָס וואָס איך האָב אָפּגעטאַן אין נײַ-יאַרק האָב איך אויך געטאַן אין אַזאַ מאַמענטאַלן אימפּולס, אויס מורא, אַז אויב איך וועל נישט קאַנפֿערירן וועט עס אויסגיין צו זאַשאַס קאַפּ. זאַשאַ האָט עס ווייניקער פֿאַרדינט בײַ מיר ווי איך בײַ דיר. זי האָט דיך אויסגעביטן אויף מיך, אַבער זי האָט מיך

נישט רעספעקטירט מער ווי דיר, און מיך מאַניפּולירט נישט ווייניקער ווי פריער דיר.

ביים אַפּרעדן איינע פּון מײַנע ערשטע ראַנדקעס מיט איר, האָב איך נאָו אַ פּרעג געטאָן: „און וואָס וועט לעאָן זאָגן?“ און זי האָט מיט אַ לאַכעלע געענטפּערט: „ווער זאָגט דען, אַז לעאָן דאַרף וויסן?“

„ער וועט דיר אַוודאי באַלד קלינגען. און אויב ער וועט אַפּילו נישט קלינגען, נאָר קומען צו דיר גלייך פּון אוניווערסיטעט?“

„וועל איך אים אײַנרעדן, אַז ער דאַרף אַרײַנגלייגן מער אַרבעט אין זײַנע עקזאַמענס, אַז ער האָט אַ קאַפּווייטיק, אַדער אַז ער איז שלעפּעריק, און כּיעל אים שיקן שלאָפּן.“

זי האָט געלאַכט און איך האָב מיטגעלאַכט. עס האָט זיך מיר שוין גאָר נישט געלאַכט ווען זי האָט מיך געשיקט שלאָפּן...

כּווייל זײַן גערעכט צו איר און טראַכט צוריק, ס'קאָן זײַן, אַז פּונקט ווי איך האָב אַרײַנגעהאַקט אַ קליין אין איר קאַפּ ווען כּ'האָב געזאָגט אַז כּ'בין אימפּאַטענט, האָט זי אַרײַנגעזעצט אַ קליין אין מײַן קאַפּ מיט איר אַפּנאַרן דיר, און דערצו נאָך לאַכן פּון דײַן נאַװויטעט. „מײַך וועט זי נישט קאַנען שיקן שלאָפּן“, האָב איך געזאָגט צו זיך אַליין און געהיטן זיך נישט אַרײַנצופּאַלן אין נאַװויטעט. בין איך אַרײַנגעפּאַלן אין חשדים, אפּשר אין איבערגעטריבענע חשדים. מײַן צונעמען בײַ דיר זאָשאַן איז געווען מײַן פּאַרברעכן וואָס האָט שוין געטראָגן אין זיך די זריעה פּון מײַן שטראַף. איך בין מיט מײַנע מעדיטאַציעס פּאַרקראַכן צום סוף. איך וועל נאָך צוריקקומען און דיר דערציילן וואָס עס איז געשען זינט דײַן אַוועקפּאַרן ביז מײַן קומען אַהער. איך וועל זיך באַמײַען עס דערציילן מיט פּאַקטן און נישט מיט השּערות, ווי איך האָב עס געטאָן הײַנט.

דעם 8טן אַקטאַבער

איך האָב איבערגעלייענט וואָס איך האָב געשריבן ביז איצט און בין איבערראַשט פּון דעם, וואָס איך האָב דאָ געלייענט. צו מיר אַליין זענען די אַלע געשעענישן נישט געווען אַזוי קלאַר ווי איך דערקלער זיי אין דעם בריוו. איז דאָס האַלטן אַ פּעדער אין האַנט אַ סטימול די אויגן זאָלן קוקן

וויטער און וען טיפער ? און ווי אזוי איז עס געשען, אז איך זאל אין דעם בריוו זיין אזוי עלאקווענט און האבן ווערטער אויסצודריקן וואס איך וויל זאגן ? איך האב דאך א געליימטע צונג. ווען איך רעד צו אנדערע, קרעק איך זיך מיט די ווערטער און נעם שטאַמלען, מיין אידיי בלייבט נישט-דערטראַכט און זיכער נישט-דערזאָגט. ווער שמועסט נאָך ווען איך רעד צו עמעצן אויף וועמען כ'וויל מאַכן אַ גוטן איינדרוק; וואָס מער איך וויל זיך באַווייזן מיט מיין גוטער זייט, אַלץ מער קריכט אַרויס דאָס ערגסטע. פאַר וואָס זאָגט מען אז ווער עס רעדט צו זיך אַליין איז אַ משוגענער ? ס'איז פונקט פאַרקערט. ווען אַ מענטש רעדט צו זיך אַליין, ווערן לויז אַלע שפּאַנונגען, רייסט ער זיך אַרויס פון אַלע פאַרדרייענישן, אַלע צוריקהאַל-טענישן — דאָס זענען זיינע קלאַרסטע מינוטן. דאָס משוגעת גרייפט אים אַן ערשט ווען ער פּראַבירט רעדן צו אַנדערע.

פון דעם וואָס איך שרייב דאָ פאַרשטייט דו שוין, אַז מיין צונג האָט מיר ווידער אָפּגעטאָן איינס פון אירע שפיצלעך. יא, דאָס איז טאַקע געשען און אַלע מייןע אומגעלומפערטע אברים האָבן צוגעהאַלפן.

דו געדענקסט זיכער דאָס מיידל ביטריס וואָס פירט אַן מיט דער טעלע-פּאָנצענטראַלע אין אונדזער אָפיס. זיכער געדענקסט דו זי, זי האָט דיך געלויבט פאַר מיר. זי האָט מיר דערציילט, אַז כאַטש אַלע אין אָפיס רופן זי „ביי“, האָסטו אויסגעפונען איר פאַמיליע-נאַמען און זי טיטולירט: מיס מאַקקאַרמיק. דו האָסט דערמיט געוואַלט אַרויסווייזן העפלעכקייט, אָבער אין אַמעריקע איז אַ פיצל פון אַ נאַמען גענוג, טאַמער רופסטו מענטשן מיטן פולן נאַמען ביסטו אַ גרינער, אָדער אַן אַנגעבלאַזן, שטייף געקראַכמאַליעט העמד, וואָס וויל מיט קיינעם נישט ווערן היימיש.

איך האָב שנעל אַוועקגעוואָרפן די אייראָפּעיִשע פאַרמעלקייט. „ביי, ביי אַ גוד גוירל — — — ביי זיי אַ גוט מיידל און קריג מיר מיסטער בוירטאַן אויפן טעלעפּאָן“, האָב איך זי איין מאַל געבעטן. עס מוז זיין, אַז דווקא וויל זי איז שוין נישט אַזאָ יונג מיידעלע, איז איר געפעלן געוואָרן וואָס איך רוף זי „גוד גוירל“ און יעדער מאַל וואָס איך האָב באַדאַרפט אַ פאַרבינדונג מיטן דרויסן האָט ביי אַרײַנגעוואָרפן אַ חכמהלע און איך בין אויך נישט געבליבן הינטערשטעליק.

ווי זאגט מען עס דא: „סא פאר סא גוד“, ביז איצט איז אלץ געגאנגען פשוורה, האט זיך געמאכט אזוי, אז מיר זענען אייערנעכטן צוזאמען ארויס פון אפיס. ווייסטו דאך, די טארנאווסקיס זענען העפלעכע מענטשן; מיר זענען גראד צוגעקומען צום „לאַנטשאַנעט“, האָב איך זי געפרעגט צי זי האָט חשק צו טרינקען אַ טעפעלע קאווע. זי האָט גלייך מסכים געווען. ווי מיין חוש פאַר הומאָר האָט מיר געדינט דורכן טעלעפאָן, אזוי איז ער געלם געוואָרן ווען איך האָב זיך אוועקגעזעצט קעגן איבער איר ביי אַ טישל מיט אַ טעפעלע קאווע. איך האָב געזוכט צו זאָגן עפעס אַ שפּילעוו־דיק וואָרט, עפעס פּריילעכס, אָבער דער קאַפּ איז געווען ליידיק, מיין נס איז געווען וואָס ביי האָט אַ פּיסקעלע אויף שרויפן און זי האָט וואָס צו דער־ציילן. איך האָב שוין פון פּריער געוואָסט, אַז זי איז דער צענטער פון אַלע אָפּיס־רכילותלעך, אָבער איך האָב זיך נישט פאַרגעשטעלט אַז אין אַזאַ אַקטיוון אָפּיס מיט אזוי פּיל טעלעפאָנען זאָל זי האָבן צייט זיך אונטער־צוהערן וווּ נאָר זי דערשמעקט, אַז עס וועט זיין פּיקאַנט. ביי ווייסט ווער עס גראַבט אונטער וועמען, ווער עס נאָרט אָפּ וועמען, און אפילו ווער עס שלאַפט מיט וועמען.

אַז זי האָט גערעדט און גערעדט און איך האָב געזען אַז איך בין נישט מחויב זי אונטערצוהאַלטן מיט אַן אַמוזאַנטן שמועס, איז מיר געוואָרן גלייך־טער אויפן האַרץ. די גאַנצע שפּאַנונג איז אוועק און איך בין צוריק געוואָרן האַפּערדיק. עס איז מיר איינגעפאַלן אַ שקצישער געדאַנק: כאַפּן אַ פּלירט מיט אַ מיידל פון אונדזער אָפּיס און עס זאָל בלייבן אַ סוד איז מעגלעך נאָר מיט ביי. זי הערט אונטער אַלעמענס טעלעפאָנען, אָבער זי וועט דאָך נישט טרייבן רכילות קעגן זיך אליין. „וואָס זיצן מיר דאָ און מאַכן זיך קאַליע דעם אַפעטיט מיט אַ זויערער קאווע און אַן אַלטגעבאַקן דעניש קיכל“, האָב איך פּלוצלינג אַ זאָג געטאָן, „לאַמיר צופאַרן ערגעץ עסן אַ ריכטיקן מאַלצייט.“

„וווּ ווילסטו גיין?“

„מיט דיר — אפילו אין עק וועלט.“

נישט שלעכט פאַר אַ שעמעוודיקן, האָ? זי האָט פאַרגעלייגט אַ כינעזישן רעסטאָראַן. ווען איך האָב זי געפרעגט צי זי האָט אזוי ליב כינעזיש עסן, האָט זי געענטפּערט אַז אין די כינעזישע רעסטאָראַנען איז ביליקער.

א מענטש איז נאר א מענטש

ווען אזא ריטער ווי בערנארד טארנאווסקי פארבעט א מיידל אין א רעסטאראן, וועט ער נישט זוכן ווו עס איז ביליק. דערוואסט זיך אז זי וויינט אין שיפסהעהדיי און געהערט אז דארט איז פאראן א בארימטער רעסטאראן לונדיס. האב איך פארגעלייגט דעם רעסטאראן און זי האט זיך געפילט דערפון זייער שטאלץ און געשמייכלט. מע האט מיר שוין עטלעכע מאל געזאגט, אז וויינען עטלעכע יאר אין ניו-יארק און נישט זיין אין לונדיס פאסט גאר נישט פאר אזא וועלטלעכן מענטש ווי איך. נו, וועל איך עסן ביי לונדיס, פארוואסן ים-פיש, און עס קאן מיר געראטן איך זאל גאנץ עסן האבן א גוטן צובייס...

אין סאבוויי איז געווען ענג, איך האב געפונען איין זיצפלאץ פאר בי און איך בין געשטאנען נעבן איר. דו ווייסט דאך וואס עס טוט זיך אין די סאבווייס אין די שעהען ווען מע פארט אהיים פון דער ארבעט. דער וואגאן איז שוין געווען איבערגעפאקט און אויף יעדער סטאציע האבן זיך אריינגעשטופט נאך פארשווינען און עס איז געווען דערשטיקט צו ווערן. אז בי האט פראבירט עפעס זאגן האב איך עס נישט געהערט, אזוי גרויס איז געווען דער טומל. איך האב זיך פארענטפערט פאר וואס איך האב נישט בעסער גענומען א טאקסי, אבער זי האט נישט געהערט וואס איך זאג. בין איך געשטאנען, ריכטיקער געזאגט, געהאנגען איבער איר מיט מיין האנט פארטשעפעט אין אן אנהאלט-רימען. איך האב אראפגעקוקט צו איר און זיך געהיידושת וואס איך האב ביז היינט נישט געזען ווי שייך זי איז. כאטש זי האט שוין קנייטשלעך ביי די אויגן און ליניעס אויפן האלדז, איז זי נאך אלץ חנעוודיק און אפילו רייצנדיק. איר שייך פיגורל האט נאך יונגע בייגעוודיקייט, די שקצישע אויגן און דער לאק האר וואס זי האלט אין איין אוועקשארן פון שטערן און ער פאלט צוריק אראפ איבער די אויגן, גיט איר צו א שפילעוודיקייט וואס ———

איך האב זיך אליין אפלאדירט פאר מיין דרייטקייט זי צו פארבעטן. נאכן עסן וועל איך זי אפפירן אהיים, נישט אומזיסט האב איך אויסגעקליבן א רעסטאראן נאענט פון ווו זי וויינט... אויב עס וועט איר אליין נישט איינ-פאלן מיר אריינצובעטן אין הויז וועל איך עס פארלייגן, און עס וועט גיין א גאנג...

מיין פאנטאזיע לויפט א מייל א מינוט, דא וואלט מען געזאגט זי איז א „לאנג דיסטאנס ראנער“. ווען מיר זענען אנגעקומען צו לונדיס, האב איך שוין געהאט פארטיק א גאנצע סטראטעגיע, פון דעם אריבערטעטן איר שוועל ביזן אריינשפרינגען אין איר בעט. אז דער אייבערשטער וויל שטראפן א שלימזל, גיט ער אים פאר א וויילע א זיכערקייט אין זיך. איך האב נישט געהאט קיין שום ספק אין הצלחה און האב זיך געפילט זייער האפערדיק. מחמת איך האב נישט געהאט געמאכט קיין באשטעלונג, האבן מיר געמוזט ווארטן ביז עס וועט ליידיק ווערן א טיש; דער הויפטקעלנער האט אונדז דערווייל געשיקט צום באר. בי האט באשטעלט א „שרויפנציער“, דאס איז אזא מין געמישטער קאקטייל. מיר האט נישט געפאסט צו באשטעלן א ווייבערישן טרונק, איך האב געהערט ווי א מאן באשטעלט א „וויסקי סטרייט“, האב איך באשטעלט דאס זעלביקע. „מיט איין?“ האט געפרעגט דער בארטענדער. כ'האב נישט געוואוסט וואס צו זאגן, האב איך איבער-געזורט: „וויסקי סטרייט“.

מלחמה צייט האב איך זיך אויסגעלערנט טרינקען וואדקע; די וויסקי איז אבער געווען שטארקער און פארקאפט דעם אטעם, חוץ דעם האט עס א טעם וואס דערמאנט מיך אין נאפט, כאטש כ'האב קיין מאל קיין נאפט נישט געטרונקען. אבער אז בי האט באשטעלט נאך איינס און דער באר-טענדער האט מיך געפרעגט צי איך וויל אויך נאך איינס, האב איך צוגע-שאקלט מיטן קאפ. צום טיש בין איך שוין געגאנגען אויף וואקלדיקע פיס, כ'האב אבער געהאפט, אז דאס עסן וועט נייטראליזירן דעם אלקאהאל.

בי האט באשטעלט א ראק, איך האב דאס נאך קיין מאל נישט געהאט פארזוכט, האב איך אויף זיך אליין אנגעשריגן, אז א היינטצייטיקער מענטש דארף האבן פראקטיק אין אלעם און אויב עס מוז זיין אן ערשט מאל זאל עס זיין היינט, און איך וועל נישט אויסזען ווי א גרינהארן, איך האב אויך באשטעלט א ראק.

ווען דער קעלנער איז געקומען און בי ארומגעבונדן עפעס א גאווער-פארטעכל ארום האלדז, האב איך שוין געזען אז איך בין אריינגעפאלן; ווען ער האט אויך מיר ארומגעבונדן אזא פארטעכל ארום האלדז, בין איך שוין געווען ווייסער ווי דאס פארטעכל. איך האב געקוקט מיט שרעק אויף

די מכשירים וואס דער קעלנער האט אוועקגעלייגט נעבן מיר, פון וואנען זאל איך וויסן אז ראק עסט מען אנדערש ווי אנדערע מינים פיש? איך האב זיך פראבירט טרייסטן: באַלעק, דו ביסט דאָך אַ דזשענטלמען און וועסט ווארטן זי זאל די ערשטע אָנהייבן עסן, וועסטו זען וואָס זי טוט און טאָן דאָס זעלביקע.

די עצה איז געווען אַ לאַגישע, אָבער עס טראַכט זיך לייכטער ווי עס טוט זיך. „נו, וואָס עסטו נישט?“ האָט בי געפרעגט און איך האָב זיך געמוזט נעמען צו דער אַרבעט. די הענט האָבן זיך געראַנגלט מיט אַ צווענגל און מיט אַ האַרט־סקאַרפּעדיקן ראַק אין מיין טעלער, אָבער די אויגן זענען געווען צוגעקלעפט צו איר טעלער און צו אירע הענט, צו זען וואָס זי טוט. דו ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ קנאַקער איך בין ווען איך קוק אויף וואָס איך טו, קאַנסטו זיך שוין פאַרשטעלן וואָס עס איז דאָ געשען. אַנשטאַט אַ פּיסל פון דעם שרץ האָב איך שיער נישט אָפּגעצווענגלט מיין אַ פינגער, און דער ראַק האָט געהאַלטן אין איין אַרויסשפּרינגען פון מייןע הענט ווי ער וואַלט נאָך געלעבט.

אז מיין ראַק איז אַראָפּגעפאַלן אויף דער ערד איז נישט געווען דאָס גרעסטע אומגליק, די האַרטע סקאַרפּע עסט מען סיי ווי נישט, אָבער דער קעלנער האָט געהאַט אוועקגעשטעלט אויפן טיש צוויי שיסעלעך מיט וואַר־רעמער צעלאַזענער פוטער. דאָס וואַלט נישט געווען קיין פּראַבלעם, כּ״האָב שוין באַוווּן צו זען אַז ווי נאָר בי קריגט אַרויס פון דער סקאַרפּע אַ שטיקל ראַקפלייש, טונקט זי עס אין דער פוטער; וואַלט איך שוין געוויסט אויך צו טאָן דאָס זעלביקע, אויב איך וואַלט אויך באַוווּן אַרויסצוקריגן אַזאַ שטיק פלייש. בי האָט ווידער געטונקען אַ שטיקל ראַק אין דעם שיסעלע פוטער און אַ זאָג געטאָן: „ראַק האָט ליב פוטער.“ עס מוז זיין אמת, ווייל ווי נאָר זי האָט עס געזאָגט, איז מיין ראַק אַרויסגעשפּרונגען פון מייןע הענט און געפאַלן אין דער פוטער — אין בייס שיסעלע פוטער. דאָס שיסעלע האָט אויך אַ שפּרונג געטאָן און געפאַלן אויף — — — אויב ראַק האָט ליב פוטער, האָט פוטער ליב שיינע מיידלעך. דאָס שיסעלע פוטער איז געפאַלן אויף איר פאַרטעכל אָבער האָט זיך אַראָפּגעגאַסן ביז אירע קני...

דער קעלנער איז געקומען צו לויפן, ער האָט געבראַכט פאַרטעכלעך

אַפְצוּווישן די פּוּטער פּוֹן בּיס קלייד און דערנאָך מיר געהאַלפּן צעקנאַקן מיין ראַק.

„נעם זיך נישט צום האַרצן, איך ווּוּין נישט ווּוּיט פּוֹן דאַנען און דאָס קלייד איז פּוֹן נײַלאָן; אַ בּיסל וואַרעם וואַסער און זײַף, און אַלץ וועט זײַן אין אַרדענונג,“ האָט בּי מײַך געוואַלט טרייסטן. איך בּין איר געווען דאַנקפּול פאַר די טרייסטווערטער, פאַר דעם שמייכלען און פאַרן ווּוּיטער עסן איר ראַק. איך האָב צוגערוקט צו בּי מיין שיסעלע פּוּטער און זי האָט עס צוריק-גערוקט צום מיטן טיש, איך זאַל אויך קאַנען טונקען דערין. אָבער ווער האָט געקאַנט עסן? עס איז מיר געווען שרעקלעך טרוקן אין מויל. אַ בּיסן וואַס איך האָב פּראַבירט אַראַפּשלינגען איז געבליבן צוגעקלעפט צו דער קעל. אַ טרונק וואַסער וואַלט געהאַלפּן, אָבער איך האָב שוין געהאַט איבערגעקערט מיין גלאַז וואַסער נאָך פאַר דעם שיסעלע פּוּטער.

בּי האָט סוף-פּל-סוף אַפּגעלעקט דאָס לעצטע ראַקפּיסל, האָב איך אויך אוועקגערוקט מיין טעלער. ווי דער קעלנער וואַלט געווסט אַז איך חלש אַ טרונק, האָט ער געבראַכט פאַר יעדן פּוֹן אונדז אַ שיסעלע וואַסער מיט אַ שטיקל ציטרין, עס וואַלט אַוודאי באַקוועמער געווען צו טרינקען פּוֹן אַ גלאַז, אָבער זאַל שוין זײַן פּוֹן אַ שיסעלע, אָבּי דאָס וואַסער איז פּליסיק און וועט אַראַפּשווענקען דאָס שטיק שרץ וואַס איז געבליבן שטעקן אין מיין געשלינג. כּ״האַב אַ קוועטש געטאַן די ציטרין אין וואַסער. אַרײַן און מיט אײַן גרויסן זופּ אויסגעזויגן דאָס גאַנצע וואַסער פּוֹן שיסעלע. ערשט ווען איך האָב אַוועק-געשטעלט מיין ליידיק שיסעלע און אַ קוק געטאַן צו בּי, האָב איך געזען אַז זי טונקט אירע שפּיצפינגערס אין דעם שיסעלע און רייניקט זיי מיט דעם שטיקל ציטרין, דאָס וואַסער איז נישט געווען צו טרינקען, נאָר צו וואַשן די הענט. ס׳איז מיר פינצטער געוואָרן פאַר די אויגן.

דו ווייסט דאָך, אַז איך בּין אַן אַטעיסט, אָבער איך האָב גענומען בעטן צו אַלע געטער אין דער וועלט בּי זאַל נעמען פּלאַלען, ווי איר שטייגער, אָבער בּי האָט געשוויגן. כּ״האַב געווסט, אַז דאָס בעסטע וואַלט געווען צו פאַרוואַנדלען די גאַנצע זאַך אין אַ שפּאַס. די טאַרגאווסקיס קענען דאָך אַזוי גוט אַפּלאַכן פּוֹן זיך אַלײן, איך מוז איבעררײַסן די שטילקייט מיט אַ פּאַסיקן וויץ. אָבער ווי להכעיס זענען אַלע וויצן אַרויסגעפּלויגן פּוֹן מיין קאַפּ. כּ״האַב

זיך געוואַלט אויפהייטערן און פראַבירט זיך איינרעדן אַז דאָ האָט זיך איבערגעחזרט די מעשה מיט זאַשאַן ווען מיין קוואַלפּעדער איז גערונען און פאַרפּלעקט איר קלייד מיט טינט. דאָס איז אַ גאַלדענע געלעגנהייט זי אַפּצופירן אַהיים און מכלומרשט העלפן איר רייניקן איר קלייד, אָבער ווי נאָר זי וועט אויסטאָן דאָס קלייד...

דאָס האָט מיך באַדאַרפט אויפהייטערן, אָבער איך האָב געפילט ווי צו וויינען. דער קעלנער איז ווידער צוגעקומען פּרעגן צי מיר ווילן נאָך עפעס. בי האָט מער גאָר נישט געוואַלט, איך האָב באַשטעלט קאַווע און קוכן, נישט ווייל כ'האָב געוואַלט עסן, נאָר ווייל כ'האָב געוואַלט מיר פאַרשטאַפּן דאָס מויל, איך זאָל נישט דאַרפן רעדן. נאָך איידער מע האָט געבראַכט מיין קאַווע און קוכן, האָט בי דערזען אַ באַקאַנטן און אַ רוף געטאָן צו אים: „ביל, האָסט דאָ דיין קאַר?“

ביל איז צוגעקומען צו אונדזער טישל; ער האָט געהאַט זיין אויטאָ. „דו וועסט מיר מוחל זיין אויב כ'על שוין אַהיימגיין? ביל קאַן מיך נעמען אַהיים.“

„כ'על נאָר באַצאָלן“, האָב איך זיך געבעטן.

„דו האָסט דאָך באַשטעלט קאַווע און קוכן, שטעה זיך נישט, דו וועסט

וויסן ווי צוצוגיין צום סאַבוויי?“

„פאַר וואָס זאָל ער נישט וויסן, ס'איז דאָך באַלד דערנעבן“, האָט ביל

געענטפּערט פאַר אירעטוועגן. איך בין געבליבן אָן לשון.

אין דעם סאַבוויי אַהיים האָב איך זיך דערמאַנט צענדליקער וויצן וואָס

וואַלטן געפאַסט צו דער סיטואַציע און וואַלטן געראַטעוועט דעם אַוונט. ווען

איך בין שוין געווען אויף מיין געלעגער איז מיר איינגעפאַלן, אַז ווען מיין

ראַק איז געפאַלן אין איר זייט האָב איך געדאַרפט זאָגן, אַז ס'מוז זיין אַ

מענלעכער ראַק אויב ער שפּרינגט צו אַ שיינ מיידל, אָדער גאָר זאָגן, אַז

מיין ראַק האָט געטאָן וואָס זיין באַלעבאַס האָט חשק געהאַט צו טאָן...

אַליין אין מיין האַרט, בחוריש בעט בין איך ווידער געוואָרן עלאַקווענט,

שפּרודלדיק און אַ גאַנצער וויצלער. יענער יונג, ביל, האָט שוין אַוודאי

געשניטן די פּרוכט פון מיין אַוונט, און איך האָב זיך פראַבירט טרייסטן

אַז די פראַקטיק פון דעם אַוונט וועט מיר צו ניץ קומען. איצט אַז איך ווייס

שוין ווי אזוי מען עסט ראק וועל איך נאך אַ מאַל פאַרבעטן ביי און דעם זעלביקן רעסטאָראַן, באַמיען זיך צו זיצן ביים זעלביקן טיש און ווייזן ווי שנעל איך האָב זיך אויסגעגרינגט. איך וועל פון פאַרויס זיך צוגרייטן מיט וויצן פאַר יעדער מעגלעכער געלעגנהייט, איך וועל — — — האָט דען נישט ביי אַליין געזאָגט איך זאָל עס זיך נישט נעמען צום האַרצן? נאָר וואָס דען, דאָס אַדורכגעפּעסטטע קלייד האָט איר דאַקוטשעט, האָט זי געכאַפּט אַ „ליפּט“ אַהיים. איך וועל מיר נאָך אַפּנעמען ביי ביי וואָס עס קומט מיר... איך האָב באַקומען וואָס איז מיר געקומען, ווי נאָר איך בין צו מאַרגנס אַריין אין אַפּיס. נאָך איידער איך האָב זיך אַוועקגעזעצט ביי מיין שרייבטיש, האָט דער טעלעפּאָן גענומען קלינגען: אַ פּרויען־קול, נישט בייס קול, האָט געפרעגט צי איך האָב ליב ראַק. איך האָב פאַרגראַבן מיין קאַפּ אין די פאַפּירן אויף מיין שרייבטיש, און האָב געוויסט אַז דער גאַנצער אַפּיס לאַכט פון מיר אין די פּויסטן אַריין.

כ'ווייס נישט פאַר וואָס איך האָב געפּטרט אזוי פּיל צייט און פאַפּיר דיר צו באַשרייבן די גאַנצע ראַק־טראַגיקאַמעדיע. אַ מענטש מוז אַ מאַל פאַר עמעצן זיך אַראַפּרעדן פון האַרץ. מאַשאַ איז פיזיש אַ פּאַלנע פּרוי, אַבער זי איז נאָך אַ קינד. מיט טעדן בין איך נאָך אַלץ נישט געוואָרן צו היימיש. אפּשר האָב איך געדאַרפּט בלייבן אין לעמבעריק. אַמעריקע איז אַ טייער לאַנד, אַבער מיר האָט עס קיין גוטן מול נישט געבראַכט און דיר אויך נישט. אַבער לאַמיר צוריקקערן צו דעם וואָס איך האָב דיר געוואַלט דערציילן.

וועגן דער קורצער צייט פון סאַויעטישער אַקופּאַציע איז נישט פאַראַן קיין סך צו דערציילן. אַנשטאַט טיילן די דירה מיט פּרעמדע, האָב איך און זאַשאַ זיך אַריינגעצויגן צו דער מאַמען. כ'ווייס אַליין נישט צי עס איז געווען דער מאַמעס אויסטויגערשקייט אַדער אַ צופּאַל, אַבער די נייע עליטע איז געקומען צו דער מאַמען היילן די ציין. אויב איך געדענק ריכטיק, האָט זאַשאַ די ערשטע געבראַכט צו איר אַ רוטענער וואָס איז איצט געזעסן אין זאַטל. דאָס אַלץ האָט געהאַלפּן מיר זאָלן קאַנען האָבן פאַר זיך אַליין אַזאַ גרויסע, שיינע דירה. קיין פּרנסה האָט אויך נישט געפּעלט. די דייטשן האָבן פאַרנומען לעמבעריק קנאַפע צוויי יאָר נאָך דײַן

אורעקספארן. דריי טעג שפעטער האבן זיי אנגעהויבן הרגענען יידן. דריי חדשים שפעטער האט מען ארויסגעטריבן די יידן פון זייערע היימען. הונדערט און זעקס און דרייסיק טויזנט נפשות האט מען אריינגעשטופט אין א געטא וואס איז געווען ווי א שטייג, ארומגעצוימט מיט שטעכיקער דראט. א פופצן ביז צוואנציק מענטשן האט מען אריינגעשטופט אין איין צימער. ארעמע מאמע! די שטראף פאר בלייבן אויסערן געטא איז געווען טויט, איז די מאמע אועק פון איר גרויסער, גערוימער, אויסגעפוצטער דירה וויינען אין א שטיקל פון א חורבהדיקער שטוב.

אפשר דארף איד זאגן „ארעמער איד“. איד בין נישט אריין אין געטא. מיר זענען ארויס פון דער מאמעס דירה ווי אלע האבן אונדז געקענט און אריבער אין אן אנדער דירה אין אנדערן עק שטאט פון וואנען מע האט ארויסגעטריבן יידן. אין דער דירה איז געווען נישט שלעכט, אבער דרויסן איז אנגעגאנגען א פסדרדיקער געיעג נאך פארשטעלטע יידן.

די מאמע האט מיר געלאזט וויסן, אז זי האט פראטעקציע אין יודענראט און קאן אדורכפירן איד זאל אנגענומען ווערן אין ארדענונגס-דינסט. אזא מין יידישע פאליציי, און זיין באפרייט פון צוואנגארבעט. די פראפאזיציע האט מיך געלאקט, עס איז נישט ליכט צו לעבן אין פסדרדיקער טויטשרעק, אבער זאשא האט מיך נישט געלאזט.

צווישן דער אוקראיניש-רוטענישער באפעלקערונג זענען געווען די וואס האבן געהאט געגלייבט, אז די סאוועטן מיט זייער אוקראינישער רעפובליק וועלן דערפילן די אוקראינישע נאציאנאלע אספיראציעס; זיי האבן מיט-געארבעט מיט די רוסן ווען זיי האבן אין אנהייב מלחמה באזעצט לעמבעריק. געווען אנדערע, וואס האבן געהאפט אז די דייטשן וועלן נאך דער מלחמה זיי געבן אומאפהענגיקייט, און מיטגעארבעט מיט די דייטשן. געווען אויך סתם אפארטוניסטן וואס האבן נאר געזוכט ווי אפצולעקן א פעט ביינדל און געדינט יעדן וואס האט געצאלט א גוטן פרייז. זאשא האט דעמאלט נישט געהערט צו קיין איינער פון די גרופעס, אבער האט אין אלע פון זיי געפונען באקאנטע, אפילו צווישן די אסקארס, די אוקראינישע הילף-פאליציי וואס האט געהאלטן וואך ביים לאגער אויף יאנאווסקא-גאס און ביי די דראטן ארום געטא. ווער האט אין אויסגעהונגערטן געטא זיך געקאנט דערלויבן צו היילן

די ציין? אויב די מאמע וואלט געדארפט אויסקומען פון אירע פארדינסטן און לעבן פון די אפיציעלע שפיזראציעס, וואלט געווען ביטער. אבער פארן גיין אין געטא האט די מאמע מיר געגעבן צו באהאלטן פאר איר צוויי קעסטעלעך. אין איינס האט זי געהאט געלט און צירונג, אין דעם אנדערן — דאקומענטן. ווען די מאמע האט דיר געגעבן אויף הוצאות קיין אמעריקע האב איך געמיינט, אז זי האט זיך אויסגעבייטלט ביזן לעצטן גראשן, אבער עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז זי האט נאך געהאט א שפאר ביסל געלט אין אויסלענדישער וואלוטע. זי האט מיר געוויזן וויפל זי האט און מיר געגעבן דעם שליסל צום קעסטעלע. דאס קעסטעלע מיט דאקומענטן האט זי נישט געעפנט און מיטגענומען דעם שליסל מיט זיך. וועגן דעם קעסטעלע וועט מיר נאך אויסקומען דיר צו שרייבן.

אויסערן געטא האט גארנישט געפעלט און זאשא האט געפונען אן אופן ווי אזוי אריינצושיקן אין געטא שפיז פאר דער מאמען. זי האט געשלאסן קענטשאפט מיט אן אסקאר וואס האט יעדן טאג באגלייט א גרופע יידן ארויס פון געטא צו דער ארבעט, און צוריק אריין אין געטא נאך דער ארבעט. זאשא האט אים געזאגט אז זי האנדלט מיט א שותפטע אין געטא און אויב ער וועט אריינפירן די סחורה, וועט ער באקומען א חלק פון רווח. דער שגץ האט נישט פארשטאנען פאר וואס די יעזורעיקע שיקט נישט צוריק דורך אים דאס געלט פאר דער פארקויפטער סחורה, אבער דער „חלק רווח“ וואס זאשא האט אים געגעבן, האט אים, ווייזט אויס, צופרידנגעשטעלט.

כאפענישן אוועקצושיקן אין לאגערן און שיערייען אין געטא, מאסן-הריגות אין לאגער אויף יאנאווסקא-גאס, מע האט געזאגט, אז אין ווארשע איז בעסער און פאר צוויי טויזנט זלאטעס האט מען זיך געקאנט אריבער-שמוגלען קיין ווארשע. די מאמע האט געזאגט, אז עס איז נישט פדאי אייני צושטעלן דאס לעבן בלויז כדי אריבערצוגיין אין אן אנדער געטא. זי האט שוין איינגעזען, אז זיין אין א געטא איז נישט ווייניקער געפערלעך ווי די סכנה פון געכאפט ווערן אויסערן געטא און — דו געדענקסט מארישאן, די דינסט? זי האט אריינגענומען די מאמע, מיר האבן באצאלט דערפאר. איך שרייב „מיר“, אבער געטאן האט עס זאשא. זי האט געמאכט אלע אראנזשירונגען ארויסצונעמען די מאמע פון געטא און ברענגען זי צום

באהעלטעניש. איצט האָבן מיר שוין געהאַט צײַט צו זוכן פאַר איר אַרישע דאַקומענטן מיט אַ פּוילישן נאָמען. עס האָט געמוזט זײַן אַ פּוילישער נאָמען. דער מאַמעס אוקראַיניש איז נישט געווען אַזוי גוט ווי איר פּויליש.

איינגטלעך איז דער מאַמעס ריכטיקער נאָמען אויך געווען נישט שלעכט. פעליציאַ טאַרנאַווסקאַ קלינגט עכט פּויליש. נאַר אויב מע וואָלט געקוקט אין איר מעטריקע וואָלט מען געזען אַז איר טאַטע האָט געהייסן בערעק שפיצ-בערג. זאַשאַ האָט סוף-פּליסוף באַוויזן צו קויפן פאַר איר עכטע פאַפּירן מיט אַ קירכלעכער באַשטעטיקונג אויפן נאָמען זאַפּיאַ פּיליכאַווסקאַ. די אמתע זאַפּיאַ פּיליכאַווסקאַ איז שוין נישט געווען צווישן די לעבעדיקע, אָבער איר טויט איז נישט פאַרשריבן געוואָרן אין די ציווילע ביכער.

איך שרײַב דיר וועגן דעם אַלעם כאַטש עס איז גאַר נישט אויסערגע-וויינלעך; דאָס איז, מער-ווייניקער, די געשיכטע פון יעדן יוד וואָס האָט זיך פאַרשטעלט פאַר אַן אַריער. איך וויל נאַר אונטערשרײַכן, אַז דאָס אַלץ האָט זאַשאַ געטאַן פון איר אייגענער איניציאַטיוו. זאַשאַ איז אויך געווען די וואָס האָט זיך אַקעגנגעשטעלט. די מאַמע זאל וווינען צוזאַמען מיט מיר; זי האָט געזאָגט אַז דאָס וועט פאַרטאַפלען די סכּנה פאַר יעדן איינעם פון אונדז, און דאָס איז געווען ריכטיק. עס איז געווען גענוג מע זאל מיך הייסן אַראַפּלאַזן די הויזן און קיין שום אַרישע פאַפּירן וואָלטן שוין נישט געהאַלפן. טאַקע ווײַל אַזאַ סכּנה האָט עקסיסטירט האָבן מיר, אין מײַן פאַל, זיך נישט צו פיל פאַרלאָזט אויף דאַקומענטן. היינט טראַכט איך, אַז דאָס איז געווען לײַכטזיניק, אָבער איך האָב זיך באַנוצט מיט מײַן ריכטיקן נאָמען. אין די ציווילביכער איז טאַקע געווען פאַרשריבן אַז איך בין פון „משהס גלויבן“, אָבער אויב עס וועט שוין האַלטן בײַ זוכן, קאַנען זיי אויסגעפּינען וועגן מײַן ייִדישקייט בענטער ווי אין ציווילאַמט...

ווי אַזוי כ'האַב געקאַנט זיך באַנוצן מיט מײַן ריכטיקן נאָמען? אַ צופאַל האָט געפּשרט מײַנע דאַקומענטן און אפשר געראַטעוועט מײַן לעבן. דו קענסט זיך גאַר נישט פאַרשטעלן ווי אין יענע טראַגישע טעג זענען צופאַלן געוואָרן גורלדיק און טייל מאַל געוואָרן דאָס צינגל פון דער וואַגשאַל און דעצידיירט צווישן לעבן און טויט.

דו געדענקסט זיכער, אַז ווען איך האָב זיך פאַרבונדן מיט זאַשאַן האָט

קיינער פון אונדז נישט געביטן די רעליגיע און מיר האָבן געמוזט פֿאַרן קיין דאַנציק, וווּ מע פּרעגט נישט וועגן רעליגיע. דו געדענקסט אַוודאי אויך, אַז מײַן פּולער נאַמען איז יאַן בערנאַרד טאַרנאַוסקי (אַוודאי נאָך אַ זיידן יאַשע־בער); אין שול האָט מען פאַרשריבן נאָר ״יאָן״. פון דער שול צו דער גימנאַזיע, און פון דאָרט צום אוניווערסיטעט האָבן שוין אַלע לעגיטי־מאַציעס און דיפּלאָמען געהאַט נאָר דעם נאַמען ״יאָן״ אָן דעם מיטל־נאַמען. אין דאַנציק בײַם אַרויסנעמען מײַנע חתונה־אַקטן האָב איך געהאַט מיט זיך מײַן מעטריקע, אָבער דער באַאַמטער האָט געפּאָדערט אַ דאָקומענט מיט אַ פּאַטאַגראַפֿיע. איך האָב אים געגעבן מײַן אוניווערסיטעט־לעגיטימאַציע, און טאַקע פון דער לעגיטימאַציע האָט ער פאַרשריבן מײַן נאַמען. יאַן טאַר־נאַוסקי וואָלט אויך געווען נישט שלעכט, אָבער דער באַאַמטער איז געווען אַ דײַטש און איך האָב גערעדט מיט אים דײַטש. ער האָט אַנשטאַט ״יאָן״ געשריבן ״יאַהאַן״. איך האָב געוויזן מײַן חתונה־אַקט בײַם אַרײַנציען זיך אין דער נײַער דירה, בײַם אַרויסנעמען ראַציע־קאַרטעס פאַר מיר מיט זאַשאַן. יאַהאַן טאַרנאַוסקי איז געבליבן מײַן נאַמען אויך אויף מײַן אידענ־טיפּיקאַציע־קאַרטל און אַרבעט־קאַרטע, אַרויסגעגעבן דורך דער דײַטישער אַקופיר־מאַכט. איין דײַטישער באַאַמטער האָט פּראָבירט מיך איבערצײַגן, אַז אויב מײַן נאַמען איז יאַהאַן, בין איך זיכער אַ ״פּאַלקס־דויטשע״ און איך דאַרף זיך מעלדן פּרײַוויליק אין דער ״וועהרמאַכט״.

דעם 29סטן אַקטאָבער

איבערגעלייענט וואָס כ׳האַב געשריבן ביז איצט און זע, אַז כאַטש איך וויל שוין קומען צום עיקר, ווער איך ווידער און ווידער פאַרפּלאַנטערט אין דיגרעסיעס. דער עיקר האָב איך דיר געוואָלט שרײַבן ווי אַזוי עס איז געקומען צו דעם אַז איך זאל קומען קיין אַמעריקע און זאַשאַ זאל בלייבן אין לעמבעריק. אָבער אַז איך האָב שוין אָנגעהויבן שרײַבן וועגן דער מאַמען מוז איך דיר שוין שרײַבן וואָס עס איז געשען מיט איר.

עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די ״אידעאַלע״ באַהעלטעניש פאַר דער מאַמען איז גאָר נישט געווען אַזוי אידעאַל. מאַרישאַס אַ זון האָט געהאַט לינקע סימפּאַטיעס און עס איז אָנגעקומען צו די דײַטשן. אין איין העלן טאַג

האַבן די דײַטשן אַרומגערינגלט דאָס הויז און געמאַכט אַ רעזױזיע. דער מאַמעס דאַקומענטן האָבן אויסגעהאַלטן דעם עקזאַמען, אָבער דעם זון האָבן זיי מיטגענומען מיט זיך. זיי האָבן אים שפּעטער באַפּרײַט, אָבער סײַ ער, סײַ די מאַמע האָבן דערפּילט אַז זי דאַרף זיך אַרויסציען.

די מאַמע האָט באַשלאָסן, אַז דינגען אַ צימער אויף איר אייגענעם, איצטיקן נאָמען און זײַן אָפּיציעל פאַרשריבן אין הויז־רעגיסטער איז בעסער ווי זײַן באַהאַלטן, און דאָס איז טאַקע געווען ריכטיק. אָבער אַ סך לעמבע־ריקער יידן האָבן זיך אויסבאַהאַלטן אויסערן געטאָ אויף פאַלשע פּאַפּירן. יעדער נײַער אײַנוווינער האָט זיך געדאַרפט באַווייזן אַז ער, ווי אַלע אַנדערע, גייט יעדן טאָג צו דער אַרבעט, באַקומט בריוו און נעמט אויף געסט קרובים. מיר האָבן אַראָנזשירט וואָס מע האָט געקאַנט. זאַשאַ איז געגאַנגען צו דער מאַמען צו גאַסט און אויך זאַשאַס מוטער האָט זיך אַ מאָל אַרײַנגעכאַפּט. איך און זאַשאַ האָבן געשריבן בריוו, איבערגעשיקט די בריוו קיין סאַקאַלניק צו זאַשאַס באַבע און פון דאָרט זענען זיי געשיקט געוואָרן דורך פּאַסט צו דער מאַמען. אָבער אַרויסגיין האָט זי געמוזט אַליין, ווי יעדער נאָרמאַלער בירגער, מיט דעם אונטערשיד וואָס אַנדערע זענען טאַקע געגאַנגען צו דער אַרבעט. אָבער די מאַמע האָט דערווײַל נישט געהאַט קיין פּאַסטן און האָט פשוט זיך אַרומגעדרײַט אין די גאַסן.

אין איין העלן, אָדער פינצטערן, טאָג איז זי אַרויס אין גאַס און שפּעטער געבראַכט געוואָרן אַהיים דורך אַן אוקראַינישן פּאַליציאַנט; אַזוי האָט זאַשאַ זיך דערוווסט פון די שכנים. דער פּאַליציאַנט האָט זי דערנאָך אַוועקגעפירט און זי איז מער נישט צוריקגעקומען.

די מאַמע האָט נישט געהאַט קיין ספּעציפּיש ייִדישן אויסזען; ווי אַזוי האָט דער פּאַליציאַנט דערקענט, אַז זי איז אַ ייִדישע? האָט אַ פּאַרמלחמה־דיקער פּאַציענט זי דערקענט און געמסרט? אפשר איז עס גאָר געווען יענער פּאַליציאַנט מיט וועמען זאַשאַ האָט געשיקט שפּײַפּעקלעך צו דער מאַמען אין געטאָ אַרײַן?

אַז דער פּאַליציאַנט האָט צו ערשט זי געפירט אַהיים, האָט ער געוואַלט געלט. בײַ מיר האָט זיך געפונען איר געלט און אירע ווערטזאַכן. האָט זי מורא געהאַט אים ברענגען צו מיר טאַמער וועט ער אָנהייבן צווייפלען

אויך אין מיין גוישקייט? דו פארשטייט וואס דאס מיינט? אז די מאמע האט אפשר געהאט א מעגלעכקייט זיך צו ראטעווען. אבער נישט אויסגענוצט די מעגלעכקייט אויס מורא. אז דאס קאן מיר ברענגען שאדן.

גוט אז איך בין נישט אריינגעפאלן אין אזא נסיון. איך וויל זיין ערלעך, גוט און געטריי, אבער ווען מע שטייט פנים צו פנים מיטן טויט, האט נישט יעדער דעם פוח צו זיין דאס וואס ער וויל זיין... אז מע האט מיך געקאנט אריינציען אין א שפיאנאזש-אפערע קעגן אמעריקע, איז עס דער בעסטער סימן אז מיין ווידערשטאנד-פעיקייט איז נישט זייער גרויס.

איך האב אָנגעהויבן מיט שרייבן וועגן דער מאמען נישט פדי דיר צו ווייזן דער מאמעס גרויסקייט, נאר פדי דיר צו דערציילן וויפל זאשא האט פאר איר געטאן. און, ווי מאדנע דאס זאל נישט קלינגען, איך האב קודם דיר געוואלט דערציילן א ביסל גוטס וועגן זאשאן איידער איך נעם דערציילן וועגן איר שלעכטס. איז עס ווייל איך באמי זיך צו זיין אַרנטלעך צו איר? אפשר וויל איך דו זאלסט זי קענען פון דער גוטער זייט, פדי דו זאלסט אַנשרייען אויף מיר און מיר זאגן, אז אַלע מיני טענות צו איר זענען באזירט אויף אויסדאכטענישן פון א קראַנקער פאַנטאַזיע?

נאך דעם אומגליק מיט דער מאמען האב איך אויפגעהערט אַרויסגיין אין גאס. אזוי פיל מענטשן קענען מיר פון שול, פון אוניווערסיטעט, פון זאשאס קלובן, וואס ווייס איך ווער עס וועט מסרן? זאשא איז געגאנגען צו דער אַרבעט, זאשא איז געגאנגען איינקויפן, זאשא איז סתם אזוי אַרויסגע-גאַנגען און איך האב מורא געהאט אַרויסצושטעקן די נאָז.

געזעסן אין דער היים און נישט געהאט וואס צו טאן, האב איך זיך דערמאָנט אין דער מאמעס קעסטעלע מיט דאָקומענטן. ס'איז געווען אַ הילצערן קעסטעלע, נישט שווער געווען עס אויפצוברעכן.

אין דעם קעסטעלע האבן זיך געפונען דעם טאַטנס בריוו. דו געדענקסט דאך דער מאמעס פערפעקטע אַרדענונג. די בריוו זענען געווען אויסגעסדרט לויט די דאַטעס פון זינט זיי האבן אָנגעהויבן זיך איבערשרייבן ביז זיין לעצטן בריוו פון פראַנט. דער לעצטער בריוו האט מיך גאר דערשיטערט, אפשר ווייל מיין גורל האט אָנגעהויבן ווערן ענלעך צו זיינעם, אבער לאַמיד נישט כאַפן די פיש פאַר דער נעץ...

פון וואָס די מאַמע האָט דערציילט וועגן טאַטן געדענק איך נאָר, אַז ער האָט געהאַט צוויי לינקע הענט ווי איך. פון די בריוו האָב איך געזען ווי שטאַרק ער האָט געקאַנט ליב האָבן, ווי טיף ער האָט געקאַנט לייַדן און ווי לעבעדיק ער האָט געקאַנט דאָס אַרױסברענגען אויפן פּאַפּיר.

איך האָב דאָס קעסטלע מיט בריוו געבראַכט מיט זיך קיין אַמעריקע. פאַר וואָס איך האָב זיי דיר נישט געוויזן? אפשר ווײַל דו האָסט שוין געהאַט טענות צו דער מאַמען אָן דעם. כ'טראַכט איצט אַז איך האָב נישט געהאַט קיין רעכט עס צו באַהאַלטן פון דיר.

אַ צייניקער וועט אפשר אַפּלאַכן פון דער נאַזווער ראַמאַנטישקייט אָנהייב אונדזער יאַרהונדערט. דאָ אין אַמעריקע איז דער גאַנצער ענין ליבע שוין אַרויס פון דער מאַדע. אַבער לאַמיד צוריקקערן צו די בריוו.

דער טאַטע האָט געמוזט קענען אַ סך פּאַעטישע ווערק פון אויסנווייניק, אויב נישט האָט ער געמוזט אַרײַנגלייגן אַ סך אַרבעט אין צוגרייטן זײַנס אַ בריוו. די בריוו זענען אַנגעפיקעוועט מיט ציטאַטן פון פּוילישער, רוסישער און דײַטשישער פּאַעזיע. עס זענען אַפילו פאַראַן ציטאַטן אין לאַטיין.

מן-הסתם ווייסט דו אַז דער טאַטע איז געווען אַ לערער. ער האָט אָנגע-הויבן ווי אַ לערער אין אַ פּאַלקשול. די קינדער האָבן באַלד דערשנאַפט, אַז ער איז אַ גוטער און אים געקראַכן אויפן קאַפּ. ער האָט גערעדט צו דעם קלאַס און די תלמידים האָבן גערעדט צווישן זיך. דער שול-דירעקטאָר האָט אים געוואָרנט, אַז ער מוז אײַנפירן דיסציפּלין, עס איז אַבער געווען צו שפּעט. פון פּעס אַדער פאַרצווייפּלונג האָט ער גענומען באַשטראַפן מיט קלעפּ און ס'איז געוואָרן אַ שינאה- און להכעיס-שפּיל צווישן אים און זײַנע תלמידים. עס איז געקומען דערצו, אַז ער האָט אַליין זיך אָפּגעזאָגט פון פּאַסטן.

די מאַמע איז געקומען פון אַ רײַכער היים, פאַרמעגלעכע ווינער לייַדן וואָס די געשעפּטן האָבן זיי געבראַכט קיין לעמבעריק. זי איז געווען געוויינט צו אַ באַקוועם לעבן און ער האָט עס איר נישט געקאַנט געבן. ווען ער האָט פאַרלוירן דעם פּאַסטן, האָט די מאַמע שוין אָנגעהויבן פּראַקטיצירן דעם טיטיק און שוין אַ ביסל פאַרדינט. דאָס וואָס זי האָט יאָ פאַרדינט איז אויך נישט גוט געווען. זי האָט אפשר פאַרלוירן דעם דרך-אַרץ צו אים. אַז ער

האָט פאַרלוירן דעם דרך־ארץ צו זיך אליין, ווייס איך פון זײַנע בריוו. אין דעם קעסטעלע זענען אויך פאַראַן דער מאַמעס בריוו צו אים פון די ערשטע צײַטן. די שפעטערדיקע האָט דער טאַטע אַוודאי געהאַט מיט זיך, אַכטע זי האָט נישט געשריבן.

האָט זי פאַרשטאַנען, אַז מיט זײַנע טענות צו איר איז ער אויסן נאָר אַרויסצוקריגן בײַ איר אַ גוט וואָרט? אַז ער רעדט שלעכטס וועגן זיך אליין נאָר פּדי זי זאָל עס דערווידערן? האָט זי אים ליב געהאַט נישט געקוקט אויף זײַנע דורכפאַלן?

ווען דער טאַטע איז געפאַלן, איז זי געווען אין די הויכע צוואַנציקער יאָרן, יונג און אַטראַקטיוו; פאַר וואָס האָט זי נישט חתונה געהאַט אַ צווייט מאָל? קאָן עס זײַן, אַז זי האָט אים נישט געקאַנט פאַרגעסן? איז עס געווען מחמת אַ שולדגעפיל לגבי אים? איז עס געווען פון גרויס געטרייַשאַפט צו אונדז, נישט געוואָלט אונדז געבן אַ שטיפטאַטע?

די דיסציפלין און קאַנטראָל איבער אייגענע עמאַציעס, וואָס זי האָט פאַרלאַנגט פון אונדז, האָט זי אויסגעפירט בײַ זיך אליין. און אַפּשר איז זי געווען אַ קאַלטע, שטייפע יעקעטע וואָס ווייסט בכלל נישט פון עמאַציעס? ניין, דאָס קאָן נישט זײַן, וועסט לייענען אירע ערשטע בריוו צום טאַטן, קורץ, זאַכלעך, און מיט אַ סדר ווי אין אַ געשעפטבריוו, אַבער דאָ און דאָרט הערט זיך אַן עכאַ פון דעם וואָס דער טאַטע האָט געפילט צו איר.

פאַרגעסן דיר שרײַבן, אַז דעם טאַטנס מאַגיסטער־טיטל האָט אים גע־האַלפן באַקומען אַ פּאַסטן אין אַ גימנאַזיע, ער האָט געלערנט ליטעראַטור מיט די העכערע קלאַסן, דאָ האָט מען אים פאַרשטאַנען, זײַן ענטוויאַזם האָט אַנגעשטעקט די סטודענטן און זיי האָבן אים ליב געהאַט. עס האָט זיך געמאַכט אַ געלעגנהייט, ווען ער האָט פאַרטרעטן אַ קראַנקן פּראָפעסאָר אויפן יאַגעלאַנסקי־אוניווערסיטעט, האָט ער אַזוי אויסגענומען, אַז מע האָט אים צוגעזאָגט אַ פּאַסטן אויב ער וועט זיך נעמען אַרבעטן אויף אַ דאָקטאָראַט; ער האָט טאַקע אַנגעהויבן אַרבעטן דאָרויף, האָט אויסגעבראַכן די ערשטע וועלט־מלחמה און אַלץ צעשטערט.

אַפּשר קאַנסטו בעסער פאַרשטיין פאַר וואָס די מאַמע האָט מער נישט

חתונה געהאַט. דו ביסט דאָך צוויי ענלעך צו איר, און דו ביסט דאָך אויך געבליבן אליין נאָכן איבעררייסן מיט זאַשאַן. איך בין זיכער, אַז האָסט געהאַט בעלנים. וואָס קאָן אַ קינד וויסן וועגן דער ווייבלעכקייט פון דער מאַמען, אָבער כ׳בין זיכער אַז זי איז געווען גענוג שיין עס זאָלן זײַן בעלנים. לײען אַ פאַר שורות פון דעם טאַטנס אַ בריוו נאָך אײדער זײ האָבן זיך פאַרבונדן.

„פעלוש טײערע,

זינט דו ביסט אַוועקגעפאַרן זענען מײנע טעג לײדיק, אָבער איך בין פול, פול מיט דיר. אין אונדזער וועלט מיט חסרונות, ביסט דו אפשר די איינציקע פערפעקציע. די פראַפאַרציע פון דינע גלידער פאַרט זיך מיט דער געווייגנקייט און געמאַסטנקייט פון דיין שכל. דער ריטעם פון דיין אַטעם, די גראַציע פון דיין גאַנג און די קלאַרקייט פון דיין געדאַנק — איין גאַנצקייט, אַ צוזאַמענשפיל אין איין האַרמאָניע.“

דאָ קומט אַ לאַנגער ציטאַט אין לאַטיינישע פערזן.

ווען איך קאַפיר די שורות זע איך, אַז עס איז מליצה. אָבער ווען מע לײענט אַ גאַנצן בריוו, ווער שמועסט נאָך אַז מע לײענט אַלע בריוו, איז עס דראַמע.

„ווייס איז דאָס קעלנערל פון דיין בלוזקעלע, שניי-ווייס. צוויי וואָכן זענען שוין אַוועק זינט מיר האָבן זיך געזען און איך פלאַטער נאָך אַלץ צוזאַמען מיט די שפּיצלעך אין דעם בלוזקע-קעלנערל וואָס באַרירן דיין האַלדז. ווען דו ביסט דאָ געווען האָט גראַד מײן פנים זיך צעבליט מיט יוגנט-בלעטערלעך און איך האָב זיך נישט דערוועגט צובייגן מײן פּרצוף צו דיין זיס פנים מיט די סימעטרישע ליניעס און דער פּרישער, אײדעלער, זײדענער הויט. קוש איך זיך פון ווייטן און ליב זיך און באַוונדער זיך און בענק, און בענק, און בענק...“

דער טאַטע איז געווען אַ פאַעט מיט אַ גאַלדן האַרץ און לײמענע הענט. די מאַמע האָט נישט געקאַנט נישט זען זײן אומגעשיקטקייט. אין אָנהייב

האָט זי אפשר נאָר גוטמוטיק געלאַכט. שפעטער האָט זי זיך גענומען אים איבערמאַכן. מעטאָדיש, פסדר און מיט עקשנות האָט זי אָנגעוויזן אויף זײַן יעדן חסרון און געלערנט אים ווי עס אויסצומײַדן. „אַז מע קוקט וווּ אַוועק־ צושטעלן ס'גלאַז און מע קוקט וווּ מע שטעלט עס, פאַלט עס נישט אַראָפּ.“ מן־הסתם האָט ער געקוקט, ער האָט זי דאָך ליב געהאַט, אָבער דאָס גלאַז איז סײַ ווי אַראָפּגעפאַלן. איך בין חושד, אַז עפעס איז געווען נישט אין אַרדענונג מיט זײַנע אויגן. מיר האָט מען טויזנט מאַל געוויזן ווי צו כאַפּן אַ באַלעם און איך האָב עס זיך קיין מאַל נישט אויסגעלערנט. דו ביסט קורצזעיק, מיר איז שווער אָנצוצילעווען די אויגן אויף איין פונקט; דער טאַטע האָט, דאַכט זיך, געליטן פון ביידע. דײַן חסרון האָט די מאַמע פאַר־ שטאַנען און דיך גענומען צו אַן אויגן־דאַקטער. מע זאָגט, אַז מײַנעם קאַן מען אויך אויסבעסערן, אָבער די מאַמע האָט געהאַלטן, אַז מע דאַרף נאָר וועלן און קאַנצענטרירן זיך אויף וואָס מע טוט. ווי זאָגט מען עס: דער געזונטער גלייבט נישט דעם קראַנקן אַז ער איז שוואַך, נאָר איז חושד, אַז ער פוילט זיך. אין די אויסגעשטראַכענע שורות וואָס דו זעסט דאָ, האָב איך פראַבירט דיר שרײַבן וועגן דעם טאַטנס לעצטן בריוו. עס איז אָבער אַרויסגעקומען אַזוי בלייך קעגן זײַנע אייגענע שורות. כװעל בעסער קאַפּירן פון זײַן בריוו.

„פעלוש,

כ׳בין נאָך אין לעמבעריק. כװײַן דאָ אין וואַרטזאַל פון דער באַנסטאַציע און וואַרט. ס׳איז מלחמה און ס׳הערשט אַ צעמישעניש, עס קאַן נעמען די גאַנצע נאַכט ביז דער צוג וועט קומען און אפשר נאָך לענגער. אַ נאָרמאַלער פאַסאַזשיר־צוג שטעלט זיך אָפּ אויף אַ שעה און לויפט ווייטער. איך וואַרט אויף אַ מיליטערישן צוג. אויף איין אָרט דאַרף מען אַפּלאַדן, אויף אַ צווייטן אַנלאַדן, דאָ אין לעמבעריק דאַרף מען צוטשעפען נאָך וואַגאַנעס, ס׳איז אַ מעשה אויף כװײַס ווי לאַנג. כ׳האַב גערעדט מיטן גאַטשאַלניק, כװאַלט אפשר געקאַנט באַצאַלן איינעם פון די באַנטרעגערס, ער זאָל קומען מיר זאָגן ווען דער צוג וועט אַנקומען. אפשר וואַלט איך אויך געקאַנט געפינען אַ תּירוץ אַפּצולייגן מײַן צוריקפאַר

אויף א טאג צוויי. איך האב אייגנטלעך א פארטיקן תירוץ: עס רינט מיר פון דער נאז. עס פלאצט מיר דער קאפ. מיר דאכט זיך, אז כ'האב היץ, א קעלט ווארפט מיך ווי אין קדחת.

אבער פאר וואס זאל איך נעמען אויף זיך ריזיקע און צוריק-לויפן צו דיר אז דו האסט מיך באגלייט נאר ביז צום טויער און נישט געקומען מיט מיר צו דער באן?

כ'ווייס, מע לאזט נישט איבער א קינד אליין, טאמער וועט עס זיך איבערוועקן און וויינען. וויל איך דיר זאגן, אז מע לאזט אויך נישט איבער א מאן אליין אויף א פוסטן וואקזאל ווען ער דארף צוריקפארן אין דער מלחמה אריין. דער מאן קאן אויך וויינען...

אפשר האסטו מארגן א שווערן טאג, און מיר האבן דאך געמיינט אז דער צוג וועט באלד אוועק, איז נישט פדאי צוליב די פאר מינוט אדורכגעווייקט צו ווערן אין א גאס רעגן. זאל איך דיר אויסזאגן וואס פאר א פרייז איך האב באצאלט צו קאנען זיין מיט דיר די פאר טעג? ניין, ניין, דו וועסט עס נישט פארשטיין. ס'איז געווען קעגן יעדער לאגיק, א מענטש מיט א טראפן שכל וואלט דאס נישט געטאן, אזוי וועסטו טראכטן. און איך בין צופרידן, איך בין אפילו שטאלץ מיט דעם, וואס מ'יז בענקשאפט צו דיר איז געזינטער ווי לאגיק און שטארקער ווי שכל.

דאס איז געווען א שלימזלדיקער וויזיט פון אנהייב ביזן סוף. איך האב געהאט אויסגערעכנט, אז כ'וועל אנקומען קיין לעמבע-ריק דינסטיק אין דער פרי. איך האב געטראגן אויף זיך דעם שטויב, די בלאטע, דעם פולווער-ריח און דעם שווייס פון פראנט. איך האב געדארפט דעם אינדערפרי, כ'זאל קאנען אריינגיין אין א טערקישער באד, דערנאך צו א פריזירער אויסוואשן דעם קאשארן-ריח, אפגאלן זיך, אפילו די נעגל ארומשניידן. און ווען מע וועט ארבעטן איבער מיר, וועל איך דערווייל כאפן א דרימל און קומען צו דיר אן אויסגערוטער, אן אויסגעצוואגענער און אפילו אן אויסגעפוצטער. איך האב פארלוירן טיערע שעהען פון

מיין אורלויב צו קאָנען מיטנעמען אַ ריינעם מונדיר, אָבער איך האָב אים געוואָלט אַנטאָן ערשט נאָכן סוף פון דער לאַנגער נסיעה, און דער עיקר נאָכן אויסבאָדן זיך.

ווייסט דו דאָך וואָס עס איז געשען. דער צוג האָט פאַרשפּעט־טיקט מיט זעכצן שעה, פאַרלוירן אַ פּערטל פון מיין אורלויב און אַנגעקומען אין מיטן נאַכט. חוץ דער צייט פון פאַרן צוריק איז מיר געבליבן נאָר צוויי מעת־לעת צו זיין מיט דיר.

ווייזט אויס, אַז דראַשקעס וואַרטן ביי דער באַן נאָר ווען עס דאַרף אַנקומען אַ צוג מיט פאַרשויןען. איך בין די לעצטע שטרעקע פון מיין נסיעה געפאַרן מיט אַ משא־צוג, זענען קיין דראַשקעס ביי דער סטאַציע נישט געווען. איך בין געלאָפּן דעם גאַנצן וועג אַהיים און צוגעפאַלן צו דער טיר אַן אַטעם. עס איז מיר איינגעפאַלן, אַז דו האָסט אפּשר נישט באַקומען די טעלע־גראַמע אַז איך קום, און דו קאָנסט נאָך אַוועקחלשן ווען וועסט מיך פּלוצלינג דערזען. איך האָב געקלונגען אין דער טיר כאַטש איך האָב געהאַט אַ שליסל און פון הינטער דער פאַרמאַכטער טיר גערופּן צו דיר: פעלוש, דאָס בין איך, סטאַך.

דו ביסט געקומען צו דער טיר אין דיין ווייסן נאַכטהעמד ווי אַ ווייסער מלאך. איך האָב דיך אַ כאַפּ געטאָן אין די אַרעמס, אָבער אַנשטאַט טוליען זיך צו מיר, האָסטו מיך אַפּגעשטופּט: כּיעל דיר צוגרייטן אַ וואַנע, דו שטינקסט.

אַ, ווי דעליקאַט מע קאָן זיין ווען מע זיצט זיך אין אַ ריינער, באַקוועמער היים! אַזוי דעליקאַט אַז מע קאָן נישט אַפּילו פאַר איין מינוט פאַרטראַגן דעם ריח פון אַ פּראַנטזעלנער.

איך וואָלט געקאַנט עפעס זאָגן וועגן דעם, מיטן לשון פון אַ פּראַנטזעלנער, אָבער דו האָסט מיך געלערנט, אַז אַ מענטש מיט קולטור דאַרף אַלע מאָל רעדן איידל. דו ביסט דאָך אַזאַ מענטש מיט קולטור; וואָס האָט עפעס פּלוצלינג זיך אַרויסגעריסן פון דיר אַזאַ שטינקענדיקע פּראַזע ווי, דו שטינקסט?

אויב דו וואָלטסט געווען אַ פרומע, וואָלטסט דו געדאַרפט

מאָכן אַ שהחינו איבער מיין געשטאַנק. הונדערטער אַרום מיר זענען געפאַלן נאָך איידער זיי האָבן באַוווּן צו שוויצן און צו שטינקען. טויזנטער קוילן זענען געשאָסן געוואָרן אין מיין ריכטונג און יעדע פון זיי האָט מיך געקאַנט טרעפן. איך בין געקומען צו דיר פון דעם גיהנום מיט אַלע מיניע גלידער גאַנץ, אַבער מיין נאַטער, פאַרבלאַטיקטער שיגעל האָט פאַרשאַווערט דיין נאַכט-העמד, און דיניע איידעלע ליפן האָבן זיך פאַרקרימט. וואָס איז דאָ געשען אין דער צייט וואָס איך בין געווען אַוועק, אַז די פרייד פון זען מיך איז נישט געווען גרעסער ווי דער געשטאַנק. דו האָסט מיר אַ מאָל געזאָגט, אַז מע דאַרף זײַן סענסיטיוו צו דעם אַנדערנס שטימונגען און געפילן. וווּ איז דיין סענסיטיוויטייט? אַז גאַט זעצט זיך אויף עמעצן אָן, גייט אַלץ מיט דער פוטער אַראָפּ. אָפּגעלאָזט דיר, בין איך געלאָפן צו דער שלאָפּשטוב אַ קוק טאָן אויפן קינד. פון וואָנען האָב איך געזאָלט וויסן, אַז איך האָב שוין אין גאַס אין עפעס אינגערעטן? מיניע שייך האָבן אויסגע-שטעמפלט מיין שלימזליקייט איבער אַלע שטובן און איבער דעם שיינעם טעפעך אין דער סאַליע. דו, וואָס האַלטסט אין איין פריי-דיקן, אַז אַ מענטש דאַרף קאַנען הערשן איבער זיך, ביסט אַרויס פון די כלים: ווי קוקט מען נישט וווּ מען גייט? ווי ווישט מען נישט אָפּ די שייך איידער מען גייט אַריין אין אַ שטוב? צו וואָס ליגט דער טרעטער בײַ דער טיר?

כיוועל דיר אויפדעקן אַ סוד: אין זעלנערישע קאַשאַרן ליגן נישט קיין שטרוי-ראַגאַזשעס פאַר דער טיר און אויפן פראַנט געווינט מען זיך אָפּ פון זאַכן וואָס מען טוט אין דער היים אויטאָמאַטיש. אפּשר האָב איך פאַרגעסן אָפּצווישן די שייך ווייל ווען איך האָב געדערהערט דיניע טריט אינעווייניק, בין איך געוואָרן אַזוי פול מיט עמאַציעס, אַז איך האָב פאַרגעסן אַלע גוטע מידות וואָס דו האָסט מיך אויסגעלערנט. פאַר דיין טיר ליגט אַ ראַגאַזשע אָפּצווישן די שייך. וווּ געפינט מען אַזאַ מיך ראַגאַזשע אַוועקצולייגן בײַ דער טיר פון דיין האַרץ, אָפּצווישן דאָס וואָס אינסולירט דיר פון עמאַציע?

איך האָב גאַנץ אַנדערש זיך אויסגעמאַלן מיין אַהיימ־
 קומען; איז עס געווען נאָר אַ פּוסטע פּראָנטיניע־פּאַנטאַזיע?
 צו דעם וואָסער וואָס דו האָסט פאַר מיר אָנגעצאַפט אין דער
 וואַנע האָב איך צוגעגאַסן מײַנע טרערן. אויסגעבאַדן זיך און
 אויסגעוויינט זיך, האָב איך נישט געוויסט וואָס צו טאָן מיט זיך.
 אָבער דו האָסט געוואָרט אויף מיר אין דער קיך, דו האָסט שוין
 באַוווּן צוצוגרייטן פאַר מיר עפּעס וואַרעמס. עס איז מיר געוואָרן
 אַזוי גוט, אַז איך האָב פאַרגעסן אַלע מײַנע טענות.

נאָך דעם ווי דו ביסט אַינגעשלאָפּן נעבן מיר אין בעט, בין
 איך געלעגן וואָך און געטראַכט. אפשר האָסטו גאָר נישט גערעדט
 צו מיר אין אַזאַ בייזן טאָן? איך בין צו סענסיטיוו, מײַנע נערוון
 זענען צו פּיל צעשרויפט, עס האָט זיך מיר נאָר אויסגעדאַכט...
 צו מאַרגנס בין איך געשלאָפּן כּמעט אַ גאַנצן טאָג, אָבער
 אויפגעכאַפט זיך נאָך איידער דו האָסט געלייגט דאָס קינד שלאָפּן.
 ס'קינד האָט מיך נישט דערקענט און געוויינט ווען כ'האָב עס
 געוואָלט נעמען אויף די הענט. ס'איז דיין טאַטוש, האָסטו עס
 דערמוטיקט און עס איז מיר געווען אַזוי גוט צו זײַן מיט דיר און
 מיט אונדזער קינד און צו הערן ווי דו זאָגסט מיט אַזאַ וואַרעם
 קול: ס'איז דיין טאַטוש.

לעצן האָט נאָך מער געוויינט ווען כ'האָב זיך געוואָלט צורירן
 צו דיר, כ'על נישט אַוועקגעמען בײַ דיר די מאַמע, כ'וויל נאָר זײַן
 אַ שטיקל שותף צו איר, האָב איך געלאַכט.

דאָס קינד האָט זיך שנעל צוגעוויינט צו מיר און צו מאַרגנס
 אין דער פּרי איז עס אַרײַן אין אונדזער בעט. דו, ווי דיין שטייגער,
 האָסט געהאַט וועגן דעם אַ פּרינציפּ און געוואָלט אים אַרויסטרייבן.
 כ'האָב געפּוּעלט בײַ דיר מיר צו דערלויבן אים צו פאַרפּיעש־
 טשען. ער איז געקראַכן אויף אונדז ביידע און געלאַכט. און
 געלאַכט... אומפאַרגעסלעכע שעהען!

אַ ווערטל זאָגט: אַלץ איז גוט וואָס ענדיקט זיך גוט. איז
 דאָס פאַרקערטע אויך ריכטיק? איז אַלץ שלעכט וואָס ענדיקט זיך

שלעכט? דער שטן האָט געוואָלט, אַז מײַן רוקזאַק זאָל אין דער לעצטער מינוט פאַרטשעפען די קרישטאָלענע וואָזע, יענע היי-ליקע, קרישטאָלענע וואָזע וואָס דיין מאַמע האָט געירשנט פון איר מאַמען און איז אַ קרישטאָלענער באַווייז, אַז דייןס איז אַ ייִחוס-דיקע, פאַרמעגלעכע משפּחה זינט דור-דורות.

דאָס האַרץ איז מיר איינגעשרומפן ווען דאָס איז געשען, איך האָב געטאַמלט פאַר דיר ווי אַ געשלאָגענער הונט, איצט, צוויי שעה שפעטער, בונטעווע איך זיך קעגן מײַן הכנעה, צו אַל די רוחות מיט דער וואָזע! אַ וואַרעם האַרץ איז אַ גרעסערער ייִחוס ווי קאַלט קרישטאָל. נישט מײַן מאַמע און נישט מײַן מאַמעס מאַמע האָבן געהאַט קרישטאָלענע פּלים. זיי זענען געווען אַרעמע, קליינשטעטלידיקע יידענעס, זיי האָבן געטראָגן געלאַטעטע קליי-דער און אויך זייערע טעפּ זענען געווען מיט לעכער, צוגעלייט מיט אַ ביסל בליי, זייער אַריסטאָקראַטישקייט איז געלעגן אין זייערע מידות, צו אַל די רוחות מיט פּוסטע געפרוירענע מאַניערן וואָס סטעריליזירן די נשמה און פאַרפּירן דאָס האַרץ, עס זאָל נישט טאָן אַ צאַפּל, זאָל גאָט אָפהיטן אונדזער לעאַן זאָל אויס-וואַקסן לויט די ריגאָריסטישע פּללים פון דיין טראַדיציע.

אפשר איבער דער צעבראַכענער וואָזע איז דיין קוש ביים געזעגענען זיך געווען אַ קאַלטער, ווי וואַלטסט זיך געצוונגען עס צו טאָן, וואָס נעם איך איצט מיט זיך, עס זאָל מיר געבן פּוח אין דעם וואָס דערוואַרט מיך אין דער מלחמה? מע דאַרף אַ סך מוט און מע דאַרף וועלן, שטאַרק וועלן אַרויסקומען אַ לעבעדיקער; אויף וואָס קאָן איך האַפּן בײַ מײַן קומעדיקן וויזט?

זאָג, אַז איך בין משוגע, אַז איך בין אַן אידיאָט, אָבער כּוֹויל דו זאָלסט וויסן ווי אַזוי איך האָב פּלוצלינג באַקומען עטלעכע טעג אורלויב, טאַמער איז מיר באַשערט נישט צוריקצוקומען בעט איך דיך, דערצייל דאָס לעאַנען און זאָל עס אים דינען פאַר אַ ביישפּיל, איך האָב באַצאָלט אַ טײַערן פּרייז פאַר די פאַר טעג מיט אייך, איך האָב געברענגט אַ גרויסן קרבן.

אויף דער פראנטליניע איז שיערני געווען די איינציקע רעאלטיטעט, דו און דאס קינד זענען געווען נאָר מיראָזשן, אַ נישט־רעאלער חלום. אָבער דער חלום האָט מיר געגעבן כּוח צו לויפן ווען די פּיס האָבן שוין נישט געטראָגן, צו פּעכטן מיט מײַנע צוויי לינקע הענט אין אַ באַיאָנעט־קאַמף. כ״בין שוין געווען באַגראָבן אויך, ווען אַ גראַנאַט האָט צעשטערט מײַן שוואַגראָבן. אַלץ איז צוזאַמענגעפאַלן און איך בין געבליבן אונטער אַ באַרג ערד.

מע האָט מיך אַרויסגעגראָבן און אויף אַ טראַגבעטל מיך געבראַכט צו די הינטערשטע ליניעס. דער דאָקטער האָט געזען אַז איך בין נאָר אין שאַק, אַפילו נישט פאַרווונדיקט. ער האָט מיר געוואָלט געבן אַ טאַג אַפּרו, איך האָב זיך שנעל אויסגעשטור־כעט און פאַרגעלייגט צו נעמען אויף זיך נאָך אַ ספּנה — אַן אויס־שפּיר־מיסיע הינטער דעם שוואַס ליניעס. איך האָב עס געמאַן פאַרן פּרייז פון אַ וואַך אורלויב, כּוזאַל קאַנען אַהיימקומען דורך זען געווען, געזען, און נישט געזיגט... איך בין ווידער אין אַ שאַק, אָבער נישט פון טויט־שרעק. דער טויט איז נישט דאָס שרעק־לעכסטע. איך בין מיד, מיד, אפּשר איז די מידקייט די סיבה פון מײַן ביטערן געמיט. אָבער, מיד ווי איך בין, קאַן איך געפינען אַ טוץ ווערטער שענער און מער טאַקטפול ווי, דו שטינגסט.

איך ווייס אַז איך שרײַב איצט אַ ביטערן ברייב. איך האָב דורך ליב נישט ווייניקער ווי אַ מאָל, אָבער דער פראַנט האָט מיך אַפּגעוויינט פון הכּנעה. איך בין איצט אין גרויס ספּק צי דו וועסט קאַנען איבערמאַכן אַן אויסגעדיגנטן זעלנער, און איך ווייס נישט צי דו וועסט קאַנען מיך אַקצעפּטירן ווי איך בין. אפּשר איז עס געווען לײַכטזיניק וואָס מיר האָבן אַזוי שנעל געברענגט אַ קינד אויף דער וועלט.

פעלוש טייערע, ליב מיך אַ ביסל, איך ליב דורך אַ סך און שטאַרק, ווי אַ מאָל, ווי אַלע מאָל.

דיין

סטאָד.

דער טאטע האט געשריבן דעם בריוו אין לעמבעריק אויפן וואקזאל, אבער ער האט אים נישט אוועקגעשיקט אין לעמבעריק; ער האט אים דאכט זיך, בכלל נישט אוועקגעשיקט. לויט די מיליטערישע שטעמפלען אויפן קאנווערט, האט מען דאס געשיקט צו דער מאמען ווען דער טאטע האט שוין נישט געלעבט, צוזאמען מיט די אנדערע זאכן וואס זענען געבליבן נאך אים. דעם טאטנס נקמה איז אפשר געווען וואס ער האט איבערגעלאזט אין הויז א יורש און פארטרעטער אין אומגעלומפערטקייט — מיד. איך האב נאר וואס געהערט אין ראדיא-נייעס, אז ישראל איז א מלחמה. וואס וועסטו טאן איצטער? קום אהיים, איך בין גרייט אראפצונעמען פון דיר יעדע שולד.

דעם 16טן נאוועמבער

שוין געשריבן וועגן אלעם אין דער וועלט, אבער אלץ נאך נישט וועגן דעם עיקר וואס איך האב געוואלט שרייבן. דו ווייסט שוין, אז נאך דעם אומגליק מיט דער מאמען האב איך מורא געהאט ארויסצוגיין פון שטוב. זאשא איז געגאנגען ווו מע האט געדארפט און אפילו ווו מע האט נישט געדארפט... לכל-הפחות האט זיך מיר אזוי געדאכט. זי איז פארשווינדן אויף לאנגע שעהען און גאנץ אפט גאנצע טעג, און אפילו גאנצע נעכט נישט געקומען אהיים. „אונטערערדישע ארבעט“, האט זי געזאגט. האב איך זיך געבעטן; ברענג דינע חברים אהער, פאר דער אונטערערד בין איך דאך נישט טריף. איך האב זי געבעטן קויפן פאר מיר גוטע ארישע דאקומענטן, וועל איך קאנען גיין מיט איר. מינע, האב איך ערשט איצט זיך געכאפט, וועלן נישט אויסהאלטן קיין אויספארשונג; מיט גוטע פאפירן קאן מען זיך ארויסדרייען און א קערפערלעכער אונטערזוכונג.

זאשא האט עס מיר צוגעזאגט יעדן טאג, אבער קיין פאפירן נישט געבראכט. זי האט געהאט א גוטן תירוץ: שוואכע פאפירן האסטו דאך, דו ווילסט איצט ערשטקלאסיקע דאקומענטן און אזעלכע טרעפן זיך נישט יעדן טאג. אפשר וואלט איך נישט געווארן אזוי אומרויך ווען נישט א קאלטקייט צו מיר וואס איז געקומען צוזאמען מיט דעם ארומלויפן. „לאז מיך אפ, כ'בין טויט שלפעריק“, האט זי געזאגט. ווען איך האב פראבירט זיך

צורוקן צו איר ביי נאכט. אָז איך האָב איר געמאַכט פירוואָרפן, האָט זי זיך אָנגעברוגזט און אָוועק מיט אַ קלאַפּ מיט דער טיר. בין איך געוואָרן הכנעה־דיק ווי אַ געשלאָגענער הונט. מיר דאַכט זיך איצט, אָז דאָס האָט געמאַכט נאָך ערגער. דעמאָלט ווען איך האָב געוואַלט זײַן אַ יוסף־הצדיק האָב איך אַליין צוגעטראַכט אָז איך בין נישט קיין וואַזשנער מאַן, מיט מײַן הכנעה האָב איך אַרויסגעוויזן פחדנות. איין מאָל ווען זי האָט מיר געזאָגט אָז זי גייט אָוועק אויף עטלעכע טעג אין אַ געהיימער שליחות און איך בין צוגעשטאַנען מיטצוגיין, האָט זי אַ קוק געטאָן אויף מיר מיט שפּאַט: „ווי לאַנג וועסטו האַלטן ס'מױל אונטער געסטאַפּאַ־פּײַניקונגען, דו — — —“

זי האָט נישט פאַרענדיקט, אָבער כ'קאַן שווערן אָז כ'ווייס וואָס פאַר אַ ווערטער עס האָבן זיך געריסן צו איר צונג: „דו פחדנותדיק ייִדליקל“, האָט זי געוואַלט זאָגן. איך האָב דעמאָלט זיך אויפגעפירט נישט ווי אַ ייד, נאָר ווי אַ יידענע...

ווען איך האָב זיך געכאַפּט אָז זאַשאַ שוואַנגערט ווידער, בין איך געווען צופרידן, איצט וועט זי נישט קאַנען אַזוי פיל אַרומלויפן. זי איז אָבער ווייטער אַרומגעלאָפן און מיך האָבן גענומען עקבערן ספקות. זי האָט דאָך געוויסט, אָז זי שוואַנגערט אַ סך פריער איידער איך האָב עס דערקענט אויף איר, פאַר וואָס האָט זי מיר גאָר נישט געזאָגט? אויב זי איז נישט געקומען צו לויפן עס דערציילן ווי אַ בשורה, אויב איך בין געווען דער לעצטער זיך צו דערוויסן, אויב — — —

אַזאַ חשד ווערט געבוירן ווי אַ קליין שנייבאַלעמל וואָס הייבט זיך אָן קאַלערן פון שפּײַץ באַרג און וואַקסט, און וואַקסט, איך האָב געפונען טויזנטער סימנים און ראַיות צו מײַנע חשדים, און די ספקות האָבן מיך געפרעסן לעבעדיקערהייט. ווען נישט וואָס איך האָב געדאַרפט ניאַנטשען מאַשינקאַן, ווייס איך נישט וואָס איך וואַלט אָפּגעטאָן. די לאַנגע נעכט אַליין מיט די פאַרשטעלונגען וווּ און מיט וועמען זאַשאַ איז, האָבן געטרייבערט די אַדערן אין מײַן לײַב. ערשט דעמאָלט האָב איך רעכט פאַרשטאַנען וואָס דו ביסט אַדורכגעאַנגען ווען זאַשאַ איז אָוועק צו מיר. מײַן איינציקע גענוגטונג איז געווען אָז איך באַקום די שטראַף וואָס איך האָב פאַרדינט, איך האָב דערלעבט אַ נקמה אין זיך פאַר דיִינעט וועגן.

זאשא קאן שרייען, זידלען, אפילו שעלטן ווען זי ווערט אין פעס. דו ביסט א מיסטער פון סאָרקאָזם. וואַרפסט אַרײַן אַ וואַרט, האָט עס באַהאַל־טענע שטעכלערס. עס בלייבט שטעקן אין מוח, עס בייסט און זשומעט, לאַנג נאָך דעם ווי דו האָסט שוין פאַרגעסן וואָס האָסט געזאָגט. יעדער פון אײַך האָט זײַן געווער זיך אַפּצוווערן, נוקם צו זײַן. אָבער אײַך, ווען עס פאַרדריסט מיך עפעס זייער שטאַרק, ווער אײַך פאַרשטומט. אײַך בין אַ „בויכרעדנער“ — אַלע קלוגע ענטפערס בלייבן אין בויך, נישט אַרויסגעזאָגט. אויב אײַך וואַלט געקאָנט שרייען, טענהן, פּראָטעסטירן הויך און ביטער גענוג, וואַלט דאָס אפשר געצווונגען זאָשאַן צו ענטפערן און פאַרענטפערן יעדע טענה, און נישט אויפהערן ענטפערן ביז זי וואַלט מיך אפשר איבערגעצייגט. אָבער וואָס מער אײַך בין צעפרעסן געוואָרן פון ספקות און חשדים, אַלץ מער האָב אײַך געשוויגן. פאַרשטיי מיך, לעאַן, אײַך האָב דאָך אײַנגטלעך נישט געהאַט קעגן איר קיין שום באַווייזן, און אײַך האָב פשוט זיך געשעמט אַרויסצוקומען מיט מײַנע חשדים. און צו דעם אַלעם בין אײַך געווען אַן אַרעסטאַנט אין מײַן אײַגן הויז. דרויסן מאַרד, אינעווייניק פאַרראַט, און אײַך בין געווען אין גאַנצן אַפהענטיק אַן שום שוץ, אַן שום הילף, אַן שום האַפן...

אַ שוואַכקייט איז מיר אַרײַן אין די פיס, אַדער אײַך בין סתם געוואָרן פּויל. כ״בין אויפגעשטאַנען פון בעט און זיך געלייגט אויף דער קושעטקע, אויפגעשטאַנען פון דער קושעטקע און זיך צוריקגעלייגט אין בעט. אויפן וועג פון בעט צו דער קושעטקע אַדער צוריק, בין אײַך אַרײַן אין קיך מיט־נעמען וואָס צו עסן, און כ״האַב נישט אויפגעהערט קייען. אין עטלעכע וואַכן בין אײַך געוואָרן פעט און שלאַבעריק מיט אַ גוידער און אַ בויך ווי אַ שוואַנגערדיקע פרוי. ווען נישט עס איז דאָ אַ קינד אין שטוב, וואַלט אײַך זיך אויסגעצויגן אויף דער ערד אין דער קיך נעבן קרעדענץ, כ״זאַל נישט דאַרפן אויפשטיין אַפילו צו נעמען עסן.

אין גיכן בין אײַך מיד געוואָרן אויך פון עסן. זאָשאַ איז אַוועק אויף צען טעג. אײַך האָב נישט געטאַן די האַנט אין קאַלטן וואַסער אַפילו פאַרן קינד, און בין געווען מיד, מיד, צו מיד אַפילו צו טראַכטן. אַרעמע מאַשאַ, וואָס איז דאָס קינד נעבעך שולדיק געווען? אַז אײַך האָב נישט רעאַגירט אויף איר געווייך, האָט מאַשינקאַ אַליין געפונען וואָס צו עסן. כ״האַב זיך נישט

ראזירט, זיך נישט געוואשן און אפילו דאס קינד זעלטן גערייניקט. האט מאַשינקא מער נישט געוויינט, אָדער איז איר געוויין מער נישט דערגאַנגען צו מיר? איך בין געווען צו מיד אפילו צו הערן, אָדער זען וואָס עס טוט זיך אַרום מיר. ניין, איך דערמאָן זיך אַז איך האָב יאָ געזען און געהערט; אָבער עפעס איז קאַליע געוואָרן אין מיין נערוון־סיסטעם, די אויגן און אויערן האָבן נישט איבערגעשיקט די סיגנאַלן וואָס וואָלטן מיר באַוועגט עפעס צו טאָן. עס איז געקומען אַ מאָל אַ מינוט פֿון קלאָרן געדאַנק; אין אַזאַ מינוט האָב איך געטראַכט וועגן מאַכן אַ סוף איידער איך גיי אין גאַנצן אַראָפּ פֿון זינען, אָבער איך בין געווען צו מיד דאָס צו טאָן.

אַזוי ווי איך האָב פֿריער נישט געקאַנט אויפהערן עסן, אַזוי האָב איך איצט גאַר נישט געקאַנט נעמען אין מויל. באַוועגן די קינבאַקן איז געווען אַ צו־שווערע אַרבעט פֿאַר מייןע פֿוחות. אַז כִּ׳האַב נאָר אַ טראַכט געטאָן וועגן שפּײַז, איז מײַך באַפֿאַלן אַ מיגל, אַז כִּ׳האַב בלוז געטראַכט וועגן אַראָפּ־שטעלן אַ פֿוס, האָט מײַך שוין באַדעקט אַ שווייס.

דאָס זענען אַלץ סימנים פֿון אַ פּסיכישער קרענק, אָבער דער געדאַנק איז געווען גענוג קלאָר צו טראַכטן וועגן זאַשאָן, וווּ זי איז, מיט וועמען זי איז, און וואָס עס טוט זיך דאָרט. ווען עס איז מיר אַינגעפֿאַלן, אַז־אויב זי וויל קאָן זי מײַך אָפּשמען און אין גאַנצן פֿטור ווערן פֿון מיר, האָב איך געהאַפּט און געבעטן זי זאָל עס טאַקע טאָן. דאָס איז געווען די בעסטע מינוט אין די לאַנגע גיהנומדיקע צען מעת־לעת, איך בין גיך מיד געוואָרן אויך פֿון שפּײַזן זיך מיט אַזעלכע ״גוטע״ האַפּענונגען, איך בין בכלל מיד געוואָרן פֿון טראַכטן. טראַכטן האָט געבראַכט פּײַז, בין איך אַנטלאָפֿן דערפֿון.

ווען זאַשאָ איז צוריקגעקומען, האָט זי זיך דערשראַקן פֿון דעם מושב וואָס זי האָט געפֿונען. זי איז אַרײַנגעלאָפֿן אין שלאָפּשטוב מיט אַ געשרײַ: ״באַלעק?״

״כ׳בין קראַנק״, האָב איך קוים אַרויסגעקרעכצט.

זי איז צוגעקומען צום בעט, צערטלעך אַרויפגעלייגט אַ וואַרעמע האַנט אויף מיין קאַלטן שטערן, און טרערן האָבן אַ פּלייס געטאָן פֿון מייןע אויגן. ס׳קינד האָט דערהערט דער מאַמעס קול און זיך צעוויינט. זאַשאָ איז געלאָפֿן צום קינד.

ווען זי איז צוריקגעקומען, איז זי געבליבן שטיין אין דער טיר: „כ'האב פאר דיר אפגעקאכט א גרויסן טאפ קרופניק איידער כ'בין אוועקגעפארן.“

„ס'שטייט דארט נישט אנגערירט, פארשימלט.“

„כ'קאן נישט עסן.“

זי איז לאנג געשטאנען אין דער טיר און געקוקט אויף מיר דורכ' דרינגלעך. פלוצלינג האט זי א שפרונג געטאן צו מין בעט, א שלעפ אראפ געטאן די קאלדער וואס האט מיך צוגעדעקט און א געשריי געטאן: „ארויס פון בעט!“

„כ'בין קראנק.“

זי האט אנגעכאפט מין האנט און מיך א שלעפ געטאן מיט פוח. איך האב זיך דערשראקן פאר איר פעס און אליין איבערראשט געווארן ווי שנעל איך בין אראפגעשפרונגען פון בעט.

גיט זי מיך ארויסטרייבן? כ'בין דאך נאקעט! מיינע הויזן זענען געלעגן אויף דער ערד נעבן בעט, כ'האב זיך געאייילט זיי אנטאן און בין אריינגעשפרונגען מיטן רעכטן פוס אין דער לינקער הויז. כ'האב זיך א וואקל געטאן, מיינע פיס האבן זיך פארפלאנטערט אין די הויזן. כ'בין שיער נישט געפאלן, אבער זי האט מיך נישט אונטערגעהאלטן. זי איז ערגער ווי א נאצי, האב איך געטראכט, זי וועט מיך איצט זיכער ארויסטרייבן.

„איך מוז ארויסגיין איינקויפן. קאנסט זיך דערווייל וואשן, כ'האב צוגעשטעלט וואסער צו ווארעמען, האט זי געזאגט מיט אזא רויקייט ווי עס וואלט גארנישט געהאט געשען.“

איידער זי איז ארויס, האט זי מיר צוגעווארפן א ווארעמען בליק און איך האב ווידער גענומען טראכטן וועגן געמען זיך דאס לעבן, דאס מאל פון חרפה.

*

האב איך דיר שוין געשריבן, אז דער טאטע האט געוואלט שטארבן? פון וואנען איך ווייס? איך ווייס עס, ווייל איך קען דעם טעם! אויב זאשא האט געהאט א געליבטן, איז ער געהרגעט געווארן, אדער סתם געלם געווארן ביים סוף פון דער מלחמה. אכיבע דאס איז געווען א

פארשוין וואס האט נאר געוואלט אפֿלעקן אַ ביינדל, אָבער נישט נעמען אַ ווייב.

ווען די רויטע אַרמיי האָט באַפֿרייט לעמבעריק, איז זאָשאַ שוין געווען אין די הויכע חדשים. זי איז איצט געווען נאָר מיט מיר, אָבער די ביטערע זכרונות האָבן נאָך אַלץ געטאַטשעט ווי אַ וואַרעם. ווען דאָס קינד איז געבוירן געוואָרן, האָבן אַלע געזאָגט אַז עס זעט אויס ווי איך, און וואָס עלטער עס איז געוואָרן האָבן אַלע געזען מער ענלעכקייט צו מיר. עס איז געוואָרן שלום אין הויז, אָבער די גרויסע ליבע איז מער נישט צוריקגעקומען.

פלוצלינג איז אָנגעקומען דיין בריוו און שפעטער דער אַפֿידיוויט. זאָשאַ איז געווען נישט ווייניקער איבעראַשט און נישט ווייניקער צופֿרידן ווי איך. אָבער ווען מע האָט אונדז גערופן אין אַמעריקאַנער קאָנסולאַט, האָט זאָשאַ באַקומען קאַלטע פֿיס; אויב מיר וועלן גיין, וועלן מיר פֿאַרלירן אונדזערע פֿאַסטנס, אָבער אַרויסלאָזן וועט מען אונדז סײַ ווי נישט. נאָך אַ סך טענות איז זי געגאַנגען מיט מיר אין קאָנסולאַט. אַמעריקע איז גרייט געווען אונדז אַרײַנצולאָזן, אָבער וואָס שייך אַרויסלאָזן, ווייסטו דאָך. מיך האָט מען אַרויסגעלאָזט ווייל כ׳בין געבוירן געוואָרן ווען די מאַמע איז געווען אויף זומער־ווינונג אין אַ שטעטל וואָס איז אויף יענער זײַט פּוילישער גרענעץ. איך האָב זיך קיין מאָל נישט אָפּגעזאָגט פֿון דער פּוילישער בירגערשאַפט, כאַטש דאָס האָט מיר געשטערט צו באַקומען אַ גוטן פֿאַסטן. בנוגע זאָשאַס אוקראַינישקייט זענען געווען קיין שום ספּקות.

אייגנטלעך ווייס איך נישט גענוי וואָס עס איז געשען. פֿון מיניע אַמאָ-ליקע חדשים זענען געבליבן קוים אַ שאַטן פֿון אַ שאַטן; מיר גרייטן זיך פֿאַרן קיין אַמעריקע, פּלוצלינג זאָגט זי, אַז זי פֿאַרט נישט. איז טאַקע געווען אַ געליבטער און ער איז צוריקגעקומען? אפשר איז נאָך פֿאַר מײַן אַוועק־פֿאַרן צוגעגרייט געוואָרן אַ נעץ פֿדי איך זאָל אַרײַנפֿאַלן אין שפּיאַנאַזש? האָט זאָשאַ אין דעם קאָאָפּערירט?

זינט זי האָט זיך אָפּגעזאָגט פֿון אַוועקפֿאַרן, איז זי געוואָרן אַן אַנדערער מענטש. אין די ערגסטע צײַטן בעת דער מלחמה איז זי נישט געווען אַזוי ביטער. זי האָט גערעדט מיט חזק וועגן מיר און וועגן דיר און בכלל אַרײַנגעפֿאַלן אין אַנטיסעמיטישע טענער. ווען איך האָב זיך אַינגעשפּאַרט.

אז ביידע קינדער זאלן פארן מיט מיר. האט זי ארויסגעפלאצט מיט א באמבע: „בעלא איז נישט דיין!“

א יאר שפעטער האט זי מיר געשריבן, אז זי האט דאס געזאגט נאר פון פערס וואס כ'האב געוואלט צונעמען ביידע קינדער. זי האט איצט מיך געבעטן, איך זאל מאכן נייע באמזונגען אריבערצוברענגען זי מיטן קינד. דו, לעאן, האסט דאך געזען פאטאגראפיעס פון בעלאן; איך, זי זעט אויס ווי איך? אבער פאר וואס האט זאשא געוואלט בלייבן נאר מיט בעלאן און קיין מאל נישט פראבירט פאדערן מאשאן?

דעם 5טן פעברואר 1957

נאר וואס געלייענט אין דער טיימס, אז דו ליגסט אין עפעס א בילינסאן-שפיטאל און עס האלט דערביי, מע זאל דיך צוריקשיקן. איך מוז נאך היינט גיין צום פראקטוראר און אלץ דערציילן. איך אייל אוועקצושיקן דעם בריוו. קום אהיים, דא וועט אלץ זיין גרייט פאר דיין רעהאביליטאציע.

דיין

בערנארד.

XXXIII

לעאן האט געפילט, אז עמעצער פארקעט זיך איבער אים. ער האט געעפנט די אויגן און געזען די קראנקן-שוועסטער טשעפעט צו א נייע פלאש מיט בלוטפלאזמע. וואס גייט עס זיי אזוי אין לעבן אים צו ראטעווען? די אויגן-לעפלעך זענען אזוי שווער, זיי זענען אראפגעפאלן און זיך געשלאסן. די שוועסטער האט עפעס געזאגט וועגן א בריוו פון בערנארדן. טייערע בערנארד און מאשא, איך שטעל מיר פאר ווי איר ליידט פון די ידיעות וועגן מיר; זינט מיר מוחל. אויב איך וועל נישט צוריקקומען צו די כוחות, נעמט עס זיך נישט צום הארצן. איך האב שוין אפגעלעבט מער ווי די דאך-טוירים האבן מיר געהאט צוגעזאגט. און, מאשא, טעד איז גוט פאר דיר. פארט זיך באזעצן אין ישראל. און די צען טויזנט פון מיין לעבן-פארזיכערונג צו מאשאן. נישט אין גאנצן אפשר א צוויי-דריי טויזנט צו דעם אינוואליד אין תל-אביב. בני וועמען איך האב געווינט.

די קראנקן-שוועסטער וואָלט עס באַדאַרפט אויפֿשרייבן פֿאַר אים, אָבער ער איז אַזוי מיד. מע קאָן שטאַרבן, נאָר מע לאָזט נישט. ער איז מיד, מיד. ער איז אין אַ שיפל. אויב ער וואָלט נאָר פֿאַרקלאַמערט די הענט אַרום די רוי דערס, וואָלט ער — ער איז מיד, מיד. נאָכלאָזן די רודערס און זאָל דער שטראַם אים טראַגן אַהין, אַהער, נישט אַהין און נישט אַהער, ער איז מיד, מיד.

עמעץ זאָגט „קאַמפּליקאַציעס“. ער איז אַ מיליאָנער אין ווייַסע בלוט־קייקעלעך, ער האָט די גרעסטע אַרמיי קעגן אינפעקציעס. ניין, זײַנע ווייַסע קייקעלעך זענען קליין און שוואַך, אָן אַרמיי פֿון קאַרליקעס קעגן געזונטע מיקראַבן און ווירוסן. זאָלן זיי זיך שלאָגן, די לוקעמיע־פֿאַרפעסטעטע קיי־קעלעך מיט די מיקראַבן. ווער עס זאָל נאָר געווינען, ער האָט נישט וואָס צו פֿאַרשפּילן. אַ חלום דערנענטערט זיך ווי אַ גרויער וואַלקן. ער קאָן אַרײַנג־טויכן דערין, ער קאָן אויך אַוועקרוקן זיך און עס אויסמיידן. ער ליגט נאָר און וואַרט.

עס איז בלוי און עס איז גרין, ס'איז פּרילינג אויפֿן „זאַמעק“. עס מוז שוין זײַן אַכט. ער דערקענט די וואָס קומען אָן, זיי זענען פֿון דעם „אידיאַטן־קלוב“ און זיי קומען זיך צוזאַמען, ווי יעדן פּרימאַרגן, דאָ אין פֿאַרק אויפֿן באַרג איידער זיי גייען צו זייערע געשעפטן. זיי קומען זיך צוזאַמען ווייל זיי האָבן ליב דעם באַרג, און דעם פֿאַרק, און זייער שטאַט לעמבעריק. ער האָט אויך זײַן קלוב וואָס האָט ליב דעם „זאַמעק“, וואָס טרעפט זיך דאָ יעדן פּרימאַרגן פֿאַרן גיין אין אוניווערסיטעט. אין זײַן קלוב זענען פֿאַראַן נאָר צוויי, ער און זאַשאַ. אַט קומט זי. ער לויפט איר אַקעגן. ער לויפט און לויפט, בלייבט אָן אַטעם, און קומט נישט נענטער. אַ ווינט נעמט בלאַזן. כּמאַרעס, גרוי, טונקל, נאַכט. ער איז אַליין אויפֿן באַרג, פֿון צווישן די ביימער אויפֿן „זאַמעק“ זעען די ליכטער פֿון שטאַט אויס ווי ווייַטע שטערן. ער הייבט זיך אויף און שוועבט צו די שטערן. ניין, ער הייבט זיך נישט, ער זינקט אַראָפּ. ניין, ער זינקט נישט, ער ליגט און זעט ווי אַלץ שוועבט פֿאַרביי, ווי אויף אַ פּילם־לענטע. אַ ווינט גיט אַ בלאַז, רײַסט אַראָפּ דאָס סטודענטישע היטעלע פֿון זאַשאַס קאַפּ. דער פּילם־פּראַיעקטאָר פֿאַרהאַלט

זיך. אַ רויט־ווייס היטעלע בלייבט הענגען אין דער לופט אין מיטן פאלן. דער פראַיעקטאָר האָט זיך פאַרהאַלטן נאָר אויף אַ רגע און באַוועגט זיך שוין ווידער. אָבער די בילדער האַצקען און צאַנקען ווי דער פילם וואָלט געווען שלעכט אַרײַנגעשטעלט. די קאָלירן צעשפרייטן זיך, צעשווימען זיך. ער ליגט אָן באַוועג, אָבער אַלץ איז אַנגעשפאַנט אין געראַנגל פאַר יעדן אַטעמצוג. דאָס צאַנקען איז אַרויס פון פראַיעקטאָר און איז אַרײַן אין האַלדז. טאַקע אין האַלדז האָט די פילם־לענטע געפלאַצט און געבליבן שטעקן. נאָר די לענטע איז געבליבן שטעקן, ער האָט זי אַריבערגעשפרייזט און אַרויס. ער שוועבט אויבן און קוקט אַראָפּ אונטן. אויפן נאַכטטישן ליגט נאָך אַ בריוו פון בער־נאַרדן. ער וויל אויסטרעקן די האַנט און נעמען דעם בריוו, אָבער די האַנט ליגט אונטן אויפן בעט פאַרטשעפעט מיט גומענע רערלעך צו אַ רויטער פלאַש.

רויט, געל, גרין, בלוי. שאַרפע ליכטיקע קאָלירן ווירבלען, טויכן איינס אין אַנדערן אַרײַן און מישן זיך אין אַ פיל־קאָליריקער כוואַליע. די כוואַליע הייבט אים אונטער און טראַגט אים ליכט ווי אַ פעדער אַרויף, אַרויף, און דערווייטערט אים פון דעם, וואָס ליגט נאָך אַלץ אונטן אויפן בעט און ווערט קלענער, קלענער, קלענער...

ערגעץ אין אַ צײַטונג־דרוקעריי האָט אַ לינאַטיפּ נאָך אויסגעגאַסן הייסע בלייַענע שורות מיט פראַטעסט קעגן אַרויסשיקן לעצן טאַראַווסקין. אין דער טיר פון זײַן צימער האָט זיך באַוויזן אַ שפיטאַל־דינער מיט אַ פלאַש בלוטפלאַזמע. די קראַנקן־שוועסטער וואָס האָט געוואַכט איבער אים, האָט אַ דריי געטאַן מיט דעם קאַפּ אין דער ברייט.

